DAEMONVRGIA

THEOLOGICE EXPENSA,

SEV

DE POTESTATE DAEMONVM IN REBVS HVMANIS,

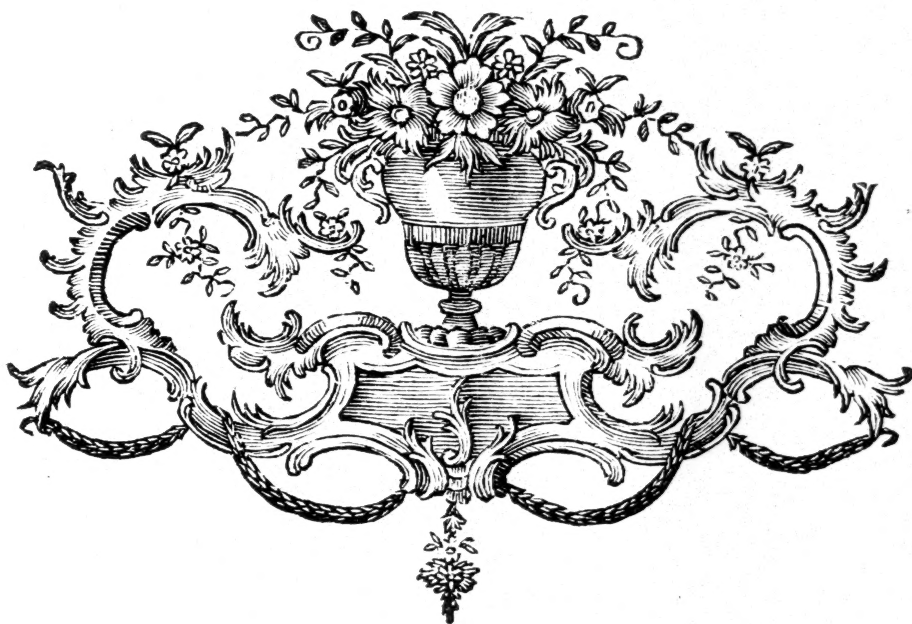
DEQVE

POTESTATE IN DAEMONES

A

CHRISTO ECCLESIAE

RELICTA.

M DCC LXXVI.

DAEMONVRGIA

THEOLOGICE EXPENSA,

SEV

DE POTESTATE DAEMONVM IN REBVS HVMANIS,

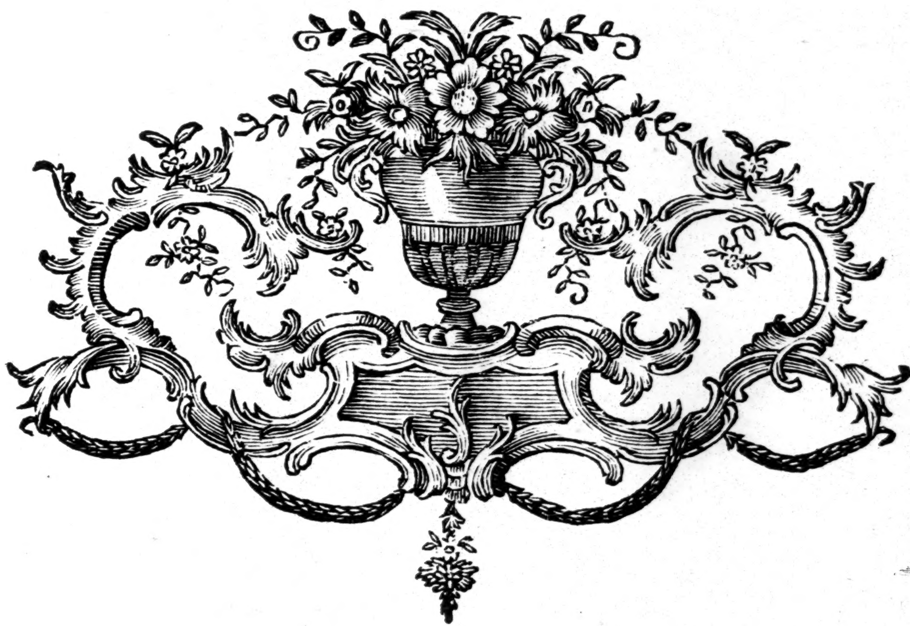
DEQVE

POTESTATE IN DAEMONES

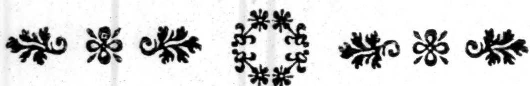
A

CHRISTO ECCLESIAE

RELICTA.

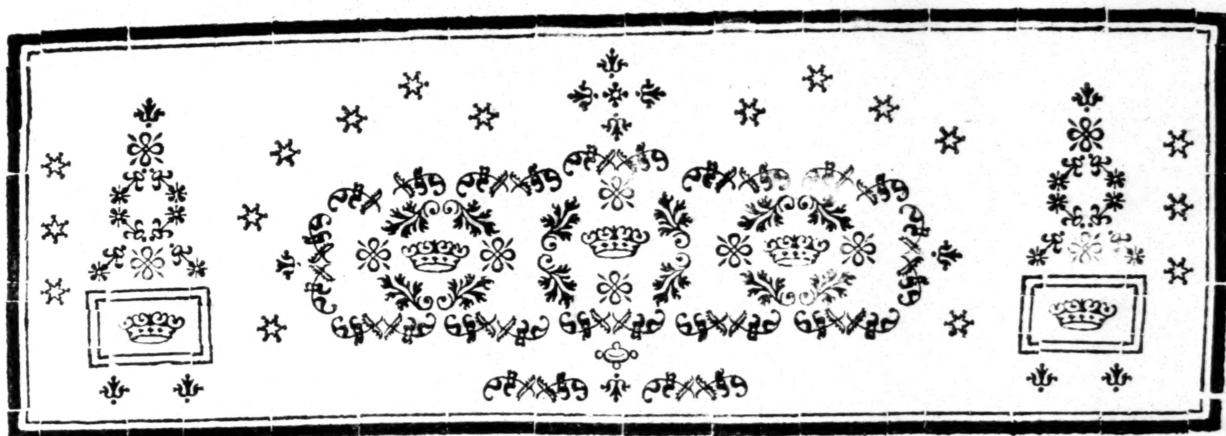
M DCC LXXVI.

Ἐκελεύσθημεν λέγειν, ϗ μὴ ἐισενέγκης ἡμᾶς ἐις περασμὸν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τȣ̃ πονηρȣ̃. Πολλὰ μὲν γὰρ ἡμῖν ἐκ διαβολικῆς ἐνεργέιας προσγίνεται λυπηρά. κ. τ. λ.

Dicere docemur : *Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo.* Multa namque nobis ex diaboli opera accedunt triſtia &c. S. IOAN. *Chryſoſtomus* Serm. in orationem Dominicam.

PRÆFATIO.

Inde, quod in ſublimiſſimo religionis negotio uebili ac corruptæ rationi noſtræ nimium fuerit indultum, accidit, ut nunquam magis fides labaſceret, quam noviſſimis his temporibus, quibus quam maxime in diſcutienda veritate religionis eſt elaboratum.

Idem de dæmonurgia dici poteſt, de qua paſſim libelli prodeunt in utramque partem, lingua etiam vernacula; unde ignari ac hebetes facile in transverſum aguntur, credulitateque

nimia aut incredulitate abducuntur vel ad ſuperſtitionem, vel ad Scepticiſmum.

Fateor me ægre ad hanc tractandam adductum eſſe materiam, veritum, ne ſuperſtitioſis opinionibus, auſibusque irreligioſis patrocinari viderer vel invitus, a quibus paullatim deſuevit hodie vulgus etiam credulum; mundus vero proximis ſæculis veluti faſcinatus fuit, anilibusque fabulis, ac deliris imaginationibus ſuis ita dementatus, ut ubique inſectari ſe lemures & ſpectra in animum induxerit, ſpiritusque defunctorum hominum undique vagari, & humanum genus perſequi ſomniarit: cuius credulitatis vix ullum apud veteres habetur veſtigium; nec ſupereſt ibi hodie gentium, ubi vana deſiit perſuaſio. Ceſſant fumigare rogi ad exterminium miſerarum perſonarum, quas propria exagitavit phantaſia,

hyſte-

hyſtericaque paſſio; nihil iam divitiarum, præterquam ſi hebetudo cum perverſitate, & deſperatione mentis coniuncta in transverſum egerit, a paupere ſperatur diabolo, nihil ab eo opis vel auxilii petitur, qui mendax ab initio nil niſi humanum exitium, nil niſi præſtigias, fraudes, & dolos molitur impoſtor, ac irreconciliabilis hoſtis.

Sed vel hinc cautos nos præſtare debemus divino moniti oraculo, funeſtisque inde a proto-parentibus noſtris exemplis, atque auctoritate omni retro ætate graviſſimorum virorum ac primævæ præſertim Eccleſiæ Patrum; quorum innumera quidem adduximus teſtimonia, ut tamen multo adhuc plura recenſeri potuiſſent, adeo eorum ſcripta ſunt referta ſalutaribus monitis ac præceptis; ut periculoſum perinde ſit & temerarium refragari, ac omnia ea

perfricta negare fronte, quæ craſſis noſtris non percipimus ſenſibus, nec corporali obtutu, aut humano aſſequimur captu perceptioneque.

Ob oculos pono ipſo in ingreſſu uno veluti conſpectu Syllabum huius commentarii, cui in fine iunguntur omnia ea ſcripturæ ſacræ loca, ad quæ in ipſa tractatione provocavi, atque ex SS. Patrum ſententia ſum interpretatus ad mentem uſumque conſtantem Eccleſiæ, cuius iudicio committo, quidquid eſt argumenti.

SYLLABUS
DE DÆMONURGIA, ET RELICTA CONTRA EAM A CHRISTO IN SUA ECCLESIA POTESTATE.

CAPUT I.

De Energumenis, variis modis ac malis artibus, quibus ad tentandum, infestandum, fallendumque genus humanum utuntur cacodæmones.

1. Præsentis tractationis occasio. 2. Instigante diabolo collapsum genus humanum in primis parentibus. 3. Antiquior de dæmonibus doctrina, etiam apud gentiles. 4. In sacris scripturis exempla dæmonurgiæ. 5. Exemplum Christi. 6. Principes mundi huius, & rectores tenebrarum harum. 7. Quomodo diabolus eiectus est foras: 8. Quomodo ligatus? 9. Solvendus novissimis temporibus: 10. Hostis semper formidandus: 11. Ad luctam relictus. 12. An malus cuique homini adhæreat genius? 13. Humani generis hostes, caro, mundus & dæmon; 14. A cuius insidiis nemo securus est, 15. Ut tamen in nostra sit potestate: 16. Quocum semper pugnandum. 17. Traditus satanæ iuxta apostolum, ipsique angelus satanæ datus, qui eum colaphizet. 18. Sic ad bonorum profectum sunt dæmonum insultus, 19. In quantum Deus permittit. 20. Unde & in oratione dominica liberari a malo petimus. 21. Dæmon, caro, mundus hostes coniurati. 22. Omnes infestationibus diaboli obnoxii, etiam boni, 23. Et religiosi homines, 24. Quique cumprimis pietati sanctitatique student; 25. In extremo præcipue mortis agone. 26. Diabolus an, aut quomodo omnium malorum causa? 27. Quomodo in animum sese insinuet, cogitationesque nostras; 28. Phantasiamque & passiones moveat, 29. Atque ad vitia inclinet, 30. Et a bono ad malum trahat. 31. Variis modis corporaliter infestati homines, 32. Et obsessi; 33. Infantes, 34. Adulti Christiani 35. Misere agitati. 36. Energumeni a Clero, sacris, ipsoque baptismo quare & quomodo arcebantur? 37. Quomodo in corpus agant dæmones? 38. Diabolica phantasmata, spectra. 39. Diabolus transfigurans se in angelum lucis. 40. Loca a dæmonibus infestata. 41. Dæmones aereæ potestates. 42. An meteora producere possint? 43. Deo permittente corporis valetudinem vitiant morbis aliisque malis; 44. Verbera, vulnera inflixerunt; 45. Ac mortem ipsam. 46. Magia quidem soluta per Christum, iuxta SS. Patres; 47. Eiusque fallacia demonstrata, 48. Ac impia superstitio. 49. Strigum ludibria, 50. Somnia, 51. Phantasticæ metamorphoses. 52. An dæmones meris nobis illudant præstigiis? 53. Maleficia in corpore humano & alibi; 54. Philtra; 55. Fascinationes, 56. Imprecationes, 57. Incantationes, ligaturæ, philacteria, 58. Necromantia, 59. Divinationes, observationes vanæ, 60. Sortilegia, 61. Incassum prorsus ad thesauros eruendos: 62. Cum diabolus nocere tantum intendat impia superstitione; 63. A qua tantopere cavendum. 64. Ne tamen in alterum incredulitatis extremum prolabamur.

CAP.

CAPUT II.

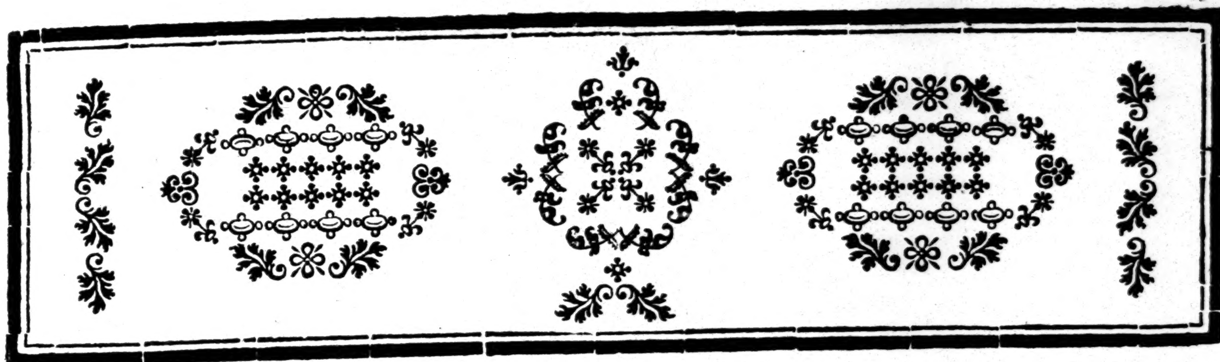
De exorcismorum in Ecclesia virtute, variisque excludendi dæmones ac eorum infestationes modis.

I.

De dæmonurgia communis SS. Patrum sententia. 2. Potestas eiiciendi dæmones iuxta Evangelium, 3. Testimoniis a primis Ecclesiæ sæculis demonstrata. 4. Exorcismi. 5. Exorcistæ. 6. Promiscuus a primis sæculis exorcizandi usus fidelium. 7. Statæ exorcismorum formulæ. 8. Varia disciplina circa SS. Eucharistiam contra dæmonurgiam. 9. Exorcismus in nomine Dei, 10. In nomine Christi Domini, 11. Et Salvatoris IESU, 12. Crucifixi. 13. Crucis signo pelluntur dæmones, 14. Phantasmata fugantur, 15. Explosæ magicæ præstigiæ. 16. Crucis munimen in confessione christiana, 17. In tentationibus variis. 18. Frequens S. Crucis usus privatus & publicus in Ecclesia. 19. Exorcismus aquæ, 20. Cum sale; pulvere, oleo. 21. Unctio olei. 22. Campanæ. 23. Thymiamata, ac diversarum rerum exorcismi, 24. Eulogia; 25. Sufflatio, insputatio. 26. Verberibus pulsi dæmones, 27. Aut increpando, 28 Cum indignatione iusta; 29. Soloque imperio, 30. Contactu, 31. Impositione manuum; 32. Sola etiam præsentia Sanctorum, aut rerum ad eos pertinentium; 33. Ad Sanctorum lipsana, 34. Angelorum custodia, 35. Deique genitricis MARIÆ tutela; 36. Per sancta Evangelia, 37. Orationem, 38. Cum ieiunio & eleemosyna: 39. Humilitate item ac reliquo virtutum agmine. 40. Remota tristitia ac pavore animi, 41. Cum armatura autem fidei iuxta apostolum, 42. Dum eius monitu resistimus fortes in fide: 43. Procul amandata omni incredulitate: 44. Ne fiant novissima hominis illius peiora prioribus; 45. Cuius gloriosus esse debuerat in Christo, devicto hoste, triumphus. 46. Circumspecta, abiectis circa dæmonas erroribus, cautio; 47. Vigilantia item cum certa in Christum fiducia.

DE

DE DÆMONURGIA ET RELICTA CONTRA EAM A CHRISTO IN SUA ECCLESIA POTESTATE.

CAPUT I.

De Energumenis, variisque modis, ac malis artibus, quibus ad tentandum, infestandum, fallendumque genus humanum utuntur cacodæmones.

I.

Tantis hodie motibus dæmonurgia agitatur, ut e re sit, doctrinam Ecclesiæ in sacra liturgia perpetuo assertam ex sacra scriptura & traditione constanti sanctorum Patrum ob oculos ponere. Occasio operis.

II. Ac quidem de diaboli summis conatibus atque malevolentia erga genus humanum a Deo conditum nullus dubio locus esse potest, utpote qui in ipsum Deum, superbum & rebellem se exhibuit. „ Qualis enim (sunt S. AMBROSII verba in Psalm. 118. T. II. p. 603.) adversum servulos Dei potest superbus esse, qui adversus Deum se exaltat, & dicit: *In cælum ascendam: super sidera cœli ponam sedem meam; sedebo in monte excelso, super montes altos, qui sunt ab Aquilone: ascendam super nubes,* Instigante diabolo collapsum genus humanum in primis parentibus.

 &

& ero similis Altissimo. Quid igitur mirum, si gravare homines possit, qui pervicaci spiritu nec Deo cedit?“ Prima statim veteris Testamenti pagina exponit deplorandum illum, nobisque pariter funestum, primorum parentum nostrorum lapsum, astu ac invidia antiqui serpentis decepta matre

T. V. Bibl. PP. edit. Venet. pag. 125.

nostra EVA. „Lividus ille criminator (ut cum S. ZENONE *Veronensi* lib. I. Tr. 12. de Spiritu S. loquar) qui, quod sensim serpat, serpentis nomen accepit, detestabili accensus invidia, eum, qui per se non valebat, aliena forma blanditus per mulierem, transgressionem præcepti Dei persuadendo miserabiliter iugulavit: & exinde hæreditaria conditione confectum, uniformiter interibat omne genus humanum.“ Sic enimvero diro huic hosti obnoxii facti, a Christo quidem liberati sumus, ut tamen ab eius astutia & insidiis tanto minus tutos nos præstemus, quo magis earum sumus incurii.

2. *Cor. XI.* 3.

Timeo autem, inquit apostolus, *ne sicut serpens* HEVAM *seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri & excidant a simplicitate, quæ est in Christo.* Id quod sciolis hodie accidit illis, qui susque deque habita doctrina scripturæ & traditionis, fascinantur ab ipso illo *sophista mortis* (apposite S. GREGORIUS *Nazianzenus* diabolum compellat in carmine CXCIII.

T. VI. pag. 403.

de bello quod movent dæmones, quod legitur in novissima Bibliotheca PP. quæ prodit *Venetiis*) ut diabolum ante tempus rebus humanis excludant tantum opinione sua, non vero fide & virtute Christi, ut præscribit liturgia. Aliter omnino ORIGENES in illo ipso opere, quo creationem mundi, qualis a MOYSE describitur, non esse ad litteram accipiendam statuit, sciscit, peculiare caput secundum lib. III. de Principiis, inscriptum *de contrariis potestatibus* ita exorsus:

T. I. Opp. p. 138.

„Videndum nunc est secundum scripturas, quomodo contrariæ virtutes, vel ipse diabolus reluctantur humano generi provocantes & instigantes ad peccatum. Et primo quidem in *Genesi* serpens EVAM seduxisse scribitur: de quo in Ascensione MOYSI, cuius libelli meminit in epistola sua apostolus IUDAS, MICHAEL archangelus cum diabolo disputans de corpore MOYSI, ait a diabolo inspiratum serpentem caussam extitisse prævaricationis ADÆ & EVÆ.“

Antiquior de dæmonibus doctrina, etiam apud gentiles.

III. Pergit ORIGENES post apocryphum illum librum, græce ἀνάληψις seu ἀνάβασις Μωΰσεως inscriptum, veteris & novi Test. accumulare testimonia in eam etiam sententiam, quam alibi astruit, *ex angelorum cum mulieribus coitu, dæmones natos*, ut rem exprimit S. IUSTINUS M.

Apol. I. p. 44

S. IRENÆUS vero *Temporibus* NOE, inquit, *iuste diluvium inducens* (induxit Deus) *uti extingueret pessimum genus eorum, qui tunc erant hominum, qui iam fructificare Deo non poterant, cum angeli transgressores commixti fuissent eis.*

Lib. IV. contra hær. c. 36. *p.* 279.

Add. nota in eundem locum, MILLESII item ad S. CYRILLI *Hierosolym.*

Catech.

Catech. II. demum P. *A. August.* Toutte'e dissert. III. c. 5. *De Doctrina* p. 22. edit. Oxon.
S. Cyrilli : ubi magno numero loca scriptorum quatuor priorum eccle- p. CLXIV.
siæ sæculorum citat, qui cum diabolum ab initio & ante hominis pecca-
tum lapsum esse fateantur ; dæmones ex bonis angelis paullo ante dilu-
vium duntaxat factos, & amore mulierum corruptos, felicitatem status
sui amisisse docent.

Hæc autem eo tantum a me afferuntur, ut pateat, sicubi apud scri-
ptores *Iudaicos* Iosephum, Philonem, Maimonidem dæmonibus qualiscun-
que demum naturæ tribuuntur malignitates, ex sententia vero veterum phi-
losophorum Pythagoræ, Platonis &c. atque secundum superstitionem
gentilium vox δαίμων, δαιμόνιον, *vaga* quadam notione accipitur, id sanæ
de dæmonurgia doctrinæ necquicquam adversari. Confuderint gentiles dæ-
mones ac Heroas suos seu semideos, ipsosque deos; eorum sub schemate
cacodæmones cultos ab eis fuisse scriptura & SS. Patres uno ore fatentur.
Pythagoræ fuit sententia, teste Diogene *Laertio*, totum aëra plenum Lib. VIII.
esse animis, eosque & dæmones, & Heroas existimari, atque ab his ho-
minibus immitti somnia, & signa, atque morbos, neque solum homini-
bus, verum & pecudibus ac iumentis reliquis : tum etiam ad hos referri lustra-
tiones, & expiationes, divinationem omnem & vaticinia, & cætera id
genus. Multa eam in rem B. Theodoretus sermone *de angelis, diis, dæ-* T. IV. Opp.
monibus ex philosophis colligit, Porphyrio imprimis, *pessimos dæmones sibi* p. 516.
deos fecisse, magicasque imposturas ab eis perdoctos, sacrificiis illos aliisque
ritibus coluisse. Facit huc eiusdem Sermo VII. *de Sacrificiis*, tum X. *de* Ib. p. 581. seq.
veris & falsis Oraculis. De dæmonibus prope exordium sic effatur: „Re- p. 623.
licta enim, quam sortiti fuerant, statione, & mitissimum creatoris fugientes
dominatum, tyrannidem rapuerunt, divinumque nomen involantes, Deos
se se ipsi appellarunt, & divinum sibi cultum ut tribuerent, stultis homini-
bus persuaserunt. Deinde ut arreptam tyrannidem confirmarent, futura
etiam se nosse, ac prædicare gloriati sunt, faciles captu homines hac po-
tissimum ratione in fraudem impellentes. Quamobrem fallaciæ officinas
ubique terrarum erexerunt, & divinatorias præstigias excogitarunt, eorum-
que, qui ex farina, ex pectore, ex mortuis vaticinantur, & Castaliæ fon-
tem &c. Fuisse vero (pergit) hæc oracula malignorum dæmonum, qui Dei
sibi nomen usurparant, satis magno est argumento taciturnitas, qua nunc
premuntur. Etenim postquam Salvator noster in carne apparuit, fugam
arripuerunt, qui hos dolos hominibus invexerant, divini luminis splen-
dorem ferre non valentes. "

Citat deinde Plutarchi *de Oraculis, quæ defecerunt* librum: passimque
sancti Patres adveniente Christo amissam virtutem dominatumque in orbe

humano gentilibus obiiciunt. „ Priusquam enim (ut verbis utar S. Cyrilli *Alexandrini*) Verbum caro factum esset, ille dæmon, ille exitialis, ille draco, ille defector orbem terrarum occupabat, & creatura præ creatore & conditore adorabatur: at ubi factus est homo unigenitum Dei Verbum, omnis terra maiestate eius repleta est." *Iulius Firmicus* Maternus *de errore profanarum religionum*, a quo ipse ad religionem christianam conversus, commentarium hunc Constantio & Constanti Augg. inscripsit, huc oraculum *Isaiæ* XXVII. de interfecto dracone interpretatus: „ Mihi credite (ait) nihil prætermisit diabolus, quod hominem miserum aut debilitaret, aut perderet: ideo se se in omnes formas multiplici diversitate convertit; ideo se diversi generis calliditate composuit, ut variis ac multiplicibus fraudibus homines irretitos interimeret. Sacra sua perditus carnifex, pro nefas, per lignum semper renovari disposuit: ut quia sciebat ita fore, ut ligno crucis affixa vita hominis perpetuæ immortalitatis compagine stringeretur, ideo perituros homines ex ligni imitatione deciperet &c."

Comment. in Esaiam lib. I. orat. IV. T. II. Opp. p. 103.

T. V. Bibl. PP. ed. Ven. p. 35.

In sacris scripturis exempla dæmonurgiæ.

IV. Accipitur huc etiam virga Moysis, qua in *Ægypto* portenta iussu Dei patravit, suisque præstigiis magi sunt æmulati. Ad rem ipsam vero, dum arte dæmonica factum est, perinde est, sive illusiones ac offuciæ tantum fuerint ex parte magorum, sive magorum virgæ revera conversæ fuerint in serpentes, ut post S. Augustinum S. Thomas rem explicat; alibi etiam de pythonissa Sauli Samuelem repræsentante agens; frustraque eam ob rem Origeni in 1. *Reg. XXVIII.* Eustatius *Antiochenus* dicam scripsit singulari *de Engastrimytho* disputatione. Quin imo inde, quod mulier Saulem erasisse magos & ariolos de terra dicat, palam fit, inter ipsos *Iudæos*, quo tempore cultum veri Dei sunt secuti, fuisse, qui artibus magicis essent dediti. Ne quid de Iosia rege dicam, qui, ut 3. *Reg. XXIII.* 24. laudatur, pythones & ariolos, aruspices item cum ceteris abominationibus gentium tulit, *incantationibus* (rem verbis S. Cyrilli *Alex.* in libro de recta in D. N. I. Ch. fide, inter acta Concilii *Ephesini* relato, exprimo) *& falsis divinationibus omnibus e medio sublatis ac inanibus dæmoniacæ imposturæ ludibriis profligatis, regnum apprime nobilitatum summaque apud veteres ac recentiores omnes, qui ea, quibus divina mens oblectatur, colere didicerunt, laude & admiratione dignum reliquit.* S. Gregorius in illud *Iob* II. 7. *Circuivi terram, & perambulavi eam*: „ Ab Adam quippe (inquit) ad adventum Domini omnes post se gentium nationes traxit. Circuivit terram & perambulavit: quia per corda gentium iniquitatis suæ vestigia impressit. Cadens enim a sublimibus humanas mentes iure possedit,

De potentia q. 6. art. 5. ad 8. P. I. q. 89. & alibi.

1. Reg. 28, 9.

T. III. Conc. ed. Labb. p. 47.

possedit, quia in culpæ suæ vinculo volentes adstrinxit: tantoque latius in mundo vagatus est, quanto a reatu quisque illius liber per omnia inventus non est. Cui quasi ex potestate mundum circuisse est, nullum hominem qui sibi plene resisteret, invenisse.“ Ideo mox de IOB dicitur, *quod non sit ei similis in terra.*

Facit ad præsens argumentum cumprimis IOBI historia, quidquid etiam in ea parabolicum esse videatur prosopopœicumque, aut absonum in locutione Dei cum diabolo, quod S. GREGORIUS, & ante eum EUSEBIUS *de incorporali & invisibili Deo* (postquam etiam illud *Zachar.* III. quo diabolus IESU summo sacerdoti astitisse narratur, *ut adversaretur ei,* exposuerat) apte his verbis explicat: „Nec enim illud putemus, sicut & putamus, *T. IV. Bibl. PP. ed. Ven.* quia & in IOB libro diabolus aderat ante conspectum Dei, & locutio erat *p.* 499. Dei cum diabolo ex æqualitate. *Et dixit Dominus, & dixit diabolus & interrogavit Dominus diabolum unde venisti?* Sed hæc ad auditionem vestram velut composita inducuntur. Totum autem illud est, quomodo IOB quidem erat vir irreprehensibilis, diabolus autem invidus. Ad huiusmodi & Deus defensor horum permisit diabolum ante conspectum suum. Sed hoc ita est. Vidit diabolus immaculatum: properavit imponere maculam. Quæcumque enim motiones erant diaboli adversum IOB, hæc per sermones contexuntur in scriptura; utpote sic dicebat diabolus ad semetipsum: si non timerem Deum, tangerem omnia, quæ habet IOB: abstulit ab eo Deus timorem, & non prohibuit. Contexitur iam compositio libri. Dixit diabolus, & dixit Deus. Hoc est, voluit diabolus, & non prohibuit Deus. Cur autem non prohibuit? quia non invidebat Deus athletæ coronam.“

V. Facessant, qui Dei sanctitati non satis convenire existimant, ut ten- Exemplum Christi. tare permittat homines etiam sanctos, Deoque charos, qualis erat IOB, cui, ipso Deo testimonium perhibente, *non erat similis in terra, homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo.* Et siquidem *Iob* 1, 8. hoc IOBI exemplum appositum satis non videatur, maius prostat ipsius Christi IESU filii Dei, qui ductus est *a Spiritu,* sancto utique, *in desertum, ut tentaretur a diabolo,* *Matth.* 4. ad nostrum scilicet exemplum & præsidium: ut nos ad pugnam cum adversario excitaret, atque pro nobis ipse triumpharet de hoste, & qui in primo ADAM vicerat, in secundo vinceretur; neque a nobis alienum existimemus impugnari a diabolo, qui Christum hominem existimans, seu, an filius Dei esset, experiri cupiens, repetita pugna est aggressus. „Nam (sunt S. LEONIS P. verba) a quo dolos *Serm. XL. in Quadr. III. p.* 40. suos contineat, qui ipsum quoque Dominum maiestatis ausus est callidita-

tis suæ fraude tentare? Viderat superbiam suam baptizati Domini IESU humilitate calcatam: intellexerat quadraginta dierum ieiunio omnem cupiditatem carnis exclusam, & tamen non desperavit de artibus suæ malitiæ spiritualis improbitas, tantumque sibi de naturæ nostræ mutabilitate promisit, ut quem verum experiebatur hominem, præsumeret posse fieri peccatorem. Si ergo ab ipso Domino & Salvatore nostro deceptionum suarum diabolus non revocavit insidias: quanto magis fragilitatem nostram impugnare præsumit, quos exinde vehementiore odio & invidia sæviore persequitur, ex quo ei in baptismo renunciavimus, & ab illa, cui dominabatur, origine, in novam creaturam divina regeneratione transivimus."

Nolim hic eam disceptare controversiam, quomodo assumpserit diabolus Christum in sanctam civitatem, statueritque super pinnaculum templi, an per aërem, ut bonus angelus HABACUC crinibus arreptum a *Iudæa* in
Act. 8, 39. *Babylonem* in veteri testamento, in novo autem PHILIPPUM diaconum celerrime transtulit *Azotum*; an eo modo, quo apud eundem MATTHÆUM
Matth. 17. & LUCAM IESUS PETRUM & IACOBUM & IOANNEM assumsisse & duxisse
Luc. 9, 28. in montem dicitur.

Ubi quod sequitur, ad rem probe notandum, *consummata omni tentatione diabolum* recessisse *ab illo usque ad tempus*. Quem in locum S. AMBROSIUS commentans „Prope omnium (inquit) criminum fontes hæc tria genera demonstrantur esse vitiorum. Neque enim consummatam omnem
n. 35. *T. II. Opp. p.* 835. tentationem scriptura dixisset; nisi in his tribus esset omnium materia delictorum, quorum semina in ipsa origine sunt cavenda." Id vero, quod additur, in iugi cum diabolo conflictu nos animare, ac vigiles reddere debet. „Vides ergo (pergit paullo post S. Pater) ipsum diabolum non esse in studio pertinacem, cedere solere veræ virtuti. Et si invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Audito itaque Dei nomine *recessit*, inquit, *usque ad tempus*; postea enim non tentaturus, sed aperte pugnaturus advenit." Nempe alios ad persequendum, crucifigendumque Christum Domini instigaturus, cuius rei exemplum, iam
n. 36. *T. I. Opp. p.* 241. morti tradito Christo, addit ORIGENES citato paullo ante loco: „Per contrariam vero (inquit) diaboli virtutem memoriæ Pontificum & Scribarum putandum est suggestum illud, quod venientes ad PILATUM dixerunt: *Domine recordati sumus, quomodo seductor ille dixit, dum adhuc viveret, quia post tertiam diem resurgam.* Sed & IUDAS, quod de proditione Domini Salvatoris cogitavit, non fuit a sola mentis eius malitia veniens. Testata est enim scriptura, quia *diabolus iam misisset in cor eius, ut traderet eum.* Propter quod & SALOMON recte præcepit, dicens: *Cum diligentia serva*

cor

cor tuum. Et PAULUS apostolus ait: *Amplius debemus intendere his, quæ audivimus, ne forte effluamus.* Et cum dicit: *Nolite locum dare diabolo,* ostendens per hoc, quia certo opere, vel certa quadam desidia animi locus diabolo datur, ut si semel ingressus fuerit cor nostrum, aut obtineat nos, aut certe vel polluat animam, si non penitus obtinere potuerit, cum ignita sua iacula iactat in nos: quibus aliquando quidem in altum descendente vulnere sauciamur, aliquando vero tantummodo inflammamur. Raro certe & paucis quibusdam hæc eius ignita iacula restinguuntur, ita ut locum vulneris non inveniant, id est, cum quis munitissimo & validissimo scuto fidei fuerit obtectus: *Quia non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principatus & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, adversus spiritalia nequitiæ in cœlestibus:* ita oportet intelligi, quod dixit, *nobis*: id est, mihi PAULO, & vobis *Ephesiis*, & quibuscumque non est colluctatio cum carne & sanguine. His enim certamen est adversus principatus & potestates, adversus mundi huius rectores tenebrarum, non sicut erat *Corinthiis*, quibus certamen adhuc adversus carnem & sanguinem erat, quos tentatio non apprehenderat nisi humana." At in agone christiano quis adeo perfectus sit, ut, sicut Christum, non audeat satanas aggredi tentatione carnis, seu interna, sed externa tantum. Ex athletis Christi fortissimus erat PAULUS, cui tamen adhuc datus est stimulus carnis, angelus satanæ, qui eum colaphizet. Sic econtra intelligitur illud Christi: *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam.*

Ephes. 6, 12. — *Io. 14, 30.*

VI. Alibi equidem dixit Christus, nunc principem huius mundi eiiciendum foras, quin tamen nos contra eius insidias reddiderit securos, ut ex apostolo modo audivimus, esse nobis colluctationem *adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum.* Eiusque fidelis comes in apostolatu S. BARNABAS similiter nos in sua epistola monet: *Cum sint ergo dies nequissimi, & contrarius habeat huius sæculi potestatem, debemus attendentes inquirere æquitates Domini.* Et S. IGNATIUS M. qui in epistola ad *Ephesios* n. 19. dicit *principem huius sæculi* latuisse MARIÆ virginitatem, *Philadelphenos* hortatur: *Fugite igitur malas artes, & insidias principis huius sæculi; nequando sententia ipsius oppressi, in caritate langueatis.* S. IRENÆUS in libris contra hæreses multis persequitur deliria hæreticorum, qui antesignano SIMONE *mago* post mortem tamen apostolorum catervatim proruperunt, uni Creatori cœli & terræ varios Eonas, ac demiurgos opponentes. Inter hos quidem celebrior post alios MARCION medium inter Deum invisibilem, creatoremque mundi visibilem iustum, diabolo maligno tribuit locum iuxta TERTULLIANUM, qui *munditenentem,*

Principes mundi huius, & rectores tenebrarum harum.

T. I. Pat. apost. p. 56. — *Ib. T. II. p. 16.* — *Ib. p. 32.*

ac

p. 484. ac ſocias poteſtates *munditenentes* ex mente *Marcionitarum* vocat lib. V. c. 18. S. PAULI vindicans *Epheſ.* VI. 12. modo citatum locum, quem præ oculis habens TERTULLIANUS: „Sed (ait) adverſus munditenentes luctatio ſi nobis, o quanti iam dii creatores! cur enim non & hoc vindicem, unum munditenentem nominari debuiſſe, ſi creatorem ſignificabat, cuius eſſet, quas præmiſit poteſtates? Porro cum ſupra quidem induere nos iubeat armaturam, in qua ſtemus ad machinationes diaboli? Iam oſtendit diaboli eſſe, quæ diabolo ſubiungit, poteſtates & munditenentes tenebrarum iſtarum, quæ & nos diabolo deputamus.“

Lib. I. de princ. c. 5. T. II. Opp. p. 246. Dubitat equidem ORIGENES, an princeps huius mundi diabolus ſit, ſive quis alius; ſed id eo modo intelligi poteſt, quo S. CHRYSOSTOMUS ſingulari homilia diſputat *adverſus eos, qui dicunt, dæmones gubernare res humanas &c.* non quod non præſint malitiæ humanæ, omnique conatu incumbant ad vias Domini rectas ſubvertendas, homines in tentationem inducendo: „Iactante animas ſatana (ut cum S. MACARIO loquar) &

Hom. I. T. I. Opp. p. 73. cribrante cribro, hoc eſt, rebus terrenis, omne genus humanum peccato obnoxium a tempore lapſus ADÆ, qui transgreſſus mandatum in principis malitiæ poteſtatem venit. Qua ille accepta perpetuis fraudum & perturbationum cogitationibus cribrat, & collidit cribro terræ omnes filios huius ſæculi. Quemadmodum enim in cribro triticum a cribrante alliditur, & in eo agitatum continue convertitur: ſic princeps malitiæ terrenis rebus detinet homines, iisque eos agitat, conturbat ac commovet, & ut allidantur cogitationibus vanis, cupiditatibus turpibus, ac vinculis terrenis & mundanis, efficit, absque ulla intermiſſione captivans, perturbans, & ineſcans omne genus ADÆ peccato obnoxium: quemadmodum Dominus apoſtolis futuram principis nequitiæ adverſus eos inſurrectionem prædixit:

Luc. 22, 31. *Expetivit ſatanas vos ad cribrandum ſicut triticum &c.*“ Idem in libro *de Patientia & Diſcretione* c. 3. quomodo diabolus princeps huius mundi ef-

T. II. Opp. p. 72. fectus ſit, in eandem declarat ſententiam: „Cum decepiſſet (inquit) ADAMUM inimicus, & ſic eum Domino ſuo ſubiugaſſet, eripuit ei, quam prius habebat, poteſtatem, ita princeps huius ſæculi declaratus eſt. Princeps ſiquidem huius ſæculi, & dominus omnium viſibilium homo ab initio fuerat a Deo conſtitutus. Non enim ipſi prævalere ignis poterat, non eum aqua demergere, non illi' fera nocere, non ſuum in eius membra venenum noxium quodvis animal diffundere. Ex quo autem deceptioni ſuccubuit, prodidit deceptori principatum ſuum. Propter quam cauſam magi & præſtigiatores, per adverſariam efficaciam mira Deo ſic permittente operantur, venenatis dominantes beſtiis, ignemque, &, aquas ſine noxa ſubeuntes,

ut

ut IANNES & MAMBRES adverſarii MOSIS: ut SIMON principi apoſtolorum PETRO ſe ſe auſus eſt opponere."

Aliam huius principatus cauſam & originem prodit S. GAUDENTIUS *Brixienſis*: „Diabolus huius mundi princeps uſurpatione dicitur, non na tura. Etenim ſeducens humanum genus, ut derelicto Deo ipſum ſatanam per ſimulacra coleret manufacta, principatum violenter tenuit, & exercuit tyrannidem in tantum, ut venientem verum principem ſuum non recognoſceret mundus, ipſius quippe diaboli præſtigiis obcæcatus. *Nam in hoc mundo erat Chriſtus*, ut evangeliſta teſtatur, *& mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit. In propria venit, & ſui non receperunt eum.* Paſſus eſt ergo Dominus ſe huius mundi iudicio iudicari, ad hunc hoſtem generis humani præcipitandum, ſive expellendum." S. AUGUSTINUS Enarrat. in pſal. CXLI. ſic explicat, quis ille mundus ſit, cuius rectores ſint dæmones, ut palam fiat, quomodo etiamnum ſint principes mundi, & rectores tenebrarum harum: „Cœlum & terra mundus dicitur, & homines mali mundus. Quare & iſti mundus? Quia diligunt mundum: & ideo tenebræ, quia impii. Ideoque iam ex ipſo numero credentibus multis, quid dicit apoſtolus? *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Antequam eſſetis ergo lux, cum tenebræ eſſetis, attendite, quem rectorem habuiſtis. Quem rectorem habent iniqui, niſi diabolum, quomodo pii & fideles rectorem habent Chriſtum. Ergo diabolum & angelos eius rectores mundi appellavit, id eſt rectores dilectorum mundi, rectores peccatorum, quod eſt tenebrarum harum: ipſos habemus inimicos, a quibus debemus deprecari Dominum, ut eruamur." Et paullo poſt: „Non mundus, qui factus eſt per IESUM, ab illis principibus & poteſtatibus tenebrarum regitur; ſed mundus, qui non cognovit IESUM, id eſt dilectores mundi, peccatores, iniqui, ſuperbi & infideles. Unde mundus peccatores? Quia diligunt mundum, & diligendo inhabitant mundum: quomodo domus dicitur, & fabrica, & inhabitantes." Non igitur abſolutum tenent principatum, aut vi noſtri dominantur: „Non quod hoc ſint, quod dicuntur (ut cum ELIA *Cretenſi* loquar) ſed quia nos ſponte noſtra, dum nos ipſos eis ſubiicimus, principes noſtros eos conſtituimus, quamvis alioquin a Domino Chriſto eos conculcandi poteſtatem acceperimus. *Ecce enim*, inquit, *dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones.*"

T. IV. Opp. p. 1585. ſeq.

T. IV. pag. 1585.

Comment. in orat. I. S. Gregorii Naz.

VII. Eſt vero hic *Luc.* X. 19. locus: *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit*: ut palam ſit, de illo ſerpente antiquo rem potiſſimum eſſe,

Quomodo diabolus eiectus eſt foras.

T. V. Bibl. PP. p. LI. qui etiamnum graſſatur ab origine mundi. Apud S. IACOBUM *Niſibenum* ſerm. VI. *de Devotis* ita locus redditur ex *Armenico*: *Ecce do vobis poteſtatem calcandi omnes virtutes inimici.* „ Et manifeſtum faciunt ſcripturæ (pergit S. Pater) quod ſint ei exercitus & nequitiæ miniſtri; quibus ſicuti adverſus IOB poteſtatem ei fecit Deus, ut pugnaret; ita nunc eos dimittit ad currendum per hunc mundum, & bellum eius gerendum: tamen nequaquam bellat palam, quia data eſt poteſtas contra eum tempore adventus Domini noſtri; ſed rapiendo rapit, & furando furatur. " S. CYRILLUS *Hieroſol.* Catech. III. de baptiſmo Chriſti in *Iordane* n. 1. p. 45. „ Draco (inquit) iuxta IOBUM in aquis erat, qui *Iordanem* ore ſuo recipiebat. Cum igitur confringenda forent capita draconis, deſcendens in aqua alligavit fortem, ut acciperet poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones. Nempe *proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus & ſatanas, qui ſeducit univerſum orbem: & proiectus eſt in terram, & angeli eius cum illo miſſi ſunt. Et audivi vocem magnam in cœlo dicentem: Nunc facta eſt ſalus & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte.* Hæc IOANNES in *Apocalypſi*, qui brevius rem colligit 1. Epiſt. III. 8. *In hoc apparuit filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.* Et PAULUS gratias vult agere *Coloſſenſes* Deo Patri, *qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis ſuæ . . . Et exſpolians principatus & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Ne vero videamur nos tantum otioſos ſpectatores eſſe debere, *Epheſios* hortatur: *Induite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adverſus inſidias diaboli.* Et mox *In omnibus*, inquit, *ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere.* Quem utrumque apoſtoli locum copulans S. ZENO *Veronenſis* ad Neophytos poſt baptiſmum *de duodecim ſignis* ſc. Zodiaci: „ Is enim (commentatur) infelicibus nonnunquam immittit *Capricornum* vultu deformem, & per cornu exilioris labra liventia ſpumantibus venis ebulliens palpitante ruina captivi tota miſerabiliter per membra deſævit. Alios amentes, alios furioſos, alios homicidas, alios adulteros, alios ſacrilegos, alios avaritia efficit cæcos. Longum eſt ire per ſingula: varias atque innumerabiles nocendi artes habet, ſed has omnes ſalutari profluens amne non magnopere (*magno opere*) noſter *aquarius* delere conſuevit." Ad baptiſmi nimirum virtutem refert, poſtquam diabolo renunciavimus, & Chriſto nomen dedimus, qui devicit diabolum: „ Quid igitur ſtans (ait CYRILLUS *Hieroſol.* Catech. I. Myſtag.) dixit veſtrum unusquisque? *Abrenuncio tibi ſatana*: tibi maligno ac diriſſimo tyranno. Non amplius ais, vim tuam formido,

Margin notes: Apocal. 12, 9. — Coloſſ. 1, 12. 13 — 2, 15. — Epheſ. 6, 11. — v. 16. — T. V. Bibl. PP. p. 151. — p. 307.

formido : hanc enim diſſolvit Chriſtus, ſanguinis & carnis mecum particeps factus ; ut per hæc mortem morte aboleret, ut ne perpetuo obnoxius eſſem ſervituti. *Abrenuntio tibi* callido & vaferrimo ſerpenti. *Abrenuntio tibi*, qui inſidiator es, & omnem ſimulatione amicitiæ iniquitatem peperiſti, priusque noſtris parentibus defectionem inſpiraſti. *Abrenuntio tibi ſatana*, cuiusvis improbitatis & auctori & adminiſtro." Hinc ſancti Patres ſtudioſe tempora ante & poſt Chriſtum, & perſonas ſeu homines a Chriſto alienos, vel ei per baptiſmum deditos diſtinguunt, quando de operationibus illuſionibusque dæmoniacis eſt quæſtio.

Auctor Quæſtionum & Reſponſ. ad orthodoxos inter opera S. Iustini *Append. p. 472.* ad hanc quæſt. lxxxi. „ Si ſeductio omnis Chriſti præſentia ſublata eſt, quomodo per eos, qui ventriloqui dicuntur, dæmones loquuntur? Quomodo autem non vilem & aſpernabilem efficiunt religionem chriſtianam, cum in corporibus Chriſtianorum & ſeductionis edunt opera, & divinationis proferunt reſponſa? *Reſp.* Si ſecundum ſcripturæ dictum : *Nondum omnia ei ſubiecta ſunt*, donec abrogaverit omnem principatum & poteſtatem; manifeſtum eſt, nondum ſublatam eſſe omnem dæmonum poteſtatem; ſed qui in Chriſtum credunt, in his omnis dæmonum ſublata eſt ſeductio : qui autem nondum in Chriſtum credunt, in his dæmones ſeductionem operantur. Ac præſtigiæ, quibus ventriloqui utuntur, ut loquantur & agant divinationis opera & reſponſa, non ſunt vera corpora, ſed illudunt dæmones oculis ſpectantium, ut quæ non ſunt corpora, ea tanquam corpora videant." De quibus omnibus, circa ea etiam, quæ Chriſtianos ipſos attinent, atque in quæſtione quidem ponuntur, in reſponſione autem non attinguntur, ſingillatim, quid ſenſerint SS. Patres, paullo poſt exponemus : tum genuinus etiam S. Iustinus in Apolog. & dialogo cum Tryphone contra gentiles & *Iudæos* religionis chriſtianæ veritatem ex hac Chriſti contra dæmones victoria poteſtateque in Eccleſia relicta evincit, iuxta id Chriſti Domini effatum : *Nunc iudicium eſt mundi : nunc princeps huius mundi eiicietur foras.* *Ioan. 12, 31.*

S. Gaudentius *Brix.* hic ſingularem vim notat in textu *græco* ſerm. ſingulari in hunc locum : „ Sive (inquit) expelletur foras, ut in *græcis* exemplaribus legimus. Erat enim paſſio Chriſti expugnatio futura diaboli." Et paullo poſt : „ Significanter plane in *Græco* poſitum eſt ἐκβληθήσεται ἔξω, id eſt *eiicietur*, ſive *expelletur foras*; ut etiam de animis credentium iam cœleſtibus, tanquam de cœlis, noſceretur eſſe pellendus ; ut ſcilicet expulſo eo, Chriſtus Dominus regnaret in nobis. Quapropter adiecit : *Et ego ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum.*" S. Augustinus in hunc locum commentans Tract. LII. in Ioan. quæſtionem movet : „ Numquid de cor- *Serm. XII.* *T. III. P. II. Opp. p. 641.*

dibus patriarcharum & prophetarum, veterumque iuſtorum non eiectus eſt foras? (reſpondetque:) Eiectus eſt plane. Quomodo ergo dictum eſt, *nunc eiicietur foras?* Quomodo putamus, niſi quia tunc, quod in hominibus pauciſſimis factum eſt, nunc in multis magnisque populis iam mox futurum eſſe prædictum eſt.“ Sed quomodo ex fidelium cordibus ſit eiectus audiamus, quid teneat ad propoſitum; „Quid ergo (ait) quispiam, quia diabolus de credentium cordibus eiicietur foras, iam fidelium neminem tentat? Imo vero tentare non ceſſat. Sed aliud eſt intrinſecus regnare, aliud forinſecus oppugnare: nam & munitiſſimam civitatem aliquando hoſtis oppugnat, nec expugnat. Et ſi aliqua tela eius miſſa perveniunt, admonet apoſtolus, unde non lædant, commemorat loricam & ſcutum fidei. Et ſi aliquando vulnerat, adeſt qui ſanat. Quia ſicut pugnantibus dictum eſt, *Hæc ſcribo vobis, ut non peccetis*; ita, qui vulnerantur, quod ſequitur audiunt, *Et ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem IESUM Chriſtum iuſtum, ipſe eſt propitiatio peccatorum noſtrorum.* Quid enim oramus cum dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra,* niſi ut vulnera noſtra ſanentur? Et quid aliud petimus cum dicimus: *Ne nos inferas in tentationem*; niſi ut ille qui inſidiatur, vel certat extrinſecus, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos poſſit virtute ſuperare? Quantaslibet tamen adverſum nos erigat machinas, quando non tenet locum cordis, ubi fides habitat, eiectus eſt foras. *Sed niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilabit, qui cuſtodit.* Nolite ergo de vobis ipſis præſumere, ſi non vultis foras eiectum diabolum intro iterum revocare.“

Quomodo ligatus.

VIII. Supereſt iam alius, quo paſſim noviſſimis temporibus maxime abutuntur, locus in *Apocalypſi* IOANNIS XX. videntis *angelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua, & apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & ſatanas, & ligavit eum per annos mille: & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignavit ſuper illum, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni: & poſt hæc oportet illum ſolvi modico tempore.* Hunc locum præ oculis habens S. IRENÆUS vicem diabolo redditam declarat ob hominem olim in ſuam redactum poteſtatem: „Quoniam enim (inquit) in initio homini ſuaſit transgredi præceptum factoris, ideo eum habuit in ſua poteſtate. Poteſtas autem eius eſt transgreſſio, & apoſtaſia, & his colligavit hominem; per hominem ipſum iterum oportebat victum eum contrario colligari iisdem vinculis, quibus alligavit hominem, ut homo ſolutus revertatur ad ſuum Dominum, illi vincula relinquens, per quem ipſe

Lib. V. contra hæreſ. c. 21. p. 319.

fuerat

fuerat alligatus, id eſt, transgreſſionem. Illius enim colligatio ſolutio facta eſt hominis, quoniam *non poteſt aliquis introire in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi primum ipſum fortem alligaverit.* Contraria ergo in ſermone eius qui omnia fecit, Dei, traducens eum Dominus & ſubiiciens per præceptum; (præceptum autem Dei lex) fugitivum eum homo eius, & legis transgreſſorem, & apoſtatam Dei oſtendens poſtea iam Verbum conſtanter eum colligavit, quaſi ſuum fugitivum, & diripuit eius vaſa, id eſt, eos, qui ab eo detinebantur, homines, quibus ipſe iniuſte utebatur. Et captivus quidem ductus eſt iuſte is, qui hominem iniuſte captivum duxerat; qui autem ante captivus ductus fuerat homo, extractus eſt a poſſeſſoris poteſtate, ſecundum miſericordiam Dei Patris: qui miſeratus eſt plaſmati ſuo, & dedit ſalutem ei per Verbum, id eſt, Chriſtum, redintegrans: ut experimento diſcat homo quoniam non a ſemetipſo, ſed donatione Dei accipit incorruptelam.“

Sed quod ad priorem locum Chriſti apud Ioannem diximus, hic etiam eſt rememorandum, otioſis nobis hæc non dici; certam autem in Chriſto manere de hoſte victoriam, ſi ſtrenue contra eum in acie ſteterimus; atque in vanum abire eius terriculamenta: quæ cum ex ſacris paginis libro imprimis Iob expoſuiſſet S. Antonius (ipſe haud raro expertus) in ſermone, quem in eius vita deſcripſit S. Athanasius: „Sed ne has quidem (pergit) eius phantaſias oportet nos, qui fideles ſumus, reformidare: nec eius attendere vocibus. Mentitur quippe, nihiloque prorſus veri loquitur. Nam licet talia & tam multa audacter locutus ſit, quaſi draco a Salvatore hamo tractus eſt; & quaſi iumentum, capiſtrum naribus accepit; ac velut fugitivus nares annulo vinctas habet, & labia armilla perforata, ligatusque eſt a Domino tanquam paſſer, ut illudatur a nobis. Poſiti autem ſunt cum ipſe, tum ſocii dæmones, quaſi ſcorpiones & ſerpentes, ut conculcentur a nobis Chriſtianis. Cuius rei argumentum illud eſt, quod nos iam vitæ inſtituto ipſi adverſario utamur. Nam qui minatus fuerat ſe exſiccaturum mare, & orbem terrarum comprehenſurum, is iam non valet exercitationem veſtram impedire, ſed neque me contra ſe loquentem cohibere.“ *T. IV. Bibl. PP. p. 638.*

Dabitur deinceps occaſio mentem ipſius S. Athanasii explicandi circa hanc acciſam diaboli poteſtatem; ſiquidem ipſi deſides non ſimus, atque conceſſis nobis averſus eum armis auxiliisque ſtrenue & intrepide utamur. „Sed hæc nos ipſos dicere convenit (ut cum S. Cyrillo *Alexandrino* loquar lib. II. in Isaiam) & velut acclamare ſatanæ exigenti & urgenti, idque acriter. Oppugnat enim cuiusque mentem, eam ab optimis & honeſtis ſtudiis, pietatis inquam & iuſtitiæ avertens, & vi quocunque lubet velut *T. II. pag. 230. ſeq.*

ut auferens: & ceu rigidus quispiam exactor peccati assiduitatem & diligentiam requirens a singulis. Sed contrivit Deus iugum peccatorum, illud abiiciens, nosque magis suoipsius iugo supponens, & verberans gentem plaga insanabili. Quæ est autem, vel ubi prorsus est hæc gens dæmoniorum, quæ in abyssum ire iussit, & poenas illas quidem graves inflixit? Clamabant siquidem ac dicebant: *Ah quid nobis & tibi, IESU Nazarene? Venisti huc ante tempus perdere nos?* Et postea lib. III. in illud *Luc.* X. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes &c.*" Calcatus est enim (inquit) draco apostata, & super aspidem & basiliscum incedimus, qui in auxilio altissimi habitare volumus, esseque in umbraculo Dei cœlestis, Christi videlicet. "Vides, quomodo & a quibus teneatur vinculis Salvatoris colligatus dæmon, ut nempe penes nos sit, eum sic continere, ne nobis noceat, & a bono cohibeat.

Matth. 12, 26. Atque hac ratione secundum effatum Christi fortis ille a nobis alligatur, quo nos per Christum fortiores sumus. Protulit Christus non tam parabolam, quam verissimam rem ac historiam, cum a *Pharisæis* argueretur, quod in *Beelzebub* principe dæmoniorum eiiceret dæmonia, ut non solum retunderet blasphemiam, sed etiam se se ad destruendum regnum diaboli advenisse manifeste ostenderet plena in diabolum potestate, quam etiam suis discipulis dederat, ac post se reliquit. Unde dicit: *Si ego in*
v. 27. *in Beelzebub eiicio dæmonia, filii vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Si autem in Spiritu Dei eiicio dæmonia, igitur pervenit in vos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligaverit fortem, & tunc domum illius diripiet?* „Vide argumenti consequentiam, ac vim (uti rem declarat
T. VII. p. 447. S. Chrysostomus in hunc locum) quod *non possit satan satanam eiicere*, ex præcedentibus liquet; quod autem non omnino possit quis illum eiicere, nisi primum superarit, apud omnes in confesso est. Quid igitur ex his conficitur? Quod prius dictum, sed longe validius. Tantum abest, inquit, ut adiutore utar diabolo, ut eum etiam impugnem & vinciam, cuius rei signum est, quod vasa eius diripiam. Vide quomodo contrarium quam illi supra statuere conabantur, demonstretur. Illi enim ostendere volebant, ipsum non vi propria dæmones eiicere; ille vero demonstrat, se non modo dæmones, sed illorum principem ligatum vi detinere, illumque priorem propria potestate vicisse, quod a rebus gestis comprobatur. Nam si hic princeps est, cæterique subditi, quomodo illo non victo, nec cedente, hi diriperentur? Hic vero videtur mihi prophetia esse quod dicitur. Neque enim modo dæmones vasa diaboli sunt, sed etiam homines, qui secundum ipsum operantur. Palam est igitur hic dici,

eum

cum non dæmones solum eiicere, sed etiam errorem ex toto orbe eliminaturum esse, diabolique præstigias soluturum, & omnia, quæ illius sunt inutilia redditurum. Neque dixit rapiet, sed diripiet, declarans, illud cum potestate factum esse. Fortem autem illum appellat, non quod natura talis sit. Absit, sed priorem significans tyrannidem ex negligentia nostra stabilitam." Alligavit igitur Christus diabolum, sicut destruxit peccatum, ut non iam contrito serpentis antiqui capite regnet, atque in Christo peccatorum nostrorum veniam consequamur: quæ cum nos quotidie accumulamus renati per Christum, quomodo diabolus in malitia sua obfirmatus quiescet, deiectus licet suo dominatu, quem quam amplum ante Christum tenuerit, res gestæ loquuntur, paucis vero *Iob* XLI. 24. explicatur: *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret.*

Aliter se vero iam res eius post Christum habent, postquam eius vis est fracta, ac direpta vasa, ita ut facillime a nobis superetur, fortioribus nobis redditis; ut quemadmodum ille antea talis esset, ut nullum timeret, ita nunc tam imbecillis sit, ut a nullo merito timeatur: ad hoc tantum relictus, ut a nobis illuderetur, vincereturque, quod quibus armis, quam facile fiat, postea explicabimus. Ideo enim (inquit S. CHRYSOSTOMUS contra Ignaviam Hom. III.) illum hic esse sivit, ut te fortiorem redderet, ut splendidiorem athletam faceret, ut maiora forent certamina. Si quis igitur dicat, cur diabolum reliquit Deus? Hæc illi responde, quia iis, qui vigilant, & sibi attendunt, non modo nihil nocet, sed etiam utilis est, non arbitrio suo, quod malum est, sed illorum fortitudine, qui eius malitia, ut par est, utuntur. Siquidem & cum IOBO conflixit, non ut illum clariorem redderet, sed ut supplantaret: ideoque malus est, quod tali sit proposito ac voluntate: attamen nihil iustum læsit; sed hic potius lucrum ex tali pugna reportavit, ut iam ostendimus: atque dæmon nequitiam, iustus vero fortitudinem exhibuit. At multos supplantat, inquies: ob illorum scilicet infirmitatem, non autem virtute sua, ut iam pluribus demonstratum est." S. AUGUSTINUS de iustis ac electis per Christum in novo testamento verba faciens: „Non moveat (inquit) quod sæpe diabolus seducit etiam illos, qui iam regenerati in Christo, vias ingrediuntur Dei. *Novit enim Dominus, qui sunt eius*: ex his in æternam damnationem neminem ille seducit. Sic enim novit eos Dominus, ut Deus, quem nihil latet etiam futurorum; non ut homo, qui hominem ad præsens videt (si tamen videt, cuius cor non videt) qualis autem postea sit futurus, ne se ipsum videt. Ad hoc ergo ligatus est diabolus & inclusus in abysso, ut iam non seducat gentes, ex quibus constat ecclesia, quas antea seductas

T.II.p.269.

Lib. XX. de Civ. Dei c. 7. T. VII. p. 582.

tenebat,

tenebat, antequam esset ecclesia. Nec enim dictum est, ut non seduceret aliquem, sed *ut non seduceret*, inquit, *iam gentes*, in quibus ecclesiam procul dubio voluit intelligi: *donec finiantur*, inquit, *mille anni*, id est, aut quod remanet de sexto die, qui constat ex mille annis: aut omnes anni, quibus deinceps hoc sæculum peragendum est." Sequitur mox singulare caput VIII. *de alligatione, & solutione diaboli.* Ex quo auctor de promissionibus & prædictionibus Dei inter opera S. PROSPERI post Partem III. c. 4. *de diabolo ligato, & misso in abyssum* hanc notabilem adducit sententiam verbis paullulum immutatis: „Quantæ autem virtutis, ut ait beatæ memoriæ AUGUSTINUS, pollebunt tunc Sancti, qui luctaturi sunt cum diabolo soluto, cum quo ligato tantis periculis dimicatur."

Ib. pag. 583. *pag. 123.*

Solvendus novissimis temporibus. *T. I. Opp. p. 1115.*

IX. Id vero nostris magis congruere temporibus, quod S. GREGORIUS M. lib. XXXIV. in IOB de suis dixit, ipsa mundi senescentis conditio comprobat: „Extrema mundi atrocius tentaturus aggreditur: quia tanto fit ferventior ad sævitiam, quanto se viciniorem sentit ad pœnam." Idem apud *Iob* XXIX. in ultima sui parte sermonis, ultimum tempus ecclesiæ designari ratus est: „Quando (inquit) adversarios suos, id est carnales quosque, vel hæreticos atque gentiles, quos nunc studet sapientiæ auctoritate comprimere, effrenata iactantia elatos cogitur irrisa tolerare. Unde in hoc quoque sermone dicitur: *Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.* Et ipsa ordinis ratio exposcit, ut per verba beati IOB ultima extremi sanctæ ecclesiæ designentur dies, quando persecutione crescente, apertas hæreticorum voces tolerare compellitur, cum motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegunt, tunc in voce manifestati erroris aperiunt. Nunc enim, sicut per IOANNEM dicitur, draco in abysso clausus tenetur, quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic dictum est, educetur draco de puteo abyssi: quia quod modo præ timore tegitur, tunc contra ecclesiam publice de iniquorum cordibus omne serpentinum virus aperitur." Non procul ab his absumus temporibus, quando palam ac passim religio superstitio, irreligiositas autem ac ipsa in Deum impietas religio prudentum habetur: dæmonque, quo remotior creditur a rebus humanis & abstrusior, eo licentius periculosiusque grassatur, ac insidiarum incurios incredulosque irretit.

Lib. XIX. n. 15. T. I. p. 611. *Apoc. 20, 3.*

Hostis semper formidandus. *Ser. XVIII. p. 182.*

X. S. GAUDENTIUS *Brixiensis* de toto illo tempore, quod a Christo ad consummationem sæculi intercedit, locutus „Festinat (ait) novis artibus variisque tentationum generibus supplantare homines, a quorum dominatu in

in fine ſæculi ſubmovendum ſe penitus eſſe cognoſcit. Nam poſt adventum Chriſti duplicato contra homines furore ſuccenditur, ſciens, quia modicum tempus habet, ſicut ſcriptum de illo eſt.“ IOANNE nempe in *Apocal.* Apoc. 12, 12.
audiente vocem magnam in cœlo dicentem.. *Væ terræ, & mari, quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam, ſciens, quod modicum tempus habet.* Accipiuntur hæc de temporibus perſecutionum primis ac noviſſimis avolante eccleſia *in deſertum in locum ſuum, ubi alitur per tempus & tempora, &* v. 14.
dimidium temporis a facie ſerpentis. Palam S. IUSTINUS mox in exordio pag. 88.
utriusque apologiæ, quas pro Chriſtianis ad ANTONINUM *Pium* & ſenatum *Romanum* miſit, pravis dæmonibus tribuit perſecutionem eccleſiæ: „Qui (ſenatum *Rom.* compellat) nobis offenſi ſunt, ac huiusmodi iudices in ſua poteſtate & cultui ſuo addictos habent, eos, utpote dæmoniis agitatos magiſtratus, ad necem nobis inferendam incitant.“ Et in illa ad impera- pag. 46.
torem paullo poſt initium: „Quid hæc igitur (inquit) ſibi volunt? Erga nos, qui nihil mali facturos, nec impia illa opinaturos pollicemur, non iudicia examinatis, ſed affectu a ratione alieno, ac malorum dæmonum flagello agitati, animadvertere indicta cauſa parvi pendetis:“ Eadem hæc iterum iterumque ingeminat; ad rem autem cumprimis facit, quod poſtea de excitatis a dæmonibus SIMONE & MENANDRO hæreticis in medium affert: n. 56. p. 77.
„Satis autem (ait) pravis dæmonibus non fuit, antequam Chriſtus apparuiſſet, filios illos inducere, qui ex *Iove* geniti inducantur; ſed poſtquam ille prodiit, atque inter homines verſatus eſt, cum, & quomodo a prophetis prænuntiatus eſſet, didiciſſent, ac illum in omni hominum genere credi & exſpectari cognoſcerent, rurſus, ut iam demonſtravimus, alios immiſerunt SIMONEM & MENANDRUM *Samaritanos*, qui magicis miraculis editis multos deceperunt, atque etiamnum deceptos tenent. Nam cum apud vos in regia urbe *Roma*, ut iam dixi, imperante CLAUDIO Cæſare, SIMON verſaretur, & ſacrum ſenatum & populum *Romanum* ita admiratione perculſit, ut Deus exiſtimaretur, & ſtatua velut alii, qui a vobis coluntur Dii, donaretur. Quapropter oramus ut & ſacrum ſenatum & populum *Romanum* una vobiscum huius noſtri ſupplicis libelli cognitores adſciſcatis, ut ſi quis eius doctrina implicatus ſit, veritate cognita, errorem poſſit effugere: & ſtatuam, ſi ita vobis placet, deiicite. Neque enim nullam eſſe ad impiorum ſupplicium conflagrationem perſuadere poſſunt: quemadmodum nec perficere potuerunt, ut Chriſti adventus lateret; verum id unum moliri poſſunt, ut qui præter rationem vivunt, & flagitioſe in pravis inſtitutis nutriti ſunt, & opinionum amatores ſunt, occidant nos & oderint.“

Videtur hic etiam gentiles philoſophos indigitare. Ac CLEMENS quidem *Alexandrinus* notat eos lib. VI. *Stromatum*, qui dicunt philoſophiam eſſe profectam a diabolo. „Quomodo autem (ſubdit) in barbara philoſophia, ita etiam in *græca* ſeminata ſunt zizania: ab ipſo vero agricola zizaniorum: unde etiam & quæ ſunt apud nos, exortæ ſunt hæreſes pariter cum bono tritico & genitali.“ Manifeſte Chriſtus de zizaniorum agricola *inimicus autem*, inquit, *qui ſeminavit ea, eſt diabolus*. Et alibi: *Qui autem ſecus viam, hi ſunt, qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalvi fiant.* Apte hic interpreteris eos, per quos ſectas, ſchiſmata, ſeu diſſidia ſeminat in Eccleſia dæmon, cui nihil magis convenit, quam diſcordias inter domeſticos etiam fidei ſerere. „Quoniam invidia diaboli (ut cum S. AMBROSIO ad Augg. GRATIANUM, VALENTINIANUM & THEODOSIUM ep. 12. ſcribente loquar) nunquam quieſcere ſolet, inter ipſos Catholicos audimus crebras diſſenſiones eſſe, impacatamque diſcordiam.“ Univerſim vero idem enarratione in pſalm. XXXVIII. n. 6. „Non ergo dubites (inquit) quando aliqui tibi moleſti ſunt volenti ſervare iuſtitiam, miniſtros eſſe illius nequiſſimi peccatoris, qui omnium auctor eſt flagitiorum.“ Et eius diſcipulus S. AUGUSTINUS de Catechizandis rudibus: „Hæc tene fixa in corde tuo, & invoca Deum, cui credis, ut tueatur te adverſus tentationes diaboli: & eſto cautus, niſi tibi aliunde hoſtis ille ſubrepat, qui ad ſolatium malevolentiſſimum damnationis ſuæ, cum quibus damnetur, requirit. Non enim per eos ſolos, qui chriſtianum nomen oderunt, & dolent eo nomine occupatum eſſe orbem terrarum, & adhuc ſimulacris & dæmoniorum curioſitatibus ſervire deſiderant, audet ille tentare Chriſtianos: ſed etiam per eos, quos paullo ante commemoravimus, de unitate eccleſiæ, velut putata vite, præciſos, qui hæretici vel ſchiſmatici dicuntur, conatur etiam id quidem interdum. Sed tamen id etiam aliquando conatur & per *Iudæos* tentare atque ſeducere. Sed maxime cavendum eſt, ne per homines, qui ſunt in ipſa catholica eccleſia, quos velut paleam uſque ad tempus ventilationis ſuæ ſuſtinet, unuſquiſque tentetur & decipiatur.“ Et paullo poſt ita concludit librum: „Tu ita credens iſta, cave tentationes (quia diabolus quærit, qui ſecum pereant) ut non ſolum per eos, qui extra eccleſiam ſunt, ſive pagani, ſive *Iudæi*, ſive hæretici, non te hoſtis ille ſeducat; ſed etiam quos in ipſa eccleſia catholica male viventes, aut immoderatos voluptatibus ventris & gutturis, aut impudicos, aut vanis curioſitatibus vel illicitis deditos, ſive ſpectaculorum, ſive remediorum, aut divinationum diabolicarum, ſive in pompa & typho avaritiæ atque ſuperbiæ, ſive in aliqua vita, quam lex damnat & punit, non eos imiteris: ſed potius coniungaris bonis, quos inventurus es

facile,

pag. 467. ſeq.
Matth. 13. 39.
Luc. 8, 12.
T. III. Opp. p. 851.
T. II. p. 147. *Add. eiusd. liber de paradiſo c.* 12.
T. I. p. 194. *ſeq.*
T. VI. Opp. p. 292.
p. 295.

facile, si & tu talis fueris, ut simul colatis & diligatis Deum gratis: quia totum præmium nostrum ipse erit, ut in illa vita, bonitate eius & pulchritudine perfruamur."

Addam haud absimilia S. LEONIS ad Christianos monita: „In hac autem dilectissimi, misericordia Dei, cuius erga nos magnitudinem explicare non valemus, multa sollicitudine præcavendum est Christianis, ne diabolicis iterum capiantur insidiis, & eisdem rursus, quibus renuntiaverunt, erroribus implicentur. Non enim desinit hostis antiquus, transfigurans se in angelum lucis, deceptionum laqueos ubique prætendere, &, ut quoquo modo fidem credentium corrumpat, instare. Novit, cui adhibeat æstus cupiditatis, cui illecebras gulæ ingerat, cui apponat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus invidiæ. Novit, quem mærore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione seducat. Omnium discutit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus: & sibi causas quærit nocendi, ubi quemque viderit studiosius occupari. Habet enim multos ex eis, quos tenacius obligavit, aptos suis artibus, quorum ad alios decipiendos & ingeniis utatur & linguis. Per istos remedia ægritudinum, indicia futurorum, placationes dæmonum, & depulsiones promittuntur umbrarum. Adduntur & illi, qui totam humanæ vitæ conditionem de stellarum pendere effectibus mentiuntur, & quod est aut divinæ voluntatis aut nostræ, indeclinabilium dicunt esse fatorum. Quæ tamen ut cumulatius noceant, spondent posse mutari, si illis quæ adversantur, syderibus supplicetur. Unde commentum impium sua ratione destruitur: quia si prædicta non permanent, non sunt fata metuenda; si permanent, non sunt astra veneranda." Ex sententia S. GREGORII M. ab illis verbis capitis quadragesimi *Iob* v. 10. *Ecce Behemoth, quem feci tecum &c.* „Fideli famulo cunctas hostis callidi machinationes insinuat (Deus) omne quod opprimendo rapit, omne quod insidiando circumvolat, omne quod minando terret, omne quod suadendo blanditur, omne quod desperando frangit, omne quod promittendo decipit."

Ser. XXVI. In nativ. D. VII.

Lib. XXXIII. in Iob T. I. p. 1055.

XI. Quis enimvero sibi ab infinitis tentationum huiusmodi tendiculis satis caveat, quæ & diversitate & assiduitate sua magis sunt periculosæ, nisi sola in Deum fiducia, qui nobis ad luctam hostem hunc irreconciliabilem permittit quidem, „Sed quia misericors Deus (idem S. pastor nos iam ex apostolo 1 *Cor.* X. 13. fuerat solatus) probari nos permittit tentationibus, non reprobari, sicut scriptum est: *Fidelis autem Deus, qui non patitur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere:* citius nobis consolationis ope succur-

Ad luctam relictus.

L. XXIV. p. 774.

rit, & ſurgentes tentationum ſtimulos mitigat, impugnantesque ſe cogitationum motus interna pace tranquillat. Moxque anima immenſam de ſpe cœleſti lætitiam percipit, dum devictum malum reſpicit, quod toleravit, ut iure de hoc tentato liberatoque homine dici debeat: *Videbit faciem eius in iubilo: & liberavit animam ſuam, ne pergeret in interitum, ſed vivens lucem videret.*" S. CYRILLUS *Hieroſol.* Catech. VIII. *de Omnipotentia*, Deum ex tolerantia pati diabolum cum dixiſſet, „Principium enim eſt (addit) formationis Domini; factus, ut illudatur non ab ipſo, indignus eſt
pag. 122.
enim, ſed ab angelis, qui ab ipſo ſunt facti. Vivere vero ei indulſit duabus de cauſis: ut & ipſe maiori verecundia afficiatur ſuperatus, & homines coronis illuſtrentur. O ſapientiæ plenam providentiam Dei! quæ pravam illam voluntatem ad fidelium ſalutis inſtrumentum aſſumit. Ut enim inimica fratrum IOSEPHI voluntate ad exſecutionem conſiliorum ſuorum uſus eſt; fratremque ab eis ex odio venumdari ſinens inde occaſionem cepit, eum, quem volebat, regem conſtituendi: ſic diabolo luctari conceſſit, ut coronarentur ii, qui vincerent, & ut adepta victoria, ille quidem uti ab inferioribus devictus maiori dedecore cooperiretur; homines vero inſigniter nobilitarentur, eo, qui archangelus olim fuiſſet, triumphato."
T.II.p.835.
Et S. AMBROSIUS lib. IV. in LUCAM: „Vides (inquit) magnificentiam chriſtiani viri, qui certat cum rectoribus mundi: & licet conſtitutus in terris, adverſus ſpiritalia nequitiæ, quæ ſunt in cœleſtibus, animi virtute decernit. Non enim de terrenis contendimus, ut dimicemus in terra: ſed ſpiritalibus propoſitis præmiis, de regno Dei & Chriſti hæreditate neceſſe eſt ſpiritalia prius impedimenta ſuperentur. Corona propoſita eſt, ſubeunda certamina ſunt. Nemo poteſt, niſi vicerit, coronari: nemo poteſt vincere, niſi ante certaverit. Ipſius quoque coronæ maior eſt fructus, ubi maior eſt labor: *Arcta* enim *& anguſta eſt via, quæ ducit ad vitam ... lata vero & ſpatioſa, quæ ducit ad mortem.* Et ideo tentationem neutiquam timere debemus: eſt enim cauſa victoriæ, materia triumphorum."

Sic equidem grave eſt ac moleſtum in hac miſera vita, ſemper contra hoſtem ſalutis noſtræ in acie ſtare ac dimicare; ſed certum nobis adeſt ſtrenue decertantibus divinum præſidium, certa, utut cruenta perſæpe videatur & difficilis ac anceps victoria. „Scimus quidem (nos ad pugnam
Ser. XXV. in Nativ. D. V. p.23.
animat S. LEO) quod ſicut IOANNES apoſtolus dicit, *Totus mundus in maligno poſitus eſt*: & inſidiante diabolo & angelis eius, in hoc innumeris tentationibus laboratur, ut hominem ad ſuperna nitentem, aut adverſa terreant, aut ſecunda corrumpant: ſed maior eſt, qui in nobis eſt, quam qui adverſum nos eſt; & pacem cum Deo habentibus, ac ſemper Patri toto

corde

corde dicentibus, *Fiat voluntas tua*, nulla prævalere certamina, nulli possunt nocere conflictus. Accusantes enim nosmetipsos confessionibus nostris, & consensum animi carnis concupiscentiis denegantes, inimicitias quidem adversum nos eius, qui peccati auctor est, commovemus: sed inexpugnabilem cum Deo pacem, gratiæ ipsius serviendo, firmamus, ut regi nostro non solum obedientia, sed etiam iudicio copulemur. Quoniam si in eadem sententia sumus, si, quod vult, volumus, & quod improbat, improbamus, ipse iam pro nobis omnia bella conficiet, ipse qui dedit velle, donabit & posse, ut simus cooperatores operum eius, & propheticum illud cum fidei exultatione dicamus: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?*

Quis vero de Deo optimo maximo nostri tam amante dubitet, eum sapientia sua, omnia, si nos haud desimus, bene vertere? S. CHRYSOSTOMUS in libro *ad eos, qui scandalizati sunt ob adversitates &c.* varias accumulans cap. 12. quæstiones „Cur hæreses permittantur, qua de causa diabolus, qua de causa dæmones, cur homines improbi, & qui multos supplantant: & quod omnium est istorum caput, cur adveniat antichristus, qui tanta pollet ad decipiendum potentia, ut dixerit Christus eum tanta præstiturum, ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi:“ Subdit: „At enim ista quærenda non sunt, sed sunt omnia incomprehensibili Dei sapientiæ committenda.“ Legatur nihilominus eius homilia: *Ad eos, qui obiiciunt, cur e medio sublatus non sit diabolus? & quod huius malitia nihil nos lædat, si attendamus &c.* S. MARCI item monachi & eremitæ opusc. IV. *de Baptismo* ab illa interrogatione: *Si liberati sumus in baptismo, quamobrem non perspicimus libertatis aerem, uti vident, qui decertant?* seqq.

T. III. Opp. pag. 494.

T. II. Opp. p. 260. seq.

T. VIII. Bibl. PP.

XII. Suo loco de baptismo tractantes veterum non paucorum Patrum sententiam retulimus, cuique hominum a nativitate sua spiritum adhærere nequam asserentium, qui per baptismum excludatur; sed ut nunc diximus, suo tamen modo ad luctam reliquuntur (veluti etiam in renatis concupiscentia) aut ut divinæ iustitiæ ministri. ORIGENES locum illum versans apostoli: *Omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*, illam apud veteres gentiles & philosophos pervagatam opinionem, de qua plura in nota afferuntur testimonia, tangit, *humanam animam statim ab ortu dæmonum ditioni esse subditam.* „Nos (addit) IESUS docuit, ne minimos quidem eorum, qui in ecclesia sunt, contemnendos esse: *quia angeli eorum*, inquit, *semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* Et propheta: *Castra metabitur angelus Domini*

An malus cuique homini adhæreat genius?

Hebr. 1, 24. L. VIII. contra Celsum n. 31. T. I. p. 767.

in circuitu timentium eum, *& eripiet eos.* Itaque ne nos quidem inficiamur, multos esse in terra dæmones; at eos esse, & potestatem in malos habere propter eorum malitiam, contendimus; nihil vero posse in eos, qui *induerunt armaturam Dei*, & robur acceperunt ad *standum adversus insidias diaboli*, quique se ad pugnandum cum dæmonibus exercent." Sic S. GREGORIO angeli Dei ad electorum adiutorium, dæmones ad probationem servire dicuntur in illud IOBI II. quo diabolus inter filios Dei adfuisse narratur: „ Inter filios Dei (inquit) adfuit, quia etsi ab illis in hac vita laborantibus auxilium pietatis impenditur; iste occultæ eius iustitiæ nesciendo serviens, ministerium exequi reprobationis conatur. Unde bene in libris *Regum* per prophetam dicitur: *Vidi Dominum sedentem super solium suum*: *& exercitum cœli a dextris & a sinistris eius*, *& dictum est*: *In quo decipiam* ACHAB, *ut ascendat & cadat in Ramoth Galaath? Et dixit alius ita*, *& alius aliter. Et egressus est unus & dixit*: *Ego decipiam* ACHAB. *Et dictum est*: *In quo decipies? Qui respondit dicens: Egrediar*, *& ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius.* Quid enim solium Domini, nisi angelicas potestates accipimus, quarum mentibus altius præsidens, inferius cuncta disponit? Et quid exercitus cœli, nisi ministrantium angelorum multitudo describitur? Quid est ergo, quod exercitus cœli a dextris & sinistris eius stare perhibetur? Deus enim, qui ita est intra omnia, ut etiam sit extra omnia, nec dextra nec sinistra concluditur. Sed dextra Dei angelorum pars electa, sinistra autem Dei pars angelorum reproba designatur. Non enim ministrant Deo solummodo boni, qui adiuvent; sed etiam mali, qui probent: non solum, qui a culpa redeuntes sublevent; sed etiam qui redire nolentes gravent." Ex sententia autem ORIGENIS *unicuique duo assistunt angeli*, *alter iustitiæ*, *alter iniquitatis.* Quod repetit Hom. XIII. & XXXV. in eundem evangelistam. Varia in eandem ac contrariam etiam aliorum sententiam citat SS. Patrum loca COTELERIUS in HERMÆ Pastorem lib. II. Mandat. VI. ubi aperte duo genii cum homine esse dicuntur: *Unus æquitatis*, *& unus iniquitatis.*

Lib. I. in caput 2. Iob T. I. pag. 53.

Hom. XII. in Lucam.

T. I. Patr. apost. p. 93. 84.

T. I. p. 140. Ad quem auctorem etiam provocat ORIGENES lib. III. *de Principiis* n. 4. ubi observat cogitationes, quæ de corde nostro procedunt, vel quarumcumque rerum causarumque contemplationem „ quod aliquoties ex nobis ipsis procedant, aliquoties a contrariis virtutibus concitentur: interdum etiam a Deo, vel a sanctis angelis immittantur." Quæ singula cum locis sacræ scripturæ firmasset, addit: „ Sed & Pastoris liber hæc eadem declarat dicens, quod bini angeli singulos quosque hominum comitentur: & si quando bonæ cogitationes cor nostrum ascenderint, a bono angelo suggeri dicit: si

ſi vero contrariæ, mali angeli dicit eſſe inſtinctum. Eadem quoque BARNABAS in epiſtola ſua declarat, cum duas vias eſſe dicit, unam lucis, alteram tenebrarum, quibus & præeſſe certos quosque angelos dicit: viæ quidem lucis angelos Dei: tenebrarum autem viæ angelos ſatanæ. Nihil tamen aliud putandum eſt accidere nobis ex ipſis, quæ cordi noſtro ſuggeruntur bonis vel malis, niſi commotionem ſolam & incitamentum provocans nos vel ad bona, vel ad mala. Poſſibile autem nobis eſt, cum maligna virtus nos cœperit ad malum incitare, abiicere a nobis pravas ſuggeſtiones, & reſiſtere ſuaſionibus peſſimis, & nihil prorſus culpabiliter gerere. Et rurſum poſſibile eſt, ut cum nos divina virtus ad meliora probaverit, non ſequamur, liberi arbitrii poteſtate in utraque nobis ſervata." HERMÆ vero Paſtor, quem etiam CASSIANUS Collat. VIII. c. 17. & Coll. XIII. c. 12. & PROSPER contra Collatorem c. 30. citant, aliique a COTELERIO notati, ſic reſpondet interrogatus, quomodo ſciri poſſit, quod duo ſunt genii cum homine? „Audi (inquit) & intellige. Æquitatis genius tener eſt, lenis & verecundus, manſuetus & quietus. Cum ergo in cor tuum aſcenderit, continuo loquitur tecum de iuſtitia, de pudicitia, de caſtitate, de benignitate, de venia, de caritate, de pietate. Hæc omnia cum aſcenderint in cor tuum, ſcito, quod genius æquitatis tecum eſt: Huic ergo genio crede, & operibus eius. Accipe nunc & genii iniquitatis opera. Primum amarus, iracundus, & ſtolidus eſt; & opera illius perniciosa ſunt, & evertunt ſervos Dei. Cum ergo in cor tuum aſcenderint hæc, intelliges ab operibus eius, hunc eſſe genium iniquitatis &c." S. BARNABÆ autem apoſtoli verba, quæ ſecundo loco citat ORIGENES in eius epiſtola, ita habent: „Duæ ſunt viæ doctrinæ ac poteſtatis; una lucis, altera tenebrarum. Differentia vero multa duarum viarum. Uni ſiquidem præpoſiti ſunt lucis conciliatores, angeli Dei; alteri vero angeli ſatanæ: ac ille quidem Dominus eſt a ſæculis in ſæcula; hic autem princeps temporis iniqui." Prolixius utriusque viæ greſſus deinceps proſequitur lucis & tenebrarum, Dei & diaboli ex ſententia S. IOANNIS 1. epiſt. *In hoc manifeſti ſunt filii Dei & filii diaboli. Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum.* Et paullo ante v. 8. *Qui facit peccatum ex diabolo eſt.* „Nihil enim non diaboli eſt (ut TERTULLIANUS, qui libro de Anima c. 39. nullum pœne hominem carere dæmone dicit, loquitur) „vel quidquid Dei non eſt, vel Deo diſplicet." Et alibi: „Non ergo natura optima ſunt iſta, quæ a Deo non ſunt auctore naturæ. Sic a diabolo eſſe intelliguntur, ab interpolatore naturæ. Alterius enim eſſe non poſſunt, ſi Dei non ſunt: quia æmuli ſint neceſſe eſt, quæ Dei non ſunt. Alius autem præter diabolum & angelos eius, æmulus Dei non eſt." Sed

T. I. Patr. Apoſt. p. 50.

De Spectaculis c. 24. p. 83.

De cultu feminarum c. 7. p. 155.

hæc

hæc cautius ob *Manichæos* & alios duorum principiorum etiam ante MANICHÆUM assertores ab aliis sunt tractata. Unum afferam locum S. IACOBI *Nissibeni* ex *arabicis* sermonibus, editionis *Romanæ* anni 1756. nuper in Bibliothecam veterum Patrum *Venet.* T. V. translatis, quorum sextus *de Devotis* inscriptus totus est de discretione spirituum; ad rem vero sunt, quæ differit n. 14. quomodo Spiritu sancto recedente diabolus intret, veluti de IUDA proditore constat *Ioan.* XIII. 2. diabolum misisse in cor, ut traderet Christum: & postea v. 26. post bucellam introisse in eum satanam. S. IACOBUM quoque audiamus: *Propterea, charissime, quando Spiritus abit ab homine, qui eum accepit, tunc pugnat diabolus cum illo homine, ut supplantet eum, & penitus separetur ab eo Spiritus sanctus. Nam quamdiu Spiritus est cum homine, timet accedere ad eum. Et vide charissime, quod Dominus noster, qui de illo Spiritu natus est, non fuit tentatus ab illo nequam, donec Spiritus, quem visibiliter accepit in baptismo lavacri, assumsit & duxit eum in desertum, ut tentaretur a diabolo. Hæc uniuscuiusque cura sit, ubi sentit animam suam ardere Spiritu, & cor suum incidere in solicitudines huius sæculi; illico sciat, quod Spiritus Dei non est apud ipsum, & caveat, ne supplantetur ab ipso.* Hinc PETRUS ad ANANIAM: *Cur tentavit*, ait, *satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto.* Et Christus PAULUM se mittere dicit ad gentes: ut convertantur a tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad Deum. Sic TICHONIUS cum *de septem regulis* primam posuisset de Domino & corpore eius, septimam addidit *de diabolo & eius corpore.* „Sicut ergo (inquit S. AUGUSTINUS in eas regulas) in prima regula, quam vocat de Domino & eius corpore, vigilandum est, ut intelligatur, cum de una eademque persona scriptura loquitur, quid conveniat capiti, quid corpori; sic & in ista novissima, aliquando in diabolum dicitur, quod non in ipso, sed potius in eius corpore possit agnosci, quod habet non solum in eis, qui manifestissime foris sunt, sed in eis etiam, qui cum ad ipsum pertineant, tamen ad tempus miscentur ecclesiæ, donec unusquisque de hac vita exeat, vel a frumento palea ventilabro ultimo separetur.“

pag. LI. — *Act.* 5, 3. — *Act.* 26, 18. — *Lib. III. de doct. christ. c.* 37.

Humani generis hostes caro, mundus & dæmon.

XIII. Hinc, ut diximus, errores illi de duobus principiis seu supremis potestatibus, hinc etiam opinio satis olim apud gentiles vulgaris, mundum hunc indignum haberi, qui Dei providentia regatur: „Quia (inquit S. ATHENAGORAS Legat. pro Christianis n. 25.) profectæ a contrario dæmoniacæ motiones & operationes hos impetus inordinatos excitant, ac homines alium aliter, singulos & universos, privatim & communiter pro ratione materiæ & cognationis cum divinis rebus, intus & exterius movent; propterea nonnulli, quorum non levis existimatio est, nullo ordine hoc

uni-

universum consistere, sed casu temerario agi & ferri censuerunt." Sola autem nobis religio omnis mali originem in primo ADAMO per diabolum pessumdato, ostendit; & in secundo, seu Christo, remedium contra hæc mala aperit, & quomodo expugnari hostes tam interni quam externi, qui sunt caro, mundus, & dæmon, possint ac debeant, ostendit.

Ii vero, quos perplexos tenet, quod adhuc diabolum in rebus humanis grassari permittat divina providentia, ut etiam *Manichæismum*, atque pugnam inter divina attributa inclament, in seipsos, resque humanas reflectant animum, in quanta mala hostes, intestinus, & externus caro & mundus, diaboli in nostram perniciem socii fœderati & coniurati, Deo permittente, præcipitent. Quemadmodum vero unice nobis salutare est contra hos hostes manifestos, qui intus & foris continuo nos infestant, cautos nos præstare, & ad pugnam instructos, ita etiam, ac multo adhuc magis contra insidiatores occultos ac invisibiles: *Quoniam*, monente D. PAULO, *non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem; sed adversus principatus & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.* *Ephes.* 6, 12. Verbum divinum, eiusque fideles interpretes non minus nos ad certamen contra hostes invisibiles dæmones, quam visibiles sensibilesque mundum & carnem provocant, armantque. Christus in parabola zizaniorum agri, *qui filii sunt nequam*, ad originem omnis mali respiciens, *Inimicus autem*, inquit, *qui seminavit ea, diabolus est.* *Matth.* 13. *Marc.* 4. *Luc.* 8. Alibi evangelistæ & apostoli, & ad eorum ductum SS. Patres & Doctores christiani, quando nos imminentium nobis ab inimicis salutis nostræ periculorum ac insidiarum commonefaciunt, frequenter adeo diaboli mentionem iniiciunt, quam mundi & carnis: nunc hunc, nunc illum designantes hostem; alias in nostram perniciem conspirationem omnium & singulorum produnt.

Legi meretur integra S. MACARII *Ægyptiaci* homilia XXI. de duplici, quod Christiano incumbit internum & externum, certamine cum carne & mundo, ac medium quoddam cum diabolo; cuius satellites duo sunt mundus & caro iuxta S. BERNARDUM in serm. *de Discret. spirituum*, n. 2. 3. *T. VII. Biblioth. PP. p.* 86. *seq.* *Ser. XXIII. de diversis. T. III. p.* 1131. „Ut dominetur spiritus nequitiæ spiritui carnis, & spiritui huius mundi. Quisquis ergo (pergit) ex his tribus spiritibus spiritui nostro loquatur, ne credamus ei: quoniam sanguinem sitiunt, non quidem corporum, sed (quod gravius est) animarum. Sed quoniam spiritualis omnium natura est, a sermonibus eorum cognoscemus eos, & quis spiritus sit, qui loquatur, ipsa suggestio declarabit. Semper enim spiritus carnis mollia, spiritus mundi vana, spiritus malitiæ semper amara loquitur. Quoties ergo importune (ut assolet) carnalis cogitatio mentem pulsat: verbi gratia cum

de cibo, de potu, de somno, ceterisque similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, humano quodam modo inardescimus desiderio; certum sit nobis spiritum carnis esse, qui loquitur, & tanquam adversarium repellamus eum, dicentes: *Vade retro satana*, *quoniam non sapis ea*, *quæ Dei sunt:* sed magis sapientia sua inimica est Deo. Cum autem non de illecebris carnis, sed de ambitione sæculi, de iactantia & arrogantia ceterisque similibus cogitatio vana versatur in cordibus nostris: spiritus mundi est, qui loquitur, longe pernicior hostis, & maiori sollicitudine repellendus. Interdum vero satellitibus istis terga vertentibus, princeps ipse habens iram magnam, tanquam leo rugiens insurgit adversus nos; cum videlicet non ad voluptatem carnis, aut sæculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad invidiam, ad amaritudinem animi provocamur &c. " Deinceps quonam modo malignorum illorum spirituum suggestiones abiicere debeamus ex regula S. BENEDICTI, in qua passim contra malignos spiritus animamur, quamque S. BERNARDUS professus fuerat, potissimum ostendit. *n. 5.* „Avertentes (inquit) aures nostras, ne audiamus sanguinem, & sapientiam, quam revelat caro & sanguis: parvulos quoque *Babylonis* cogitatus, scilicet mundanos, ab ipso initio tenentes & allidentes ad petram: ipsum etiam malignum cum tentationibus suis a conspectu cordis nostri abiicientes & deducentes ad nihilum." Sic ergo alligatur satanas, „Non (ut cum S. AUGUSTINO loquar) quia extra mundum missus est, quomodo quidam hæretici putant: sed foras ab animis eorum, qui cohærent verbo Dei, & non diligunt mundum, cuius ille princeps est." Constans hæc semper fuit de tribus humani generis, ac salutis nostræ hostibus theologia: novaque est doctrina, quæ iactatur inaudita ante ætatem nostram (nisi apud eos, quos S. AUGUSTINUS notat) de detruso ante tempus in barathrum diabolo, facta ad incuriosos nos, segnesque contra insidias inimici reddendos. Vid. *Paralip.* de SS. PACHOMIO & THEODORO.

De agone christ. c. 1. T. VI. pag. 245.

Apud Bolland d. 14. Maii c. 3. n. 24. seq.

A cuius insidiis nemo immunis est.

XIV. An frustra a D. PETRO apostolorum principe tam serio & graviter sumus admoniti, id quod ecclesia quotidie nobis in divino officio acclamat: *Sobrii estote & vigilate: quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret.* Suo edoctus damno id dicit, a magistro ipse de sua defectione ac sociorum fuga frustra quidem præmonitus: *Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.* Quis igitur tutum se existimet quocunque ex ordine hominum, si ipsa Christi familia labascit. Unde S. CHRYSOSTOMUS potissimum etiam sacerdotibus libro VI. *de Sacerdotio*, salutarem incutit timorem gravissima oratione: „Ac ne putes (inquit) me rem oratione amplificare, neve quia hoc corpo-

1. Pet. 5, 8.

Luc. 22, 31.

T. I. p. 434.

re,

re, ceu quodam carcere inclusi, invisibilium nihil prorsus cernere possumus, magna esse ducas ea, quæ a me dicta sunt. Multo hac maiorem & horribiliorem pugnam videres, si caliginosissimam diaboli aciem furiosumque conflictum oculis istis cernere posses. Non enim illic ferrum aut æs, non equi, currus & rotæ, non ignis & tela; non hæc visibilia; sed alia multo his terribiliora machinamenta. Adversariis istis nihil opus est thorace, non clypeo, non ensibus & hastis, sed vel solus execrandæ aciei aspectus animam dissolvere possit, nisi admodum generosa fuerit, &, præ virtute propria, multa fruatur a Deo providentia." Hæc, ut & reliqua, quæ non minus diserte prosequitur lectu dignissima, illis apprime sunt consentanea, quæ S. ANTONIUS abbas in tota illa perorat oratione, quam S. ATHANASIUS eius vitæ inseruit, seorsim edita in novissima Bibliotheca PP. *Veneta*, quave monachos & eremitas a diaboli insultibus & machinamentis cautos præstare vult, tanto vehementiori aggressu, quo sanctius est institutum, atque adeo contra hostes salutis nostræ fortius. Unde etiam S. BENEDICTUS cap. I. Reg. *de generibus monachorum* secundum genus anachoretarum, id est eremitarum describens, *horum*, inquit, *qui non conversionis fervore novitio, sed monasterii probatione diuturna didicerunt contra diabolum, multorum solatio iam docti pugnare.* Ut adeo nulla sit hominum conditio, a communis hostis humani generis insidiis immunis. *Ex quo enim*, sunt MACARII, viri sanctissimi, atque in hac pugna experientissimi verba, *per transgressionem primam irrepsit in hominem malitia, liber aditus diabolo datus est ad animam quotidie alloquendam ut homo hominem, & ad eidem suggerenda absurda.* S. GREGORIUS *Naz.* (ad ea, quæ cognominis *Romanus* pontifex libris moralium in IOB posterioribus præsertim de satanæ noxiis in homines consiliis copiose disserit, digitum solum intendo) carmine CXCIII. quod cum aliis novissime in Bibl. PP. *Ven.* prodiit, *de bello quod movent dæmones*, ad propriam etiam provocat experientiam, ad quam tunc demum animum adverterit, cum se totum Deo dederet, sic orsus:

T. IV. p. 366. seq.

De libertate mentis c. 2. T. II. Opp. p. 182.

T. I. p. 1031. seqq.

T. VI. Bibl. PP. p. 403.

Mente collecta in Dei societatem,
Ut purissimis intimis sensibus purum Dominum
Venerarer (nam pulchrum est solius mentis sacrificium)
Nequaquam animadvertissem tortuosæ artificia bestiæ.
Certe & prædicassem, & illud existimassem.
Sæpe mihi etiam supervenit nocti similis
Et rursus lucis sub fraudulenta figura.
Omnia enim, quæcunque voluerit, efficitur mortis sophista,
Natus Proteus ad formas dolosas effingendas,

Ut aliquem aut per insidias, aut aperte hominem interficiat;
Nam deliciæ illi sunt mortalium lapsus &c.

Alia notantur eiusdem carmina iam evulgata, quibus aut ipsum acriter incessit dæmonem, & aversatur, aut eius incursus & calliditatem deplorat veluti 19. 21. 32. 60. &c. in edit. *Billiana.*

Ut tamen in nostra sit potestate.

XV. Igitur semper armatus esse quisque debet contra hunc vaferrimum hostem semperque paratus ad pugnam, *qui malignum diabolum*, ut suos S. BENEDICTUS in prologo regulæ instruit, *aliqua suadentem sibi, cum ipsa suasione sua a conspectibus cordis sui respuens*, deducere ad nihilum gestit: & ad Christum allidere, a quo nobis omnis in eum potestas est facta, estque penes nos eum respuere, ac repellere. Hinc monet IACOBUS apostolus: *Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet a vobis. Resistite fortes in fide*: iuxta D. PETRUM: & PAULUM: *Nolite locum dare diabolo.* Qui etiam de illis non desperat, *qui resistunt veritati. Ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.* Sic enim transfertur homo de tenebris ad lucem, de laqueis diaboli in libertatem filiorum Dei; „Uti cessans aliquando homo vivere peccato, & moriens ei (ut cum S. IRENÆO loquar) inciperet vivere Deo. Quapropter inimicitiam posuit inter serpentem & mulierem, & semen eius, observantes invicem: illo quidem cui morderetur planta, & potente calcare caput inimici; altero vero mordente & occidente, & interpediente ingressus hominis, quoadusque venit semen prædestinatum calcare caput eius, quod fuit partus MARIÆ, de quo ait propheta: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*; significans, quia illud quod erigeretur & dilataretur adversus hominem peccatum, & frigidum reddebat eum, evacuaretur cum regnante morte; & conculcaretur ab eo in novissimis temporibus insiliens humano generi leo, hoc est, antichristus; & draconem illum, serpentem vetustum, alligans & subiiciens potestati hominis, qui fuerat victus, ad calcandam omnem eius virtutem." Et iterum: „Quoniam per hominem traducta est apostasia eius, & examinatio sententiæ eius homo factus est; ad hoc magis magisque semetipsum contrarium constituit homini, invidens vitæ eius, & in sua potestate apostatica volens concludere eum. Omnium artifex Verbum Dei per hominem vincens eum & apostatam ostendens, e contrario subiecit eum homini: *Ecce*, dicens, *do vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici*, ut quemadmodum dominatus est homini per apostasiam, sic iterum per hominem recurrentem ad Deum evacuetur apostasia eius." Infiniti sunt Christianorum in Dei nomine cum ad-

1. Pet. 5, 9.
Eph. 4, 27.
2 Tim. 2, 26.
Lib. III. contra hæres. c. 23. p. 222.
Lib. V. c. 24. p. 322.

adverſario ſtrenue certantium triumphi ac trophæa innumera ab omni genere fraudum ac infeſtationum, quibus nos aſtu & arte aggreditur, ex quibus non pauca decurſu ſermonis patefacimus, nunc hoc etiam egregie aſſertum quidem poſt multa alia ex laudata iam S. ANTONII abb. oratione apud S. ATHANASIUM ipſius explicabo verbis, quo is ſuis, quos allocutus eſt, adiecit animum, ne imbellem iam, ſi velimus tantum, formidarent hoſtem, ſed fortiter ac intrepide debellarent: „ Et quia (inquit) hæc narrando factus ſum inſipiens, iſtud quoque accipite, ut tuti & absque formidine degatis: mihique fidem habete; non mentior quippe. Quodam tempore pulſavit aliquis in monaſterio ianuam meam. Tum egreſſus vidi quemdam procerum ac præaltæ ſtaturæ. Sciſcitante me: *Quis tu es? Ego ſum*, inquit, *ſatanas*. Me rurſum interrogante: *Qua de cauſa hoc ades in loco?* Reſpondit ille: *Cur me falſo accuſant monachi, & omnes alii Chriſtiani? cur me horis ſingulis execrantur?* Cui ego, *Cur moleſtus illis es? Non ego*, ait, *ſed illi ipſi ſeſe conturbant, infirmus enim factus ſum. An non legerunt? Inimici defecerunt in finem, & civitates deſtruxiſti. Nullus mihi ſupereſt locus, non telum, non civitas. Ubique locorum Chriſtiani facti ſunt, atque demum monachis repleta eſt ſolitudo. Obſervent ipſi ſeſe, nec me immerito execrentur.* Tum ego Domini gratiam admiratus: *Quamquam mendax ſemper es*, dixi, *& veritatem numquam dicis; hoc iam tamen licet invitus vere dixiſti; Chriſtus enim veniens te infirmum reddidit, atque deiectum denudavit.* Audito ille Salvatoris nomine, ardoremque eius non ferens, evanidus factus eſt. Si igitur ipſe diabolus ſe fatetur nihil poſſe, deſpiciendus ſane a nobis eſt, cum ille, tum dæmones eius. Inimicus ergo cum canibus ſuis eiusmodi utitur dolis: nos autem gnari eorum infirmitatis, ipſos contemnere valemus. Quamobrem ne labamur mente, ne timendi cauſſas animo verſemus, neque comminiſcamur nobis terrores dicendo: Ne dæmon invadens proſternat me: ne ſublatum proiiciat, vel de repente irruens perterrefaciat. Talia prorſus ne cogitemus; non mœrore quaſi perituri afficiamur; ſed fidamus magis, & gaudeamus, utpote ſalutem conſequuti: atque animo reputemus, nobiscum eſſe Dominum, qui dæmones profligavit atque compreſſit. Cogitemus item, & mente ſemper volvamus, dum nobiscum Dominus eſt, nullo nos ab inimicis malo afficiendos eſſe.“ De S. PACHOMIO vid. *Bolland.*

pag. 649.

Quibus vero volupe eſt familiarem illum veluti conventum ac colloquium cum dæmone deridere, naſoque ſuſpendere adunco, eis exemplum ipſius Chriſti interim opponimus, dum ſuis locis plura in medium afferemus, quæ in hac S. ANTONII oratione notatu digna ad rem occurrant, quibus præſertim armis cum hoſte infernali congrediendum ſit, quæ generatim

Paralip. de SS. Pachom. & Theodoro abb. ad diem 14. Maii c. 3.

tim S. Cyrillus *Hierosol.* in sua procatechesi *illuminandis* succinctim expo-
n. 22. p. 12. nit, ut eos ad bellum veluti indicendum per renuntiationem satanæ, gerendumque post baptismum auxiliante Deo victoriose, præparet, detectis insidiis, instructaque acie. „Cæterum (inquit) draco iuxta viam transeuntes observat; cave ne te infidelitate mordeat: tam multos videt, qui salvi fiunt, *& quærit, quem devoret.* Ad patrem spirituum ingrederis, sed per illum draconem transeundum est, Quomodo igitur tu illum pertransibis? Calcea pedes tuos *in præparatione evangelii*, ut etiamsi dentem infigat, non lædat tamen. Fidem inhabitantem habe, spem firmam, calceamentum forte, ut per hostem occupato aditu ad Dominum ingrediare. Præpara cor tuum ad recipiendam doctrinam, ad sanctorum mysteriorum participationem. Frequentius ora, ut cœlestibus & immortalibus mysteriis te dignetur Deus, neque die neque nocte cessa: & cum somnus ab oculis tuis recesserit, tunc mens tua orationi vacet. Si quam turpem cogitationem in mentem tuam insilire videris, succurrat tibi cogitatio iudicii, quæ te salutis admoneat. Tuam ad condiscendum cogitationem occupa, ut pravarum rerum oblivionem capiat.“ S. Ambrosius ipsum illum *Luc.* IV. versans accessum diaboli, ut Christum tentaret, *arma nobis* Christi proponit, *quibus,* inquit, *tibi, non sibi, vincit.* Sic ad illa ultimi aggressus verba *Si filius Dei es, mitte te deorsum,* S. Pater scribit: „Vere diabolica vox, quæ

T. II. pag. 831.

mentem hominis de gradu altiore meritorum præcipitare contendit. Quid enim tam proprium diabolo, quam suadere, ut unusquisque se mittat deorsum. Disce ergo & tu diabolum vincere. Agit te spiritus, sequere Spiritum. Non te revocet carnis illecebra, Spiritu plenus disce contemnere voluptates, ieiuna, si vis vincere. Consequens est, ut per hominem diabolus te putet esse tentandum: Christus quasi fortior, facie ad faciem tentatur, tu per hominem. Et illud diaboli verbum est, cum dicit homo: *Fortis es, manduca & bibe, & similis mane.* Noli te tibi credere, non erubescas egere præsidiis, quibus non egebat Christus; & tamen ea non negligebat, ut te doceret, dicens: *Cavete, ne gravetur cor vestrum in vino & crapula.* Non erubuit Paulus, qui ait: *Sic certo, non ut aera cædens.* Aera quidem non cædebat apostolus; sed potestates aeris verberabat: Sed *castigo*, inquit, *corpus meum, & servituti redigo; ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus inveniar.* Simul infirmitatem, malitiamque designat, quia nemini potest nocere diabolus, nisi ipse se miserit. Nam qui relictis cœlestibus eligit terrena, voluntarium quoddam præcipitium vitæ labentis incurrit.“ Idem de Sacramentis lib. VI. c. 4. in

T. III. pag. 478.

orationem dominicam, qua liberari a malo, quod cum plerisque aliis de diabolo interpretatur, petimus „Potens est autem (inquit) Dominus, qui

abstulit

abstulit peccatum vestrum, & delicta vestra donavit, tueri & custodire vos adversus diaboli adversantis insidias; ut non vobis obrepat inimicus, qui culpam generare consueverat. Sed qui Deo se committit, diabolum non timet: *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?* " Iam iniecimus mentionem homiliæ S. Chrysostomi *adversus eos, qui dicunt, dæmones gubernare res humanas*, cuius ipsemet meminit in altera, quæ mox in nova editione *San-Maurensi* sequitur *Ad eos, qui obiiciunt, cur e medio sublatus non sit diabolus*, seu de *diabolo tentatore* utrobique ad Iob ab ipsis etiam porcis & armentis Iob, argumento a minori ad maius, nos ad fiduciam in Deum contra maligni hostis insidias & infestationes nos erigens: „ Diximus nuper (ait) eum per violentiam non vincere, neque per tyrannidem, neque necessitatem afferendo, nec cogendo: quoniam si ita esset, omnes utique perderet: huiusque rei protulimus argumentum porcos, in quos nihil agere dæmones potuerunt, antequam a Domino permissum esset; armenta Iob & greges: neque enim hæc diabolus ausus est perdere, quousque desuper potestatem accepit. Unum igitur hoc primum didicimus, eum per vim aut necessitatem non vincere. Secundum post illud addidimus, eum quamvis fraudibus vincat, non tamen hac ratione cunctis superiorem evadere, & rursus athletam ipsum in medium protulimus Iob, cui licet mille machinas admoverit, non eum tamen hac ratione superavit, sed & victus abscessit." Alibi nobis armaturam Dei, quam apostolus *Ephesiis* pandit, suadet homil. IV. sc. in caput primum *Genesis* his verbis: „ Ne existimetis (ait) vulgare nobis certamen proponi: non adversus eiusdem generis adversarios nobis certamen, neque ex æquo exercitus noster instructus est. Nos enim, qui corporibus sumus annexi, in acie collocati sumus, ut cum incorporeis virtutibus confligamus. Sed ne timeamus: nam licet inæqualis sit pugna, magna tamen armorum nostrorum virtus est. Subiungit enim hæc, quasi diceret: quoniam novistis hostium naturam, ne animo concidatis, ne torpescatis ad pugnam; sed propter hoc *suscipite armaturam Dei, ut possitis resistere insidiis diaboli.* Multæ enim eius sunt insidiæ, hoc est, viæ, per quas negligentiores supplantare nititur: quas diligenter cognoscere operæ pretium est, ita ut effugiamus eius conatus, & nullum ipsi ingressum permittamus. Quin & linguæ diligens habenda est custodia, & oculi muniendi sunt, & mens purganda, & perpetuo ad pugnam paratos esse convenit, quasi fera aliqua invadat, & lædere conetur. Propter quod cœlestis illa anima, doctor gentium, lingua orbis, nihil non agens pro salute discipulorum, postquam dixit: *Accipite armaturam Dei*; iterum subiicit, & nos undique muniens, & invictos faciens, sic dicit: *State igitur accincti lumbis vestris in veritate,* &

T. II. pag. 261.

Eph. 6. 12. seq.

T. IV. pag. 20.

tim S. CYRILLUS *Hierosol.* in sua procatechesi *illuminandis* succinctim expo-
n. 22. p. 12. nit, ut eos ad bellum veluti indicendum per renuntiationem satanæ, gerendumque post baptismum auxiliante Deo victoriose, præparet, detectis insidiis, instructaque acie. „Cæterum (inquit) draco iuxta viam transeuntes observat; cave ne te infidelitate mordeat: tam multos videt, qui salvi fiunt, *& quærit, quem devoret.* Ad patrem spirituum ingrederis, sed per illum draconem transeundum est, Quomodo igitur tu illum pertransibis? Calcea pedes tuos *in præparatione evangelii*, ut etiamsi dentem infigat, non lædat tamen. Fidem inhabitantem habe, spem firmam, calceamentum forte, ut per hostem occupato aditu ad Dominum ingrediare. Præpara cor tuum ad recipiendam doctrinam, ad sanctorum mysteriorum participationem. Frequentius ora, ut cœlestibus & immortalibus mysteriis te dignetur Deus, neque die neque nocte cessa: & cum somnus ab oculis tuis recesserit, tunc mens tua orationi vacet. Si quam turpem cogitationem in mentem tuam insilire videris, succurrat tibi cogitatio iudicii, quæ te salutis admoneat. Tuam ad condiscendum cogitationem occupa, ut pravarum rerum oblivionem capiat." S. AMBROSIUS ipsum illum *Luc.* IV. versans accessum diaboli, ut Christum tentaret, *arma nobis* Christi proponit, *quibus*, inquit, *tibi, non sibi, vincit.* Sic ad illa ultimi aggressus verba *Si fi-*
T. II. pag. 831. *lius Dei es, mitte te deorsum,* S. Pater scribit: „Vere diabolica vox, quæ mentem hominis de gradu altiore meritorum præcipitare contendit. Quid enim tam proprium diabolo, quam suadere, ut unusquisque se mittat deorsum. Disce ergo & tu diabolum vincere. Agit te spiritus, sequere Spiritum. Non te revocet carnis illecebra, Spiritu plenus disce contemnere voluptates, ieiuna, si vis vincere. Consequens est, ut per hominem diabolus te putet esse tentandum: Christus quasi fortior, facie ad faciem tentatur, tu per hominem. Et illud diaboli verbum est, cum dicit homo: *Fortis es, manduca & bibe, & similis mane.* Noli te tibi credere, non erubescas egere præsidiis, quibus non egebat Christus; & tamen ea non negligebat, ut te doceret, dicens: *Cavete, ne gravetur cor vestrum in vino & crapula.* Non erubuit PAULUS, qui ait: *Sic certo, non ut aera cædens.* Aera quidem non cædebat apostolus; sed potestates aeris verberabat: Sed *castigo*, inquit, *corpus meum, & servituti redigo; ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus inveniar.* Simul infirmitatem, malitiamque designat, quia nemini potest nocere diabolus, nisi ipse se miserit. Nam qui relictis cœlestibus eligit terrena, voluntarium quoddam
T. III. pag. 478. præcipitium vitæ labentis incurrit." Idem de Sacramentis lib. VI. c. 4. in orationem dominicam, qua liberari a malo, quod cum plerisque aliis de diabolo interpretatur, petimus „Potens est autem (inquit) Dominus, qui

abstulit

abstulit peccatum vestrum, & delicta vestra donavit, tueri & custodire vos adversus diaboli adversantis insidias; ut non vobis obrepat inimicus, qui culpam generare consueverat. Sed qui Deo se committit, diabolum non timet: *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?* " Iam iniecimus mentionem homiliæ S. Chrysostomi *adversus eos, qui dicunt, dæmones gubernare res humanas*, cuius ipsemet meminit in altera, quæ mox in nova editione *San-Maurensi* sequitur *Ad eos, qui obiiciunt, cur e medio sublatus non sit diabolus*, seu de *diabolo tentatore* utrobique ad Iob ab ipsis etiam porcis & armentis Iob, argumento a minori ad maius, nos ad fiduciam in Deum contra maligni hostis insidias & infestationes nos erigens: „Diximus nuper (ait) eum per violentiam non vincere, neque per tyrannidem, neque necessitatem afferendo, nec cogendo: quoniam si ita esset, omnes utique perderet: huiusque rei protulimus argumentum porcos, in quos nihil agere dæmones potuerunt, antequam a Domino permissum esset; armenta Iob & greges: neque enim hæc diabolus ausus est perdere, quousque desuper potestatem accepit. Unum igitur hoc primum didicimus, eum per vim aut necessitatem non vincere. Secundum post illud addidimus, eum quamvis fraudibus vincat, non tamen hac ratione cunctis superiorem evadere, & rursus athletam ipsum in medium protulimus Iob, cui licet mille machinas admoverit, non eum tamen hac ratione superavit, sed & victus abscessit." Alibi nobis armaturam Dei, quam apostolus *Ephesiis* pandit, suadet homil. IV. sc. in caput primum *Genesis* his verbis: „Ne existimetis (ait) vulgare nobis certamen proponi: non adversus eiusdem generis adversarios nobis certamen, neque ex æquo exercitus noster instructus est. Nos enim, qui corporibus sumus annexi, in acie collocati sumus, ut cum incorporeis virtutibus confligamus. Sed ne timeamus: nam licet inæqualis sit pugna, magna tamen armorum nostrorum virtus est. Subiungit enim hæc, quasi diceret: quoniam novistis hostium naturam, ne animo concidatis, ne torpescatis ad pugnam; sed propter hoc *suscipite armaturam Dei, ut possitis resistere insidiis diaboli.* Multæ enim eius sunt insidiæ, hoc est, viæ, per quas negligentiores supplantare nititur: quas diligenter cognoscere operæ pretium est, ita ut effugiamus eius conatus, & nullum ipsi ingressum permittamus. Quin & linguæ diligens habenda est custodia, & oculi muniendi sunt, & mens purganda, & perpetuo ad pugnam paratos esse convenit, quasi fera aliqua invadat, & lædere conetur. Propter quod cœlestis illa anima, doctor gentium, lingua orbis, nihil non agens pro salute discipulorum, postquam dixit: *Accipite armaturam Dei*; iterum subiicit, & nos undique muniens, & invictos faciens, sic dicit: *State igitur accincti lumbis vestris in veritate,*

T. II. pag. 261.

Eph. 6, 12. seq.

T. IV. pag. 20.

&

& induti thoracem fidei, & calceati pedes veſtros in præparatione evangelii pacis. In omnibus aſſumite ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia illius ignita extinguere, & galeam ſalutaris accipite, & gladium Spiritus, quod eſt verbum Dei. Vidiſti, quomodo omnium membra munierit; & quaſi in prælium egreſſuros primum zona cingat, quo expeditiores ſimus ad curſum: dein induat nos thorace, ne a iaculis vulneremur, ſed & pedes munivit, & undique armavit fide . . . Talibus igitur armis induti, ne horreamus pugnam, ne fugiamus congreſſum, ſed neque ignavi ſimus. Nam ſicut nobis vigilantibus, malignus dæmon nunquam armorum noſtrorum virtuti prævalebit, ſi voluerimus irritas facere eius machinationes: ſic ſi deſides fuerimus, nulla nobis utilitas erit; quandoquidem inimicus ſalutis noſtræ nunquam dormitat, & omnia quæ ſaluti noſtræ obſunt, operatur. Undique igitur armemus nos ipſos, & a verbis temperemus, & ab operibus abſtineamus, quæ nos lædere poſſunt: & cum abſtinentia a cibis, tum aliarum virtutum, tum liberalitatis in pauperes ſpecimen exhibeamus: ſcientes quanta nobis merces ob curam illis exhibitam repoſita ſit." Prætereo, quæ idem poſtea in caput XXII. *Geneſis* hom. 47. exponit, quomodo Chriſtus ea, quæ per invidiam diaboli contra ſalutem noſtram facta ſunt, in caput illius converterit. S. AUGUSTINUS autem œconomiam Verbi incarnati pulchre explicat: Atque „ Verbum Dei (inter alia ſcribit) unicus Dei filius diabolum, quem ſemper ſub legibus ſuis habuit, & habebit, homine indutus etiam homini ſubiugavit: nihil ei extorquens violento dominatu, ſed ſuperans eum lege iuſtitiæ, ut quoniam femina decepta, & eiecto per feminam viro omnem prolem primi hominis tanquam peccatricem legibus mortis, malitioſa quidem nocendi cupiditate, ſed tamen iure æquiſſimo vindicabat, tamdiu poteſtas eius valeret, donec interficeret iuſtum, in quo nihil dignum morte poſſet oſtendere, non ſolum quia ſine crimine occiſus eſt, ſed etiam quia ſine libidine natus: cui ſubiugaverat ille, quos ceperat, ut quidquid inde naſceretur tanquam ſuæ arboris fructus, prava quidem habendi cupiditate, & tamen non iniquo poſſidendi iure retineret &c." Sic S. PROSPER S. AUGUSTINI diſcipulus in illud Pſ. CIII. 26. *Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei*, commentans: „In mari (inquit) magno, ubi ſunt repentia, quorum non eſt numerus, ubi animalia puſilla & magna, ubi etiam noſtrarum navium commeatus; ibi eſt draco, qui de ſummis in ima deiectus iudicio Dei, ad hoc ex angelo diabolus factus eſt, ut malitiæ & nequitiæ ipſius a Sanctis illuderetur. Qui etſi indeſinenter habet nocendi cupiditatem, nemini tamen plus tentationum poteſt inferre, quam ſinitur. Atqui ſecundum apoſtolum fidelis eſt Deus, qui non permittit nos tentare ſupra id, quod poſſumus."

pag. 472.

Lib. III. de lib. arbitr. c. 10. T. I. p. 623.

pag. 225.

PETRO veluti conquerenti apud S. GREGORIUM M. lib. III. Dial. c. 20. laboriosum esse valde atque terribile contra inimici insidias semper intendere, & continue quasi in acie stare, respondet S. Doctor: „Laboriosum non erit, si custodiam nostram non nobis, sed gratiæ supernæ tribuimus: ita tamen, ut & ipsi, quantum possumus, sub eius protectione vigilemus. Si autem antiquus hostis a mente cœperit expelli, ex divina largitate plerumque agitur, ut non solum iam timeri non debeat, sed ipse etiam bene viventium virtute terreatur.“ Et mox capite sequenti, postquam narrasset a virgine Deo dicata obsessum liberatum a dæmone, in porcum intrare permisso, geminum Christi Domini exemplum *Matth.* VIII. 31. commemorat, ac, ut paullo ante S. CHRYSOSTOMUM argumentantem audivimus, concludit in hunc modum p. 329. „Ex qua re etiam hoc colligitur, quod absque concessione omnipotentis Dei nullam malignus spiritus contra hominem potestatem habeat, qui in porcos intrare non potuit, nisi permissus. Illi ergo nos necesse est sponte subdi, cui & adversa omnia subiiciuntur invita: ut tanto nostris hostibus potentiores simus, quanto cum auctore omnium unum efficimur per humilitatem.“

T. II. pag. 328.

S. BERNARDUS in Psalm. *Qui habitat.* serm. XIII. a nobis magnanimitatem exposcit, „Quam (inquit) rugitus leonis non terreat. *Adversarius vester tanquam leo rugiens*, ait PETRUS. Gratias magno illi leoni de tribu IUDA. Rugire ille potest, ferire non potest. Rugiat quantum vult: tantum non fugiat ovis Christi. Quanta minatur, quanta exaggerat, quanta intentat? Non simus bestiæ, ut nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent, qui talia curiosius vestigaverunt, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem, quæ adversus ictum eius tota animositate repugnat: & plerumque superat ferientem, quæ non sustinet rugientem. Vere bestia, vere rationis expers, qui tam pusillanimis est, ut solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum, non telo, sed tuba prosternitur. *Nondum restitistis usque ad sanguinem*, ait strenuus ille dux, qui leonis huius noverat vanum esse rugitum. Et alius quidam: *Resistite*, inquit, *diabolo*, *& fugiet a vobis. Iac.* IV. 7.“

T. III. pag. 866.

XVI. Recte vero HERMÆ Pastor diaboli opera a nobis reformidanda esse dicit. „Diabolum autem (inquit mandato VII. *de Deo timendo*, *& dæmone non metuendo.*) ne timeas: timens enim Dominum, dominaberis illius; quia virtus in illo nulla est. In quo autem virtus non est, is ne timendus quidem est: in quo vero virtus gloriosa est, is etiam timendus est. Omnis enim virtutem habens etiam timendus est. Nam qui virtutem

Cum quo semper pugnandum.

Lib. II. Mandat. 7. *T. I. p.* 94.

tem non habet, ab omnibus contemnitur. Time plane facta diaboli, quoniam maligna ſunt: metuens enim Dominum, timebis, & opera diaboli non facies, ſed abſtinebis ab eis," Sunt vero hæc opera illa diaboli, quibus renunciavimus in baptiſmate, excluſimusque dæmonem, ut iam ſupra notavimus veterum ſententiam, veluti obſideri hominem ante baptiſmum a dæmone, ſicque CLEMENS *Alexand.* in libris *Hypotyposeon* dicit per baptiſmum *ſpiritus immundos* animæ complicitos ſecerni διυλίζεσθαι. Nihilominus vero relinquitur nobis colluctatio iuxta apoſtolum adverſus poteſtates tenebrarum harum, quemadmodum concupiſcentia in renatis, qua ipſa ad nos debellandos utitur dæmon cum ea, utpote opere ſuo, conſociatus, ut recte obſervat auctor *Gallicus* de exorciſmis ſupplendis poſt
a baptiſmum, ſi urgente neceſſitate fuerint prætermiſſi, a) ac licet dæmon a nobis per baptiſmum expulſus ſit, innumeras nihilominus vias redeundi quærit; imo in tantum reſtat, quantum remanet vetus homo: quo faciunt, quæ ſupra de duobus geniis homini adhærentibus etiam poſt baptiſmum diximus, *cui enim hominum non adhærebit ſpiritus nequam, ab ipſa etiam ianua nativitatis animas aucupabundus &c.* Quem TERTULLIANI ex libro de Anima locum non de ſolis gentilium liberis intelligendum eſſe contextus declarat, ut iam indicavit *Ant.* van DALE in diſſert. de div. Idolol. c. 7. ORIGENI non ſatis originariæ noſtræ labi ac corruptioni attendenti viſæ ſunt „interdum etiam in hoc exiſtere quædam anteriores corporeæ nativitatis cauſæ. Interdum vero (pergit) vigilans mens & abiiciens a ſe, quæ mala ſunt, bonorum ad ſe adiutorium provocat: vel e contrario negligens & ignava, dum minus cauta eſt, locum dat his ſpiritibus,

De Princip. lib. III. c. 3. T. I. p. 145.

a) „Mais la concupiſcence demeure, quoi elle n'opprime plus la liberté de faire le bien; & le démon, a qui elle eſt, parce qu'elle eſt ſon ouvrage, la ſuit où elle ſe retire. Il poſſedoit autrefois le cœur, parce qu'elle y regnoit; il en eſt chaſsé avec elle, & perd ce qu'elle perd: mais il retient tout ce qu'elle retient. Et qui peut comprendre ce qu'elle conſerve dans la volonté, dans l'eſprit, dans les ſens, & en general dans ce corps de mort, apres meme qu'elle n'eſt plus maitreſſe de la liberté? Tout cela reſte donc au demon; & cette vie nouvelle, qui commence par le cœur dans les batisés, ne peut ſe fortifier ni s'étendre, qu'en chaſſant l'ennemi des lieux les plus proches, qu'en gagnant tous les iours un nouveau terrain, & qu'en forçant l'un apres l'autre tous les retranchemens, que le demon occupoit." Et paullo poſt de ceremoniis exorciſmi poſt baptiſmum ſupplendis. „Ils ne chaſſeront pas le démon de leur cœur: il n'y eſt plus. Mais il en eſt ſi voiſin, il a tant de chemins pour y arriver, & il y conſerve de ſi dangereuſes intelligences; il eſt ſi maitre de toute la campagne. C'eſt a dire de tout ce qui n'eſt point de la liberté, ou pour le moins il y fait tant de ravages; il s'eſt ſi fortifié dans diverſes retranchemens, & il y a tant de peril, qu'il n'éteigne un iour l'eſprit de grace & de vie, que les exorciſmes les plus terribles, & les plus menaçans ne peuvent l'etre trop." *Abbé* DUGUET *diſſ. theol. & dogmat. I. ſur les exorciſmes pag.* 125. 126. 133

ſpiritibus, qui velut latrones ex occulto inſidiantes, irruere humanas mentes, cum locum ſibi datum per ſegnitiem viderint, moliuntur, ſicut (ait PETRUS apoſtolus) *quia adverſarius noſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret.* Propter quod diu noctuque cor noſtrum omni cuſtodia ſervandum eſt, & locus non eſt dandus diabolo, ſed omnia agenda ſunt, quibus miniſtri Dei, hi videlicet ſpiritus, *qui ad miniſterium miſſi ſunt eorum, qui ad hæreditatem ſalutis vocati ſunt*, inveniant in nobis locum, & delectentur ingredi hoſpitium animæ noſtræ, & habitantes apud nos conſiliis nos regant. Si tamen habitaculum cordis noſtri virtutis & ſanctitatis cultu invenerint exornatum." Eodem furis exemplo utitur S. HILARIUS in *Matth.* XXIV. „Furem enim eſſe oſtendit diabolum ad detrahenda ex nobis ſpolia pervigilem, & corporum noſtrorum domibus inſidiantem: ut ea incurioſis nobis & ſomno deditis conſiliorum ſuorum atque illecebrarum iaculis perfodiat." Cap. 26. p. 734.

Lectu digna eſt S. MACARII *Ægyptii* homilia XXVI. *de dignitate, præſtantia, & facultate, & operationibus immortalis animæ, & qua ratione ea a ſatana tentetur, & liberationem e tentationibus conſequatur &c.* reſponſio ad hanc interrogationem: *Utrum quieſcit interdum ſatanas, & homo liberatur a bello, aut quamdiu vivit, bello infeſtatur?* Et ea, ad quæ iam digitum intendimus S. IOANNIS *Chryſoſt.* lib. VI. *de Sacerdotio*: ubi poſtquam oſtendiſſet omni pugna vehementiorem eſſe diaboli in nos aſſultum, ſic concludit: „In bello autem contra malignum illum, nunquam licet arma ponere, nec ſomnum capere eum, qui velit ſemper invulneratus eſſe. Ex duobus enim unum neceſſario eligat oportet, ut aut cadat, & pereat armis nudatus; aut armatus ſtet, vigiletque ſemper. Nam ille ſtat perpetuo cum acie ſua, noſtram ſegnitiem obſervans, maiusque ſtudium ad noſtram perniciem adhibens, quam nos ad ſalutem noſtram. Ac quod a nobis non videatur, quodque de repente irrumpat, quæ maxime in cauſa ſunt innumerabilium malorum; id certe iis, qui non ſemper vigilant, magis dubium huius, quam illius belli eventum facit. Hic igitur nos volebat milites Chriſti ducere? At hoc fuiſſet diabolo ducem eſſe: nam cum is, qui debet alios ad bellum inſtruere, ipſisque imperare omnium imperitiſſimus, infirmiſſimusque eſt, imperitia ſua concreditos ſibi milites prodens, diabolo magis, quam Chriſto ducem agit." Stringit hoc eos ex ſacerdotio etiam, qui in dæmonologia a doctrina avita ſanctorum Patrum ſeceſſionem facientes, dum dæmones ab orbe noſtro terraqueo removent, atque iam poſt Chriſtum ligatos in inferno publice etiam proloquuntur, cæteros, qui a theologorum ore pendere ſolent, incautos & incurios reddunt contra quotidianas ac innumerabiles dæmo- T. VII. Biblioth. PP. p. 94. pag. 98. T. I. p. 434. 435.

num insidias, infestationesque continuas. „Quis enim (ut verbis S. Augustini utar) pertinens ad Christum, non variis tentationibus agitatur, & quotidie agit cum illo diabolus & angeli eius, ut pervertatur qualibet cupiditate, qualibet suggestione, aut promissione lucri, vel terrore damni, vel promissione vitæ, vel terrore mortis, aut alicuius potentis inimicitiis, aut alicuius potentis amicitiis? Omnibus modis instat diabolus, quemadmodum deiiciat: & in persecutionibus vivimus, & habemus perpetuos inimicos, diabolum & angelos eius: sed non timeamus. Sic sunt diabolus & angeli eius, quasi milvi; sub illius gallinæ alis simus, & non nos potest contingere, gallina enim, quæ nos protegit, fortis est. Infirma est propter nos; sed fortis est in se Dominus noster IESUS Christus, ipsa sapientia Dei. Ergo dicit hoc & Ecclesia: *Adglutinata est anima mea post te, me suscepit dextera tua.*“ Cohærent, quæ idem alibi dicit: „Quanto in hæc ima potestatem dæmonum maiorem videmus, tanto tenacius mediatori inhærendum, per quem de imis ad summa conscendimus.“ Add. S. Gregorius lib. II. & III. Moralium in Iob.

Enarrat. in psal. 63. n. 17. T. IV. p. 616.

L. XVIII. de Civit. Dei c. 18. T. VII. p. 500.

Traditus satanæ iuxta apostolum ipsique angelus satanæ, qui eum colaphizet.

De fuga in persecut. c. 2. p. 537.

XVII. „Nihil vero (ut cum Tertulliano loquar) satanæ in servos Dei vivi licebit, nisi permiserit Dominus, ut aut ipsum destruat per fidem electorum in tentatione victricem, aut homines eius fuisse traducat, qui defecerint ad illum.“ Loquitur de persecutionibus instigante dæmone in Christianos motis, expensa etiam Iobi historia: postea vero aliis exemplis ex scripturis causas varias distinguit, ob quas satanæ potestas in homines concedatur: „Aut enim (ait) ex causa probationis conceditur ei ius tentationis provocato vel provocanti, ut in superioribus: aut ex causa reprobationis traditur ei peccator quasi carnifici in pœnam, ut Saul: *Et abscessit*, inquit, *Spiritus Domini a* Saule, *& concutiebat eum spiritus nequam a Domino*, *& suffocabat.* Aut ex causa cohibitionis, ut apostolus refert, datum sibi sudem angelum satanæ, ut colaphizetur: nec hanc speciem permitti diabolo in sanctos humiliandos per carnis vexationem, nisi simul ut & virtus tolerantiæ scilicet in infirmitate perfici possit. Nam & ipse apostolus Phigellum & Hermogenem tradidit satanæ, ut emendentur, ne blasphement.“

1 Cor. 5, 5.

Præterit hic exemplum incestuosi *Corinthii*, quem nempe iussit Paulus *tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis: ut spiritus salvus sit.* Exemplum hoc apostoli inter alios secutum fuisse S. Ambrosium in eius vita Paulinus memorat, in falsarium scilicet servum comitis Stiliconis, antea a dæmonio ab eodem liberatum: „quem cum interrogasset, & deprehendisset auctorem tanti flagitii (ut narrat Paulinus n. 43.) ait:

Oportet

Oportet illum tradi ſatanæ in interitum carnis, ne talia impoſterum audeat admittere. Quem eodem momento, cum adhuc ſermo eſſet in ore ſacerdotis, ſpiritus immundus arreptum diſcerpere cœpit. Quo viſo, non minimo terrore repleti ſumus, & admiratione." Mirum hinc non eſt, S. AMBROSIUM, cum quidem S. PAULI ſententiam etiam de corporalibus afflictationibus ex operibus pœnitentiæ cum ORIGENE hom. 24. in *Levit.* BASILIO ad AMPHILOCH. c. 7. & aliis interpretetur, cum illis etiam *græcis* potiſſimum Patribus CHRYSOSTOMO, THEODORETO, OECUMENIO &c. facere, qui apoſtolum de ſæviendi in eorum corpora, qui traditi ſunt ſatanæ, poteſtate intellexerunt, quam S. AMBROSIUS lib. I, *de Pœnitentia* c. 13. his verbis explicat: „Explanavimus PAULI ſententiam, nunc verba ipſa conſideremus, qua ratione dixerit, quod tradiderit eum ſatanæ in interitum carnis: quia tentator noſter diabolus eſt. Nam debilitates membris ſingulis infert, & ægritudines toti ſolet movere corpori. Denique percuſſit ſanctum IOB ulcere malo a pedibus uſque ad caput; quia in poteſtate acceperat interitum carnis eius, dicente Deo: *Ecce trado tibi eum, tantummodo animam eius cuſtodi.*" Quod exemplum urgent editores *San-Mauriani* ad hunc locum, atque etiam affert S. CHRYSOSTOMUS in homilia *de diabolo tentatore*, ubi eum PAULI locum pluribus explanat; allato quippe apoſtoli loco: „Ecce etiam (ait) ſalutis auctor factus eſt diabolus: tametſi non ex ipſius mente, ſed ex artificio apoſtoli. Nam quemadmodum medici viperas ſumunt, & pernicioſis membris reſectis theriaca medicamenta conficiunt: ita quoque PAULUS fecit; quidquid inerat utile, ex illato a diabolo ſupplicio ſumens, reliquum omiſit. Ut enim intelligas, non eſſe ſalutis auctorem diabolum, ſed illum in id incubuiſſe, ut hominem perderet ac devoraret, apoſtolum autem ſapientia ſua gulam ei fregiſſe, audi, quid in ſecunda ad *Corinthios* epiſtola de eodem fornicatore dicat; *Confirmate in illum caritatem, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur, qui eiusmodi eſt, & circumferamur a ſatana*: præripiamus ex belluæ faucibus hominem. Tanquam enim carnifice perſæpe diabolo uſus eſt apoſtolus: carnifices autem maleficos quidem puniunt, at non quantum volunt, ſed quantum iudices ſinunt: ea quippe lex eſt carnificis, ut ad iudicis nutum attendens pœnam inferat. Vides ad quantam aſcenderit apoſtolus dignitatem? qui circumdatus erat corpore, incorporeo tanquam carnifice utebatur, & quod diabolo communis Dominus IOB ita præcipiens ait, *Tange carnem eius, verumtamen animam eius ne tetigeris*, limites menſuraſque pœnarum præſcribens: ne cum procax & effrænata ſit bellua, inſolentius impetum faciat: hoc etiam agit apoſtolus: cum enim tradidiſſet ei fornicatorem, ait, *In interitum carnis*, hoc eſt, animam eius ne tetigeris."

T. III. pag. 514.

T. II. pag. 264.

S. CHRYSOSTOMUS hoc loco non aperte corporalem torturam dæmonis declarat, etsi utroque sensu accipi possit, atque diabolus potestate accepta utrumque & animam & corpus infestet: hocque sensu etiam c. 28. S. BERNARDUS in vita S. MALACHIÆ alterum S. PAULI locum adhibet, quo datum sibi stimulum carnis angelum satanæ ipse 2. *Cor.* XII. 7. dicit, dum maledicum in sanctum antistitem dæmone subito correptum pessimeque habitum narrat. „Et dum insaniret (pergit S. BERNARDUS) vocatus MALACHIAS venit, reperitque maledicum spumantia ora torquentem, horrendis vocibus & motibus terrentem omnia, ac toto corpore agitatum, vix posse teneri a pluribus: & orans pro inimico vir totius perfectionis, exauditus est, sed ex parte. Nam ilico quidem Sancto orante, ille aperuit oculos, & sensum recepit. Relictus est autem ei spiritus Domini malus, qui eum colaphizet, ut discat non blasphemare. Credimus eum vivere usque adhuc & usque ad hæc tempora luere peccatum grande, quod peccavit in Sanctum: certis temporibus tamen ferunt lunaticum esse." Hucusque S. BERNARDUS, nihil reticens, quod forte exceptionem ferre posset prodigii; at etiam lunaticus fuisse dicitur *Matth.* XVII. 14. &c. puer, a quo Christus eiecit dæmonium, quem vero curare non potuerant discipuli. Talis tamen non fuerat *Corinthius*, quem PAULUS in carnis interitum *ad satisfactionem pœnitentiæ*, ut cum S. GREGORIO rem exprimam, satanæ tradidit, & in diem Domini salvum eius spiritum reservavit. „Magna quippe (pergit) arte magisterii ipsi est traditus coactus in pœnam, cui sponte est substratus in culpa: ut qui auctor fuerat ad vitium nequitiæ, ipse flagellum fieret disciplinæ." Addam, quæ idem paullo post de S. PAULO sermocinatur: „quando illum post tot revelationum sublimia stimulis carnis agitabat *Satan.* Tentatio ergo illa non vorago (inquit) vitiorum, sed custodia meritorum fuit: quia *Leviathan* iste fatigando eum in afflictione contrivit, sed non in culpa capiendo devoravit. Elatos autem in sanctitate viros non amitteret, nisi tentaret. Sancti quippe non essent, qui de sanctitatis gloria superbirent: & tanto sub eius iure caderent, quanto se in suis virtutibus elevarent. Sed miro dispensationis ordine, dum tentantur, humiliantur; dum humiliantur, eius esse non desinunt. Bene ergo maxilla *Behemoth* istius perforata dicitur, quia electos Dei unde conterit, inde amittit: unde tentat, ut perdat, agit inde, ne pereant. Antiquus itaque hostis occultis Dei dispensationibus serviens, Sanctorum animas ad interitum tentat volens, sed ad regnum tentando servat invitus."

T. II. Opp. p. 685.

L. XXXIII. *in cap. XL. Iob. T. I. p.* 1086.

p. 1092.

XVIII.

XVIII. Sed apostolo PAULO alia longe potior visa est tentatio, *quoniam*, inquit, *non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.* DIDYMUS *Alexandr.* hanc sententiam opponit illi 1. ad *Cor.* X. 13. *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana.* „Ac si diceret: Nobis, qui celsiore gradu conscendimus, non est lucta adversus sanguinem & carnem (id est, adversus humana) sed adversus superiorum ordinum adversarios.“ Machinas indigitans & obstacula, quæ portæ inferi evangelio opponebant. Unde & ad *Thessalonicenses* scribit, voluisse se semel & iterum venire, *sed impedivit nos satanas.* At prædestinatum evangelii cursum, quidquid contra molitus sit, sistere non potuit, nec, quin eo fortior magnificentiorque surgeret ecclesia, cohibere, *& portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Universumque par est permissionis mali in hoc mundo, & maligni in ecclesia ratio, ut bonis frugique hominibus omnes eius machinationes & mala, quæ infert, ad profectum potius sunt. „Hæc omnia dæmonum opera sunt (inquit ORIGENES contra CELSUM lib. VIII. recensitis variis physicis in orbem a dæmone illatis malis) ceu carnifices iudicio quodam divino potestatem hanc habentium certis temporibus, sive ad convertendos homines, & cohibendos ab effusa vitiorum licentia, sive ad exercendum genus hominum ratione utentium, ut mediis in adversitatibus pietatem constanter colentes, & a virtute non discedentes conspicui fiant ob præstantiam spectatoribus visibilibus & invisibilibus; illi vero contrarii quærentes vitiorum latebras, per calamitates arguantur, quales sint, & ad se redeant per spectatores, ut ita dicam, traducti. Testatur autem psaltes, quod tristiores Dei iudicis sententias exequantur quidem angeli mali, ubi dicit: *Immisit in eos iram furoris sui, furorem & iram, & afflictionem; immissiones per angelos malos.* An autem etiam alia præter hæc faciant dæmones, quando permittitur (semper quidem nocendi cupidi, sed non semper valentes lædere, eo quod prohibeantur) qui potest, examinet divina iudicia, quantum homini licet.“

Sic ad bonorum profectum sunt dæmonum insultus.

Ephes. 5, 12.

T. VI. Bibl. PP. p. 313. *Dydimus in lib. contra Manichæos.*

1. *Thess.* 2, 18.

T. I. p. 765.

At curiosis satis hoc non est, vellentque scire rationes, cur nocere nobis permittantur, aut saltem nos infestare dæmones? Quibus breviter responderi potest S. AMBROSII verbis eadem pulsati quæstione: „Sed dicit aliquis: Cur hoc a Deo permittitur diabolo? At ego dico, ut boni probentur, improbi puniantur; hæc enim pœna peccati est. Denique lege, quia immittit Dominus febrem, & tremorem, & malos spiritus, & cæcitatem, & omnia flagella, iuxta merita peccatorum.“ S. MACARIUS libro de

Lib. VI. in Lucam T. II. p. 905.

Deuter. 28, 59.

de patieutia & discretione ab hac disquisitione, ab ovo veluti, seductione nimirum nostrorum primorum parentum orsus „Virga est (inquit) disciplinæ & lorum plagas infligens princeps huius sæculi parvulis in spiritu: ipsis quidem, ut prius dictum est, magnam gloriam & abundantiorem honorem per afflictiones & tentationes procurans: ex his enim, ut & ipsi perfecti evadant, oritur; sibi autem miser ipsi maiorem gravioremque præparans pœnam. Omnino enim maxima & mira quædam per eum administratur dispensatio, prout dictum alicubi est: Cooperatur malum bono intentione non bona. Bonis siquidem & laudabili vigentibus proposito animabus, quæ molesta videntur, in bonum desinunt: quod ipse quoque affirmavit apostolus sic scribens: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Huius rei gratia ista, de qua dixi, virga disciplinæ sacræ permittitur, ut per eam velut in fornace ignis excocta vasa, quæ quidem proba sunt, soliditatem demonstrent; quæ vero proba non sunt, fragilitatis coarguantur, ignis ardorem non ferentia." Et in libro *de libertate mentis* c. 16. „Cur enim (inquit) quando mundo, & sæcularibus attendebamus rebus, molestias eas, in quas postea incidimus, non experiebamur; sed nunc cum accessimus ad serviendum Deo, multiplices illas tentationes patimur? Vides propter Christum has in nos immitti afflictiones ab adversario invidente nobis speratas retributiones, languoremque ac desidiam iniicere animabus nostris studente, ne ad Dei beneplacitum vita transacta, promissis præmiis donemur. Omnes eius contra nos irritæ fiunt machinæ nobis cum Christo pugnantibus. Hic enim, magnus hic invictus nobis protector & propugnator præsto est."

T. VII. T. II. Opp. p. 75.

Ib. n. 102.

Tractat hoc argumentum prolixe S. CHRYSOSTOMUS in oratione adhortatoria ad STAGIRIUM ascetam a dæmonio vexatum, eam etiam versans quæstionem, quæ hodie multos pulsat, satis sibi haud comprehendentes, quod Deus potestatem hanc dæmoni in homines concedat. „Porro (inquit) si quis curiosius inquirat, cuius rei gratia veterem illum seductorem non continuo deleverit, id quoque pro summa in nos cura factum comperiet. Si enim sceleratus ille vi dominaretur: esset fortasse rationabilis ista inquisitio: sin autem hac potentia privatus, tantum persuadere atque allicere potest: illius vero suasionis illecebras renuere in nobis est: cur tu meriti argumentum tollis, coronarumque materiam præscindis? At hæc si illum sciens fore insuperabilem cunctosque devicturum, ita illum dimisisset Deus, ne sic quidem de his movenda quæstio esset. Nam tum quoque, quod ille obtineret, quod vinceret non reluctantes, sed sponte sibi cedentes, atque succumbentes, a nobis profecto manasset; verumtamen his, qui ingrate agere volunt, ne id quidem satis esset. Quod-

T. I. Opp. p. 154. seq.

pag. 162.

si

si plurimi quidem illius potentiam ac vires frangunt, complures item posthac illum superaturi sunt: quid tu futuros probatissimos clarissimaque victoria insignes tanto privas honore? Idcirco enim illum dimisit, ut eum deiiciant, qui fuerant ab eo prius superati, quod illi omni supplicio gravius est, ipsumque ad extremam condemnationem deducet. At non omnes, inquies, illum superaturi sunt. Quid hoc ad rem? Profecto enim multo convenientius est iustis occasiones suppeditari, quibus voluntatem ostendant suam: eos vero, qui non sunt huiusmodi, ex propria puniri negligentia, quam istorum causa illis etiam damnum afferri. Nam modo is, qui malus est, si lædatur, non superatur: quod indicat victorum multitudo. Tunc vero probi quique improborum causa meritis honoribus fraudati fuissent, non habentes illorum culpa, ubi vires exercerent suas &c.“ Sed hæc ego prælibo tantum, digitumque ad ipsum fontem intendo sanctum doctorem, aureo orationis flumine hæc prosequentem, demum ipsius Stagirii adducto exemplo, ex obsessione sua vexationeque dæmonis profectum capiente insignem. „Tanta enim (inquit) audio tibi accessisse *pag.* 180. pietatis incrementa, ut non iam cum adolescentulis illis, sed cum magnis admirandisque viris virtute contendas.“ Libro I. Consultationum a Zacchæo Christiano & Apollonio philosopho consimiles quæstiones motas legimus c. 32. *T. IX. Bibl.* „Si tam malus est diabolus, quam dicis, & tam pertinax *PP. p.* 219. criminum, futuri præscius Deus nec malum creare debuerat, nec tanto culmine dignitatis efferre, ne aut sibi obvium, aut hominibus crearet inimicum.“ Et cum huic esset satisfactum interrogationi, mox cap. 33. hæc altera sequitur: „Etiam hæc cum ratione facere videntur, quæ de diaboli creatione, casuque dixisti: Sed quid causæ sit, quod post ausum tantæ temeritatis, sicut iam quæsivi, deletus statim cum satellitibus non fuerit, signanter edissere.“ Post S. Chrysostomum iam citatum nihil opus est hic responsionis attexere, quam christianus ibi philosopho dat ad quæstionem de origine mali omni tempore vexatissimam, *Manichaismi* parentem, quæ hæresis eam ob rationem ipsum aliquando S. Augustinum in errorem illum abstraxit, quem postea egregie in libris contra *Manichæos* refutavit. Occurrit porro dubio illi, quod fideles etiam solet pulsare de *Genesi* ad literam lib. XI. quomodo de diaboli *malevolentia consulitur ecclesia Dei:* *T. III. p.* nec quantum vult, sed quantum permittit Deus optimus ma- 287. ximus eum tentare, ex ipsa lapsus primorum parentum ostendit historia.

XIX. „Sed, sicut iam dixi (pergit paullo post) tentandi voluntatem In quantum habet diabolus, in potestate autem nec, ut faciat, habet, nec quomodo fa- Deus perciat. Quia permissus est ergo, tentavit: cui autem generi hominum mittit.

prod-

prodeſſet, quod faciebat, neque ſciebat, neque volebat, & eo ipſo illudebatur ab angelis.“ Quod quomodo fiat, S. AMBROSIUS oſtendit exemplis: „Denique (inquit lib. I. *de Pœnit.* c. 13.) percuſſit ſanctum IOB ulcere malo a pedibus uſque ad caput, quia in poteſtate accepit interitum carnis eius dicente Deo: *Ecce trado tibi eum, tantummodo animam eius cuſtodi.* Hoc iisdem verbis apoſtolus transtulit, dicens, quod tradiderit huiusmodi hominem ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri IESU Chriſti. Magna gratia, quæ imperat diabolo, ut ipſe ſe deſtruat. Se enim deſtruit, cum hominem, quem tentando ſupplantare ſtudet, ex infirmo fortiorem efficit: quia dum carnem debilitat, mentem eius corroborat. Ægritudo enim carnis peccatum repellit, luxuria autem carnis culpam adolet. Illuditur ergo diabolus, ut ſe ipſe morſu ſuo vulneret, & contra ſe armet, quem debilitandum putavit.“ Addatur & mox ſequens caput, ad cuius finem ipſius etiam PAULI exemplum adiungens, dum ei angelus ſatanæ datus eſt, qui eum colaphizet, „Sic ergo (concludit) curare PAULUS didicit, quemadmodum ipſe ſanatus eſt.“ S. MACARIUS autem mox laud. loco ſermonem proſecutus ad id 1. *Cor.* X. *Fidelis eſt Deus, qui non permittet vos tentari ſupra id, quod poteſtis &c.* provocans, „Cum ſit autem (inquit) diabolus ſervus & creatura Dei, imperium eius abſolutum agnoſcens, non, quantum ipſi libet, tentat, nec quam multas ac graves vult, afflictiones immittit; ſed quantum herilis nutus permittit, permiſſione limitata. Sane Deus exactiſſime, quantum in unoquoque eſt pervidens, exploratum habet, quantum cuique inſit virium; & ad eum modum probationem ei admoveri permittit; ſicut etiam videtur apoſtolo, dum ait: *Fidelis Deus, qui non permittet vos tentari ſupra id, quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere.*

T. III. p. 515.

pag. 76.

S. CHRYSOSTOMUS, poſt TERTULLIANUM *de fuga in perſecut.* c. 2. p. 537. ad hoc oſtendendum inde accipit argumentum, quod in porcos, Chriſto permittente, intrantes egerunt dæmones: „Primo (inquit) ut doceret eos, qui a malignis huiusmodi tyrannis liberati eſſent, quantam perniciem afferrent inſidiatores huiusmodi; ſecundo, ut diſcerent omnes, dæmones ne quidem porcos invadere poſſe, niſi ipſe permiſerit: tertio ipſos graviora in homines, quam in porcos, perpetraturos fuiſſe, niſi in calamitate per magnam illam Dei providentiam ſervati fuiſſent. Nam quod magis nos, quam bruta animalia odio habeant, nulli non manifeſtum eſt. Itaque qui porcis non pepercerunt, & in momento omnes præcipitarunt, multo magis hominibus id feciſſent, quos tenebant in deſertum adducentes, niſi etiam in hac ipſa magna, quam exercebant, tyrannide, Dei cura illos fre-

Hom. XXIX. in Matth. T VII. 337. Add. hom. LVII. pag. 579.

frenasset & coercuisset, ne perniciosiora facerent.“ S. Augustinus in illud *Iobi* XXXVIII. 40. *Pavidi enim sunt in cubilibus suis*, ut ipse legit: „Nam si pavidi non essent, quis subsisteret? Pavent autem illius imperium, sub quo exclamarunt, *Quid venisti ante tempus perdere nos?* Et quemadmodum de porcis manifestum est, quod in eos non issent, nisi permissi essent, sic intelligendum est nihil eos in quemquam posse, nisi permissos: permitti autem iustitia, qua reguntur omnia, sive probationis causa, sive vindictæ, vel ad damnationem, vel ad correctionem irrogatæ.“

Idem S. Augustinus *Enarratione in Psal* XXVI. n. 19. timorem illum, cuius reliquiæ ex Gentilismo forte superesse poterant, excutere volens *ne irati noceant*, „Non (inquit) nocebunt, nisi ille permittat. Isti semper habent voluntatem nocendi, nec si placentur, nec si rogentur, desinunt nocere velle. Hoc enim malevolentiæ illorum proprium est.“ Et postea *Enarratione in Psal.* XCVI. n. 12. „Quid tibi facturus est vel princeps ipsorum diabolus? si posset aliquid, nullus nostrum remaneret. Nonne quotidie tanta in illum dicuntur ore Christianorum, & crescit seges Christianorum? Quando irasceris nequissimo servo tuo, hoc nomen illi imponis: *Satanas*, *diabole*, hoc illi dicis. Fortasse in hoc erras, quia homini hoc dicis, & immoderata ira raperis ad conviciandam imaginem Dei: & tamen hoc eligis, quod ei dicas, quod valde detestaris? Si posset ille, non se vindicaret? Sed non permittitur: & tantum facit, quantum permittitur. Nam & Iob tentare voluit, & nonnisi potestatem quæsivit, & nihil faceret, nisi potestatem accepisset.“ Oportet spem illam seu timorem illum dæmonum multum adhuc animis insedisse, conatumque averruncandi, cum idem sanctus doctor in libris *de Civitate Dei* passim eum amovere studeat: „Nec (ait) eosdem immundissimos spiritus, vel propter hæc ipsa bona malave terrena propitiandos aut timendos existimemus. Quia sicut ipsi mali homines in terra, sic etiam illi non omnia quæ volunt, facere possunt, nisi quantum illius ordinatione sinuntur; cuius plene iudicia nemo comprehendit, iuste nemo reprehendit.“ Et lib. III. c. 10. „Interest quidem iam vitio proprio, malas mentes quatenus sinantur isti dæmones vel terrere vel excitare: sed si semper hoc possent, nec aliud secretiore ac superiore potestate contra eorum conatum sæpe aliter ageretur, semper in potestate haberent, paces, bellicasque victorias, quæ semper fere per humanorum animorum motus accidunt; quas tamen plerumque contra eorum fieri voluntatem, non solum fabulæ multa mentientes, & vix veri aliquid vel indicantes, vel significantes, sed etiam ipsa *Romana* confitetur historia.“ Agit hic sanctus doctor de auctis reipublicæ *Romanæ* rebus, quas

T. IV. p. 127. *p. 1050.* *T. VII. p. 53. lib. II. c. 23.* *pag. 65.*

diis suis seu dæmonibus adscribebant gentiles, collabentes autem Christianismo. Id quod maxime impugnandum suscepit S. AUGUSTINUS libris illis *de Civitate Dei*, commonstrandumque, quam impotentes sint ad vera saltem conferenda bona, neque in malis aliquid, nisi Deo id permittente, prævalentes. „Non quo idola (ut cum S. HIERONYMO loquar) vel dæmones assidentes idolis mala sæpe non fecerint, sed quo, nisi concessa eis fuerit potestas a Domino, hoc facere non possint.“ A veri Dei cultore B. IOB S. AMBROSIUS nos ad nos ipsos revocans „Nam (inquit) & IOB ex Dei voluntate tentatur. Dedit tibi adversarium, sed proposuit præmium. Nec excuses fragilitatem, qui habes imaginem, accepisti munitionem: unde & hoc proficit ad salutem, ut sine permissione Dei diabolum nocere non posse cognoscas; ne potentiam diaboli magis timeas, quam Divinitatis offensam.“

Lib. XII. in cap. XLI. Isaiæ pag. 315.

Lib. VII. in Lucam T. II. p. 963.

S. GREGORIUS Moralium lib. II. in cap. I. *Iob* illa nimirum verba: *Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt &c.* „Considerandа est (inquit) in verbis Domini dispensatio sanctæ pietatis, quomodo hostem nostrum permittit, & retinet; relaxat & refrenat: *Universa quæ habet, in manu tua sunt; tantum in eum ne extendas manum tuam.* Substantiam prodit, sed tamen corpus eius protegit, quod quidem postmodum tentatori traditurus est; sed tamen non simul ad omnia relaxat hostem, ne undique feriens frangat civem. Mala enim cum multa electis eveniunt, mira conditoris gratia ex tempore dispensantur: ut quæ coacervata perimerent, possint divisa tolerari. Hinc PAULUS ait: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere.* Hinc DAVID ait: *Proba me Domine, & tenta me.* Ac si aperte dicat: Prius vires inspice, & tunc ut ferre valeo, tentari permitte. Hoc tamen quod dicitur: *Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum non extendas manum tuam.* Intelligi & aliter potest, quia fortem quidem pugnatorem suum Dominus noverat, sed tamen dividere ei certamina contra hostem volebat: ut quamvis robusto bellatori victoria in cunctis suppeteret, prius tamen de uno certamine hostis ad Dominum victus rediret: tuncque ei aliud iterum vincendo concederet, quatenus fidelis famulus eo mirabilius victor existeret, quo victus hostis se contra illum iterum ad nova bella repararet.“ Et lib. XVIII. illa verba: *Qui abstulit iudicium meum, & ad amaritudinem adduxit animam meam,* sic declarat: „Ista etenim quæ patitur non casu se perpeti, sed Deo omnia disponente testatur: nec tentatori suo amaritudinis suæ potestatem tribuit, sed auctori. Scit namque, quia diabolus licet afflictionem iustorum semper appetat; tamen si ab auctore nostro potestatem non accipit, ad

T. I. p. 46.

p. 558.

ad tentationis articulum nullatenus convalescit. Unde & omnis voluntas diaboli iniusta est, & tamen permittente Deo omnis potestas iusta. Ex se enim tentare quoslibet iniuste appetit, sed eos, qui tentandi sunt, prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus iuste permittit."

Discrimen hic faciunt theologi inter ordinariam & extraordinariam permissionem diversis quidem infestationum generibus appositam, sed in tantis, tam variis periculis ac machinationibus hostium nostrorum invisibilium rem assequi perspicacia humana, sagacique discretione difficile esse videtur. Illis vero superflua est ea distinctio, qui dæmonem a Christo ligatum, & in barathrum detrusum in sensu stricto accipientes, omnem operationem dæmoniacam in sphæra nostra ad casus extraordinarios referre, adeoque opinione sua humanum genus satis tutum ab insidiis dæmonum præstant; a quorum tamen insidiis ac infinitis technis sacra scriptura, & sancti Patres tanto consensu nos tantopere cautos esse volunt; ac sollicita de salute animæ & corporis ecclesia spiritualibus munit armis, conceptisque publicarum precum & exorcismorum instruit formulis, monetque apostolus *Ephes.* VI. 11. *armaturam induere Dei, ut possimus stare adversus insidias diaboli.* a) a

XX. Quid quod ipse Dominus noster Iesus Christus, dum nos in oratione Patrem suum rogare vult, ut liberet nos a malo, ex sententia vetustissimorum Patrum de maligno diabolo liberationem nos petere instruit. „In legitima oratione (inquit Tertullianus) cum dicimus ad Patrem: *Ne nos inducas in tentationem* (quæ autem maior tentatio, quam persecutio) ab eo illam profitemur accidere, a quo veniam eius deprecamur

Hinc petimus in orat. dom. liberari a malo.

De fuga in persecut. c. 2. p. 537.

a) „Le monde a trouvé un autre secret que l'apôtre, pour se fortifier contre les ennemis invisibles dont il nous décrit dans l' Epitre de ce iour la puissance & la malice. C' est, ou de n' en point croire, ou de n' y point penser, s' ils les croient. Il est bien rare de trouver des gens frappés de la crainte des demons, & qui aient quelque soin de se garantir des pieges qu' ils leur tendent. C'est la chose du monde a quoi l'on pense le moins. Toutte cette république invisible d'esprits mêlés parmi nous, qui nous voient, & que nous ne voions point, & qui sont touiours occupé a nous tenter en excitant ou en enflammant nos passions ne fait pas plus d'impression sur l'esprit de la plupart des Chrétiens, que si c'etoit un conte, & une chimere. Notre ame plongée dans les sens, n'est touchée que par les choses sensibles. Ainsi elle ne craint point ce qu'elle ne voit point. Mais ces ennemis n'en sont pas moins a craindre pour n'etre pas craints. Ils le sont au contraire beaucoup plus; parce que cette fausse sécurité fait leur force, & favorise leur desseins. C'est déja avoir fait de grands progrés, que d'avoir mis les hommes dans cette disposition. Comme ce sont des esprits de tenebres, leur propre effet est de remplir l'ame de tenebres, & de s'y cacher. Et c'est pourquoi ces armes dont l'apôtre, nous exhorte de nous revertir, *Induite vos armaturam Dei,* sont des armes de lumiere, dont le premier effet est de nous decouvrir notre danger." *Essais Moral Tome X. II. sur l'epitre du XXI. Dimauche d'apres la Pentecoste. p.* 188.

camur, hoc eſt enim quod ſequitur, *Sed erue nos a maligno*; id eſt, ne nos induxeris in tentationem permittendo nos maligno. Tunc enim eruimur diaboli manibus, cum illi non tradimur in tentationem." Pro argumenti ratione rogatus a FABIO, agere ibi de perſecutionibus auſpicatur, primumque ſibi probandum ſuſcipit, nihil ſatanæ in ſervos DEI vivi licere, niſi permiſerit Dominus; „ut aut ipſum deſtruat per fidem electorum in tentatione victricem, aut homines eius fuiſſe traducat, qui defecerint ad illum." Poſt exemplum autem IOB expenſum, „Sic (pergit) & in apoſtolos facultatem tentationis poſtulavit non habens eam niſi ex permiſſu. Siquidem Dominus in evangelio ad PETRUM, *Ecce*, inquit, *poſtulavit ſatanas, ut cerneret vos velut frumentum: verum ego rogavi pro te, ne deficeret fides tua*; id eſt, ne tantum diabolo permitteretur, ut fides periclitaretur. Quo oſtenditur, utrumque apud Deum eſſe, & concuſſionem fidei, & protectionem, cum utrumque ab eo petitur, concuſſio a diabolo, protectio a filio." S. CYPRIANUS ex

pag. 106. profeſſo de oratione dominica tractans, hanc magiſtri ſuam facit ſententiam in explanatione eiusdem orationis dominicæ petitionis: *Et ne nos patiaris induci in tentationem*, ſic effatus: „Qua in parte oſtenditur nihil contra nos adverſarium poſſe, niſi Deus ante permiſerit: ut omnis timor noſter & devotio, atque obſervatio ad Deum convertatur, quando in tentationibus noſtris nihil malo liceat, niſi poteſtas inde tribuatur. Probat hæc ſcriptura divina, quæ dicit: *Venit* NABUCHODONOSOR *rex Babyloniæ in Hieruſalem; & expugnabat eam, & dedit eam Deus in manum eius.* Datur autem poteſtas adverſus nos mala ſecundum noſtra peccata, ſicut ſcriptum eſt: *Quis dedit in direptionem* IACOB & ISRAEL *eis, qui prædabantur illum? nonne Deus, cui peccaverunt, & nolebant in viis eius ambulare, neque audire legem eius, & ſuperduxit ſuper eos iram animationis ſuæ?* Et iterum SALOMONE peccante, & a præceptis atque a viis Domini recedente, poſitum eſt: *Et excitavit Dominus ſatanam ipſi* SALOMONI. Poteſtas vero duppliciter adverſus nos datur, vel ad pœnam cum delinquimus, vel ad gloriam cum probamur." Quod cum exemplo IOB aliisque probaſſet, ad concluſionem orationis dominicæ progreſſus: „In noviſſimo enim (pergit) ponimus: *Sed libera nos a malo*, comprehendentes adverſa cuncta, quæ contra nos in hoc mundo molitur inimicus; a quibus non poteſt eſſe fida & firma tutela, niſi nos Deus liberet, niſi deprecantibus atque implorantibus opem ſuam præſtet. Quando autem dicimus: *ſed libera nos a malo*, nihil remanet, quod ultra adhuc debeat poſtulari, quando ſemel protectionem Dei adverſus malum petamus, qua impetrata contra omnia, quæ diabolus & mundus o-

perantur, ſecuri ſtamus & tuti." DIDYMO *Alexandrino* in libro contra *Manichæos* n. 11. „Dicitur diabolus & ſatanas & malus: quemadmodum Salvator in Evangelio præter cætera hoc quoque diſcipulos in oratione docet: *Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo.*" MACARIUS homilia XXII. qua docet „Nullum hominem, niſi a Chriſto corroboratum ſcandala nequiſſimi ſuperare poſſe &c." Paullo poſt initium „Impoſſibile eſt enim (inquit) eum incedere ſuper aſpidem & baſiliſcum, & conculcare leonem ac draconem, qui prius, quantum in viribus hominis eſt; ſe non expurgarit, nec roboratus fuerit ab eo, qui dicit apoſtolis: *Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici.* Si enim valuiſſet humana natura, abſque univerſa armatura Spiritus ſancti, ſtare adverſus inſidias diaboli, non ſane dictum fuiſſet ab apoſtolo: *Deus autem pacis conteret ſatanam ſub pedibus veſtris brevi.* Et iterum: *Quem Dominus interficiet ſpiritu oris ſui.* Propterea quoque iuſſi ſumus Deum obſecrare, *ne inducas nos in tentationem, ſed libera nos a malo.* Niſi enim præſtantioris auxilii ope ab ignitis telis nequiſſimi conſequi digni habeamur adoptionem filiorum Dei, fruſtranea eſt converſatio noſtra, ut qui procul a virtute Dei abſumus."

T. VI. Bibl. PP. p. 314.

T. I. Opp. p. 325.

Rom. 16, 20.

2 Theſſ. 2, 8.

S. CYRILLUS *Hieroſol.* in brevi expoſitione orationis dominicæ Catech. XXIII. *Myſtagog.* V. n. 18. *de ſac. Liturgia*, cuius conſtanter inde ab apoſtolis in omni eccleſia orientali & occidentali pars fuit: „Si (inquit) illud *Ne inducas nos in tentationem*, ſignificaret omnino non tentari, non adieciſſet, *ſed libera nos a Malo.* Malus vero eſt adverſarius dæmon, a quo liberari oramus." Et S. AMBROSIUS in eodem argumento lib. V. *de Sacramentis*, quibus *ſacræ menſæ myſteria*, id eſt liturgiam ſacram intelligit, ſimilique in explicatione brevi orationis dominicæ. „Vide (ait) quid dicat: *Et ne patiaris induci nos in tentationem*, quam ferre non poſſumus. Non dicit: *Non inducas in tentationem*: ſed quaſi athleta tamen vult tentationem, quam ferre poſſit humana conditio, & unusquisque a malo, hoc eſt ab inimico, a peccato liberetur." Ut autem palam ſit, a quo inimico, ſeu a malo, ἀπὸ τοῦ πονηροῦ liberationem petendam putet, in continenti addit p. 478. „Potens eſt autem Dominus, qui abſtulit peccatum veſtrum, & delicta veſtra donavit, tueri & cuſtodire vos adverſum diaboli adverſantis inſidias, ut non vobis obrepat inimicus, qui culpam generare conſuevit. Sed qui Deo ſe committit, diabolum non timet. *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?*"

pag. 331.

T. III. pag. 477. ſeq.

Obſervant editores *San-Maurenſes* ex aliis locis S. AMBROSII, eum verba illa, *quam ferre non poſſumus*, ad textum non referre, quemadmodum

dum

pag. 250. dum S. HILARIUS in Pſalm. CXVIII. lit. I. his verbis: „Quod & in dominicæ orationis ordine continetur, cum dicitur *Ne derelinquas nos in tentatione, quam ferre non poſſimus.* Scit apoſtolus derelinqui nos ad tentandum: ſed novit & menſuram infirmitatis noſtræ Deum noſſe, dicens *Fidelis eſt Deus, qui non permittat nos tentari ſuper quam poſſumus.* IOB Deus tentationi permittens, a iure diaboli poteſtatem animæ eius excerpſit, & ſecundum modum infirmitatis humanæ tentandi ius dereliquit.“ Annotarunt editores *San-Maurenſes* ad hunc locum, & ad ſermonem LXXXIV. in appendice S. AUGUSTINI, totum illum ſermonem exſcriptum eſſe ex laudato lib V. c. 4. S. AMBROSII *de Sacramentis*, ubi adeoque nihil ad rem novi conferunt verba illa adiecta orationi: *Ne derelinquas nos in tentatione, quam ferre non poſſimus.*

Append. T. V. p. 152.

T. V. pag. 322. 722. 872. In genuinis ſermonibus S. AUGUSTINI accipiuntur verba illa *Ne nos inferas in tentationem, ſed libera nos a malo*, aut generatim de tentationibus, aut ſpeciatim de concupiſcentia carnis in ſerm. LVI. & ſeq. *ad Competentes*: ſermone item CLII. & CLXXXIII. contra *Manichæos*, animam partem Dei eſſe dicentes. At vero S. PETRUS *Chryſol.* in plerisque ſermonibus in orationem dominicam, qui in noviſſima editione *Sebaſtiani* PAULI extant *Auguſtæ Vindel.* an. 1758. malum, a quo liberari petimus, diabolum interpretatur: „Qui (inquit ſermone altero) totius mali & auctor eſt & origo: diabolus natura cœleſtis fuit; nunc eſt nequitia ſpiritualis, ætate maior ſæculo, nocendi uſu tritus, lædendi arte peritiſſimus: unde non iam malus, ſed malum dicitur, a quo eſt omne, quod malum eſt. Hinc eſt, quod propriis viribus liberari homo non poteſt, carnalibus vinculis illigatus. Petendum nobis eſt ergo, ut Deus nos a diabolo liberet, qui Chriſtum terris, ut diabolum vinceret, commodavit. Clamet homo, clamet ad Deum, clamet *libera nos a malo*, ut a tanto malo, ſolo Chriſto vincente, liberemur.“ In appendice ſermonum S. PETRI *Chryſologi*, huic editioni primum addita, priores ſermones eiusdem ſunt argumenti de oratione dominica nimirum. Quorum tertio verba ipſiſſima, quæ modo recenſuimus, repetuntur.

pag. 106. & 110.

p. 252.

Dæmon, caro, mundus hoſtes coniurati.

XXI. Neque vero fruſtra alia ex S. AUGUSTINO commemoravi genera mali, inſidiantiumque inimicorum, a quibus in oratione dominica liberari Deum rogemus; neve nos induci in tentationem patiatur, abducique tot malis, quibus intus forisque obſidemur, quorum ſi vel unius tentationi ſuccumbimus, obnoxios nos maligno reddimus, atque locum ei in nobis relinquimus, ut veluti in ſuo quietus degat, ſecurusque quieſcat triceps infernalis cerberus mundus, caro & dæmon, ac fomes

ille

ille inteſtinus, incentivumque omnium malorum, pulvinar diaboli concupiſcentia: cuius nos ſpiculis confodit ὁ πονηρός. *Avertat Deus a ſuis tantam voluptatis exitioſæ cupiditatem!* ut cum TERTULLIANO exclamem, qui in alio quidem, ad rem tamen valde appoſito argumento *de ſpectaculis* „Quale eſt enim (pergit) de eccleſia Dei in diaboli eccleſiam tendere? de cœlo (quod aiunt) in cœnum? illas manus, quas ad Deum extuleris, poſtmodum laudando hiſtrionem fatigare? ex ore, quo amen in ſanctum protuleris, gladiatori teſtimonium reddere, εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος alii omnino dicere, niſi Deo & Chriſto? Cur ergo non huiusmodi etiam dæmoniis penetrabiles fiant? Nam & exemplum accidit, Domino teſte, eius mulieris, quæ theatrum adiit, & inde cum dæmonio rediit. Itaque in exorciſmo cum oneraretur immundus ſpiritus, quod auſus eſſet fidelem adgredi, conſtanter, & iuſtiſſime quidem, inquit, feci, in meo eam inveni.“ Uſuvenit id quodammodo in quotidianis tentationibus, conflictuque cum maligno, mundanorum carnaliumque hominum, qui ſe ultro tentationibus exponunt, & operibus diaboli, quibus renunciarunt, iterum ſe dedunt. „Lædunt autem (ut de malis angelis ORIGENES loquitur) ſibi obnoxios, qui ſe illis ultro ſubmiſerunt tanquam dominis . . . certe Chriſtianus, qui vere Chriſtianus eſt, dicatus uni Deo, verboque ipſius, non poteſt lædi a dæmonibus, utpote illis præſtantior.“ Pertinet huc doctrina a nobis iam ſupra ex TICHONIO & S. AUGUSTINO commemorata *de Domino & eius corpore. De diabolo & eius corpore.* „Eſt enim (iuxta S. doctorem) & ipſe caput impiorum, qui ſunt eius quodammodo corpus, ituri cum ipſo in ſupplicium ignis æterni ſicut Chriſtus caput eſt eccleſiæ, quod eſt corpus eius, futurum cum illo in regno & gloria ſempiterna.“ In libro *de vera religione* vocat illud voluptatis regnum, ad quod deſtruendum aliquando Deus miſceat „dolores & morbos & diſtortiones membrorum & tenebras coloris, & animorum ſimultates ac diſſenſiones, ut ex his admoneamur, incommutabile aliquid eſſe quærendum. Et hoc facit per infirma miniſteria, quibus id agere voluptatis eſt, quos exterminatores, & angelos iracundiæ, divinæ ſcripturæ nominant, quamvis ipſi neſciant, quid de ſe agatur boni. His ſimiles ſunt homines, qui gaudent miſeriis alienis, & riſus ſibi ac ludicra ſpectacula exhibent, vel exhiberi volunt, everſionibus & erroribus aliorum. Atque ita in his omnibus boni admonentur, & exercentur, & vincunt, & triumphant, & regnant. Mali vero decipiuntur, cruciantur, vincuntur, damnantur, & ſerviunt, non uni omnium ſummo Domino, ſed ultimis ſervis, illis videlicet angelis, qui doloribus & miſeria damnatorum paſcuntur, & pro iſta malevolentia bonorum liberatione torquentur. (Et

De Spectat. c. 25. pag. 83.

Lib. VIII. contra Celſum. T. I. p. 401.

Lib. III. de doctrina chriſt. n 55. T. III. p. 63.

T. I. p. 774. n. 74. 75.

Epistola CCXVII. ad Vitalem T. II. p. 802. seq.

alibi) Quid ergo (scribit) operatur hæc potestas in filiis diffidentiæ, nisi opera sua mala, & imprimis maximeque ipsam diffidentiam, & infidelitatem, qua sunt inimici fidei, per quam scit eos posse mundari, posse sanari, posse perfectissime liberos, quod eis vehementer invidet, in æternitate regnare. Itaque aliquos eorum, per quos amplius decipere affectat, sinit habere nonnulla velut opera bona, in quibus laudantur, per quasque gentes, præcipueque in gente *Romana*, qui præclare gloriosissimeque vixerunt. Sed quoniam, sicut veracissima scriptura dicit: *Omne quod non est ex fide peccatum est*, & *sine fide impossibile est* utique *placere Deo*, non hominibus: nihil sic agit hic princeps, quam ut non credatur in Deum, nec ad mediatorem, a quo solvuntur opera eius, credendo veniatur." Existimo hanc maximam esse stragem, quam diabolus inter Christianos vera vivaque, de qua hic loquitur doctor gratiæ, destitutos fide facere potest (circumventos autem illa, qua *& dæmones credunt, & contremiscunt*) qui in evangelio *temporales* dicuntur, *& non habent radicem in se.* Quod *secus viam cadit semen verbi Dei: deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.* Facit huc parabola de palmite vitis, qui *non potest ferre fructum, nisi manserit in vite.* Sic supra ex S. AUGUSTINO audivimus diabolum foras missum esse „ab animis eorum, qui cohærent verbo Dei, & non diligunt mundum, cuius ille princeps est, quia dominatur eis, qui diligunt temporalia bona, quæ hoc mundo visibili continentur: non quia ipse dominus est huius mundi, sed princeps cupiditatum eorum, quibus concupiscitur omne, quod transit; ut ei subiaceant, qui negligunt æternum Deum, & diligunt instabilia & mutabilia. *Radix enim est omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes a fide erraverunt, & inseruerunt se doloribus multis.* Per hanc cupiditatem regnat in homine diabolus, & cor eius tenet. Tales sunt omnes, qui diligunt istum mundum. Mittitur autem diabolus foras, quando ex toto corde renuntiatur huic mundo. Sic enim renuntiatur diabolo, qui princeps est huius mundi, cum renuntiatur corruptelis & pompis & angelis eius. Ideoque ipse dominus iam triumphantem naturam hominis portans *scitote*, inquit, *quia ego vici mundum.*" Add. D. THOMAS in *Iob* XL. lect. 2. qua dæmonibus victoriam adscribit in tribus generibus hominum scilicet superbis, voluptuosis, & deditis curis sæculi, vel instabilibus.

Iac. 2, 19. Matth. 13, 21. Marc. 4, 17. Luc. 8, 12. Io. 15, 4. De agone christ. T. VI. p. 245. 1 Tim. 6, 10.

Omnes infestationibus diaboli obnoxii etiam boni.

XXII. Sed putet quisquam malignum in suo tantum grassari regno, nec alienos a se, Christoque deditos tentare; cum tamen nec Christum iteratis aggressionibus tentare ipsum sit absterritus, nec infinities repulsus,

quiescat.

quiescat. „Is (sunt verba S. Ioannis *Chrysost.* Concione I. de Lazaro) usque adeo vesanus est, ut frequenter & illa tentet, quæ fieri non possunt: nec illos solum adoriatur, quos omnino confidit se supplantaturum deiecturumque, verum etiam eos, quos probabile est artibus ipsius fore superiores.“ In exemplum adducit Iob. S. Ambrosius autem huc illud *Isa.* XIV. 13. interpretatur: *In cœlum ascendam: super sidera cœli ponam sedem meam.* „Ponit (inquit) super sidera, quando electum decipit, quando iustum circumvenit, cuius opera lucent sicut stellæ in cœlo.“ Alibi, quomodo *Mediolanenses* suos ab *Arianis* supplantatos, allocutus sit, sorori suæ narrans: „Videtis (ait) diabolo tentandi licentiam dari, ut boni probentur. Invidet inimicus bonis profectibus, tentat diversis modis. Tentavit sanctum Iob in patrimonio, tentavit in filiis, tentavit in dolore corporis. Fortior in suo corpore tentatur. Infirmior in alieno. Et mihi meas divitias, quas in vobis habeo, volebat auferre, & hoc tranquillitatis vestræ patrimonium dissipare cupiebat. Vos quoque ipsos mihi bonos filios gestiebat eripere, pro quibus ego quotidie instauro sacrificium: vos ruinis quibusdam publicæ perturbationis conabatur involvere. Duo igitur iam genera tentationis excepi. Et fortasse, quia infirmiorem me Dominus Deus novit, adhuc in corpus meum non dedit potestatem. Etsi ipse cupiam, etsi offeram: adhuc me fortasse huic certamini imparem iudicat, & diversis exercet laboribus. Nec Iob ab isto cœpit certamine, sed in hoc consummavit.“ Fortem hic cernis audisque, & ad prœlium paratum promtumque athletam; sed non omnes nec boni quidem semper ita ad pugnam cum diabolo atque ad victoriam sunt comparati. S. Iacobus *Nisibenus* inquirens, quomodo iustos exploret satanas, tempusque aucupet: „Attendit (inquit) & observat horam: an audiat ab illo homine; in quo habitat Christus, quod loquatur verba turpia, vel irascatur, rixetur, contendat; tunc scit diabolus, quod Christus non est cum eo, & venit & perficit voluntatem suam in eo: quia Christus habitat in mansuetis & in humilibus, & qui contremiscunt a verbis eius, sicuti dicit propheta. Et Dominus noster dicit: *Qui ambulat in mandatis meis, ad eum nos venimus, & mansionem apud eum facimus.* At si audiat ab illo homine, quod vigilat & orat, & meditatur in lege Domini die ac nocte; tunc discedit, quia scit, quod Christus est cum eo.“ Sed impudens impostor, nec hic sistit. S. Augustinus ut commonstret, dæmonem neminem intactum relinquere, in exemplum parvulos baptizatos adducit, e. c. lib. XXII. *de Civit. Dei* c. 21. „Quandoquidem ne quis fideret, etiam parvulos baptizatos, quibus certe nihil est innocentius, aliquando sic vexant, ut in eis maxime, Deo sinente, ista monstretur huius vitæ flenda calamitas, & alterius desideranda

T. I. p. 711.

In Ps. 118. T. II. p. 604.

T. III. pag. 904.

T. V. Bibl. PP. p. LI.

Isa. 66, 2.

T. VII. pag. 686.

Ib. lib. XX. c. 7. p. 582. deranda felicitas." De adultis autem electis supra, ut alibi passim „Nec moveat (aiebat) quod sæpe diabolus seducit etiam illos, qui iam regenerati in Christo vias ingrediuntur Dei. *Novit* enim *Dominus, qui sunt eius:* ex his enim in æternam damnationem neminem ille seducit."

S. Gregorius exemplo, quomodo diabolus stantes aggrediatur declarat, ad hæc *Iob* II. 9. uxoris eius verba: *Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere*, ita effatus: „Antiquus hostis humanum genus duobus modis tentare consuevit; ut videlicet corda stantium aut tribulationibus frangat, aut persuasionibus molliat. In utrisque ergo contra beatum Iob se vehementer exercuit. Nam prius patrifamilias intulit damna rerum, orbavit patrem morte filiorum, percussit incolumem putredine vulnerum. Sed quia putrescentem foras, sanum adhuc interius stare conspexit; & quem exterius nudum reddidit, hunc interius ditiorem fieri per exhibitam laudem conditoris invidit: calide cogitans pensat, quod contra se athleta Dei unde premitur, inde sublevatur, victusque ad subtilia tentandi argumenta convertitur. Nam antiquæ artis insidias repetit: & quia scit, quomodo Adam decipi soleat, ad Evam recurrit &c."

(Margin: l. III. n. 12 T. I. p. 77.)

Et religiosi homines.

XXIII. Magnus ille Antonius abbas certaminibus suis contra dæmones aperto etiam marte a S. Athanasio in eius vita celebratur: quo in argumento tota illa versatur oratio eius ad monachos, quam nobis is ipse S. Athanasius scriptam reliquit eius vitæ insertam: in qua, quomodo etiam suorum tentationes visione perceperit, narrat; nobis autem hic satis est ipsa S. Antonii ad nos cautos reddendos contra innumeras eius insidias percensere verba: „Lapsi (inquit) a cœlesti sapientia, post in terra volutati, gentiles phantasiis deceperunt; invidiaque in nos christianos ardentes, nihil non movent, ut cœlorum nobis aditum intercludant, ne eo nos ascendamus, unde lapsi illi sunt. Quapropter multa oratione, multa exercitatione opus est, ut accepta quis per spiritum discretionis spirituum gratia, quæ illos spectant, possit cognoscere: quinam scilicet illorum minus nequam, quinam nequiores sint: quo studio singuli eorum teneantur: qua quisque ratione prosternatur, & deiiciatur. Multi sunt enim eorum doli, multi ad parandas insidias motus. Beatus certe apostolus & eius sectatores hæc probe norant cum dicerent: *Non enim ignoramus cogitationes eius.* Nos vero ex iis, quas ab illis sumus experti tentationibus, mutuo debemus alii alios emendare. Ego itaque, ut aliquam eorum assecutus experientiam, ut filiis loquor. Si igitur viderint illi Christianos quoslibet, maximeque monachos laborare at-

(Margin: T. IV. Bibl. PP. p. 637. — 2. Cor. II, 11.)

que

que proficere, primum aggreſſi tentant, & offendicula ponunt in via: quæ ſcilicet offendicula ſunt malæ cogitationes. Non eſt autem, quod eorum ſuggeſtionibus terreamur: nam precibus, ieiuniis & fide in Dominum, ſtatim illi labuntur. Sed lapſi minime quieſcunt; vafre quippe & callide rurſum accedunt. Ubi enim palam per obſcenas voluptates cor decipere nequeunt, alia aggrediuntur via; vaniſque ſpeciebus perterrere nituntur, variis aſſumtis formis mulierum, ferarum, reptilium, prægrandium corporum, militarium turmarum." Hæc autem omnia didiciſſe eum ſua experientia, ex iis, quæ poſtea dicit, noſque ſuo loco afferemus, palam fit: veluti etiam de S. PAULO, HILARIONE in eorum vita S. HIERONYMUS narrat, atque de aliis ex eorum vitis & apophthegmatibus conſtat, de S. MACARIO etiam, quomodo dæmones egreſſos ad ſuos monachos tentandos viderit. Ex eius vero ſententia in libro *de Cuſtodia cordis*: „Totum adverſarii certamen in eo deſudat, ut queat mentem noſtram a Dei recordatione & amore abſtrahere, illecebras ad id adhibens terrenas, omnique arte ſatagens affectum ſenſumque noſtrum ab eo, qui unus vere bonus eſt, ad ea, quæ ſola opinione, non autem ſolida veritate, bona ſunt, avertere. Quodcumque enim homo bonum facit, polluere ac contaminare improbus conatur, maximeque contendit, cum quem videt legi obſervandæ operam dantem, operi bono aut vanæ gloriæ, aut tumidæ ſui præfidentiæ labem inſpergere, ne Dei ſolius cauſa, & ex bono vereque laudabili propoſito, quod exterius bene fit, interius geratur." Hæc autem pluribus explanant exemplis etiam *doctrina & exhortatio* magni ſancti ARSENII, EVAGRII item *Scitenſis* capita practica ad ANATOLIUM, quæ uno tomo VIII. bibliothecæ Patrum recens editæ collecta habentur: quibus addi meretur S. BASILII ſermo aſceticus & exhortatio *de renunciatione ſæculi & de perfectione ſpirituali* T. II. Opp. p. 202. ſeqq. ubi ordine enumerat, declaratque varia luctamina, quæ cum ſalutis noſtræ hoſtibus ſunt ineunda.

Vid. Roſweid.

Bibl. PP. T. VII. p. 224. Item T. II. Opp. p. 262. Ib. p. 161.

Ib. p. 427.

Pag. 560.

XXIV. Quæſtionem movet S. MACARIUS *Ægyptius* homilia XV. *Utrum perfectis imminet afflictio aut penitus ſecure vivunt?* Reſpondet autem, hoſtem nemini bellum inferre deſinere; ſatanam vero immiſericordem eſſe, & odiſſe homines, quapropter etiam omnibus hominibus bellum inferre non pigreſcere; verum non iiſdem modis omnes adoriri, id quod longo diſcutit ſermone. Homilia autem XXXVIII. ubi oſtendit, accurato iudicio atque intellectu opus eſſe in diſcernendis veris Chriſtianis, & quinam ſint illi, ſic n. 4. proloquitur: „Quia ſatanas, cum id, quod bonum eſt, odio proſequatur, mala ſuggerit his, qui virtutem conſectantur, eoſque averte-

Quique cumprimis pietati ſanctitatique ſtudent.

T. I. Opp. p. 199. p. 470. 474.

re contendit; hoc enim eius eſt opus. Verum ne illi ſubiiciaris, ſed operare iuſtitiam, quæ in interiori homine perficitur, in quo Chriſti altare conſiſtit unacum impolluto ſanctuario, ut teſtimonium conſcientiæ tuæ glorietur in cruce Chriſti, qui expurgat conſcientiam tuam ab operibus mortuis, ut ſpiritu tuo Deo miniſtres, ut noris, quid adoras, ſecundum eum, qui dicit: *Nos adoramus, quod ſcimus.* Confide dirigenti te Deo, conſortium habeat anima tua cum Deo, ut ſponſa ſocietatem colit cum ſponſo. *Myſterium* enim *hoc magnum eſt: ego vero dico inter Chriſtum*
T.II.p.262. & incontaminatam animam." Idem ſuis verbis in Apophthegmatibus in duobus monachis narrat vidiſſe ſe „dæmones inſtar muſcarum venientes ſuper minorem, quorum alii accedebant in ore eius, alii in oculis. Simul conſpexi (pergit) angelum Domini cum gladio ignis præ manibus, circumvallantem eum, dæmonesque ab eo propellentem. At maiori non poterant appropinguare . . Comperi ergo, quod maior perfectus eſſet, minorem adhuc impugnaret inimicus." Paſſim SS. Patres & aſcetæ conqueruntur de mentis inter orandum inſtabilitate variis diſtractionibus abripi ſolitæ: maximæque perfectionis indicium eſt, hic ſuperiorem maligno fieri, eumque procul amovere propulſareque animo. Provocans S. IOAN-
T. III. p. NES *Chryſoſt.* in homilia quadam ad aliam die proxima habitam *de oratio-*
347. *tionis virtute*, in qua oſtenderit „quo pacto tum temporis diabolus, ut maleficus eſt, inſidias ſtruat, Cum enim (pergit) maximum nobis lucrum ex oratione cernat obvenire, tunc maxime impetum facit: ut excuſatione nos privet, ut vacuis manibus nos domum remittat . . Lux eſt mentis & animæ cum ſtudio fuſa oratio, lux inextincta & perennis. Propterea innumeras noſtris mentibus cogitationum ſordes iniicit, & quæ nunquam cogitavimus; hæc collecta tempore orationis in animam noſtram infundit. Et quemadmodum venti ſæpenumero ex adverſo ingruentes accenſum ignem lucernæ flatu diventilatum exſtinguunt: ſic & diabolus, cum in nobis accenſam orationis flammam viderit, innumeris nos ſollicitudinibus hinc inde perflatos non prius ſinit quieſcere, quam lucem extinxerit. Sed quod illi faciunt, qui lucernas illas accendunt, nos quoque faciamus. Quid illi vero faciunt? Cum vehementem ingruere ventum vident, impoſito digito lucernæ foramini ſpiritui aditum intercludunt. Quamdiu ſiquidem exterius impetum faciet, reſiſtere valebimus: ubi vero mentis illi fores aperuerimus, & inimicum intus admiſerimus, tum non amplius ne minimum quidem reſiſtere poſſumus; ſed memoria noſtra undique extincta ut lucerna fumigans, inania verba ſinit os noſtrum effundere. Verum ut illi lucernæ foramini digitum imponunt, ita nos rationem menti præficiamus, maligno ſpiritui aditum intercludamus, ne orationis noſtræ lumen exſtinguat."

Eſt hæc inſignis ab hoſte victoria reportata in fugam acto; at non ſine pugna ſine lucta ſic foras mittitur, & alligatur fortis: atque ita diabolum iuxta S. AUGUSTINUM vincent brevi etiam ſpatio illo, quo extremis temporibus ſolvendus erit, „Interiores homines & tales (inquit lib. XX. *de Civit. Dei* cap. 8. *de alligatione & ſolutione diaboli*) ut vinci tanto eius impetu inſidiisque non poſſint. Si autem nunquam ſolveretur, minus appareret eius maligna potentia, minus ſanctæ civitatis fideliſſima patientia probaretur; minus denique perſpiceretur, quam magno eius malo tam bene fuerit uſus Omnipotens: qui eum nec omnino abſtulit a tentatione Sanctorum, quamvis ab eorum interioribus hominibus, ubi in Deum creditur, foras miſſum, ut forinſecus eius oppugnatione proficerent, & in eis, qui ſunt ex parte ipſius, alligavit, ne quantum poſſet effundendo & exercendo malitiam, innumerabiles infirmos, ex quibus eccleſiam multiplicari & impleri oportebat, alios credituros alios iam credentes a fide pietatis hos deterreret, hos frangeret; & ſolvet in fine, ut quam fortem adverſarium Dei civitas ſuperaverit, cum ingenti gloria ſui redemtoris, adiutoris, liberatoris, aſpiciat. In eorum ſane, qui tunc futuri ſunt, Sanctorum atque fidelium comparatione quid ſumus? Quandoquidem ad illos probandos tantus ſolvetur inimicus, cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus. Quamvis & hoc temporis intervallo quosdam milites Chriſti tam prudentes & fortes fuiſſe atque eſſe, non dubium eſt, ut etiam ſi tunc in iſta mortalitate viverent, quando ille ſolvetur, omnes inſidias eius atque impetus & caverent ſapientiſſime, & patientiſſime ſuſtinerent.“ *T. VII. pag. 583.*

Ita vero S. HILARIUS contra religioſas mentes graviores, frequentiores, diuturnioresque tentationes fore oſtendit in illud Pſalmi CXXVIII. *Sæpe impugnaverunt me a iuventute mea: etenim non potuerunt mihi.* „Talis (inquit) religioſorum debet eſſe confeſſio. Et hæc vera fidei probatio eſt, ut qui ſæpe & a iuventute impugnant, nunquam tamen eorum, quos & ſæpe & pridem impugnaverint, præpotentes ſint. Adverſus autem validiores & longum & frequens eſt prœlium: & idcirco inimicæ ſpiritalesque virtutes firmos fide & timore Dei viros & diu & ſæpe pertentant: quia iterari neceſſe eſt, quod & diu geritur, & quod numquam obtinetur. Maneamus ergo, ut ſæpe impugnemur; & ſæpe impugnati, habeamus hanc gloriam, ne aliquando cedamus; & hinc ſit impugnationis noſtræ aſſiduitas, quia non ſit impugnantium præpotens fortitudo.“ a) S. GREGORIUS M. dum obſervat in cap. XLI. IOB antiquum *pag. 431. ſq.* *T. I. pag. 1102.*

a) S. GREGORIUS *Naz.* in carmine *de bello quod movent dæmones* CXCIII. T. VI. *Bibl. PP.* p. 403. hæc profert: „Quo magis enim animæ meæ internam cernebat religionem,

quum a

quum hoſtem, „quo diſtrictius frangitur eo nequius per multiplicia argumenta dilatari. Cuius tamen (addit) inſidias Dominus quanto ſubtilius occultari conſiderat, tanto nobis miſericordius manifeſtat, recte ſubiungitur: *Quis revelabit faciem indumenti? Leviathan* iſte aliter religioſas hominum mentes, aliter vero huic mundo deditas tentat: nam pravis mala, quæ deſiderant, aperte obiicit: bonis autem latenter inſidians, ſub ſpecie ſanctitatis illudit. Illis velut familiaribus ſuis iniquum ſe manifeſtius inſinuat: iſtis vero velut extraneis quaſi honeſtatis prætextu ſe palliat, ut mala, quæ eis publice non valet, tecta bonæ actionis velamine ſubintromittat."

pag. 40. S. Leo ſermone XL. qui eſt tertius in Quadrageſima *de tentatione*, ſollicite conſcientiam excutiendam contra periculoſam ſecuritatem, monet, ac occultam ſuperbiam, queis religioſas mentes infeſtari eſt proclive: „Superbum eſt enim de non peccantis facilitate præſumere, cum hoc ipſum præſumſiſſe peccatum ſit, dicente beato Ioanne apoſtolo: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Nemo igitur ſe fallat, dilectiſſimi, nemo ſe decipiat. Neque quiſquam de cordis ſui puritate confidat, ut putet ſe nullis tentationum periculis ſubiacere, cum pervigil ille tentator eos acrioribus pulſet inſidiis, quos
T. II. p. 5. maxime viderit abſtinere a peccatis." S. Ioannes *Chryſoſt.* hom. I. ad pop. *Antioch.* „Multo magis (inquit) nos timere oportet, & tanto magis, quanto maiora fuerimus operati. Tunc enim diabolus ſævior efficitur, tunc magis efferatur, cum viderit nos diligentia vitam noſtram diſponentes; cum viderit virtutis onera compoſita, & magnos acervos, tunc gravius inferre naufragium ſtudet."

Iam ſupra Stagirii aſcetæ inſignis exemplum adduximus a dæmonio ve-

Eo magis etiam ira turgida efferveſcat.
Ut quando per inſidias ſubrepens, inſanabilem intra carnem
Morbus compreſſus medicamentis inopportunis
Depaſcens latibula non apparentia, non prius ceſſat,
Quam alio erumpens (ægrum) adducat in diſcrimen
Aut fluentum firmis munitionibus hac parte repreſſum,
Illac obnititur, & collectim erumpit.
Tale eſt invidi pravum bellum. Quando ipſum cohibebam
Lingua ad aliam quandam dilabebatur noxam.
Non tamen cepit. Chriſtus enim ſuperveniebat præſidium meum,
Qui & diſcipulos e tempeſtate eruit,
Ac multos morbis & dæmonum vinculis
Liberavit, voluntati largiens gratiam."

vexatum, quem allocutus S. IOANNES *Chrysost.* „ At vero tu (inquit) dum admiraris, cur non antea potius, cum delicate viveres, atque illa sæculi pompa stipatus incederes; sed nunc, quando abiecisti illa omnia, ac teipsum totum devovisti, pessimus te ille dæmon invasit, idem prorsus facis, ac si admiraris, cur spectatoribus nullus molestus esset, sed qui in pugilum numero adscriptus exercitatusque in certamen descendisset, hunc solum ex omnibus colluctator expeteret, percutiens caput, faciemque concidens. Non hoc ergo aut miraculo aut moerore dignum est, si nos ille pugil adortus premit & urget: quippe ista est pugnantium lex. Verum si ille deiiciat atque prosternat, ac præmia laborum tollat, hoc grave est. Quamdiu vero non prævalet, non solum nobis nihil nocuit, sed profuit plurimum, conflictu illo suo summa nobis ornamenta concilians. Namque & in castris ille præstare cæteris putatur, qui plura vulnera præ se ferre potest, ac singularia certamina adversus quoslibet hostium fortissimos suscipere. Eos itidem athletas maxime miramur, qui cum inexpugnabilibus, sic enim appellant contentiosiores quosque antagonistas, viriliter congrediuntur. Sed & venator ille maxime præcellit, qui ferocissimas belluas excipit. Impudens est atque imperterritus hic dæmon: at ego propterea te mirari ac stupere non desino, quod huiusmodi adversarium nactus tam violentum, lapsus non es, neque in deditionem venire tolerasti; sed firmus perstitisti, nulla ex parte illius improbitati cedens." Magnus ille dæmonum fugator apud SULPITIUM *Severum*, cum occultis vanitatis cogitationibus premeretur, nec „ seipsum purgare posset, totis precibus conversus ad Dominum fertur orasse, ut permissa in se mensibus quinque diaboli potestate, similis his fieret, quos ipse curaverat. Quid multis morer! ille præpotens, ille, qui signis atque virtutibus toto Oriente vulgatus, ille, ad cuius limina populi ante confluxerant, ad cuius fores summæ istius sæculi se prostraverant potestates, correptus a dæmone est, tentus in vinculis, omnia illa, quæ energumeni solent ferre, perpessus. Quinto demum mense purgatus est non tantum dæmone, sed, quod illi erat utilius atque optatius, vanitate." De abbate MOYSE narrat CASSIANUS Collat. VII. c. 27. quod contra abbatem MACARIUM disputans verbum paullo durius protulisset, tam diro confestim esse traditum dæmoni, „ ut humanas egestiones ori suo ab eo suppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia se Dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis eius, atque auctore remedii demonstravit. Nam continuo abbate MACARIO in oratione submisso, dicto citius nequam spiritus ab eo fugatus discessit."

T. I. p. 177.

Dial. I. c. 20.

In extremo mortis agone.

XXV. Audet vero draco infernalis hominibus ſanctiſſimis in extrema lucta (tunc nempe agitur ultimum ad felicem cum bonis, aut infelicem cum malis angelis æternitatem momentum) ſe repræſentare etiam viſibili ſpecie. Eius rei unum ſaltem hic intereſt accenſere exemplum S. MARTINI *Turonenſis* ex teſtimonio SULPITII *Severi*, qui fuit ſancti viri diſcipulus, & licet præſens morti haud adfuerit, vadimonium tamen dat in epiſtola III. ad BASSULAM ſocrum ſuam, *quomodo B. Martinus ex hac vita ad immortalem transierit*, ſe ea perſcribere, quæ ſibi ſunt comperta. „Videns autem (ut narrat) Sanctus diabolum prope aſſiſtere, *Quid hic*, inquit, *aſtas cruenta beſtia? Nihil in me, funeſte, reperies. Abrahæ me ſinus recipit.* Cum hac ergo voce flagitantem divinis operibus ſpiritum cœlo reddidit.“ Sed quotusquisque erit, qui malignum ſpiritum in illo articulo acheronta moventem cum tanta fiducia & ſecuritate alloqui audeat? dum econtra præteritæ vitæ conſcientia prægravati, aut ad id uſque tempus incurii ſalutis ſuæ, ipſarumque dæmoniacarum infeſtationum, quas forte etiam nihili, cum viverent, fecerunt, ſeu pro ſomniis delirantium habuerunt, nimis ſero ſentient ipſo ſuggerente tunc demum diabolo, quanto in errore ſint verſati, periculoſiſſimo ad deſperationem ultimo illo aggreſſu hoſtis, ac tentatione, ex cumulo omnium transactæ vitæ peccatorum, quod S. GREGORIUS gravibus proponit verbis: „Sciendum quoque eſt (inquit) quod plerumque eis, quos ceperit, tunc graviores culpas ingerit, cum præſentis vitæ termino illos propinguare cognoſcit: & quo ſe conſummaturum tentationem conſiderat, eo eis iniquitatum pondera graviora coacervat. *Behemoth* igitur caudam ſuam quaſi cedrum ſtringit, quia, quos per prava initia ceperit, ad finem deteriores reddit: ut tentamenta eius, quo citius ceſſatura ſunt, eo valentius compleantur. Quia enim ſuis pœnis eorum ſatagit æquare ſupplicium, in eis ardentius ante mortem nititur omne exaggerare peccatum.“

pag. 233.

T. I. pag. 1064.

Diabolus an, aut quomodo omnium malorum cauſa?

XXVI. Scribit hæc in caput quadrageſimum IOB, quo & ſequenti quadrageſimo primo *Behemoth* & *Leviathan*, qui initio libri diaboli nomine venerunt, malitia atque nocendi artes demum & potentia variis figuris explicantur his verbis: *Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt, ut nullum timeret. Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ.* Sic paullo poſt ex S. AMBROSIO explicabimus *auctorem eſſe principem mundi omnium delictorum.* Quomodo ſcilicet dicitur princeps huius mundi, nosque armaturam Dei ſumere apoſtolus hortatur *adverſus principatus & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum harum, adverſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus.* Quibus relatis:

Iob 41, 24. 25.

Ephef. 5, 11. 12.

relatis: „Per hæc igitur omnia (ſcribit ORIGENES lib. III. de Principiis) docet nos ſcriptura divina, eſſe quosdam inviſibiles hoſtes dimicantes adverſus nos, & præcipit armari nos debere contra eos. Unde & ſimpliciores quique domino chriſto credentium exiſtimant, quod omnia peccata, quæcunque commiſerint homines, ex iſtis contrariis virtutibus mentem delinguentium perurgentibus fiant, pro eo, quod in certamine iſto inviſibili ſuperiores inveniantur poteſtates. Quodſi, verbi cauſa, diabolus non eſſet, nemo hominum omnino delinqueret. Nos vero rationem dilucidius intuentes, hæc ita eſſe non arbitramur, conſiderantes ea, quæ manifeſte ex corporali neceſſitate deſcendunt. An vero putandum eſt, quod diabolus eſuriendi vel ſitiendi cauſa nobis exiſtat? Neminem eſſe puto, qui hoc audeat affirmare. Si ergo eſuriendi & ſitiendi non nobis ipſe ſit cauſa, quid aliud, cum unius cuiusque ætas ad virilitatis tempus advenerit, & naturalis caloris incentiva ſuggeſſerit? Conſequens eſt ſine dubio, ut ſicut eſuriendi & ſitiendi diabolus cauſa non eſt, ita nec eius quidem motus, qui adultæ ætati naturaliter ſuggeritur, id eſt appetendi coitus deſiderium.“ Et paullo generalius id complexus quidquid concupiſcentiæ nomine comprehendimus, „Quod autem (pergit) ſint quædam peccata, quæ non a contrariis virtutibus veniant, ſed ex naturalibus corporis motibus initium ſumant, manifeſtiſſime declarat apoſtolus PAULUS in eo, dum dicit: *Caro concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus carnem:* hæc ſunt, quæ ſibi invicem reſiſtunt, ut non, quæ vultis, illa faciatis. Si ergo caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem, eſt nobis aliquando colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, id eſt cum homines ſumus, & ſecundum carnem ambulamus, & cum non poſſumus tentari in maioribus tentationibus quam humanis, cum dicitur de nobis: *Tentatio vos non comprehendat niſi humana. Fidelis autem Deus, qui non permittet vos tentari ſupra id, quod poteſtis.*“ Sic apte diſtinguitur tentatio diabolica ab humana, quæ ab ipſa hominis corruptione & propenſione in malum oritur. Fragilitatem autem noſtram benignus Deus clementer reſpiciens ſacramenta reconciliationis reliquit hominibus a dæmone ſeductis, quod non conceſſit dæmoni ſeductori, iisque, quos ſecum in eandem abducit damnationem. Hinc eſt, quod de IUDA proditore Chriſtus cæteris apoſtolis dicat: *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus eſt?* isque in *Apocalypſi* eo ſenſu ἀπολλύων appellatur ex origine omnis perditionis cauſa; tum etiam iuxta S. ZENONEM *Veronenſem pater omnium corrupte viventium diabolus deſignatur:* a) quo ſenſu Chriſtus de *Iudæis* dicit: *Vos ex patre diabolo eſtis.*

T. I. p. 138. — 1. Cor. 10, 13. — Io. 6, 71. — Io. 8, 44.

 Quod a

a) Teſtimonium hoc ſæpius a RATHERIO *Veronenſi* eſt repetitum, ut annotatur in nova edit. operum S. ZENONIS ad lib. II. tract. 14. n. 4. ed. *Auguſtana* p. 195.

Quod autem res eſt, expreſſit S. IOAN. *Chryſoſtomus* lib. I. ad STAGIRIUM dæmone vexatum his verbis: „Quodſi diligenter his, quæ fiunt, animum intendere velimus, inveniemus minime ad omnia nos diabolum impellere; ſed cum plurimorum ille nobis lapſuum ſit auctor, plurima item nosmetipſos per noſtram ſolam ſocordiam & negligentiam pati.“ Id CLEMENS *Alexandrinus* ſecundum clementiſſimam divini numinis erga perditum genus humanum voluntatem accipiens, „Cum autem (inquit) ſit Dominus cognitor cordium, & futura præſciat, facilem hominis mutationem, & ad revertendum propenſionem, & diaboli calliditatem ab alto vidit a principio, qui homini invidens propter remiſſionem peccatorum aliquas peccatorum cauſas ſervis Dei ſuggeret, aſtute hoc moliens, ut ipſi quoque cum eo cadant. Dedit ergo Deus, cum ſit multæ miſericordiæ, iis etiam, qui fide in aliquod peccatum incidunt, ſecundam pœnitentiam, ſi quis tentatus fuerit poſt vocationem, coactus & callide circumventus, unam adhuc non pœnitendam acceperit pœnitentiam.“ Neceſſe fuit olim ob *Manichæos* probe diſcernere originem & cauſas peccatorum, ſicque negat S. THOMAS diabolum eſſe cauſam peccati, ſtudioſe inquirens quæſt. III. *de malo* (art. 3. & 1. 2. q. 80. a. 1.) Hucque imprimis pertinet in prima parte quæſtio 114. *de dæmonum impugnatione*, ubi, poſtquam ſtatuiſſet art. 1. & 2. homines impugnari a dæmonibus, tentareque proprium eſſe diaboli, negat tamen art. 3. omnia peccata procedere ex tentatione diaboli.

Lib. II. ſtromat. p. 282.

Quomodo in animum ſeſe inſinuent cogitationesque noſtras.

T. II. pag. 325.

XXVII. Quæcunque vero demum ſint omnis generis dæmoniacæ infeſtationes, eæ legitime certantibus in bonum vertuntur ad immarceſſibilem æternæ vitæ coronam, tantoque maiorem gloriam, quo diriores fuerint pugnæ & victoria difficilior. „Sine labore certaminis (ſunt verba S. GREGORII M. lib. III. Dial. c. 19. de ſanctis ex inſidiis hoſtis antiqui proficientibus) non eſt palma victoriæ. Unde ergo victores ſunt, niſi quod contra antiqui hoſtis inſidias decertaverunt? Malignus quippe ſpiritus cogitationi, locutioni, atque operi noſtro ſemper inſiſtit, ſi fortaſſe quid inveniat, unde apud examen æterni iudicis accuſator exiſtat.“ Angelos tam malos quam bonos ſeſe inſinuandi in animam noſtram atque adeo cogitationes excitandi promtitudine pollere probandum ſibi ex ſcripturis ſuſcepit ORIGENES: „Cogitationes (inquit) quæ de corde noſtro procedunt, vel memoria quorumcunque geſtorum, vel quarumlibet rerum cauſarumque contemplatio, invenimus, quod aliquoties ex nobis ipſis procedant, aliquoties a contrariis virtutibus concitentur: interdum etiam a Deo, vel ſanctis angelis immittantur. Verum hæc ita eſſe, fabu-

Lib. III. de Principiis T. I. p. 140.

fabulosum fortasse videbitur, nisi scripturæ divinæ testimoniis fuerit probatum."

Id vero difficulter explicari poterit, quomodo cogitationes nostras assequantur, etsi nulli dubium esse possit, spiritum spiritui sua pandere communicareque animi sensa; sed res est de latentibus mente cogitationibus, qua ratione penetrent dæmones, aut vicissim excitent. S. MACARIUS homilia XXVI. hanc movet quæstionem: „An utique cunctas hominis cogitationes & consilia novit satanas?" Sic autem respondet: „Si homo, qui cum homine conversatur, novit, quæ sunt eius & tu natus annos viginti, novisti ea, quæ sunt proximi, nunquid ergo satanas ipse, qui a nativitate tibi conversatur, ignorat cogitationes tuas? Sexies enim mille annorum ætatem habet. Nec dicimus eum, priusquam tentet hominem, nosse, quid facturus sit. Tentat enim tentator, non tamen cognitum habet, an obtemperaturus sit, necne, donec voluntatem servam ei tradat anima. Neque item dicimus, cunctas cogitationes cordis & desideria nosse diabolum. Perinde enim, ac si sit arbor, quæ multos ramos habeat, ac multa membra; ita quoque sunt quidam rami cogitationum, & consiliorum, quos comprehendit satanas; sunt vero aliæ cogitationes & consilia, quæ a satana non comprehenduntur. In quadam enim re prævalet pars nequitiæ, ad generandum cogitationes; rursus in quadam re cogitatio hominis superior evadit, acceptoque auxilio, ac redemtione a Deo, contradicit malitiæ, quadam in re succumbit, & quadam in re voluntatem habet. Interdum enim accedit ad Deum fervens, scitque satanas, ac videt eum sibi repugnare, nec tamen reprimere potest hominem. Quid hoc? Quia habet voluntatem clamandi ad Deum, habet fructus naturales, ut scilicet diligat Deum, ut credat, ut requirat, & ad eum accedat." His comprehenditur, quidquid ex sana doctrina, sobriaque theologia hic dici potest, de movendis etiam ac coniectandis occultis cogitationibus. Pertinet hoc ad argumentum *de divinatione dæmonum*, quod singulari libro pertractans S. AUGUSTINUS „Suadent autem (ad rem præsentem ait) miris & invisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum corpora hominum non sentientium penetrando, seseque cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, sive vigilantium sive dormientium." In libro II. *Retractationum* cap. 30. sequentia, quæ leguntur paullo post, eiusdem libri *de Divinatione* verba „Dæmones aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscere, (ita retractat:) Rem dixi occultissimam audaciore asseveratione, quam debui: nam pervenire ista

T. I. p. 346.

T. IV. pag. 509.

T. I. p. 52.

ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum eſt. Sed utrum ſigna quædam dentur ex corpore cogitantium illis ſenſibilia, nos autem latentia, an alia vi & ea ſpiritali iſta cognoſcant, aut difficillime poteſt ab hominibus, aut omnino non poteſt inveniri.“ Sic lib. II. c. 26. *de Civitate Dei* & alibi paſſim dicit, dæmones agitare mentes nequiſſimas & inſtare faciendis adulteriis &c.

T. VII pag 56.

Quomodo phantaſiam & paſſiones moveant.

XXVIII. Quoniam vero plerique veteres Patres dæmonibus corpora quædam ſubtiliſſima tribuebant, aerea potiſſimum, aut ætherea, nulla adeo premebantur difficultate explicandi, quomodo phantaſiam moveant humanam dæmones, indeque in animam fiat impreſſio, quod operæ pretium eſt altius repetere. S. Athenagoras in legat. pro Chriſtianis, animam tum maxime pati a ratione alienos & phantaſticos motus, cum materiæ ſpiritum ſibi adſciſcit, eique commiſcetur, poſtquam aſſecuiſſet n. 27. „Illæ igitur (addit) a ratione alienæ & phantaſticæ animi motiones viſa pariunt ſimulacrorum inſaniæ congruentia. Quando autem tenera & flexilis anima, ac robuſtioris doctrinæ ieiuna & inexperta, & veritatis contemplandæ ac Patris & opificis univerſorum conſiderandi inſolens, impreſſa & inuſta fuerit falſis de ſe opinionibus; tum dæmones, qui circa materiam verſantur, & nidores ac victimarum ſanguinem liguriunt, hominesque in fraudem inducunt, adhibitis in auxilium hisce motibus, qui vulgi animos ad falſas opiniones inclinant, perficiunt eorum mentes invadendo, ut tanquam ex ſtatuis & ſimulacris, viſa ad eos inania effluant.“

Poſt opera S. Iuſtini M. p. 305. Edit. S. Maur.

Editor in adiecta nota analogam inter alia etiam Tertulliani ex hoc Athenagoræ loco expreſſam hanc affert ſententiam ex cap. 22. *Apologet.* „Eadem igitur obſcuritate contagionis aſpiratio dæmonum & angelorum, mentis quoque corruptelas agit furoribus, & amentiis fœdis, ac ſævis libidinibus &c.“ Clemens *Alexandrinus* vero ſubtilius, & ut ita dicam, ſpiritualius rem expendit, nos contra dæmones iuxta apoſtolum armans animansque his verbis: „Oportet ergo nos Dei induere armaturam ad hoc, ut poſſimus reſiſtere inſidiis diaboli: quoniam arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed Deo potentia (δυνατὰ τῷ Θεῷ) ad deſtructionem munitionum cogitationes deſtruentes & omnem altitudinem ſe extollentem adverſus Dei cognitionem, & captivantes omnem intellectum ad obediendum fidei, ait divinus apoſtolus. Viro utique opus eſt, qui admirabiliter & inconfuſe iis rebus ſit uſurus, a quibus proficiſcuntur animi perturbationes, quemadmodum divitiis paupertate, gloria & ignominia, ſanitate & morbo, vita & morte, labore & voluptate. Ut enim

Lib. II. Stromat. p. 298.

indif-

indifferenter utamur differentibus, magna nobis opus est differentia, ut qui multa imbecillitate prius male affecti simus, & in mala educatione & institutione prius versati cum ignoratione. Simplex ergo ratio nostræ philosophiæ dicit, omnes animi perturbationes & vitia esse impressiones mollis & cedentis animæ, & veluti obsignationes potestatum spiritalium, adversus quas nobis est colluctatio. Maleficarum enim, ut puto, potestatum est opus proprii habitus aliquid conari, sigillatim operari, ut nos, qui eas abrenunciavimus, in certamine superent, & suos efficiant. Est ergo iure consequens, ut aliqui quidem in lucta prosternantur. Quicumque autem certamen magis athletice aggrediuntur, omni contentione decertantes ad coronam usque perveniunt: prædictæ autem potestates in multo sudore & cruore tunc deficiunt, victores admirantes.“ Postquam vero explicasset bruta animantia ex appetitione & visione moveri „Ratiocinandi autem (pergit) potestas, quæ est propria humanæ animæ, non debet similiter impelli, atque animantia ratione carentia, sed visa quæ impellunt discernere, & non ab eis seduci. Hæ ergo, de quibus diximus, potestates pulchritudines & glorias, & adulteria & voluptates, & tales eiusmodi inescantes visiones iis, quæ facile seduci possunt, animabus protendunt, quemadmodum qui pecora abigunt, eis frondes porrigunt.“ Nihil hoc aliud est, quam animalis homo, quem D. Paulus spirituali opponit. Paullo ante autem ex Origene usi sumus exemplo appetitus edendi, bibendi, libidinis &c. Recte porro is arbitratus „quod eadem rationis consequentia etiam in cæteris naturalibus motibus possit intelligi cupiditatis vel iræ, vel tristitiæ, vel in omnibus omnino, quæ per intemperantiæ vitium modum mensuræ naturalis excedunt“ sic demum concludit: „Cum vero indulserimus ultra quam satis est, & non restiterimus adversus primos intemperantiæ motus, tunc primi huius delicti accipiens locum virtus inimica instigat, & perurget omnibus modis studens profusius dilatare peccata, & quidem nobis hominibus occasiones & initia præbentibus peccatorum, inimicis autem potestatibus latius ea & longius, &, si fieri potest, absque ullo fine propagantibus. Ita denique in avaritiam lapsus efficitur, cum homines parum quid pecuniæ desiderant, deinde augescente vitio cupiditas increscit. Post hoc iam etiam cæcitas mentis ex passione successerit, inimicis virtutibus suggerentibus ac perurgentibus pecunia iam non desideratur, & vi aut etiam sanguinis humani profusione conquiritur. Ad certiorem denique rei fidem, quod immensitates istæ vitiorum a dæmonibus veniant, contemplari etiam ex eo facile potest, quod nihil minus his, qui corporaliter vexantur a dæmonibus, etiam illi patiuntur, qui vel immoderatis amoribus, vel iræ intemperantia, vel nimietate

T. I. pag. 139.

mietate

mietate tristitiæ perurgentur. Nam & in nonnullis historiis refertur, quod in insaniam quidam ex amore deciderunt, alii ex iracundia, nonnulli ex tristitia, vel nimio gaudio: quod arbitror ex eo accidere, quia contrariæ istæ virtutes, id est dæmones, loco sibi in eorum mentibus dato, quem intemperantia prius patefecerit, sensum eorum penitus obsederint: maxime cum nulla eos ad resistendum virtutis gloria concitaverit." a)

Atque ad vitia inclinant.

XXIX. Sic quidem principiis obstare discimus, tumque prima illa corruptionis nostræ suffocare in ipsa radice semina, atque continuo contra hostem in acie stare. „Nam magnum (ut nos monet S. BASILIUS Hom. XXI. quod rebus mundanis non sit inhærendum) ac varium bellum nobis, dilectissimi, quotidie infert hostis veritatis. Infert autem, uti scitis, dum cupiditates nostras iacula adversum nos efficit, semperque vires a nobis ad nos lædendum mutuatur. Quoniam enim magnam potentiæ illius partem indissolubilibus legibus Dominus colligavit, nec sivit ipsum impetu suo humanum genus e terra simul delere, iam invidus ille per nostram insipientiam a nobis furtim reportat victoriam. Et quemadmodum improbi homines atque avari, quorum opera ac propositum est ex alienis ditescere, sed quibus non suppetit potentia, ut violentiam apertam exerceant, vias insidiose occupare solent, & si viderint in eis locum quempiam aut vallibus profundis diffractum, aut arborum densitate umbrosum eo recipientes se & longe ante eiusmodi tegumentis, quominus viatores prævideant, impedientes, confertim & ex improviso in illos insiliunt, ne quisquam periculi laqueos, priusquam in illos inciderit, possit videre: sic ille, qui nobis ab initio infensus est & hostis, voluptatum mundanarum umbras subiens, quæ in huius vitæ via ad occultandum prædonem & ad dandas insidiatori latebras idoneæ esse solent, ex inopinato interius laqueos nobis subiicit. Itaque si modo velimus substratam vitæ viam tuto percurrere, atque animam simul & corpus vulnerum turpitudine immunia offerre Christo, coronasque ob victoriam accipere, oportet nos animi oculos semper undecumque vigilantes circumagere, & res omnes iucundas habere suspectas, ac statim præterire, & ad nullam animum appellere, ne si aurum quidem videatur fuse sparsum, quod in cupientium manus venire paratum sit."

T. II. pag. 163.

S. AM-

a) Idem Homil. XV. in IOSUE singulis vitiis suum præficit dæmonem. Qua in re etiam suos habuit sectatores: inter alios EVAGRIUM *Scitensem* monachum. Vid. T. VII. *Bibl. PP.* p. 564. seqq. CASSIANUS *Collat.* XXV. c. 5. Magister Sentent. II. dist. 6. ubi septem distinguit, ut nonnulli interpretes accipiunt septem dæmonia eiecta a MARIA.

S. Ambrosius eo Pſ. cxviii. verſum 121. *Feci iudicium & iuſtitiam: ne tradas me nocentibus me*, interpretatur: „Scit enim (inquit n. 12. ſeq.) auctorem eſſe principem mundi omnium delictorum. Ipſe individuos, proximorum irarum ſtimulis excitatos, ſcindit affectus: ipſe flammam accendit libidinis: ipſe adolet avaritiæ cupiditates; ut quo plus rapuerimus, amplius requiramus: ipſe ſuggerit, & miniſtrat fomenta luxuriæ: ipſe odia exaſperat, & immodicæ ſtudium ambitionis inflammat. . . Auctorem igitur incontinentiæ diabolum eſſe, apoſtolus docet: *Ne tentet vos propter incontinentiam veſtram.* Incentorem quoque avaritiæ ipſum eſſe legimus, dicente Paulo: *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* Et alibi: *Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt idololatria.* In his enim diaboli voluntatem facimus, & exſequimur poteſtatem, qui per carnis iſtius deſideria incentivum ſuæ fraudis operatur. Quemcumque ergo in vitiorum ſuorum poſſeſſione repererit, tamquam obnoxium ſuo iuri vindicat &c." S. Chrysostomus hom. XIII. in Matthæum in Chriſti tentatione per diabolum præcipua diabolicarum tentationum capita diſtinguit: „Nam (inquit) hæc mala, innumera alia complectuntur, ventri ſervire, ad vanam gloriam quid agere, furioſo pecuniarum amore teneri. Quod cum ſciret ſceleratus ille, omnibus valentiorem inſanabilem habendi cupiditatem ultimam poſuit; id iam ante & a principio parturiens; ſed poſtremum ſervans, utpote validius cæteris. Hæc quippe ipſius certaminis lex eſt, ut quæ videntur ad ſupplantandum aptiora, poſtrema afferat. Quod etiam circa Iobum fecit. Idcirco hic orſus ab iis, quæ videbantur infirmiora eſſe, ad valentius procedit. Quomodo autem hoc malum vincere oportet? Ut Chriſtus docuit, ad Deum confugiendo: ita ut nec fame concidamus, credentes ei, qui poteſt etiam verbo paſcere; nec in bonis, quæ accepimus, datorem tentemus, ſed ſuperna gloria contenti humanæ nullam habeamus rationem, & ubique quod ſuperfluum eſt, deſpiciamus. Nihil enim ita diabolo ſubditum reddit, ut inſatiabilis habendi cupiditas, & avaritia." Hom. IV. in c. I. *Geneſ.* breviter recenſet tela ignita diaboli, ut Paulus *Epheſ.* VI. vocat, quæ pleraque tantum a Chriſti ſanctitate remota fuere, ut nec obiici a diabolo potuerint „malæ concupiſcentiæ, immundæ cogitationes, pernicioſi affectus, furor, invidentia, invidia, ira, odium, pecuniæ concupiſcentia, & cætera omnis ignavia. Hæc (pergit) omnia extinguere poterit gladius Spiritus. His autem armis induti ne horreamus pugnam, ne fugiamus congreſſum; ſed neque ignavi ſimus." Sic iuxta S. Augustinum facile dæmones vincuntur in hoc bello ab iis, qui ſunt ſuiipſorum victores: „Non

T. VII. pag. 172.

T. IV. p. 29.

Enarrat. in psal. 143. T. IV. p. 1601. enim (inquit) tentat diabolus vel angeli eius, nisi quod in te carnale dominatur. Nam quomodo vincimus illos hostes, quos non videmus, nisi quia carnales interiores motus nostros sentimus? Cum his confligimus, & illos percutimus. In amore pecuniæ dominatur avaritia: dominanti tibi avaritiæ diabolus forinsecus lucrum cum fraude proponit. Plerumque enim ad lucrum non pervenis, nisi fraudem feceris. Proponit ergo ille forinsecus avaritiæ tuæ, quam intus non vicisti, quam non domuisti, non tibi subiecisti &c." Et in lib. *de agone christiano* „Multi autem (inquit) dicunt, quomodo possumus vincere diabolum, quem non videmus? Sed habemus magistrum, qui nobis demonstrare dignatus est, quomodo invisibiles hostes vincantur. De illo enim dicit apostolus: *Exuens se carne principatus & potestates exemplavit, fiducialiter triumphans eos in semetipso.* Ibi ergo vincuntur inimicæ nobis invisibiles potestates, ubi vincuntur invisibiles cupiditates: & ideo quia in nobis ipsis vincimus temporalium rerum cupiditates, necesse est, ut in nobis ipsis vincamus & illum, qui per ipsas cupiditates regnat in homine. Quando enim dictum est diabolo, *Terram manducabis*: dictum est peccatori, *Terra es, & in terram ibis.* Datus est ergo in cibum diabolo peccator. Non simus terra, si nolumus manducari a serpente. Sicut enim quod manducamus, in nostrum corpus convertimus, ut cibus ipse secundum corpus hoc efficiatur, quod nos sumus; sic malis moribus per nequitiam & superbiam & impietatem hoc efficitur quisque, quod diabolus, id est, similis eius; & subiicitur ei, sicut subiectum est nobis corpus nostrum. Et hoc est quod dicitur, manducari a serpente. Quisquis itaque timet illum ignem, qui paratus est diabolo & angelis eius, det operam triumphare de illo in semetipso. Eos enim, qui foris non oppugnant, intus vincimus, vincendo concupiscentias, per quas nobis dominantur. Et quos invenerint sui similes, secum ad pœnas trahunt."

(Margin: T. VI. pag. 246.)

T. II. pag. 184. Hom. III. n. 6. ad pop. Ant. T. II. pag. 44. Idem in epistola LXXVIII. ad clerum & plebem ecclesiæ *Hipponensis* id singulariter vitium maligno tribuit, a quo diabolus seu calumniator dicitur, detractiones nimirum, quas S. Ioannes *Chrysost.* appellat *totum diaboli barathrum, & insidiarum eius latibulum.* S. Augustinus autem loco citato sic hortatur: „Proinde fratres mei, qui timetis Deum, mementote, quod ait apostolus Petrus: *Quoniam adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens, quem devoret.* Quem non potest devorare seductum ad nequitiam, famam ipsius inquinare conatur, ut si fieri potest, opprobriis hominum & malarum linguarum detractione deficiat, & sic in eius fauces ruat. Si autem nec famam innocentis maculare potuerit, hoc ei persuadere tentat, ut per malevolas suspiciones de fratre suo iudicet, & sic

ſic ab illo implicatus abſorbeatur. Et quis omnes eius captiones & circumventiones vel comprehendere vel enumerare ſufficiat? "

Nullam SS. Patres prætermittunt occaſionem, ut fideles ad ductum S. ſcripturæ commonefaciant inſidiarum diabolicarum: atque in memoriam etiam revocant, quid nobiscum ante baptiſmum actum ſit, cum exorcizaremur, renunciaremusque diabolo, ut alibi attigimus; faciuntque huc potiſſimum homiliæ ad illuminatos, aut illuminandos, quas inter tota fere in hoc argumento eſt ſecunda id genus S. CHRYSOSTOMI in nova editione, quæ olim erat viceſima prima ad populum *Antiochenum*, cui iugem memoriam ſæpius inculcat ſic demum concludens: „ Sicut ſine calceamentis, vel veſtimentis veſtrum nemo in forum deſcendere vellet: ita ſine verbo hoc nunquam in forum prodeas, ſed cum es ianuæ veſtigia transgreſſurus, hoc prius loquere verbum: *Abrenuntio tibi ſatana & pompæ tuæ, & cultui tuo, & coniungor tibi Chriſte.* Ne unquam abſque hac voce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis." Iam ſupra ſerio monentem audivimus fideles S. LEONEM, „ne diabolicis iterum capiantur inſidiis, & eisdem rurſus, quibus renuntiaverant erroribus, implicentur. Non enim deſinit hoſtis antiquus transfigurans ſe in angelum lucis, deceptionum laqueos ubique prætendere, & ut aliquo modo fidem credentium corrumpat, inſtare. Novit, cui adhibeat æſtus cupiditatis, cui illecebras gulæ ingerat, cui apponat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus invidiæ. Novit, quem mœrore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione ſeducat. Omnium diſcutit conſuetudines, ventilat curas, ſcrutatur affectus: & ibi cauſas quærit nocendi, ubi quemque viderit ſtudioſius occupari. "

T. II. pag. 254.

Ser. XXVI.

Qua vero de cauſa dæmones potiſſimum immundi appellentur ſpiritus, vocat autem dæmon ipſe apud S. HIERONYMUM in vita S. HILARIONIS dæmonem amoris *collegam ſuum*, multæ apud veteres memorantur præſtigiæ eiusmodi, de quibus ſubinde recurret ſermo. Legique poteſt S. GREGORII M. dial. lib. III. caput 7. Sic vero iuxta S. GREGORIUM in cap XL. *Iob* lib. XXXIII. n. 31. in eo, quod agere nititur ex ipſo ſuarum actionum nomine vocatur, cum iumentum, draco vel avis dicitur. „In eis quippe, quos ad ſtultitiam luxuriæ excitat, iumentum eſt; in eis, quos ad nocendi malitiam inflammat, draco eſt: in eis autem, quos in ſaltum ſuperbiæ quaſi alta ſapientes elevat, avis eſt: in illis vero quos pariter in luxuria & ſuperbia & malitia polluit, iumentum, draco, ſimul & avis exiſtit. Per tot namque ad deceptorum cor ſe ſpecies intulit, in quot eos nequitias implicavit. Multarum igitur rerum nomine vocatur,

T. IV. p. 84.

T I. p. 1094.

quia ante deceptorum mentes in varias formarum ſpecies vertitur. Cum enim hunc per carnis luxuriam tentat, & tamen minime ſuperat, mutata ſuggeſtione cor illius in malitiam inflammat. Quia ergo ad eum venire bellua non valuit, draco venit. Illum veneno malitiæ corumpere non valet, ſed tamen bona ſua eius oculis opponit, & cor illius in ſuperbiam extollit. Huic ergo ut draco ſubrepere non valuit, ſed tamen adducto phantaſmate inanis gloriæ, coram cogitationis eius obtutibus quaſi avis volavit. Quæ nimirum avis tanto contra nos immanius extollitur, quanto nulla naturæ ſuæ infirmitate præpeditur. Quia enim carnis morte non premitur, & redemtorem noſtrum carne mortalem vidit, altiori faſtu elationis intumuit; ſed ubi contra auctorem ſuum penna ſe ſuperbiæ extulit, ibi laqueum ſuæ mortis invenit." Hucusque S. Gregorius,
pag. 1080. qui paullo ſuperius in idem cap. XL. v. 16. ad duo illa vitia dæmonis in genus humanum tyrannidem redegit, „quæ (inquit) humano generi immaniter dominantur: unum videlicet ſpiritus, atque aliud carnis. Elatio namque ſpiritum erigit, luxuria carnem corrumpit. Antiquus itaque hoſtis humanum genus vel per elationem præcipue, vel per luxuriam premens in ſecreto calami atque in locis humentibus dormit: quia hominem damnatum, ſub ditione ſuæ dominationis aut per elationem ſpiritus, aut per carnis corruptionem tenet. Quosdam vero in utroque poſſidet: quia cum eos ſuperbiæ ſpiritus elevat, a tumore ſuæ altitudinis nec verecundia corruptionis inclinat. Sed nunquid contra hos intra ſanctam eccleſiam inceſſanter quotidie virtutum magiſtri non vigilant? Numquid redarguere voluptates infimas, & ſuadere gaudia patriæ cœleſtis ceſſant? Sed pravorum mentes tanto obſtinatius ſumma non audiunt, quanto arctius infimis inhæſerunt. Quibus neque hoc ſufficit, ut ipſi pereant, ſed adhuc, quod eſt deterius, cum quoslibet argui emendarique conſpiciunt, iuſtorum increpationibus obviant, ne ſaltem alii corrigantur. Unde & bene ſubditur: *Protegunt umbræ umbram eius.* Umbræ quippe ſunt diaboli omnes iniqui: qui dum imitationi iniquitatis eius inſerviunt, quaſi ab eius corpore imaginis ſpeciem trahunt.".

Et a bono ad malum.

XXX. Poſt hæc vero adverſarii noſtri molimina, ut homines in omnia vitiorum mala præcipitet, hactenus enumerata, nihil opus eſt hic addere de eorum conatibus ſummis, ut bona quavis impediant ratione. Unum nobis ex ſcripturis Petri exemplum ſufficit, quem inſtigatum a dæmone Chriſtus indicat, eum ſatanam appellans, dum a ſubeunda paſſione Chriſtum dehortari gravius etiam non dubitat: *Cœpit increpare illum dicens: Abſit a te, Domine: non erit tibi hoc. Qui converſus dixit* Petro: *Vade*

Matth. 16, 22.

Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Vix ob confessionem Divinitatis audierat PETRUS: *Beatus es* SIMON *Bar-Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est*, iam satan appellatur, dum ea, quæ sunt hominum, sapit. Ex sententia quippe S. AUGUSTINI totus homo satan est, in eo, quod habet de suo: unde quilibet sibi diffidat, caveatque, ne eodem, quo PETRUS ductus spiritu, quidquam eorum quoquo modo negligendum ducat, quo Christus opera diaboli dissoluit: *In hoc enim* I. *Jo.* III. 8. *apparuit filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.* Palam vero est exemplo PETRI, quam facilis sit de uno in aliud lapsus eorum etiam, quos Christus a diaboli servitute ereptos, in suum adscivit contubernium. „Quando enim vir (inquit S. CHRYSOSTOMUS in hunc locum *Matth.* hom. LIV. al. LV.) qui beatus appellatus est, qui talem protulit confessionem, hoc tamen audit; in animo reputa, quanta passuri sint ii, qui post ista mysterium crucis vilipendunt. Non dixit, Satanas per te locutus est; sed *Vade post me satana.* Nam cupiebat adversarius, ut Christus non pateretur: ideo sic vehementer increpavit, quod maxime sciret, & illum & alios hoc ipsum timere, neque facile illud admittere.“ *T. VII pag.* 550.

Ex hoc porro exemplo palam fit, non malos tantum esse ac vitiosos, qui a dæmonibus divexentur, infestenturque, sed, ut ostendimus, vires suas, ubi id plus opus esse deprehendit, magis etiam in eos exerit, atque exercet, quos strenuos experitur pugiles. ELIAS *Cretensis* sæc. VIII. scriptor ac commentator in S. GREG. *Naz.* dæmones exactores vocat „a quibus ii, qui recte & ex veritate vivere student, urgentur ac divexantur: Nam isti ab unoquoque nostrum vitii studium propemodum exigunt, mentisque ad vitiosas affectiones propensionem tanquam tributum quoddam colligunt. At qui adversus carnis cupiditates insurgunt, ac forti & strenuo animo detrimentum illud, quod ex peccato contrahitur, repellunt, & spiritualia nequitiæ superant, exactoris voce sublimiores sunt.“ Supra audivimus a S. BERNARDO diabolum leonem iuxta S. PETRUM appellari, a piis non timendum: ex quo nunc ad rei testiumque conclusionem illud adhuc noto, quod paullo ante ad illa psalmi verba: *Qui habitat: super aspidem & basiliscum ambulabis & conculcabis leonem & draconem* commentatur: „Quid inter hæc (inquit) faceret pes humanus? Quid humanæ affectionis inter tam horribilia monstra constaret? Nempe nequitiæ spirituales sunt, & quidem non incongruis appellationibus designatæ. Siquidem de his dictum, quod nequaquam vobis excidisse reor: Quis vero scire potest, an divisæ sint inter eos operationes malitiæ, ministeria iniquitatis: ut ex diversis officiis, vel potius maleficiis vocabula quoque diversa sortiti, nomi- *In Orat. I. T. II. p.* 102. *T. III. pag.*

minentur alius quidem aſpis, alius vero baſiliſcus, alius autem leo, & alius draco, quod videlicet ſuo quidem inviſibili modo varie noceant, quaſi alius morſu, alius viſu, alius rugitu, vel ictu, alius flatu: Legi etiam de quodam genere dæmoniorum, quod non eiiciatur niſi in oratione & ieiunio: nihil potuerat namque verbum apoſtolicæ increpationis ad illud. Quomodo non illud aſpis erat: illa utique de pſalmo aſpis ſurda & obturans aures ſuas, ne vocem audiat incantantis."

T. III. pag 865.

Variis modis corporaliter infeſtati homines.

Lib. II. ſtromat. p. 299.

XXXI. Nimis craſſe hæc acceperunt BASILIDIS ſectatores: „vitiaque & animi perturbationes (teſte CLEMENTE *Alexand.*) cenſuerunt vocanda προσαρτήματα, id eſt, appendices: & ea eſſe quosdam in eſſentia ſpiritus appenſos animæ ratione præditæ per quandam conturbationem & confuſionem principalem: & alias rurſus ſpirituum adulterinas, & diverſi generis naturas iis adnaſci, utpote lupi, ſimiæ, leonis, urſi: quorum proprietates earum opera factaque imitantur &c." Affert paullo poſt ſequentia de his appendicibus VALENTINI verba: „Eſt autem unus bonus, cuius fiducia eſt ea, quæ fit per filium manifeſtatio, & per eum ſolum poteſt cor fieri mundum, eiecto ex corde omni maligno ſpiritu. Multi enim in eo habitantes ſpiritus id mundum eſſe non ſinunt. Unusquisque autem eorum propria efficit opera, ſæpe non convenientibus inſultans cupiditatibus." Ipſi autem CLEMENTI *Alexandrino* cor hominis non abſimile diverſorio videtur: „cuius dum nulla cura geritur, id immundum fit, & multorum dæmonum habitaculum." Et poſtea S. BARNABÆ uſus auctoritate „Quomodo autem (addit) nos diaboli operationes & ſpiritus immundos in peccatoris animam ſeminare dicamus, non mihi pluribus verbis opus eſt, ſi adduxero teſtem BARNABAM apoſtolicum (erat autem is ex ſeptuaginta, & PAULI adiutor) his verbis dicentem: *Antequam nos Deo crederemus, erat noſtrum cordis habitaculum interitui obnoxium & imbecillum, vere templum manu ædificatum: quia erat quidem plenum cultu idolorum, & erat domus dæmonum, quod faceret, quæcunque Deo ſunt contraria.* Operationes ergo dæmonibus convenientes dicit peccatores efficere: non autem ipſos ſpiritus habitare in anima infideli. Et ideo ſubiungit: *Attendite ut templum Domini glorioſe ædificetur. Diſcite vos accepiſſe remiſſionem peccatorum. & poſtquam ſperavimus in illud nomen, efficiamur rurſus novi, creati ab initio. Non enim dæmones a nobis expelluntur, ſed peccata, inquit, remittuntur, quæ ſimiliter atque illi faciebamus, priusquam crederemus.*" Hucusque CLEMENS *Alexandr.* adducam autem citatum ex S. BARNABÆ epiſtola locum, qui ad rem facit, ut de interpretatione iudicare poſſit lector: „Antequam crederemus Deo,

Ib. p. 300.

T. I. PP. AA. p. 65.

Deo, erat habitatio noſtra corrupta & infirma, ſicut templum, quod per manus ædificatur: quia pleni eramus adorationibus idolorum, & erat domus dæmoniorum; propter quod faceremus, quæ Deo eſſent contraria." BENEDICTUS XIV. annotavit, ex allato forſitan S. BARNABÆ aliisque conſimilibus aliorum SS. Patrum teſtimoniis, in primitiva eccleſia obſeſſos dici ſolitos infantes, & etiam adultos nondum baptizatos. Supra retulimus quædam vetuſtiſſimorum Patrum loca, quæ, TERTULLIANI imprimis verba in libro *de anima* c. 57. nullum pæne hominem carere dæmonio, non de ſolis infidelibus nondum baptizatis intelligenda ſunt. *De Beatif. & Canoniz. SS. lib. IV. c. 19. in Synopſi p. 412.*

Erat antem peculiare inde ab antiquiſſimis temporibus a catechumenis diſcretum genus, ac ritus circa energumenos, locusque in eccleſia diſtinctus. Iuxta liturgiam conſtitutionibus apoſtolicis inſertam catechumenis exire iuſſis diaconus dicere iubetur: *Orate energumeni & vexati a ſpiritibus immundis. Intente cuncti pro ipſis deprecemur; ut benignus Deus per Chriſtum increpet immundos ac malos ſpiritus, & liberet ſupplices ſuos ab oppreſſione ac tyrannide adverſarii: qui increpavit legionem dæmonum, & originem mali diabolum; increpet ipſe nunc quoque apoſtatas pietatis, & liberet creaturas ſuas a diaboli vexatione, & mundet eas, quas magna cum ſapientia condidit. Adhuc intente pro ipſis precemur. Salva & erige illos Deus, in virtute tua. Inclinate energumeni, atque benedictionem accipite.* Et epiſcopus deprecetur dicens. Sequitur cap. 7. *Oratio pro energumenis* hoc exordio: *Qui fortem ligaſti, & cuncta vaſa eius diripuiſti: qui dediſti nobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: qui homicidam ſerpentem, vinctum tradidiſti nobis ſicut paſſerem pueris &c.*" *Lib. VIII. c. 6. ſeq. T. I. PP. AA. p. 394.* *Matth. 12, 29. Luc. 10, 19. Iob 40, 24.*

Tum mox capite ſequenti poſt orationem pro iis, qui iamiam baptizandi ſunt, pro verſantibus in pœnitentia ſic orari iubetur: *Ut miſericordiæ ſtudioſus Deus illis oſtendat viam pœnitentiæ: admittat eorum palinodiam ſeu retractationem, atque confeſſionem, & conterat ſatanam ſub pedibus eorum velociter, liberetque illos a laqueo diaboli, & violentia dæmonum.*" *L. l. c. 15.* *Gabriel* ALBASPINÆUS in opere *Gallico de Euchariſtia* multis ex DIONYSIO probat, vocem energumeni olim ampliori ſignificatu acceptam eſſe, non ſolum de obſeſſis, quos proprie appellamus, ſed etiam de aliis, qui quoquo modo in diaboli poteſtate erant peccatores, vexatique a dæmonibus a), quos etiam exorcizaverint. a

Multa

a) „A ſçavoir, qu'ils eſtimoient anciennement, que les pecheurs eſtoient comme en la puiſſance du diable; que de montrer qu'ils uſoient d'exorciſmes non ſeulement ſur ceux, qui etoient veritablement demoniaques, mais encore ſur ceux,

Multa ad rem profert abbas Duguet differtat. *fur les Exorcifmes*, ut demonftret, exorcifmos forte ante baptifmum in articulo neceffitatis omiffos, non effe negligendos, nec abs re fuppleri. Rem vero apte O-

T. I. p. 144. rigenes explicat lib. III. *de Principiis* c. 3. etfi vocem, *energumenus*, ftricto accipiat fenfu: „Manifefte ergo (inquit) & ex multis indiciis demonftratur, quod humana anima, dum in hoc eft corpore, recipere poteft diverfas energias, id eft, inoperationes fpirituum diverforum malorum ac bonorum: & malorum quidem dupplici fpecie, id eft, vel tunc cum penitus ex integro eorum poffederint mentem, ita ut nihil omnino eos, quos obfederint, intelligere vel fentire permittant, ficut exemplo funt hi, quos vulgo energumenos vocant, quos amentes & infanos videmus: quales illi erant, qui in evangelio a Salvatore curati effe referuntur; vel cum fentientem quidem, & intelligentem animum cogitationibus variis, & finiftris perfuafionibus inimica fuggeftione depravant: ut exemplo eft Judas ad proditionis facinus diaboli immiffione provocatus, ficut fcriptura declarat, dicens: *Cum autem iam diabolus mififfet in cor Iudæ Scariotis, ut traderet eum.*" Atqui hic non fcripturæ tantum, fed etiam antiquorum SS. Patrum familiaris eft fermo paullatim defuetus, cum ipfa propemodum perfuafione de peffimi hoftis noftri infeftationibus: ac fi nihil fere mali timendum effet, quod nobis inferre queat.

Effai de Moral. T. XII. p. 183. Inadvertentiam hanc ac incredulitatem graviter inceffit lugetque Nicollius in epiftolam Domin. III. poft Pentecoften, locum illum D. Petri tractans: *Sobrii eftote & vigilate, quia adverfarius vefter diabolus tanquam leo*

qui eftoient tourmentez du diable en quelque autre façon. Car il y a apparence, que fi ce mot d'Exorcífme fignifioit autre chofe en ces premiers fiecles, que les conjurations qu'on applique aujourd'huy fur les vrais demoniaques, & que s'il fe trouve qu'ils en ayant usé fur des perfonnes, qui n'eftoient pas veritablement & actuellement poffedez du diable, que ce mot auffi d'Energumene avoit une fignification plus eftendue, qu'il n'a aujourd'huy. Les exorcifmes donc ne fignifient maintenant que les conjurations, & que les commandemens qu'on fait aux malins efprits de fortir des corps de ceux, qui veritablement & actuellement font poffedez. Mais anciennement les oraifons & les impofitions de mains qu'on faifoit fur les Catechumenes & fur les penitens du troifieme degré, s'appelloient exorcifmes & purgations, & fe trouve qu'on les exorcifoit, encore qu'ils ne fuffent aucunement demoniaques. Et de fait aujourd'huy, quoy que la fignification de ce mot foit reduite aux coniurations, l'ufage toutefois en eft plus eftendu: & tout ainfi qu'anciennement on exorcifoit beaucoup des chofes inanimées, de meme a prefent on exorcife non feulement les demoniaques, mais auffi l'eau, le fel, & les autres chofes, qui fervent ou aux Sacremens, ou aux ceremonies: car nous avons accouftumé de dire au baptefme, *Retire-toy*, diable mandit, *de cette creature de fel, ou d'eau.*"

leo rugiens circuit, quærens quem devoret. a) *Io. Ioseph.* GASSNER, quem nunc in nostra *Germania* pars miratur, pars exagitat, ceu ritus singularis exorcistam, quadam apologia sua, quæ *Augustæ Vindel.* tertio iam prodiit, illud MURATORII expendens dubium, quod infestati obsessique a dæmonibus in illis regionibus solum se prodant, ubi exorcistæ habentur, eius rei rationem hanc reddit, b) quod eiuscemodi originem mali non animadvertentes, naturali tribuant causæ. Postea quæstionem movens, an Satan eos, qui eius vexationes haud credunt, minus infestet, fieri putat, eiusmodi homines, quod apprime scopo suo utiles sint, corporaliter minus vexari, ut sua persistant in persuasione, exorcismosque ecclesiæ irridere pergant, eorum vim impugnando, quæ sese exerit, auxiliumque præbet non solum contra obsessos a dæmonibus vere tales, sed aliis etiam infestatos modis sive in anima, sive in corpore: quod posterius vexationis genus recentior theologia circumsessionem, ut ab omnimoda obsessione distinguatur, vocat, iis congruenter, quæ modo ex antiqua ecclesiæ traditione de variis dæmoniacis infestationibus explicare cepimus, de arreptitiis iam prosecuturi sermonem, quas Concilium *Toletanum* XI. ex epistola GELASII P. ad episcopos *Lucaniæ* c. 21. aliisque maiorum regulis

a *Essai de Moral. T. XII. p. 183.*

b *pag. 23.*

a) „Il n'y a guere de choses plus terribles, & dont cependant les hommes soient moins frappés, que celle que l'apôtre Saint PIERRE nous decouvre par ces paroles, qui est, que tout le monde est rempli de lions invisibles, qui rodent alentour de nous, & qui ne cherchent qu'a nous devorer. Les hommes sont si vains dans leur aveuglement, qu'ils se font un honneur de ne les pas craindre, & presque de ne les pas croire. C'est une foiblesse d'esprit, selon plusieurs, d'attribuer aux démons quelque effet; comme s'ils etoient dans le monde pour n'y rien faire, & qu'il y eût quelque apparence que Dieu les aïant autrefois laissé agir, il les ait maintenant, reduits a une entiere impuissance. Mais cette incredulité est beaucoup plus supportable, quand il ne s'agit que d'effets exterieurs. Le plus grand mal est, qu'il y a peu de personnes, qui croient sérieusement que le diable les tente, leur dresse des piéges, & rode alentour d'eux pour les perdre, quoiqu'il n'y ait rien de plus certain." Idem in epistolam dominicæ XXI. post Pentecosten sic scribit: „Hors un petit nombre d'ames, qui y vivent de l'esprit de JESUS-CHRIST, les demons possedent tous les autres. Ils y regnent absolument; & ils reunissent tout leurs efforts contre ce petit nombre d'hommes, qui sont encore vivans parmi ces cadavres, qui les environnent. & dont le demon se sert pour les seduire." *Essai de Moral* T. XIII. p. 190.

b) *Antwort auf die Anmerkungen wider seine Gründe und Weise zu exorciren* pag. 17. 18. „Sehr viele Leute waren in der That vom bösen Geiste geplagt und bezaubert, aber sie erkannten den Ursprung ihres Uebels nicht. Sie sahen es als eine natürliche Wirkung an: darum hatten sie auch kein Verlangen bey einem Exorcisten, oder bey andern geistlichen Mitteln Hilfe zu suchen. Weil ihnen die Aerzte auch nicht helfen konten, oder ihnen die Mittel mangelten, die Kösten bestreiten zu können, trugen si gleichwohl ihre Armseeligkeit stillschweigend, oder aus Desperation, dass ihnen nicht geholfen werden könne."

gulis attingit can. 13. „Ut dæmoniis, aliisque similibus passionibus irretitis ministeria sacra tractare non liceat: cui præcepto consensu rationis adhibito, id definiunt, ut nullus de his, qui aut in terram arrepti a dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant ministrare altaribus, vel indiscussi se divinis ingerant sacramentis: exceptis illis, qui variis corporum incommoditatibus dediti, in eiusmodi passionibus in terram approbantur elisi: qui tamen & ipsi tamdiu erunt ab officii sui & ordine & loco suspensi, quousque unius anni spacio per discretionem episcopi inveniantur ab incursu dæmonum alieni."

Et obsessi. XXXII. Atqui vero maximæ hic nostris imprimis temporibus moventur difficultates, naturalibusque caussis omnes illæ, quæ in energumenorum corporibus sunt conspicuæ, tribuuntur agitationes corporis, ob quas & diversa illa nomina a *Græcis* ad *Latinos* etiam sunt translata, ut dicerentur energumeni, χειμαζόμενοι, quam vocem *Latini hiemantes* reddiderunt; hyberna quasi iactentur tempestate: recteque adeo dicuntur in latina versione altera concilii *Ancyrani* an. 314. can. 17. *qui tempestate iactantur, qui a nobis energumeni appellantur.* Ubi tamen unus ALBASPINÆUS in not. ad hunc canonem energumenos excludit. Apud S. CYPRIANUM *Clydomeni* nominantur; putat autem DODWELLUS post *Io.* FELLUM vocem *Thlibomeni* loco *Clydomeni* reponi posse. Propius tamen ad MSS. fidem *Clydonizomeni* nempe κλυδωνιζόμενοι dicuntur, quæ quidem aliæque memoratæ voces rem ab effectu designant, vox autem *dæmoniacus* præcisius a causa: quæ cum toties in sac. scriptura manifestetur; sunt nihilo tamen minus, qui in illis etiam omnibus ab evangelistis commemoratis nihil nisi phreneticos, lunaticos, aliosque naturales somnient morbos, quos S. IOANNES *Chrysostomus* apposite exemplo *Matth.* VIII. stringit, quo dæmones in porcos permissi intrare totum gregem præcipitarunt, submerseruntque aquis. „Ne quis (inquit) hoc rem esse fictam putaret, sed quisque crederet dæmonem vere exivisse, ex porcorum morte id manifestum efficitur."

T. I. Conc. ed. Labb. p. 1474. Diss. I. ad S. Cypriani opera de voce Cleri p. 7.

Idem S. Doctor hom. LVII. alias LVIII. in MATTH. exceptionem prævertit, quod, misere a dæmone discerptus, lunaticus vocetur: „Quodsi (inquit) lunaticum vocet, ne turberis: nam sic vocat filium dæmoniaci pater. Cur ergo dicit Evangelista, ipsum multos lunaticos curavisse? Ex vulgi opinione sic loquitur. Demum quippe ut hoc elementum calumnietur, secundum lunæ cursum invadit homines, & dimittit: non quod illa id operetur, absit; sed id efficit per vafritiem dæmon, ut id elemento imputet. Ideoque hæc falsa opinio apud insipientes invaluit, sicque

T. VII. pag. 579. Hom. XXVIII. in Matth. T. VII. p. 338.

ſicque deluſi, hoc nomine dæmonas huiusmodi appellant; id quod minime verum eſt." Memini me hanc vocem alibi in ipſo S. Chrysostomo ex vulgari nempe loquendi uſu legiſſe: quam haud abſimiliter iam ante S. Chrysostomum S. Hilarion apud S. Hieronymum in eius vita rationem inierat: „Nec movere quempiam debere, quod Domini iuſſione duo millia porcorum a dæmonibus interfecta ſunt. Siquidem eos, qui viderant, non potuiſſe aliter credere, exiiſſe de homine tantam multitudinem, niſi grandis porcorum numerus, & quaſi a multis actus pariter corruiſſet." T. IV. p. 82.

Fraudibus tamen deceptionibusque hic locum facile eſſe, nemo prudens ac circumſpectus inficiabitur. Unde merito concilio quiniſexto „eos, qui ſe dæmone correptos eſſe ſimulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum ſimulare præſeferunt, viſum eſt omnimodo puniri; & eiusmodi afflictionibus laboribusque eos ſubiici oportere, quibus ii, qui vere a dæmone correpti ſunt, ut a dæmonis operatione liberentur, iure ſubiiciuntur." Neceſſe porro eſt, accurata ſtatuere criteria, ut probe diſcernantur morbi cauſæque naturales, quibus perinde ipſi etiam male affecti decipi poſſunt. „Non ſufficiunt autem hic (ſunt *Frider.* Hoffmanni medici celeberrimi verba diſſert. phyſico-medica curioſa *de diaboli potentia in corpora*) ſolæ horrendæ vociferationes, geſtuum deformationes, inſolentes, atque admirandæ corporis motiones, quippe huiusmodi ſymptomata ſpaſmodicis & arthriticis morbis valde ſunt familiaria; ſed ſuſpicionem generant veneficii, ſi ſanus & robuſtus homo, ſubito citra morbum præcedentem, graviſſimis convulſionibus, membrorum mirificis agitationibus, doloribusque torquetur." Can. 60. T. VI. Conc. p. 1169. T. V. Opp. p. 101.

Ponit deinde ſigna quædam ac notas, quæ paſſim etiam a catholicis doctoribus agnoſcuntur. Neque vero, quæ ſecundo loco ſtatuitur nota, nempe blaſphematio Dei & verbi divini abuſus, & obſcœnarum rerum intermixtio per ſe characteriſtica eſt, ſicuti tertia, ſeu rerum ſecretarum, & incognitarum, præſertim futurarum, vel remotiſſimis in locis geſtarum notitia. Hanc paſſim SS. Patres dæmonibus tribuunt, explicantque, qua ſubtilitate velocitateque polleant, ſeſe in intima etiam hominum inſinuandi, & remotiſſima quæque prænuntiandi: „Quod (inquit S. Antonius in laudata oratione ad monachos, ubi num. 16. &c. nonnulla exempla profert) etiam homines narrare poſſent, ſi tantum curſu valerent, quantum ipſi." Peregrinarum linguarum demum notitiæ exemplum ſingulare affert S. Hieronymus (in vita S. Hilarionis) dæmoniaci ex *Francica inter Saxones & Alemannos* gente advenientis: qui *Syro*, quo interrogatus fuerat ſermone, promte reſpondit. „Videas (addit) de ore T. IV. p. 81.

barbaro, & qui *Francam* tantum & *Latinam* linguam noverat, *Syra* ad purum verba resonare, ut non ſtridor, non aſpiratio non idioma aliquod *Paleſtini* deeſſet eloquii: confeſſus eſt itaque, quo in eum intraſſet ordine. Et ut interpretes eius intelligerent, qui *Græcam* tantum & *Latinam* linguam noverant, *Græce* quoque eum interrogavit."

T.I. p.145.

Infantes.

XXXIII. Quid vero ſi ab ipſa infantia ſit malum dæmoniacum cum morbo naturali coniunctum, veluti apud *Matth.* XVII. 14. lunaticus, *Marc.* IX. 20. & *Luc.* IX. 39. ab infantia a dæmonibus miſere exagitatus memoratur. Teſte ORIGENE lib. III. *de Princ.* c. 3. *manifeſte oſtenditur ab adverſariis ſpiritibus quosdam a prima ſtatim ætate poſſeſſos, id eſt, nonnullos cum ipſo dæmone natos, alios vero a puero divinaſſe, hiſtoriarum fides declarat. Alii a prima ætate dæmonem, quem Pythonem nominant, id eſt, ventriloquum, paſſi ſunt.* Inepte ibi quidem ORIGENES eius rei cauſam ad ſuum trahit errorem, priores quasdam eisdem energumenis fuiſſe cauſas, *quibus antequam in corpore naſcerentur animæ, aliquid contraxerint culpæ in ſenſibus vel motibus ſuis*, ſtatuens, noxæ originalis ex ADAMO immemor. At vero S. HIERONYMUS in epiſtola ad PAULAM *de dormitione* BLESILLÆ, quæ cauſa ſit, ut ſæpe bimuli, trimulive, & ubera materna lactantes a dæmonio corripiantur, inquirens, inſcrutabilique altiſſimi iudicio relinguenda eſſe exiſtimans, de renatis iam fonte baptiſmatis intelligendus eſt: unde iuxta S. AUGUSTINUM lib. XXI. *de civit. Dei* cap. 18. „Grave iugum ſuper filios ADAM a die exitus de ventre matris eorum, uſque in diem ſepulturæ matrem omnium, uſque adeo impleri eſt neceſſe; ut ipſi parvuli, per lavacrum regenerationis ab originali peccato, quo ſolo tenebantur vinculo, iam ſoluti multa patientes, nonnullas incurſiones ſpirituum malignorum patiantur." Add. lib. XXII. c. 22. n. 3. S. PETRUS *Chryſologus* parentibus culpam imputans. „Infantia (inquit) ut in ſe diabolo locum faceret, quid criminis admiſerat? quid reatus? Sed replentur dæmone parvuli, quando a parentibus ſuis offeruntur diabolo, dæmonum ducuntur ad curam." Apud S. GREGORIUM lib. I. *dial.* c. 10. legitur extinctus a diabolo infantulus, quod parens ei, epiſcopo ſuo detrahenti, libenter auſcultaverit. Sic etiam puerulus dæmonio ab ELEUTHERIO ſervo Dei eodem teſte lib. III. c. 33. liberatus, rurſus ob eiusdem ELEUTHERII immoderatam lætitiam a dæmone vexatus, iterumque eius pœnitentis lacrimis *perfecte ſanatus eſt, ut ad hunc malignus ſpiritus accedendi auſum ulterius non haberet.*

T.VII. pag. 686.
Serm. LI. p. 81.
T. II. pag. 196.
p. 352.

Adulti Chriſtiani.

XXXIV. Fidelium porro ſeu Chriſtianorum adultorum, qui ſuo vitio

ſibi

ſibi dæmones attraxerint, complures inde ab antiquiſſimis temporibus funeſti memorantur caſus, eorumque deſignatur cauſa, atque occaſio. „Nam (ut narrat TERTULLIANUS) & exemplum accidit, Domino teſte, eius mulieris, quæ theatrum adiit, & inde cum dæmonio rediit. Itaque in exorciſmo, cum oneraretur immundus ſpiritus, quod auſus eſſet fidelem adgredi; *Conſtanter & iuſtiſſime quidem*, inquit, *feci*, *in meo eam inveni.*“ ORIGENES poſtquam contra CELSUM lib. VIII. 35. aſſeruiſſet dæmones eos lædere, qui ſe illis ſubiiciunt quaſi dominis, addit: *Hinc, ut videtur, accidit*, *ut qui cibis per leges locorum vetitis utuntur, ſi dæmonibus illis ſubditi ſunt*, *pœnas dent.* Eiuscemodi S. CYPRIANUS *de Lapſis* non unum notat exemplum, iſtam, Deo permittente, pœnam dantium: „ Alia in balneis conſtituta (hoc enim crimini eius & malis deerat, ut & ad balneas ſtatim pergeret, quæ lavacri vitalis gratiam perdidiſſet) illic ab immundo ſpiritu immunda correpta cecidit, laniavit dentibus linguam, qua fuerat vel paſta impie, vel locuta. Poſtquam ſceleratus cibus ſumtus, eſt in perniciem ſuam rabies oris armata eſt. Ipſa ſui carnifex extitit, nec diu ſupereſſe poſtmodum potuit, doloribus ventris & viſcerum cruciata defecit.“

De Spectac. c. 25. p. 83.

T. I. p. 769.

Pag. 95.

Poſt alia non minus tragica arreptitiorum exempla, in quibus tamen non proditur dæmoniaca vexatio, tantum quod puellam parvulam idolothytis paſtam *velut tortore cogente* conſcientiam facti faſſam dicat, demum „ Quam multi (concludit) quotidie pœnitentiam non agentes, nec delicti ſui conſcientiam confitentes, immundis ſpiritibus adimplentur, quam multi uſque ad inſaniam mentis excordes, dementiæ furore quatiuntur? Nec neceſſe eſt ire per exitus ſingulorum, cum per orbis multiformes ruinas tam delictorum pœna ſit varia, quam delinquentium multitudo numeroſa. Unusquisque conſideret, non quid alius paſſus ſit, ſed quid pati & ipſe mereatur. Nec evaſiſſe ſe credat, ſi eum interim pœna diſtulerit, cum timere plus debeat, quem ſibi Dei iudicis cenſura ſervavit.“ Iam ſupra narravimus ex CASSIANO de abbate MOYSE durius MACARIUM alloquente, diro confeſtim tradito dæmoni: ex SULPITIO *Severo* item de monacho quodam ſanctiſſimo, ut ſe vanitate cogitationum eximeret ob patrata miracula & fugatos dæmones, Deum precante, ut poteſtati diaboli ad tempus traderetur. Idem paullo poſt de eremita narrat ex animi obſtinatione propoſitum deſerente, qui „vix e conſpectu abſceſſerat, impletus a dæmone, cruentasque ſpumas ore provolvens, ſuis dentibus ſe ipſe lacerabat. Deinde ad monaſterium fratrum humeris reportatus, cum coerceri in eo immundus ſpiritus non valeret, neceſſitate cogente, ferreis nexibus alligatur, pedes cum manibus vinciuntur. Non immerita pœna fugitivo, ut

Collat. VII. c. 27.

Dial. I. c. 20.

Ibid. c. 22.

quem non cohibuerat fides, catenæ cohiberent. Poſt biennium demum oratione Sanctorum ab immundo ſpiritu liberatus, ad eremum, unde diſceſſerat, mox regreſſus, & ipſe correptus, & aliis poſt futurus exemplo, ne quem aut falſæ iuſtitiæ umbra decipiat, aut incerta mobilitas inutili levitate compellat ſemel cœpta deſerere."

pag. 124. Facit huc, quod incertus auctor in appendice opp. S. Prosperi *de promiſſionibus & prædictionibus Dei* cap. 6. perhibet, ſuis temporibus circa annum ſcilicet 434. accidiſſe *Carthagine*, quod nullus illius patriæ civis ignoraret, dum „ quædam iuvencula *Araba* natione (relata ab auctore refero) ancillæ Dei habitum geſtans, cum in balneo lavans ſimulacrum quoddam *Veneris* impudice reſpiceret, & ſeipſam, eique ſe conſimilans, domicilium ſe diabolo præbuit. Statim ille leo, qui rugiens circuit quærens, quem quærebat, invenit. Meatus igitur gutturis ipſius occupans, nullum cibum, nullumque potum traiiciens per ſeptuaginta ferme dies totidem noctes, ieiunium ſibi diabolus ex capto poſſeſſoque vaſe exhibuit. Hoc monſtrum parentes puellæ per tot dierum ſpatia auferri poſſe ſperantes, dum iuge malum ulterius tolerare non poſſent, ſimul cum filia ſe ſe ingeſſerunt ſacerdoti, quæ acta erant, fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, avem quamdam noctis medio apparere, quæ ſibi ore, neſcio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis videre puellam nullis indiciis diuturni ieiunii fœdatam, nullo pallore ſeu tabe, vel debilitate confectam; quin potius robuſtam ſucco viſcerum, mole membrorum. Cumque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, habito conſilio, in monaſterio puellarum, in quo reliquiæ ſancti Stephani ſitæ ſunt, ſacerdos puellam ſimul & Præpoſito commendavit. Illic prima tantum die apparuiſſe illam avem adſeruit, ſibique increpaſſe, quod neque fame, neque ſiti compulſa illum appeteret locum, quo ſibi accedere non liceret. Per duas ſane hebdomadas nihil cibi vel potus ſumens in monaſterio manſit."
T. II. p. 165. Hucuſque auctor ille. Haud abludit, quod S. Gregorius M. lib. I. Dial. c. 4. narrat de „ una Dei famula ex monaſterio Equitii quadam die hortum ingreſſa: quæ lactucam conſpiciens concupivit, eamque ſigno crucis benedicere oblita avide momordit, ſed arrepta a diabolo protinus cecidit. Cumque vexaretur, eidem Patri Equitio ſub celeritate nuntiatum eſt, ut veniret concitus, & orando ſuccurreret. Moxque hortum idem Pater ut ingreſſus eſt, cœpit ex eius ore quaſi ſatisfaciens ipſe, qui hanc arripuerat, diabolus clamare, dicens: *Ego quid feci? ego quid feci? ſedebam mihi ſuper lactucam; venit illa, & momordit me.*" Aliud legitur eiusdem libri cap. 10. Funeſtius eſt, quod idem lib. IV. Dial. c. 18. de puerulo blaſphemo narrat; & S. Gregorius *Turonenſis de gloria Confeſſ.* c. 67.

de

de MAURO cuiusdam servo ad S. LUPI basilicam, negligentia admissa confugiente: „Frendens vero dominus eius (inquit) de vestigio prosecutus, ingressus basilicam, nec oratione prostratus blasphemias in Sanctum evomere cœpit, ac dicere: *Et tu Lupe, servum meum auferes, & propter te non licebit mihi in eum ultionem debitam exercere?* Et iniecta manu servum trahere cœpit, dicens: *Non mittet hodie hic Lupus manum suam de sepulcro, ut eruat te de manibus meis.* Hæc dicente misero extemplo lingua, quæ in Sanctum blasphemias effudit, per totam ædem dans mugitum ut pecus, sermonem ut homo non proferens, tertia denique die cum gravi cruciatu vitam finivit.“ Ad alia quædam ex pluribus apud eundem exemplis digitum solum intendo veluti lib. I. *de gloria Martyr.* lib. I. c. 105. *de rebus gestis Franc.* lib. III. c. 12 lib. VII. c. 21. Ulterius ad medium haud progredior ævum, fidem persæpe a memet haud impetraturus innumeris narrationibus.

XXXV. Iam vero omnem denegare fidem, vel sacræ prohibent paginæ novi testamenti consensusque evangelistarum. Apud MATTHÆUM, e. c. MARCUM & LUCAM memorantur *Geraseni duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam*, ur MATTHÆUS perhibet; de alterutro autem MARCUS testatur, neque catenis iam quemquam potuisse eum ligare, *quoniam sæpe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare. Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.* Et LUCAS *Cum*, inquit, *egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.* De alio ab his apud eosdem evangelistas fit mentio, lunatico scilicet, cuius iam meminimus, habente spiritum mutum, qui, ut MARCUS testatur, *ubicunque eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit*, postea vero *exclamans & multum discerpens eum exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent; quia mortuus est.* Similia LUCAS c. IX. 13. seq. habet, quomodo etiam *cum accederet ad IESUM, elisit illum dæmonium, & dissipavit.* Iuxta MATTHÆUM vero *increpavit illum IESUS, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.* Solent apologistæ nostri ad alia eiusmodi provocare, „Quia (ut S. ATHENAGORAS testatur legat. pro Christianis n. 25.) profectæ a contrario spiritu dæmoniacæ motiones & operationes hos impetus inordinatos excitant, ac homines alium aliter, & universos privatim & communiter pro ratione materiæ & cognationis cum divinis rebus, intus & exterius

Misere agitati.

Matt. 8, 28. *Marc.* 5, 2. *Luc.* 8, 27.

Marc. 9, 16. *seq.*

Luc. 9, 39.

Matth. 17, 14. *seq.*

Post Opera S. Iustini p. 303. *seq.*

terius movent. Refert vero inter dæmonum operationes crudeles etiam illas in cultu deorum. „Alii enim (inquit) virilia exſecant, ut *Rhea;* alii vulnerant, & incidunt, ut *Diana*: *Taurica* etiam hoſpites necat. Eos enim, qui ſe ipſi cultris & flagellis dilacerant, &, quot ſint dæmonum ſpecies, prætermitto. Neque enim Dei eſt ad ea, quæ ſunt contra naturam, impellere.
pag. 304.

Dæmon mali quid ſi paret mortalibus,
Mens primum ab illo læditur.

T. II. Bibl. PP. p. 397. Altero poſt ATHENAGORAM ſæculo gentiles pariter inceſſens *Minucius* FELIX in *Octavio* &c. n. 27. „Sic (inquit) a cœlo deorſum gravant, & a Deo vero ad materiam avocant, vitam turbant, omnes inquietant: irrepentes etiam corporibus occulte, ut ſpiritus tenues, morbos fingunt, terrent mentes, membra diſtorquent, ut ad cultum Dei cogant, ut nidore altarium vel hoſtiis pecudum ſaginati, remiſſis, quæ conſtrinxerant, curaſſe videantur. Hi ſunt & furentes, quos in publicum videtis excurrere, vates & ipſi absque templo: ſic inſaniunt, ſic bachantur, ſic rotantur. Par & illis inſtigatio dæmonis, ſed argumentum diſpar furoris. De ipſis etiam illa, quæ paullo ante tibi dicta ſunt, ut *Iupiter* ludos repeteret ex ſomnio, ut cum equis *Caſtores* viderentur, ut cingulum matronæ navicula ſequeretur. Hæc omnia ſciunt plerique pars veſtrum ipſos dæmonas de ſemetipſis confiteri, quoties a nobis tormentis verborum, & orationis incendiis de corporibus exiguntur.“ Deplorabilem hominis a dæmone arrepti ſtatum deſcribit S. CYRILLUS *Hieroſol.* Catech. XVI. n. 15. his verbis: „Impurus dæmon, quando in animam hominis irruperit (liberet vero Deus ab hoc malo omnes animas tam eorum, qui hic adſunt, quam abſentium) tanquam lupus ſanguinem vorans, ad devorandum paratus, in ovem irruens, ſic venit: Obſcuratur mens caligine. Iniuſtus ille impetus eſt, alienam poſſeſſionem invadentis. Alieno enim corpore, & alieno inſtrumento, tamquam proprio abuti vi facta conatur. Stantem deiicit, familiaris eſt enim illius, qui de cœlo cecidit. Linguam invertit, labia contorquet, ſermonum loco ſpumam exprimit: tenebris mergitur homo, apertus eſt oculus, & per illum anima nihil videt, & palpitat tremebundus ante mortem homo miſerabilis. Vere hominum hoſtes ſunt dæmones, qui illis tam fœde atque immiſericorditer abutuntur.“ Legi in hanc rem poſſunt, quæ paullo ante ex S. CYPRIANO *de lapſis* aliaque id genus retulimus, nonnullique apud S. HIERONYMUM in vita S. HILARIONIS notantur energumeni, ut alia ſilentio præteream, veluti „Auriga *Gazenſis* in curru percuſſus a dæmone, totus obriguit, ita ut nec manum agitare, nec cervicem poſſet reflectere . . . Præterea fortiſſimus iuvenis nomine
pag. 252.
T. IV. p. 79.

MARSITAS,

MARSITAS in territorio *Ierosolymæ*, tantum sibi applaudebat in viribus, ut quindecim frumenti modios diu longeque portaret; & hanc haberet palmam fortitudinis suæ, si asinos vinceret. Hic affectus pessimo dæmonio non catenas, non compedes, non claustra ostiorum integra patiebatur: multorum nasum & aures morsibus amputaverat: horum pedes, illorum gulam fregerat. Tantumque sui terrorem omnibus incusserat, ut oneratus catenis & funibus, in diversa nitentium, quasi ferocissimus taurus ad monasterium traheretur.“ Refert paullo post ex ore S. HILARIONIS, hominum causa diabolum etiam iumenta corripere, & tanto eorum ardere odio, *ut non solos ipsos, sed & ea, quæ ipsorum essent, cuperet interire.* Unum adhuc STAGIRIUM ascetam commemorem, ad quem a dæmonio vexatum tres S. IOANNES *Chrysostomus* scripsit libros in orationem exhortatoriam: haud procul autem exordio operis sic alloquitur: „Cum ab initio sceleltus ille dæmon animam invasit tuam, atque cum cæteris prostravit orantem, non equidem tunc præsens aderam, gratiasque ago clementissimo Deo, didici tamen omnia diligentissime, non secus ac si ipse affuissem. Nam THEOPHILUS *Ephesius* utriusque nostrum amicus, profectus ad me, cuncta mihi per ordinem retulit, distortas manus, torvos oculos, oris spumam, horrendam illam & confusam vocem, corporis tremorem, diuturnam sensus privationem, visumque terribile, quod ea nocte ostensum est.“ Sed ad hæc omnia solatur STAGIRIUM, divinam proponit providentiam clementiamque alibi etiam homilia nimirum I. *adversus eos, qui dicunt dæmones gubernare res humanas, & Dei punitiones iniquo animo ferunt &c.* his verbis: „Et nunc igitur, si quando videris hominem agitatum a dæmone, Dominum adora, nequitiam dæmonum disce: Siquidem utrumque in his dæmoniacis cernere licet, & Dei benignitatem, & dæmonum improbitatem. Ac dæmonum quidem improbitatem, cum turbent, & exagitent animam dæmoniaci: Dei vero benignitatem, cum ita sævum inquilinum, & hominem præcipitare cupientem retineat, & coerceat, ut neque omni sua potestate uti permittat, sed tantam vim sinat ostendere, ut & hominem castiget, & illorum nequitiam manifestet.“ Sic iuxta S. AUGUSTINUM *de ipsius malevolentia consulitur Ecclesiæ Dei*, ubi, quomodo locutus sit diabolus EVÆ per serpentem, explicans „quandoquidem (subdit) nec ipsi homines, quorum rationalis natura est, cum dæmon in eis loquitur ea passione, cui exorcista requiritur, sciunt, quod loquantur.“ Quod S. THOMAS tum hoc serpentis exemplo, cum etiam asinæ, qua angelus locutus est ad BALAAM, confirmat 2. 2. qu. 165. a. 2. 4.

pag. 82. *T. I. p.* 156. *T. II. p.* 246. *pag.* 256. *De Genesi ad litteram lib. XI. n.* 34. *T. III. pag.* 287. *n.* 35. *p.* 288.

A Clero, Sacris, ipsoque baptismo quare & quomodo arcebantur?

XXXVI. Vel una autem hæc misera energumenorum seu arreptitiorum conditio iustissima causa fuit, ut a clero, sacrisque christianis arcerentur, quamdiu in eo statu essent. Sic vero can. 70. apostol. statuitur: *Si quis dæmonem habeat: ne fiat Clericus; sed nec unacum fidelibus oret: cum autem purgatus fuerit, recipiatur; & si dignus extiterit, clericus fiat.* Ipsa vero ratio attingitur in concilio *Eliberitano* can. 29. *Energumenus, qui ab erratico spiritu exagitatur, huius nomen nec ad altare cum oblatione recitandum, neque permittendum, ut sua manu in ecclesia ministret.* Et postea can. 37. *Eos, qui ab immundis spiritibus vexantur, si in fine mortis fuerint constituti, baptizari placuit: si fideles fuerint, dandam esse communionem: prohibendum etiam, ne lucernas hi publice accendant. Si facere contra interdicta voluerint, abstineant a communione.* Convenit cum hoc canone quoad energumenos necdum baptizatos responsio canonica TIMOTHEI *Alexandrini* episc. ad interrogationem II. eius tenoris: *Si is qui a dæmone corripiatur, non fuerit ab immundo spiritu mundatus, non potest sanctum baptismum accipere, sed in exitu a vita baptizatur.* Hinc est, quod in antiquissimis liturgiis *Gelasiana* & aliis, quæ illi congruunt, post formulam impositionis manuum factam ægrotanti catechumeno mox sequatur *impositio manus super energumenum catechumenum. Item alia pro parvulo energumeno*, ægrotante ut puto.

T. I. Conc. p. 973. — pag. 974. — T. II. Conc. p. 1792.

In concilio *Carthaginensi* can. 91. energumenis præcipitur, ut ecclesias verrerent, ob id maxime, ut *Gabr.* ALBASPINÆUS ad laudatum mox canonem 29. concilii *Eliberit.* annotavit, quod in ecclesiis pernoctarent, ut dæmonum terrore atque metu liberarentur, id testante atque enarrante canone 92. eiusdem concilii: quod canone *Eliberitano*, aut quid simile vetatur. Quod vero pluribus deinceps conciliorum canonibus firmatum est, energumenos non solum non esse assumendos ad Clerum, sed etiam removendos iam ordinatos, id concilium *Arausicanum* can. 16. sic exprimit: *Qui palam aliquando arrepti sunt, non solum non assumendi ad ullum ordinem clericatus, sed & si iam aliqui ordinati sunt, ab imposito officio repellendi.* Optime vero rationem GELASIUS P. in epistola ad episcopum *Lucaniæ* c. 21. explicat, atque in eandem sententiam concilii *Toletani* XI. c. 13. prout paullo ante attigimus, legiturque apud GRATIANUM sub nomine PII P. distinct. XXXIII. cap. 3. *Communiter diffinimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti a dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant altaribus ministrare, vel indiscusse se ingerant Sacramentis divinis.* Et c. 5. *Usque adeo sane comperimus illicita quæque prorumpere, ut dæmonibus, similibusque passionibus irretitis ministeria sacrosancta tractare tribuatur, quibus si, in hoc opere positis*

T. III. Conc. pag. 1447.

ali-

aliquid propriæ necessitatis occurrat, quis fidelium de sua salute confidat, ubi ministros ipsos curationis humanæ tanta prospexerit calamitate vexari?

XXXVII. Ex his iam satis liquere existimo, iis præsertim, quæ de dæmoniacis ex ipsa sacra scriptura retulimus, dæmones etiam energiam in corpora exerere. *Nonne anima plus est quam corpus*, quomodo ergo ii, qui tentari animam a diabolo admittunt, id de corpore negent? Equidem, ex sententia EVAGRII *Scitensis* monachi, *dæmones, qui affectibus animæ præsident, ad mortem usque perseverant; qui affectibus corporis, cito recedunt.* At ei de affectibus seu passionibus solum sermo est. Longe vero latius patet regnum illud corruptionis nostræ, cui, ut vidimus, princeps præest diabolus ac primus auctor. „Ita animam (ut verbis S. MACARII utar) ac totam eius substantiam peccato induit nequam ille princeps, totam inquinavit, & totam captivam in regnum suum adduxit, nec reliquit ullum eius membrum a se liberum, non cogitationes, non mentem, non corpus, sed amicivit eam purpura tenebrarum.“ Et paullo post: „Quemadmodum in nocte caliginosa & obscura vehemens quidam ventus spirat, & omnes plantas ac semina concutit, commovet, & agitat: sic quoque homo lapsus sub potestatem noctis tenebrarum diaboli, & in nocte tenebrisque degens, gravi vento peccati flante commovetur, concutitur, & quassatur, qui omnem naturam, animam scilicet cogitationes, & mentem perscrutatur, omnia denique concutiuntur corporis membra, neque ullum membrum animæ aut corporis immune, nec ullum ab affectionibus peccati in nobis inhabitantis, liberum est.“ S. AUGUSTINUS lib. XV. *de Civit. Dei* c. 23. quæstionem illam versans: an credendum sit, *angelos substantiæ spiritalis amore speciosarum mulierum captos earundem iniisse coniugia, ex quibus gigantes sint creati*, multa ad rem proloquitur, vetustissimorum illorum Patrum non penitus solutus præiudicio, plus etiam tribuens, quam ad rem opus sit. Extat inter epistolas S. AUGUSTINI NEBRIDII epist. nunc. 8. alias 245. qua percontatur ex S. doctore, *Quanam superiorum potestatum vel dæmonum in animam actione fiat, ut & cogitationes quædam inserantur & somnia?* ut in sequenti epistola quæstionem colligit, respondens autem aeria, etheriaque esse animantia supponit. Qualiscunque vero naturæ sint angeli, eadem est ratio cum nostra, quæ corpus regit, anima: quæ vero hic sese exerit difficultas, neminem unquam ex veteribus in transversum egit. NEMESIUS episcopus *Emesenus de natura hominis*, c. 3. ex instituto agit de unione corporis & animæ, rem autem explicat conparatione quadam radiorum solis: „Ut enim sol præsentia sua aerem illustrans eum ad lumen traducit, aerique lumen unitur, & cum eo non confuse funditur: ita

Quomodo in corpus agant dæmones?

T. VIII. Bibl. PP. p. 556.

Ibid. p. 8.

pag. 9.

T. VII. pag. 406.

T. II. p. 10.

pag. 11.

Ib. p. 373.

anima unita corpori, manet omnino non confusa, hoc uno a sole discrepans, quod sol, cum corpus sit, locoque circumscribatur, non est, ubicumque lux sua est, quemadmodum neque ignis. Manet enim ignis in ligno, aut in lucerna, tanquam in loco illigatus: anima vero, quod corporis est expers, neque loco definitur, tota per totum & lumen eius, & corpus permeat: neque est pars ulla, quæ ab illa illustretur, in qua tota non adsit. Non enim tenetur a corpore, sed ipsa tenet corpus, neque in corpore est, ut in vase, aut utre, sed contra in ea corpus."

pag. 361. Idem in eodem opere libro XXI. c. 10. disquirens: *an ignis gehennæ, si corporalis sit, possit malignos spiritus, id est dæmones incorporeos tactu suo adurere?* Non equidem definit, an corporei, quod plerisque veterum Patrum assertum fuit, an incorporei sint. Hoc vero supposito „adhærebunt ergo (concludit) si eis nulla sunt corpora, spiritus dæmonum, imo spiritus dæmones, licet incorporei, corporeis ignibus cruciandi: non ut ignes ipsi, quibus adhærebunt, eorum iunctura inspirentur, & animalia fiant, quæ constent spiritu & corpore; sed ut dixi miris & ineffabilibus modis adhærendo, accipientes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam. Quia & iste alius modus, quo corporibus adhærent spiritus, & animalia fiunt, omnino mirus est, nec comprehendi ab homine potest, & hoc ipse homo est."

Imperfectum esse fateor, quidquid in hanc rem differitur, aut animo concipitur, ubi nos ratio ac notio eius rei deficit, qua nihil familiarius in nobis ipsis est, anima scilicet regente corpus, animanteque, ita ut ea exeunte, mox omnis cesset motus corporis. Meum non est hic varias illas de comercio corporis & animæ examinare hypotheses, qui in ea semper opinione fui, quam singulari multos ante annos asserui meletemate, pertinere hanc vim motricem corporum ad imaginem & similitudinem illam, ad quam creatus est homo, quadam veluti divinitatis aura inspirata homini, divinæ potentiæ specimine, quo solo nutu & imperio creavit omnia, ac gubernat. *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo* Gen. II. 7. *terræ, & inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem.* Semper aliquid singulare ac præcipuum in illis Gen. I. 26. verbis agnitum est: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & præsit piscibus maris & volatilibus cœli, & bestiis universæque terræ, omnique reptili, quod movetur in terra. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum.* Ad nutum igitur & voluntatem hominis omnia in orbe terrarum viventia fuissent, solo imperio gubernasset, nisi ipse Deo rebellis dominio suo excidisset. Agnoscit S. AUGUSTINUS lib. III. *de libero arbitrio* etiam in ipso regendo suo corpore

pore defectum aliquem post peccatum: *In corporibus autem inferioribus anima post peccatum ordinata regit corpus suum, non omni modo pro arbitrio, sed sicut leges universitatis sinunt.* Quæ verba in epistola CXLIII. ad MARCELLINUM explicans. „Quia (inquit) & caro concupiscit adversus spiritum, & ingemiscimus gravati, & corpus, quod corrumpitur, aggravat animam: & quis omnia enarret carnalis infirmitatis incommoda? quæ utique non erunt, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, ut absorbeatur mortale a vita. Tunc itaque spiritale corpus reget omnimodo pro arbitrio, nunc vero non omni modo, sed sicut leges universitatis sinunt, per quas constitutum est, ut corpora orta occidant, & aucta senescant. Nam illius primi hominis anima ante peccatum etiamsi nondum spiritale corpus, sed animale, tamen pro arbitrio regebat. Post peccatum autem, id est, posteaquam peccatum in illa carne commissum esset, ex qua deinceps propagaretur caro peccati, anima rationalis sic est in inferioribus corporibus ordinata, ut non omni modo pro arbitrio regat corpus suum.“ Defectum illum naturæ prodit hic a D. PAULO notata eaque intestina in homine rebellio, qua caro concupiscit adversus spiritum, & corpus omnis generis infirmitatibus ipsique morti est obnoxium, redintegratur autem per CHRISTI gratiam etiam exsorti quadam imperii pristini conditione, dum *convocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eiicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Et: *Infirmos curate, mortuos resuscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite.* Solo utique imperio, quomodo ab initio ad imaginem & similitudinem suam creatum hominem diximus, atque etiam angeli omnes administratorii sunt spiritus, cum hoc mundo visibili ipsoque cum genere humano invisibiliter coniuncti, ut vero BENEDICTUS XIV. *de malis angelis* observat, *omnis virtus naturalis operandi ad extra actione transeunte, & corporali mansit integra in dæmonibus post peccatum, cum hoc eorum naturalia non minuerit.* Et postea caput 29. *de eiectione dæmonum a corporibus obsessis* sic auspicatur: „Ut quis dici obsessus possit, requiritur, ut in eo dæmones sint, & ut aliquam in ipsum potestatem acceperint; quam quidem potestatem in corpora potissimum habent, eamque limitatam, quantum scilicet Deus illis permittit. Sunt vero dæmones in hominibus, quos obsident, ut motores in corporibus.“ Eadem igitur de hominis anima, & aliis spiritibus, quoad actionem energiamque in corpora est ratio. Si qua forsan, ut cum HOFFMANNO iam citata dissertat. *de diaboli potentia in corpora*, concludam, „exinde nascatur dubitatio, quod inter vires spirituum & corporum ingens discrimen sit, nullaque detur in ea communio, fingamus & hoc ita se habere.

T. II. pag. 465.

Matth. 10, 1.
Luc. 6, 13.

De Beatif. & Canoniz. lib. IV. c. 3.

T. V. Opp. p. 96.

bere. Interim ſufficit nobis, quod negari nequeat, ſpiritum excitare poſſe vim eam, quæ eſt in corporibus, motricem. Nam omnia corpora inſtructa ſunt vi movente & mobili, quamvis Deus talem legem tulerit, ut nonniſi excitata ad motum, vel facta communicatione virium ab alio corpore, moveantur. Sed quid opus eſt longa diſputatione? Ubi rerum adſunt teſtimonia, exulent ratiocinia. Quid enim clarius ac magis obvium eſt, quam ad nutum & voluntatem animæ noſtræ ſpiritus animales movere hæc vel illa membra." Oſtendit deinceps, quomodo diabolo in macrocoſmum, deinde vero etiam in microcoſmum agendi poteſtas ſit, ſuis tamen contenta limitibus.

Diabolica phantaſmata, ſpectra.

XXXVIII. Quæſtionem autem ibidem §. 8. ſeq. inſtituens: *An diabolus verum poſſit aſſumere corpus?* Negat id de vero ac impenetrabili corpore, de imaginario autem & apparente concedit, ei imperium quoddam §. 14. in aerem concedens, illum ad certum motum determinandi, quod tamen non ſine ſingulari permiſſione Dei exercere poſſit. „Hinc fluit (addit) dæmonem utique, varias ſpecies corporum phantaſticas, tam hominis quam animantium ex aere vaporoſo, ſub luce & umbra varie & artificioſe collecto, commode induere poſſe: unde apparitiones ſpectrorum non ſunt de nihilo, & vetuſtiſſimis monumentis ſacræ quoque ſcripturæ auctoritate, plurimisque per omnes ætates & regiones obſervationibus confirmatæ." Scriptor antiquiſſimus *Græcus* TATIANUS in oratione contra *Græcos* num. 1. in editione operum S. IUSTINI M. rationem quodammodo dat, quomodo ſe viſibiles reddant: „Videntur autem (inquit) & a pſychicis dæmones, ac ſe ſe nonnunquam hominum adſpectui exhibent: vel ut aliquid eſſe exiſtimentur, vel etiam aliquid tamquam inimicis noceant amici mala mente præditi, vel ut ſui ſimilibus cauſas ipſorum colendorum innectant. Nam ſi poſſent, cœlum ipſum profecto cum cæteris rebus creatis ſubverterent. Nunc autem nequaquam id faciunt; neque enim poſſunt; ſed materia inferiore materiam ſibi ſimilem oppugnant. Hos ergo ſi quis vincere velit, materiam repudiet. Lorica enim ſpiritus cœleſtis armatus ſervare poterit, quidquid ab eo circumdatum fuerit. Habet quidem materia noſtra morbos & tumultus, qui cum acciderint, eorum cauſas ſibi dæmones adſcribunt, morbo invadenti ſupervenientes. Ipſi etiam interdum nequitiæ ſuæ tempeſtate habitum corporis noſtri concutiunt, ſed verbo virtutis Dei percuſſi, diſcedunt exterriti, & æger ſanatur." (p. 257.)

S. AUGUSTINUS in ea quæſtione verſatus: *An credendum ſit, angelos ſubſtantiæ ſpiritalis amore ſpecioſarum mulierum captos earundem iniiſſe coniugia, ex quibus gigantes ſint creati:* „Apparuiſſe tamen (inquit) hominibus (*L. XV. cap. 23.*)

minibus angelos in talibus corporibus, ut non ſolum videri, verum etiam tangi poſſent, eadem veriſſima ſcriptura teſtatur.“ Taceo, quæ ibi ſubdit de *Sylvanis* & *Faunis* „quos vulgo *incubos* vocant, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum, & quosdam dæmones, quos *Duſios Galli* nuncupant, hanc aſſidue immunditiam & tentare & efficere, quod plures talesque aſſeverent, ut hoc negare impudentia videatur:“ quos item poſtea perhibet dæmones in ſomnis in forma puerorum nigrorum cirratorum apparuiſſe. De iis enim non eſt hic ſermo, quæ repræſentat phantaſia in ſomno „qui (ut eiusdem verbis utar S. Doctoris) proprie quietis nomen accepit, quis verbis explicet ſæpe ſomniorum viſis, quam ſit inquietus; & quam magnis, licet falſarum rerum, terroribus, quas ita exhibet, & quodammodo exprimit, ut a veris eas diſcernere nequeamus, animam miſeram ſenſusque perturbet? Qua falſitate viſorum etiam vigilantes in quibusdam morbis & venenis miſerabilius agitantur: quamvis multimoda varietate fallaciæ homines etiam ſanos maligni dæmones nonnunquam decipiant talibus viſis, ut etiamſi eos per hæc ad ſua traducere non potuerunt, ſenſus tamen eorum ſolo appetitu qualitercunque perſuadendæ falſitatis illudant.“ T. VII. p. 406. Lib. XXII. c. 8. p. 666. Ib. c. 22. p. 686.

In vita S. Gregorii *Taumaturgi* S. Gregorius *Niſſænus* terrores & ſpectra ſancti viri diacono obiecta refert, balneum a dæmonibus infeſtatum obeunti, his verbis: „Poſtquam autem nudatus fuit intus, multiplices terrores, & concuſſionum materiæ a dæmonio inſtruebantur: ſpectra varia, igni & fumo mixtam naturam præſeferentia, in forma hominum & ferarum oculis ſe ingerentia, auribus inſonantia, anhelitu appropinquantia, & undique corpori ſe circumfundentia. Ille vero ſe ſigno crucis muniens, & Chriſti nomen invocans, primum conclave illæſus pertranſiit: ad interiorem autem partem ædium progreſſus, in graviora ſpectacula incidit, in horribiliorem aſpectum dæmonio transformato: nam & ſimul terræ motu concuti domus videbatur, & ſolum infra ruptum flammam nudam oſtendere inferius, ſcintillæque flammeæ ab aquis emitti putabantur. Rurſusque ei arma itidem fuere ſignaculum crucis, & Chriſti nomen: & quod per magiſtri preces adferebatur auxilium, terrores earum rerum, quæ tum apparebant, tum fiebant, diſcutiebat. Aqua autem iam recreatus cum feſtinaret egredi, rurſus prohibebatur a dæmone oſtium occupante. Sed hoc quoque rurſus impedimentum pari virtute ſponte ſua oſtio cedente, per ſignum crucis diſcuſſum atque ſolutum.“ Additur neminem eorum, qui unquam illa hora aquam ingredi auſi eſſent, inter vivos poſtea apparuiſſe. T. III. Bibl. PP. p. 465.

S. Hieronymus in vita S. Pauli primi eremitæ narrat, S. Antonio conſpicuum fuiſſe hominem equo mixtum, cui opinio poetarum *Hippocen-* T. IV. pag. 70. ſeq.

centauro vocabulum indidit. „Verum hæc (ſubdit S. HIERONYMUS) utrum diabolus ad terrendum eum ſimulaverit, an, ut ſolet, eremus monſtroſorum animalium ferax, iſtam quoque gignat beſtiam, incertum habemus. Stupens itaque ANTONIUS, & de eo, quod viderat, ſecum volvens, ulterius progreditur. Nec mora, inter ſaxoſam convallem haud grandem, homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus aſperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes deſinebat. Infractusque & hoc ANTONIUS ſpectaculo ſcutum fidei & loricam ſpei, ut bonus prælator arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viaticum quaſi pacis obſides offerebat. Quo cognito gradum preſſit ANTONIUS, & quisnam eſſet interrogans, hoc ab eo reſponſum accepit: *Mortalis ego ſum, & unus ex accolis eremi; quos vario deluſa errore gentilitas Faunos, Satyrosque & Incubos vocans colit, legatione fungor gregis mei. Precamur ut pro nobis communem Dominum depreceris, quem in ſalutem mundi olim veniſſe cognovimus, & in univerſam terram exiit ſonus eius.*" Facile largior impoſuiſſe dæmonem ſancto viro, fama etiam deceptum S. HIERONYMUM, dum paullo poſt narrat ſub CONSTANTINO *Alexandriam* iſtiusmodi hominem vivum, i. e. *Satyrum* perductum, magnum populo ſpectaculum præbuiſſe, & poſtea cadaver exanime, ne calore æſtatis diſſiparetur ſale infuſo, *Antiochiam*, ut ab imperatore videretur, allatum, monſtrum potius aliquod aut ſimia ſilveſtris. Neſcio an inde quoque occaſio ſumta ſit detrahendi PAULO ſuo, ut in prologo in vitam S. HILARIONIS queritur, atque etiam HILARIONI timet, de quo alia narrat dæmonum ludibria, qui quadam nocte *infantum* cœperit *audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quaſi muliercularum, leonum rugitus, murmur exercitus, & rurſus variarum portenta vocum, ut ante ſonitu quam aſpectu territus cederet.* Et mox: *Multæ ſunt tentationes eius, & die noctuque variæ dæmonum inſidiæ, quas ſi omnes narrare velim, modum excedam voluminis. Quoties illi nudæ mulieres cubanti; quoties eſurienti largiſſimæ apparuere dapes? Interdum orantem lupus ululans, & vulpecula ganniens tranſilivit; pſalentique gladiatorum pugna ſpectaculum præbuit, & unus quaſi interfectus, & ante pedes eius corruens ſepulturam rogavit. Oravit ſemel fixo in terram capite, &, ut natura fert hominum, abducta ab oratione mens neſcio quid aliquid cogitabat: inſiliit dorſo eius agitator; & latera calcibus, cervicem flagello verberans:* Eia, *inquit*, cur dormitas? *Cachinnansque deſuper ſi defeciſſet, an hordeum vellet accipere, ſciſcitabatur.* Multo vero maiora ſunt, quæ S. ANTONIUS fuit expertus, cui quippe repræſentarunt ſe etiam dæmones, ac *beſtiarum & ſerpentum formas induentes omnem protinus locum replevere phantaſiis leonum, taurorum, luporum, aſpidum, ſerpentum, ſcorpionum, nec*

Ib. p. 76.

non

non & pardorum atque urſorum, & hæc ſingula ſecundum ſuam fremebant naturam: rugiebat leo occidere volens, taurus mugitu & cornibus minabatur; ſerpens ſibilo perſonabat; luporum impetus inhiabat, pardus diſcolor a tergo auctoris ſui calliditates varias indicabat. Truces omnium vultus & vocis horridæ dirus auditus. Antonius flagellatus, atque confoſſus ſentiebat quidem aſperiores corporis dolores &c. Hæc de S. ANTONIO narrantur apud S. ATHANASIUM in eius vita, ex quibus ego ea, quæ ipſe eam in rem profert in oratione ad monachos, hic recenſebo a). Quæ ſequuntur porro eiusdem generis phantaſmata ſpectraque dæmoniaca iam ſupra alia occaſione retuli. *T. IV. Bibl. PP. p. 648. ſeq.* a

Id

a) Poſtquam S. ANTONIUS ſuos de huiusmodi maligni technis & machinationibus pluribus per ſingula commonefeciſſet, de ſeipſo eadem repetens, quomodo ipſe expertus didicerat, ſic p. 648. enarrat: „Equidem iam ſilere vellem, nec ulterius verba facere, hactenus dictis contentus; ſed ne putetis, me temere iſta proferre, ſed credatis me expertum vera iſthæc enarrare: ideo, etſi quaſi inſipiens fiam, at cordis puritatem novit Dominus qui hæc audit, meque non mei cauſſa, ſed veſtræ caritatis & exhortationis gratia, quæ novi dæmonum molimina, hæc rurſum narrare. Quoties me beatum illi dixere; ego vero maledicebam illis in nomine Domini. Quoties prædixere exundaturum fluvium, quibus ego: *Ecquid hoc ad vos?* Acceſſerunt aliquando cum minis, meque, quaſi milites omni armorum genere inſtructi, cinxere. Alio tempore equis, feris & ſerpentibus implevere domum; tum ego pſallebam: *Hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei noſtri magnificabimur*: quibus illi precibus a Domino profligati ſunt. Venerunt aliquando in tenebris, quamdam luminis phantaſiam præferentes, aiebantque: *Acceſſimus, Antoni, lucem prælaturi tibi*: at ego clauſis oculis orabam, ac derepente extincta lux impiorum eſt. Paucis poſt menſibus, venere quaſi pſallentes, ac verba loquentes ſcripturarum: *Ego autem tanquam ſurdus non audiebam.* Fuit, cum monaſterium quaſſarent: at ego mente immotus manendo precabar. Rurſum poſt acceſſere cum ſtrepitu, ſibilo & ſaltationibus: ut vero orare me, atque decumbentem apud me ipſum pſallere conſpexerunt, cœpere ſtatim lamentari ac flere quaſi ſe vires defeciſſent: ego vero gloriam Domino retuli, qui audaciam furoremque illorum retunderet, atque traduceret. Aliquando mihi admodum excelſus dæmon cum phantaſia viſus, dicere auſus eſt: *Ego ſum virtus Dei*, &, *Ego ſum providentia: Quid tibi vis beneficii conferam?* At ego tunc magis in illum inſufflavi prolato Chriſti nomine, atque verberare conatus ſum, ac reipſa verberaſſe viſum mihi eſt: ſtatimque ille tantus, cum omnibus ſuis dæmonibus, in nomine Chriſti evanuit. Venit aliquando me ieiunante, monachi ſpeciem habens, panesque, ut videbatur, tenens, ſuadebat dicens: *Comede, tantorumque laborum finem facito: nam homo tu quoque es, periculumque, ne ægrotes.* Intellecta ego illius vafritie, ſurrexi oraturus; quod ille non tulit; evanuit enim, ac per ianuam quaſi fumus egredi viſus eſt. Quoties auri ſpeciem in deſerto obiecit, ut vel ſolum tangerem atque reſpicerem; ego vero adverſum pſallebam, & contabeſcebat ille. Plerumque me plagis conciderunt, & aiebam: *Nihil me ſeparabit a charitate Chriſti*: tumque illi ſeſe mutuo cædebant. Non eram ego, qui illos compeſcerem atque arcerem; ſed Dominus erat, qui ait: *Videbam ſatanam quaſi fulgur de cœlo cadentem.* Ego vero filioli memor apoſtolici dicti, hæc in me transtuli, ut ediſcatis non animo deficere in aſcetica vita, neque diaboli eiusque dæmonum phantaſias reformidare.“

Id vero ex illa ipſa oratione notatu dignum eſt, quod impotentiam dæmonum ex hoc ipſo repetat, ſuiſque contra illos animet, quod ſpe-
pag. 642. ctris & phantaſiis tantum ludant. „Illud præterea (inquit) cogitandum, ut illos minime reformidemus: ſi poteſtas ſibi eſſet, non mutata forma inſidias pararent; ſed ſatis foret accedere unum, qui quod poſſet atque vellet, conficeret: cum maxime, quisquis poteſtatem habet, non cum vana apparens ſpecie occidat, neque tumultu terrefaciat, ſed protinus arbitratu ſuo propria utatur poteſtate. Sed dæmones nihil cum valeant, quaſi in ſcena ludunt, immutata forma; terrent pueros tumultibus atque larvis ſuis: unde ſane quaſi imbecilli contemnendi ſunt.“ Multa id genus
T. III. pag. 863. ſeq. & p. 891. in S. MACARII Apophthegmatibus leguntur, quædam etiam ipſius S. MACARII verbis; nec non apud THEODORETUM in hiſt. relig. IACOBI eremitæ &c. quorumve ipſe THEODORETUS teſtis eſt de TALELÆO; plura adhuc de S. MARTINO ſcriptis ſunt tradita a SULPITIO *Severo* imprimis eius diſcipulo tum in eius vita, cum in dialogo II. ubi poſt alia relatis apparitionibus, familiarique quodammodo colloquio cum Sanctis diverſis, *referebat autem*
Cap. 13. *nobis*, inquit SULPITIUS, *vultum atque habitum ſingulorum.* Tum concludit narrationem: „Iam vero dæmones prout ad eum quisque veniſſet, ſuis nominibus increpabat. *Mercurium* maxime patiebatur infeſtum: *Iovem* brutum atque hebetem eſſe dicebat, Hæc pleriſque in eodem monaſterio conſtitutis incredibilia videbantur: necdum ego confido, omnes, qui hæc audient, crediturus. Nam niſi ineſtimabilem vitam atque virtutem MARTINUS egiſſet, nequaquam apud nos tanta gloria præditus haberetur. Quamquam minime mirum, ſi in operibus MARTINI infirmitas humana dubitaverit: cum multos hodieque videamus, nec evangeliis quidem crediдiſſe. A MARTINO autem ſæpe angelos viſos familiariter & ſenſimus & experti ſumus.“ Et de vita S. MARTINI cap. 21. „Conſtat autem etiam angelos ab eo plerumque viſos, ita ut conſerto invicem apud eum ſermone loquerentur. Diabolum vero tam conſpicabilem & ſubiectum oculis habebat, ut ſive ſe in propria ſubſtantia contineret, ſive in diverſas figuras ſpiritualesque nequitias transtuliſſet, qualibet ab eo figura videretur. Quod cum diabolus ſciret ſe effugere non poſſe, conviciis eum urgebat frequenter, quia fallere non poſſet inſidiis. Quodam autem tempore cornu bovis cruentum in manu tenens cum ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamque oſtentans dexteram, & admiſſo recens ſcelere congaudens: *Ubi eſt*, inquit, *Martine virtus tua? unum de tuis modo interfeci &c.*“ Et c. 22. „Frequenter autem diabolus, dum mille nocendi artibus ſanctum virum conabatur illudere: nam interdum in *Iovis* perſonam, plerumque *Mercurii*, perſæpe etiam ſe *Veneris* ac *Minervæ* transfiguratum vultibus

bus offerebat, adverſus quem ſemper interius ſigno ſe crucis & orationis auxilio ſe protegebat. Audiebantur etiam plerumque convicia, quibus illum turba dæmonum protervis vocibus increpabat. Sed omnia falſa & vana cognoſcens, non movebatur obiectis. Teſtabantur etiam aliqui ex fratribus, audiſſe ſe dæmonem protervis MARTINUM vocibus increpantem, cur intra monaſterium ex fratribus, qui olim baptiſmum diverſis erroribus perdidiſſent, converſos poſtea recepiſſet, exponentem crimina ſingulorum MARTINUM diabolo repugnantem reſpondiſſe conſtanter, antiqua delicta melioris vitæ converſatione purgari &c.“ Et quis dubitet divino eum inſtinctu ex oſſibus latronis vocem elicuiſſe, ut vulgi errorem tolleret, a quo ceu martyr colebatur. Geminum eſt, quod inter apophthegmata S. MACARII ipſius verbis refertur calvariam mortui in eremo obviam alloquentis. *Ibid. c. 1?*

Quæ quidem non eo refero, ut vulgari credulitati patrociner, erroribusque ac fabulis circa ſpectra innumeris. Ea quæ attulimus ad Sanctorum merita & virtutem comprobandam faciunt. Quam vero TERTULLIANUS in libro *de anima* cap. 57. memorat *fallaciam ſpiritus nequam ſub perſonis defunctorum deliteſcentis . . quum in exorciſmis interdum aliquem ſe ex parentibus hominem ſuis affirmat*, id genus notat S. IOANNES *Chryſoſtomus* lib. in S. BABYLAM contra IULIANUM, & contra gentiles fruſtra miracula iactantes. „Sed ſpectra (inquit) defunctorum, mortuorumque ſimulacra multi eorum dicunt a plurimis apud ſe mirabilium patratoribus oſtendi: voces item e ſepulcris ad quosdam emiſſas iactitant; quod autem quis ex viris, qui apud ſe vixerunt, & admirationi habiti ſunt, aut ex iis, quos poſt deceſſum deos reputaverunt, tale quidpiam diſcipulis dixerit, nullus eorum affimare audeat.“ TATIANUS loco, paullo ante citato, eorum refutat errorem, qui exiſtimarunt dæmones, qui hominibus imperant, eſſe hominum animas. Haud abſimilem S. IOANNES *Chryſoſt.* hom. XXVIII. in MATTHÆUM memorat, inceſſitque vulgi opinionem animas mortuorum dæmonas fieri. „Sed quid dicas (inquiunt) de præſtigiatoribus multis, qui captos pueros iugulant, ut animam poſtea ſibi miniſtrantem habeant? Nam quod iugulent, hoc multi dicunt, quod autem cæſorum animæ cum ipſis ſint, unde, quæſo, noſti? Ipſi, inquiunt, dæmoniaci hoc dicunt: *Ego ſum anima illius cuiuspiam.* Verum hæc fraus & fallacia diabolica eſt. Neque enim anima mortui eſt, quæ clamat, ſed dæmon, qui hoc ſimulat, ut auditores decipiat. Nam ſi poſſet anima in dæmonis ſubſtantiam ingredi, multo facilius in corpus ſuum ingrederetur. Præterea quis ratione præditus credere poſſit animam læſam ſe lædenti ſociare? aut hominem poſſe vim incorpoream in alteram mutare

T. II. p. 26? *T. II. p. 536.*

ſubſtantiam? Nam ſi in corporibus id fieri nequeat, nec quisquam poſſit corpus hominis in corpus aſini mutare, multo magis in anima inviſibili id fieri nequit, nec quis poſſit illam in dæmonis ſubſtantiam vertere. Itaque anicularum ebriarum hæc verba ſunt, & puerorum terricula. Nam *iuſtorum animæ in manu Dei ſunt*; ſi iuſtorum, etiam quoque puerorum animæ: non enim illæ malæ ſunt; peccatorum autem animæ ſtatim hinc abducuntur. Id palam eſt ex LAZARO & divite; & alibi Chriſtus ait: *Hodie animam tuam repetent a te.* Neque fieri poteſt, ut anima ex corpore egreſſa, hinc erret & vagetur, *neque id iniuria &c.* Vid. hom. II. de LAZARO T. I. p. 727.

Idem vero haud cunctanter fidem adhibuit THEOPHILO *Epheſio* de iam laudato STAGIRIO a dæmone vexato referenti viſum terribile, nocte qua-

T. I. p. 156. dam ei oſtenſum. *Suem enim quemdam*, ipſum STAGIRIUM affatur haud procul ab exordio libri primi, *ferociſſimum maxima vi luti inquinatum in te inſilire iugiter, atque tecum concertare aiebat.* Digna profecto im-

T. II. pag. 213. mundo illo ſpiritu forma. Viciſſim autem, ut S. GREGORIUS M. lib. II. Dial. c. 2. *de tentatione carnis* a S. BENEDICTO *ſuperata* refert, in figura nigræ, parvæque avis, quæ vulgo *merula* nominatur, circa eius faciem vo-

Ib. p. 221. litare cœpit. Idem vero S. Pater mox capite quarto, de monacho vagæ mentis ad ſalutem reducto, aſpexiſſe in oratione narratur, *quod eundem monachum, qui in oratione manere non poterat, quidam niger puerulus per veſtimenti fimbriam foras traheret. Quod & poſtea* MAURUS *monachus vidit:* POMPEIANUS *vero eiusdem monaſterii pater videre non poterat.* Ad hanc hiſtoriam haud dubie reſpicit S. BENEDICTUS, dum cap. 43. regulæ cavet, ne monachus tardius ad officium veniens foris ſedeat, vel fabulis vacet, *ut detur occaſio diabolo.* Ad præſens etiam argumentum pertinet, quod cap. 53. hoſpitibus pacis oſculum non prius offerendum velit, *niſi oratione præmiſſa propter illuſiones diabolicas.*

Diabolus transfigurans ſe in angelum lucis.

2. Cor. 11, 14.

T. IV. Bibl. PP. p. 645. ſeq.

Ib. p. 651.

XXXIX. Nempe ſicuti ABRAHAM hoſpitio angelos ſuſcepit, ſic ipſe etiam ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis iuxta apoſtolum, ut modo exempla quædam in S. ANTONIO intelleximus: unde & ſuos diſtinctim & accurate commonendos exiſtimavit in orat. ad monachos, ſic demum concludens: „Hocque ſit vobis ad ſecuritatem adverſus illos indicium: cum quædam aderit viſio, ne ſtatim pavore concidas, ſed qualiscunque illa ſit, fidens primum interroga: *Quisnam tu es, & unde?* Tum ſi Sanctorum ſit viſio, certiorem te facient, atque terrorem tuum in gaudium vertent; ſin diabolica illa ſit, ſtatim debilitatur, perſpecta animi firmitate: nam imperterriti animi ſignum eſt, vel ſic interrogare, *Quis tu es, & unde?*

Sic

Sic quadam die *circumiectus luce purpurea, quo facilius claritate adſumti fulgoris illuderet, veſte etiam regia indutus, diademate ex gemmis auroque redimitus* S. MARTINO apparuit, non veritus Chriſtum ſe aſſerere, ut in eius vita narrat SULPITIUS *Severus* c. 24. *Tum ille*, proſequitur, *revelante ſibi ſpiritu, ut intelligeret, diabolum eſſe, non Deum: Non ſe, inquit, IESUS Dominus purpuratum & diademate renitentem venturum eſſe prædixit. Ego Chriſtum niſi in eo habitu, formaque, qua paſſus eſt, niſi crucis ſtigmata proferentem, veniſſe non credam. Ad hanc ille vocem ſtatim, ut fumus evanuit, & cellulam tanto fœtore complevit, ut indubia indicia relinqueret, diabolum ſe fuiſſe. Hoc ita geſtum, ut ſupra retulimus, ex ipſius* MARTINI *ore cognovi, ne quis forte exiſtimet fabuloſum.* Hæc SULPITIUS: qui proxime antecedenti capite aliud exemplum affert de CLARO presbytero, qui cum relictis omnibus ſe ad S. MARTINUM contuliſſet, brevi tempore ad ſummum fidei virtutumque omnium culmen enituit. Eum autem decepit quidam ſub nomine ANATOLII monachum mentitus: *procedente tempore, angelos apud ſe loqui dicebat. Poſtremo eouſque proceſſit, ut inter ſe ac Deum angelos diſcurrere prædicaret: quadam nocte inter micantia lumina veſte veluti divinitus indutus comparuit.* Sed mane adducto eo ad S. MARTINUM vir, inter trahentium manus veſtis evanuit., quam CLARO velut divinum munus attuliſſe viſus eſt.

S. MACARIUS in libro *de patientia & diſcretione* c. 13. „Homini virtutis T. II. p. 84.
ſtudioſo (ſcribit) multa cura ſatagendum eſt, ut diſcretione polleat, ut quo differentiam boni & mali exploratam habeat, & varias diaboli verſutias, ſoliti per ſpecioſas imaginationes plurimos pervertere, diſcutiat atque intelligat. Siquidem in omni negotio utiliſſimum eſt, ſecuritati conſulere. Ne igitur levitate mentis cito teipſum præbe credulum ſpiritualium poteſtatum impulſibus, ad te decipiendum forte comparatis. Etiamſi, qui loquuntur, cœleſtes ſint angeli. Sed ſta in gradu tardus, examini iſtius generis ſubiiciens exactiſſimo; quod bonum eſt amplectens, quod malum reiiciens. Non enim ignoti ſunt effectus gratiæ, quos peccatum, utcunque boni perſonam aſſimulet, non poteſt repræſentare. Nam etſi ſecundum apoſtolum, Novit ſatanas transfigurare ſe in angelum lucis, tamen licet viſiones offerat ſplendidas, bonam operationem, ut dictum eſt, exhibere non poterit; ex quo certum eius exiſtet indicium &c." Referri huc etiam poteſt reſponſio in homilia VII. ad hanc interrogationem §. 3.
Cum peccatum in angelum lucis transformetur, & ſimile ſit gratiæ, quo T. I. p. 101.
pacto cognoſcet homo inſidias diaboli? & quo pacto ſuſcipiet, & diſcernet ſemitas gratiæ? ℟. „Infinitæ ſunt maligni ſpiritus artes & technæ, quibus decipit, ac decepit ſemper humanum genus ſpecie etiam religionis

& pietatis." Iam a D. PAULO, ubi dicit, ſatanam transfigurare ſe in angelum lucis, notantur *eiusmodi pſeudoapoſtoli, operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in apoſtolos Chriſti.* Ad TIMOTHEUM ſcribens epiſcopum non vult fieri *neophytum, ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat diaboli.* Et paullo poſt: *Spiritus autem manifeſte dicit, quia in noviſſimis temporibus diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus, & doctrinis daemoniorum.* Quæ perverſitas, & nequitia diabolica, inde a SIMONE *mago*, eccleſiam infeſtavit primis illis puriſſimis alioqui temporibus: cuius rei apud S. IRENÆUM & alios, qui de hæreſibus ſcripſerunt, plurima habentur exempla in *Gnoſticis* primum, deinde *Montaniſtis*, etiam officio & præſtigiis mulierum auctoratis. Talis in epiſtola FIRMILIANI ad S. CYPRIANUM notatur „quæ in extaſi conſtituta, propheten ſe præferret, & quaſi ſancto Spiritu plena ſic ageret. Ita autem principalium dæmoniorum impetu ferebatur, ut per longum tempus ſollicitaret & deciperet fraternitatem, ac mirabilia quædam & portentoſa perficiens, & facere ſe terram moveri polliceretur. Non quod dæmoni tanta eſſet poteſtas, aut terram movere, aut elementum concutere iuſſu valeret, ſed quod nonnunquam ſpiritus nequam præſciens & intelligens terræ motum futurum, id ſe facturum eſſe ſimularet, quod futurum videret." Sed ſunt innumeræ fraudes dæmonis & decipiendi humanum genus modi, & periculoſiores plerumque, quo magis ſub ſpecie religionis latent. Id quod S. AUGUSTINUM initio converſionis ſuæ perplexum admodum reddidit, ut lib. X. *Confeſſ.* cap. 42. prodit. „Quem (inquit) invenirem, qui me reconciliaret tibi? Ambiendum mihi fuit ad angelos? Qua prece? quibus Sacramentis? Multi conantes ad te redire neque per ſeipſos valentes, ſicut audio, tentaverunt hæc, & inciderunt in deſiderium curioſarum viſionum, & digni habiti ſunt illuſionibus. Elati enim te quærebant doctrinæ faſtu, exercentes potius quam tundentes pectora, & adduxerunt ſibi per ſimilitudinem cordis ſui, conſpirantes & ſocias ſuperbiæ ſuæ poteſtates aeris huius, a quibus per potentias magicas deciperentur, quærentes mediatorem, per quem purgarentur, & non erat. Diabolus enim erat transfigurans ſe in angelum lucis. Et multum illexit ſuperbam carnem, quod carneo corpore ipſe non eſſet."

2. Cor. 11, 13. — *1. Tim. 3, 6.* — *& 4, 1.* — *Epiſt. 75. p. 323.* — *T. I. p. 193 ſeq.*

Loca a dæmonibus infeſtata.

XL. Quemadmodum vero, ut ſic mentes occulte pervertat, nihil non molitur malignus, ita etiam dum, Deo permittente licet, ac oportunum eſt, palam aggreditur mille modis & artibus. In vita S. HILARIONIS obſervat S. HIERONYMUS ipſi dæmoni curam fuiſſe prodendi ſanctum virum, humilitatis ſtudio latere cupientem, ſic dum *Siciliam* navigaret, naucleri filius arreptus a dæmone clamare cœpit, & dicere:

„ *Hilarion*

Hilarion ſerve Dei, cur nobis per te & in pelago tutos eſſe non licet? Da mihi ſpacium, donec ad terram veniam, ne hic eiectus præcipiter in abyſſum. Cui ille: *Si Deus meus*, ait, *tibi concedit ut maneas, mane. Sin ille te eiicit, quid mihi invidiam facis, homini peccatori, atque mendico?* Hoc autem dicebat, ne nautæ & negociatores, qui in navi erant, ſe quum ad terram perveniſſent, proderent. Nec multo poſt purgatus eſt puer, patre fidem dante, & cæteris, qui aderant, nulli ſe ſuper eius nomine locuturos." Poſtea memorat: „Antiquiſſimi iuxta templi ruinam, ex quo (ut ipſe referebat, & eius diſcipuli teſtantur) tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum voces reſonabant, ut exercitum crederes. Quo ille valde delectatus, quo ſcilicet antagoniſtas haberet in proximo, habitavit ibi per annos quinque." In memoriam hæc revocant, quæ narrat S. Gregorius lib. III. Dial. c. 16. de Martino monacho de *monte Marſico*, quomodo eum e deſerto, ubi vitam ſolitariam agebat, expellere ſit conatus: „Nam amicam ſibi (inquit) beſtiam, ſerpentem ſcilicet ingreſſus, hunc ab eadem habitatione eiicere facto terrore conatus eſt. Cœpit etenim ſerpens in ſpeluncam venire ſolus cum ſolo, eoque orante, ſe ante illum ſternere, & cum cubante pariter cubare. Sed vir ſanctus omnino imperterritus, eius ori manum vel pedem extendebat, dicens: *Si licentiam accepiſti, ut ferias, ego non prohibeo.* Cumque hoc continue per triennium gereretur, die quadam antiquus hoſtis tanta hac eius fortitutidine victus infremuit, ſeque per devexum montis latus in præcipitium ſerpens dedit, omniaque arbuſta loci illius flamma ex ſe exeunte concremavit." S. Martinus horribile in atrio domus cuiusdam dæmonium offendit, teſte Sulpitio in eius vita cap. 17. „Cui cum, ut diſcederet, imperaret, quemdam e familia, qui in interiore parte ædium morabatur, arripuit; ſævire dentibus miſer cœpit, & obvios quoscunque laniare. Commota domus, familia turbata, populus in fugam verſus. Martinus ſe furenti obiecit, ac primum ſtare ei imperat. Sedcum dentibus fremeret, hiantique ore morſum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit: *Si habes*, inquit, *aliquid poteſtatis, hos devora.*

T. II. pag. 316.

Paullo ante memoravimus, quæ in vita S. Gregorii *Taumaturgi* S. Gregorius *Niſſænus* narrat de balneis a dæmonibus infeſtatis, ita, ut nemo illorum, qui noctu intraſſet, mane vivus exiret, præter S. Gregorii diaconum, qui ſigno crucis munitus, ingreſſus pernoctavit immunis. Viderint, qui illa omnia incenſæ forte materiæ ſulphureæ, nulla accedente dæmonis opera, ita contingere potuiſſe ſibi perſuadent. Nobis hic ſatis eſt, antiquitatis eccleſiaſticæ monumenta dare. Add. quæ S. Augustinus lib. XXII. *de Civ. Dei* c. 8. narrat de Hesperii cuiusdam viri tribunitii

T. VII. pag. 666.

tii domo a ſpiritibus malignis vim noxiam perpeſſa *cum afflictione animalium & ſervorum ſuorum.* S. GREGORIUS M. item lib. III. Dial. c. 4. de DATIO *Mediolanenſi* epiſcopo, *Corinthi* hoſpitium ſibi eligente in domo, quam *ſpiritus malignus invaſit, & ab ea hominum habitationem repulit.* Et IOANNES diaconus in vita S. GREGORII lib. IV. c. 93. defuncto *Barbiliano*: „Hunc (ſcribit) propter incolarum ſcelera plurimum infeſtabat dæmon; atque in forma ferocientis tauri nunc oves inſectabatur & fatigabat: nunc gregum atque armentorum cuſtodibus graves moleſtias afferebat, ut etiam quidam ipſorum propter moleſtias ſolum mutare coacti ſint.“ Vid. Benedictio aquæ ſpargendæ in domo lib. III. Sacrament *Gelaſ.* n. 75. 76. T. VI. opp. V. *Thomaſ.* p. 208. 209. 210. Item Sacrament.. *Gregor.* T. III. p. 234. Eccleſia aliis etiam publicis precum formulis nos contra huiusmodi infeſtationes munit e. g. benedictione candelarum, quæ extat in miſſali *Romano*, ut *talem benedictionem ſignaculo ſanctæ crucis accipiant*, *ut quibuscunque locis accenſæ ſive poſitæ fuerint*, *diſcedant principes tenebrarum*, *& contremiſcant, & fugiant pavidi cum omnibus miniſtris ſuis ab habitationibus illis: nec præſumant amplius inquietare aut moleſtare ſervientes tibi omnipotenti Deo.*

T. II. p. 285.

Dæmones aereæ poteſtates. Epheſ. 2, 2.

XLI. Nullibi vero magis infeſtum crediderunt veteres quam aereæ regioni inquilinum veluti diabolum, atque iuxta apoſtolum *principem poteſtatum aeris huius*: cuius & naturæ eſſe dæmones plerique veterum Patrum exiſtimarunt, aut ſaltem in aere eſſe ei domicilium. Explodit veluti in exhortatione ad martyrium n. 45. ORIGENES, eos, qui *non perſpecta dæmonum natura ignorantesque eos*, *ut in denſo hoc aere*, *qui terram ambit*, *commorentur*, *ſuffituum indigere alimento* dubitabant. a) *Cum*, ut concludit, *absque ſuffitibus & nutrimentis*, *quæ eorum corporibus congrua putantur*, *ſubſiſtere non poſſent.* S. ANTONIUS in ſæpe laudata oratione locum apoſtoli ad *Epheſ.* VI. 12. de colluctatione, quæ nobis eſt *adverſus principatus & poteſtates mundi rectores tenebrarum harum*, *adverſus ſpiritualia nequitiæ in cœlo* præ oculis habens „Magna illorum (inquit) turba in aere nobis proximo eſt, neque procul a nobis ſunt: magna quoque inter illos eſt diſcrepantia. De quorum natura & differentia multa dici poſſent, ab aliis, nobis præſtantioribus pertractanda.“ Epiſtola XX. iterum *ſpiritus malos in aere conſiſtentes* appellat. Iuxta S. HIERONYMUM lib. III. in idem cap. 6. Epiſt. ad *Epheſ.* *Hæc omnium doctorum opinio eſt, quod aer iſte, qui cœlum & terram medius dividens, inane appellatur, plenus*

T. I. p. 302.

T. IV. Bibl. PP. p. 636.

pag. 400.

a) De LA RUE plura in eandem ſententiam profert antiquiſſimorum ſcriptorum teſtimonia, dæmones indigere cibo, delectarique ſuffitibus, ac nidoribus.

nus sit contrariis fortitudinibus. S. IOANNES *Chrysost.* in eundem locum Hom. IV putat, nihil amisisse dæmones de priori, quod a Deo acceperant, in aerem imperio. S. AUGUSTINO passim de sublimi habitatione cœlorum & apparatu superiorum angelorum lapsus diabolus cum angelis suis ad hunc aerem ceu ad carcerem damnatus dicitur. Tum in libro de Divinatione „Quod vero (inquit) non solum dæmones quædam futura prædicunt, verum etiam quædam mira faciunt, pro ipsa utique sui corporis excellentia, cur non contemnatur a prudentibus: cum plerumque iniqui ac perditi homines ita exerceant corpora sua, tantaque diversis artibus possint, ut ea, qui hæc nesciunt, nec aliquando viderunt, etiam narrata vix credant?“ Expensoque funambulorum, cæterorumque theatricorum artificum exemplo, *quanto maiora*, concludit, *& mirabiliora pro subtilissimi corporis, id est aerii facultate ac facilitate dæmones possint, cum tamen sint voluntatis pravitate, maximeque superbiæ fastu & invidentiæ malitia spiritus immundi atque perversi. Quantum autem valeat aeris elementum, quo eorum corpora prævalent, ad multa visibilia invisibiliter molienda, movenda, mutanda atque versanda, longum est nunc demonstrare, & puto, quod mediocriter consideranti facile occurrat.* S. PETRUS *Chrysol.* dæmones aereos esse supponens, quanta inde suapte nocendi fallendique facilitate ac promptitudine polleant serm. LII. *de dæmonio surdo & muto curato*, distinctim exponit: „Cum (inquit) tenuis & aerea natura carnem nesciat, refutet ossa, velut aura spirans orbem totum temporis transeat in momento: diversas species assumat, varias mutetur in formas, corda penetret, illudat animabus, inspiret impias & turpissimas cogitationes, nec unde veniat, aut quo redeat, sentiatur: ac sic innocuas mentes, velut iaculum volans, lethali vulnere, & tota facilitate transverberet &c.“ *T. VI. pag. 509.* *pag. 82.*

Non abs re erit hic, quæ S. ATHANASIUS in vita S. ANTONII narrat, adscribere: „Cum aliquando comesturus esset, ubi oraturus surrexisset circa nonam horam, se se mente abripi sensit, quodque prorsus stupendum est, cum staret, se se vidit tamquam extra se positum, & per aerem a quibusdam abductum. Exinde terribiles tetrosque nonnullos vidit in aere stantes, qui transitum eius intercludere volebant. Obsistentibus iis, qui illum adducebant, postulare illi, num obnoxius ipsis esset: cumque rationes ab eius nativitate exposcerent, id ANTONII duces prohibuere, aiebantque: *Culpas eius omnes a nativitate delevit Dominus*: ex quo autem tempore monachus effectus est, & se se Deo consecravit, liceat rationes ducere. Cum igitur accusarent, nec probare possent, libera illi ac minime interclusa via fuit: statimque seipsum quasi reversum vidit, & intra se stantem, atque omnino ANTONIUM ut ante. Tunc cibi sumendi immemor, residuum *T. I. P. II. n. 65. p. 843.*

N illius

illius diei, atque totam noctem gemendo precandoque transegit. Obstupefactus enim erat, cum videret, quot nobis essent adversarii, quantisque laboribus aer iste pertransitur. Recordatusque est idipsum esse, quod ait apostolus: *Secundum principem potestatis aeris. Ephes.* II. 2. Hæc enim est inimici potestas, pugnare scilicet, atque pro virili viam transeuntibus intercludere. Quapropter hortabatur: *Ephes.* VI. *Accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo;* ut inimicus nihil habens malum dicere de nobis confundatur."

Ac meteora producere possint ?

XLII. Ecclesia nos munit contra aereas potestates in solemni campanarum benedictione orans, ut *procul pellantur omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum, temperentur infesta tonitrua, ventorum flabra fiant salubriter & moderate suspensa, prosternat aereas potestates dextera tuæ virtutis, ut hoc audientes tintinnabulum contremiscant, & fugiant ante sanctæ crucis Filii tui in eo depictum vexillum.* Passim equidem sacræ scripturæ, a) atque ad eius ductum SS. PP. omnis generis mala malignis attribuunt spiritibus. Habent mala physica suum etiam ordinem fatalem a Deo ob peccata nostra. Hinc Clemens *Alexand.* de aeris perturbationibus, aliisque eiuscemodi utramque attingens causam „Porro autem (inquit lib. VI. *Stromatum*) dicunt aliqui pestilentias & grandines, & procellas, & quæ sunt his similia, non ex sola perturbatione materiali, sed etiam ex aliqua dæmonum, aut angelorum non bonorum ira fieri solere." Plus Origenes: „Si vero (inquit) proferendum est libere, quænam sint horum opera, dicemus fames & sterilitates vinetorum ac arborum, siccitatesque nimias lædendis frugibus, interdum etiam pestilentiam sævientem tum in bruta tum in hominibus. Hæc omnia dæmonum opera sunt, seu carnificum, iudicio quodam divino potestatem hanc habentium certis temporibus." Licet autem eos magis insidias struere ruinæ animarum dubium nemini esse debeat; perinde tamen corporalibus etiam infligendis malis, si id permittantur, intentos esse, odium erga creaturas Dei implacabile ambigere non sinit. In antiquissimo sacramentario *Gelas.* lib. III. n. 78. extat *bened. aquæ exorciz. ad fulgura, ad effugandos erraticos spiritus omnemque nefariam vim diaboli pellendam, & omnes figuras & minas phantasmatis satanæ exterminandas, & fulgura & sidera, quæ missa videntur in hanc arborem &c.* Prostat Iobi exemplum, dum ex speciali permissione *ignis Dei cecidit e cœlo, & tactas oves, puerosque consumpsit.*

Lib. VIII contra Cels. T. I. pag. 765.

Iob. 1,16.

Proclive

a) Corporum ægritudines (inquit R. Abbas Calmet dissert. *in bonos & malos angelos*, mortem, & totam illam malorum cohortem, quæ miseros homines comitantur, uti procellas, sterlitatem, bella dæmoni auctori tribuit scriptura.

Proclive fuit Christianos edoctos, dæmones esse, quos gentiles coluerunt deos, *Iovem* e. g. Tonantem eiusque omnes effectus, etiam naturales dæmonibus adscribere, quæ opinio alte vulgi præsertim animis insedit, ut id etiam a dæmonibus ad instigationem hominum malignorum arte magica fieri existimarent promiscue, unde ineunte sæculo IX. S. Agobardus episcopus *Lugdunensis* occasionem arripuit peculiari libro *de grandine & tonitruis* scribendi, ita præfatus: „In his regionibus pœne omnes homines nobiles, & ignobiles, urbani & rustici, senes & iuvenes putant grandines & tonitrua hominum libitu posse fieri, dicunt enim mox ut audierint tonitrua, & viderint fulgura, aura levatica est. Interrogati vero, quid sit aura levatica, alii cum verecundia parum remordente conscientia; alii autem confidenter confirmant incantationibus hominum, qui dicuntur tempestarii, esse levatam, & ideo dici levaticam auram.“ Non potuit non res hæc falsis suspicionibus, detractionibusque locum dare, unde etiam in lib *Pœnit.* Burchardi c. 19. eiuscemodi legitur: „Credidisti unquam vel particeps fuisti istius perfidiæ, ut incantatores, & qui se dicunt tempestatum immissores esse, possint per incantationes dæmonum, aut tempestates commovere, aut mentes hominum mutare? Si credidisti, aut particeps fuisti, annum unum per legitimas ferias pœniteas.“

Hoc tamen non obstante diu postea S. Thomas, eoque duce theologorum caterva docuit, pluviam & ventos, & quæcumque solo motu locali fiunt, posse causari a dæmonibus, tum alibi cum etiam in Iob lect. 3. ac nuper Benedictus XIV. admittit, posse angelos etiam malos naturali sua virtute ignem ex superiori aeris regione demittere: posse etiam vehementissimos ventos excitare, quibus maxima hominibus damna inferantur. Eoque etiam faciunt, quæ idem Pontifex in alio opere, nempe *Institut. eccles.* 47. p. 341. de usu campanarum contra tempestates edisseruit. Ex sententia porro *Fric.* Hoffmanni iam alias laudati in diss. *de diaboli potentia in corpora* „cum imperium & dominatum habeat in aerem, non negari poterit, quod & ventum, qui non nisi motus aeris est, & fulmina, pluvias, grandines, aliasque tempestates ciere possit, quibus vegetabilibus, & frugibus noceat.“ Quin imo generari insecta in aere a dæmonibus posse non dubitat, atque sæpenumero insolitas, & pœne extraordinarias temporum mutationes diabolum causare absurdum haud putat, nec demum existimat errorem commissum iri, si quis pestis ipsius primam causam sæpius in ipsum diabolum, varie agentem in aere, refundere velit. Ibid. § XV.

1. 2. q. 80.

Lib. IV. de Canoniz. SS. P. I. c. 3. n. 4.

T. V. Opp. p. 99.

Id vero paradoxum magis est, quod *Io. Frid.* Teller inter Protestantes haud ignobilis nominis in *Lexici Novi Test.* parte prima, quæ prodiit

N 2 hoc

hoc ipſo anno 1775. voc. *Erbeben* motum illum magnum factum in mari, dormiente in navicula Chriſto, *Matth.* VIII. 24. (quæ apud *Luc.* VIII. 23. dicitur procella venti) diaboli operæ tribuat. a)

Deo permittente, corporis valetudinem vitiant, morbis aliisque malis, *Iob* 2, 5. *ſeq.* *T. II. pag.* 256.

XLIII. Non contentus diabolus Iob ſuos, ſuaque omnia, ſola ad contumeliam illuſionemque relicta uxore, rapuiſſe, vaſtaſſeque inſtigatione hoſtium immiſſoque igne cœleſti, petit etiam a Deo obtinetque, tangi *os eius & carnem*. . . *Egreſſus igitur ſatan a facie Domini, percuſſit Iob ulcere peſſimo a planta pedis uſque ad verticem.* Ea vero omnia expendens S. Ioannes *Chryſoſt.* Homilia I. *dæmones non gubernare mundum*, poſtquam in eo deprædicaſſet divinam clementiam, quod obſeſſos ſeu dæmoniacos non penitus permittat diaboli rabiei, neque omni ſua poteſtate uti concedat. „Vis etiam (ſubdit) & altero rurſus exemplo conſpicere, qua ratione dæmon gubernet, cum a Deo illi permittitur, ut poteſtatem ſuam exerceat? Veniant tibi in mentem armenta & greges Iob, quo pacto uno temporis momento cuncta aſſumſerit miſerabilis liberorum eius mors, inflicta corpori eius plaga: & crudelitatem, inhumanitatem ac ſævitiam nequitiæ dæmonum intuebere, atque inde manifeſte cognoſces, ſi hoc etiam univerſum Deus illorum permitteret poteſtati, futurum ut cuncta confunderent, & turbarent, & ita nos tractarent, ut porcos & armenta illa, ſicut ne exiguo quidem temporis momento ſaluti noſtræ poſſent parcere. Si dæmones gubernarent, nihilo meliori eſſemus in ſtatu, quam dæmoniaci: imo vero deteriori in ſtatu, quam illi.“ Ita etiam poſt eum Theophylactus exemplum *Corinthii*, quem Paulus 1. *Cor.* V. tradidit ſathanæ, ut ſpiritus ſalvus ſit, accipit, ægritudine corporis, vulneribus, aut plagis illum macerari a diabolo, ut caro eius dometur, & humiliatus reſipiſcat.

In ſæpe citatis libris ad Stagirium a dæmone vexatum uſque adeo, ut in deſperatas ſibi mortem conſciſcendi cogitationes interdum veniret,

pag. 224.

mœroreque & triſtitia contabeſceret: hanc S. Chrysostomus omni obſeſſione diabolica potentiorem eſſe ad nocendum iudicat mœroris magnitudinem. Conſentit plane noſtris temporibus *Io. Ioſ.* Gassner, epiſcopo *Ratisbon.* a Sacris, ſupra laudatus, qui in plerisque morbis, præſertim epidemicis quandam vexationem diabolicam agnoſcit, auctoritate uſus S. Augustini,

a) „Dieſes *Erbeben* war wohl eine geheime Wirkung des Satans, welcher jezo Jesum am rechten Ort zu haben glaubte. Mit dieſer Meynung ſtimmt ſehr gut, daſs Lucas dafür nach dem Griechiſchen ſagt, *es fuhr ein Windwirbel hernieder*, Luc. 8, 23. vergl. 10, 18. und die folgenden Redarten: *Er bedräuete dem Winde*; oder, wie Marcus ſagt: *Er ſprach zu dem Meere: Schweig und verſtumme!* vielleicht expoſtulirte der Satan, wie anderwärts: *Warum biſt du gekommen uns zu quälen ehe dann es Zeit iſt*: und endlich das gehorſam ſeyn: weil jene Redarten ſonſt für die Evangeliſche und hiſtoriſche Schreibart zu poetiſch ſcheinen.“

STINI, qui Enarratione in Pſalm. CXXX. in exemplum adducens D. PAULUM I. *Cor*. XII. 7. de quo ſupra n. 17. „ Ne extolleretur (inquit) tanquam iuvenis, colaphizabatur tanquam puer. Et a quo? ab angelis ſatanæ. Quid eſt hoc? Dolore quodam corporis traditur exagitatus vehementer: dolores autem corporum plerumque immittuntur ab angelis ſatanæ; ſed hoc non poſſunt, niſi permiſſi. Nam & IOB ſanctus ſic probatus eſt. Permiſſus eſt ad eum probandum ſatanas, & percuſſit eum vulnere, ut vermibus putreſceret. Immundus enim permittebatur, ſed ſanitas probabatur. Neſcit diabolus, quanta bona de illo fiant, etiam cum ſævit.“ *T. IV. pag. 1465.*

Quæ cum ita ſint paratragœdiandum non uſque eo eſt, ut *Manichæiſmi* revocandi ſuſpicio, ſeu calumnia ingeratur, dum (ut proſtant exempla in veteri & novo teſtamento, ac deinceps vel in ipſis dæmoniacis) conceditur dæmoni poteſtas affligendi, Deo id iuſtis quidem ex cauſis permittente, corpus; cum anima plus ſit quam corpus, quam continuo infeſtari a dæmone, nemo negat: graviusque longe in hac animæ infeſtatione eſt periculum, quam in quibuscunque aliis tum corporis, cum aliarum quarumcunque rerum & facultatum terrenarum, quod tentationum genus cumulatum IOB tantæ ceſſit gloriæ: & ſicut alterum illud in corpore qualecunque fuerit, PAULUM periculo exemit, ne magnitudine revelationum extolleretur, ita cuique afflictiones corporales ſalutares cumprimis eſſe poſſunt, nunquam autem immeritæ. „ Si ergo chariſſimi (pergit S. AUGUSTINUS expenſo PAULI exemplo cit. loc n. 8.) potuit PAULUS apoſtolus extolli magnitudine revelationum, niſi acciperet angelum ſatanæ, qui ſe colaphizaret, quis de ſe poſſit eſſe ſecurus? “ Cum vero in vexationibus corporalibus malum ipſum ſit remedium mali multo maioris animæ, ut palam ſit exemplo *Corinthiaci*, eorumque, quos PAULUS tradidit ſatanæ, ut diſcerent non blaſphemare, quis Dei bonitatem deſideret, ſi etiam vexationes huiusmodi frequentiores eſſe dicantur, quod alibi idem S. Doctor admittit, in libro nimirum *de divinatione dæmonum*: „ Accipiunt enim ſæpe poteſtatem & morbos immittere, & ipſum aerem vitiando morbidum reddere.“ *pag 1466.* *T. VI. pag. 509.*

Imprimis huc facit exemplum lunatici: „Cui (ut in locum illum MATTHÆI ORIGENES commentatur tomo 13. n. 6.) a ſpiritu aliquo immundo & ſurdo & muto vertigo & tenebræ offunduntur, ab eoque affligitur, & quamobrem morbus ille a magna illa cœleſti, & a ſole altera lampade nomen traxit, quam conſtituit Deus, ut præeſſet nocti. De rerum ergo natura diſputent medici, quippe quibus perſuaſum ſit, ſpiritum impurum minime hic eſſe, ſed morbum corpori duntaxat, ac diſputantes dicant per quemdam cum lunari lumine, quod humida præditum eſt natura, conſenſum & convenientiam, humores in capite moveri; nos autem, qui morbum *Matth. 17. Marc. & Luc. 9. T. III. Opp. p. 577.*

 bum

bum hunc in ægris a ſpiritu immundo, muto, & ſurdo genitum videri evangelio credimus, & iis, qui eo prope modo, quo *Ægyptii* incantatores ſanationem promittere more illorum ſoliti ſunt, feliciter ſucceſſiſſe, credi inter ipſos videmus, ne anſam præbeamus Dei operibus ita calumniandi, ut iniquitatem in excelſo loquantur, & ponant in cœlum os ſuum, dicemus ſpiritum hunc impurum certas lunæ figuras obſervare, atque ita operari, ut cum obſervatum fuerit ſub tali lunæ figura affici homines, non mutus & ſurdus dæmon tanti mali cauſam habere videatur, ſed magna illa cœleſtis fax, quæ conſtituta eſt, ut nocti præſit, neque ullum habet morbi huius inter homines imperium." Hæc nimis generaliter ORIGENES, nec aliter mox de aliorum ſiderum configurationibus loquitur contra *Genethliacos* diſputans. S. ATHANASIUS vero in Fragm. Comment. in MATTHÆUM rem adhuc pluribus explicat, atque ex ſcripturis demonſtrandum ſibi ſuſcipit, *lunam non eſſe inſaniæ cauſam; ſed malignum doloſumque diabolum.* „Ipſe namque inter malignos artifices annumeratur; & cum non poſſit alia ratione rèbus conditis Numinis ſpeciem affingere, vel homines ad idolorum fictionem compellere, obſervat neomeniam lunæ; & cum ad quintum diem pervenerit, tunc procurat, ut epilepticus clamet, ſpumas efferat, ſeſe in ignem coniiciat, aut in aqua, ut eius parentes aut fratres, imconſanguinei cogantur lunam adorare, rati ipſam puero dæmonium miſiſſe."

T. V. Bibl. PP. p. 186.

S. IOANNES *Chryſoſt.* in *Matth.* IX. 32. de homine muto dæmonium habente „Non enim (inquit) morbus ex natura prodierat, ſed ex dæmonis inſidiis. Quapropter aliis, qui ipſum adducerent, opus habuit. Neque enim ipſe rogare poterat, mutus cum eſſet, neque aliis ſupplicare, cum dæmon linguam eius alligaſſet." Ex eodem S. CHRYSOSTOMO ſupra de lunaticis evangelicis locum, ubi de obſeſſis egimus, attulimus. Eum ſequuntur THEOPHYLACTUS, EUTHYMIUS & alii; ORIGENIS vero ſententiam, ut alias etiam S. HIERONYMUS ex *Latinis* in cap. V. MATTHÆI, ubi Chriſtus lunaticos & paralyticos curaſſe dicitur, ſic ad orbitam revocat: *Non vere lunaticos; ſed qui vocabantur lunatici ob dæmonum fallaciam, qui obſervantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant, ut in creatorem blaſphemiæ redundarent.* Quæ iterum ad cap. XVII. lib. III. c. 18. repetit S. PETRUS *Chryſologus* vero id in hoc exemplo ſpectat, quod ſurdus & mutus (ut *Matth.* XII. 22. cæcus & mutus, quem Chriſtus curavit, ut loqueretur & videret) nobis oſtendat diabolum aures & linguam ligare, ne mali patente origine ad ſalutare remedium accurratur: „Antiquus refuga (inquit) ubi Deum terris reperit adveniſſe, obſtruxit aures hominum, vinxit linguam, & obſeratis humani ſenſus foribus ſpeluncæ ſuæ latebram

T. VII. pag. 366.

T. IV. p. 14.

pag. 79.

Matth. 17. Marc. & Luc. 9.

Serm. LII. pag. 82.

pectus

pectus fecit, & paravit humanum; æstimans, quod illuc auditus verbi, virtus divini nominis non veniret: simul ut est dolosus, & callidus, patrem capere parentesque tali se credidit decipere figmento, ut desperarent curari posse eum, qui audire nec poterat, nec fari; & ut, quod erat diabolici operis, esse crederent debilitatis humanæ, deputarent pignori, adscriberent naturæ, quod intulerat hostis inclusus." ORIGENES c. 18. *Matth.* de eodem lunatico exceptionem huiusmodi medicorum prævertens „ Medici (inquit) loquuntur, quæ volunt, nos autem qui evangelio credimus, dicemus hanc passionem immundum spiritum operari." LACTANTIUS div. institut. lib. II. c. 15. rationem ex ipsa eorum perversa repetit natura: „ Hi, ut dico, spiritus contaminati ac perditi per omnem terram vagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia insidiis, fraudibus, dolis, erroribus complent: adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant, ac sibi geniorum nomen assumunt: sic enim latino sermone dæmonas interpretantur. . . Qui quoniam sunt spiritus tenues & incomprehensibiles, insinuant se corporibus hominum, & occulte in visceribus operati, valetudinem vitiant, morbos citant, somniis animos terrent, mentes furoribus quatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere."

Duo ad rem habet B. THEODORETUS specimina in historia religiosa in MACEDONIO primum de uxore divitis cuiusdam, edacitatis morbo laborante: „ Et morbum hunc (ait) quidam dæmonis operam, alii corporis infirmitatem arbitrabantur. Sive hoc autem, sive illud fuit, eiusmodi erat, ut triginta singulis diebus gallinas cum ederet, aviditatem non expleret, sed alias porro appeteret. Cum sic opes suas consumeret, miserti eius propinqui divini illius hominis opem implorant. Venit ille, Deumque precatus, & dexteram aquæ imponens, ac signum crucis effingens, bibere iussit, & morbum sanavit, atque immoderatam appetentiam ita repressit, ut illi deinceps ad victum in singulos dies exigua gallinæ particula sufficeret. Et hic quidem morbus hoc modo curatus est." Sic eodem paullo post narrante „ Nobilis quædam ac prædives femina, ASTRIUM nomine mentis impos facta, sic ut suorum neminem agnosceret, cibumque ac potum omnem respueret, longo iam tempore in hoc delirio perseverabat: quod quidem alii dæmonis operæ tribuebant, medici vero cerebri morbum appellabant. Quare omni arte consumta, cum auxilium inde nullum existeret, vir eius AVODINUS magistratu & dignitate clarus ad divinum illud caput profectus, & coniugis calamitatem exposuit, & remedium expetiit. Cessit homo Dei, eiusque domum venit, & Deum magna contentione precatus est. Peracta oratione aquam adferri cum iussisset, eique salutare signum

T. III. pag. 837.

pag. 838. seq.

num impressisset, bibere illam iussit. Reclamantibus medicis, quasi frigido potu hic morbus augeretur, maritus, tota illorum turba expulsa, uxori potionem præbuit, & illa, ut ebibit, ad se mox rediit, mentisque compos facta & a morbo prorsus libera sanctum virum agnovit, eiusque dextram supplex apprehendens oculis suis imposuit, & ori admovit & sana mente in posterum potita est.“ Qualiscunque vero hæc ægritudo fuerit, in memoriam revocat opinionum diversitas mulierem, de qua *Luc.* XIII. 11. *quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.* Quis dubitet *spiritum* hunc *infirmitatis* a medicis pro morbo naturali habitum fuisse; at invidia calumniaque archisynagogi indignantis, quod eam Christus sabbato curasset, veritatem detegit: *Hanc autem*, excusat se Christus, *filiam Abrahæ, quam alligavit satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabathi.* Supra notavimus singulares vitiorum spiritus ex Patribus, hic vero ipsum nobis evangelium prodit *spiritum infirmitatis.* Et quis perspectum habet, quam longe lateque grassetur, cum in animam tantam malignus exerceat tyrannidem? ut etiam millies si abigatur, non lassescat, aut desistat. Vid. S. CYPRIAN. *de idol. van.* p. 10. paullo post pag. 11.

Verbera, vulnera inflixerunt. XLIV. De exorcistis *Iudeis* filiis SCEVÆ, principis sacerdotis Act. XIX. 13. &c. legitur, *Insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa.* Locus D. PAULI I. *Cor.* V. 5. *Corinthii* satanæ traditi de obsessione, plaga, morbo, ipsaque morte a *Græcis* potissimum Patribus accipitur: itemque qui ipsimet PAULO datus est σκόλοψ τῇ σαρκὶ ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, de flagello, paxillo, sude, id est verberibus quibus cæsus sit, a nonnullis intelligitur. Prostantque exempla quædam plagis exceptorum a dæmonibus virorum sanctissimorum: Et quidem S. ANTONIUS, ut iam ex S. ATHANASIO memini „ flagellatus atque confossus sentiebat quidem asperiores corporis dolores, sed imperterritus durabat mente pervigili. Et licet gemitum vulnera carnis exprimerent, sensu tamen idem permanens, quasi de inimicis luderet, loquebatur. Si virium (aiebat) aliquid haberetis, sufficeret unus ad prælium, sed quoniam Domino vos enervante frangimini, multitudine tentatis inferre terrores. Rursusque confidens dicebat, si quid valetis, si vobis in me potestatem Dominus dedit, ecce præsto sum, devorate concessum; si vero non potestis, cur frustra nitimini?“ Habemus autem S ANTONII de seipso testimonium *plerumque* se *plagis* concisum esse a dæmone; de S. HILARIONE item T. IV. p. 76. S. HIERONYMUS edidit, insiliisse dorso eius orantis (dum *abducta ab oratione mens*,

mens, nescio quid aliud cogitabat) agitatorem dæmonem *& latera calcibus, cervicem flagello* verberantem. Paullo post perhibetur „Auriga quoque *Gazensis* in curru percussus a dæmone, totus obriguisse, ita ut nec manum agitare, nec cervicem posset reflectere. Delatus ergo (pergit S. HIERONYMUS) in lecto, quum solum linguam moveret ad preces, audit non prius posse sanari, quam crederet in IESUM, & se sponderet arti pristinæ renuntiaturum. Credidit, spopondit, *sanatus est*: magis de animæ, quam de corporis salute exultavit.“ Adde quæ mox de ORIONE, viro primario urbis *Ailæ* dixerat, integra dæmonum legione obsesso: qui ad sanctum virum adductus *erupit de manibus se tenentium, & amplexus eum post tergum, in sublime levavit.* *Ibid. p. 79.*

Iam etiam narravimus ex SULPITIO *Severo*, diabolum quodam tempore, cornu bovis cruentum in manu tenentem cum ingenti fremitu cellulam *S. Martini* irrupisse, cruenta dextra ex admisso recens scelere in rusticum quemdam mercede conductum, ut vehiculo ligna deferret haud longe a monasterio, qui *iam pæne exanimis* inventus, *extremum spiritum trahens indicat fratribus casum mortis & vulneris: iunctis scilicet bobus, dum dissoluta arctius constringit, bovem sibi excusso capite inter inguina cornu iecisse.* Nec multo post vitam reddidit. Sanctum etiam MACARIUM aliquando quidem gladio petere ausus est dæmon, ut in eius apophtheg. legitur his verbis: „Alia iterum vice dæmon insurrexit adversus abbatem MACARIUM cum gladiolo, volens pedem eius amputare; sed cum propter humilitatem ipsius non posset, dixit ei: *Quæcunque habetis, habemus etiam nos: sola humilitate a nobis differtis, & prævaletis.*“ S. GREGORIUS *Turonensis de vit. Patr.* cap. I. refert LUPICINUM atque ROMANUM iuvenes adhuc inter deserti secreta, quotiescunque ad orandum Dominum genua flexissent, iacientibus dæmonibus imbre lapidum obrutos esse, ita ut sæpe vulnerati immensis dolorum cruciatibus torquerentur. „Cessit immatura ætas (pergit) insultibus, & relinguentes habitaculum domum cuiusdam pauperis ingrediuntur. Narrant mulieri, se non sine confusione reliquisse eremum, & eius causam exponunt: sed oportuerat, ait illa, contra insidias diaboli viriliter dimicare, nec formidare eius inimicitias, qui sæpius ab amicis Dei superatus occubuit. Illi corde compuncti, quod propositum suum dimiserint, & crucis vexillo armati regressi sunt ad eremum, & licet iterum a dæmonibus lapidibus urgerentur, persistentes in oratione, remota tandem tentatione, in Dei famulatu perstiterunt.“

De vita S. Martini c. 21.

pag. 1146.

Alii etiam Sancti, quos inter GUILIELMUS *Stabuli Rodis* abbas, & S. FRANCISCUS *de Paula* persæpe a dæmonibus dire vapulasse perhibentur, ut apud BOLLANDUM videre est T. I. *Ianuarii* p. 96. 895. T. I. *April.* p. 368.

Mortem ipsam.

XLV. De Sara, filia Raguelis legitur *Tob.* III. 8. *quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.* Timenti ergo Tobiæ, ne forte & sibi hæc eveniant, angelus Raphael ita consulit: *Audi me, & ostendam tibi, qui sunt, quibus prævalere potest dæmonium. Hi namque, qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum a se & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos. Tu autem, cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea: & nihil aliud nisi orationibus vacabis cum ea. Ipsa autem nocte, incenso iecore piscis, fugabitur dæmon.* De Iobi familia rem iterum commemoro, ut singularis permissionis divinæ exemplum ingeratur.

Tob. 6, 16 seq.

Cap. 57. pag. 305.

pag. 94.

Teste Tertulliano in libro de Anima *pluribus notum est, dæmoniorum quoque opera, & immaturas & atroces affici mortes, quas incursibus deputant.* S. Cyprianus in libro *de Lapsis* de femina regenerata in balneis constituta: „Hoc enim (inquit) crimini eius & malis deerat, ut & ad balneas statim pergeret, quæ lavacri vitalis gratiam perdidisset, illic ab immundo spiritu immunda correpta cecidit, laniavit dentibus linguam, qua fuerat vel pasta impie, vel locuta. Postquam sceleratus cibus sumtus est, in perniciem suam rabies oris armata est. Ipsa sui carnifex extitit, nec diu superesse postmodum potuit; doloribus ventris & viscerum cruciata defecit.“ Sequuntur alia exempla exanimationis quidem in infante, mortis vero item alterum in adulta. Iam memoravimus ex S. Gregorio *Nissæno* in vita S. Gregorii *Taumaturgi*, dæmonem quemdam homicidam in balneo versari solitum; cuius pestifera vis post tenebras exercebatur adversus eos, qui accedebant; ita ut *nemo eorum, qui unquam illa hora aquam ingredi ausi essent, inter vivos postea apparuisset.* Quibus accedit funestum admodum apud S. Gregorium lib. I. Dial. c. 10. quærente enim dæmone, qui a S. Fortunato fuerat excussus, seu expulsus, alium, quem obsideat, *quidam in hospitio cum uxore sua & parvulo filio ad prunas sedebat, qui vocem eius audiens, & quid episcopus ei fecerit requirens, hunc invitavit hospitio, sedere secum iuxta prunas fecit. Cumque vicissim aliqua confabularentur, parvulum eius filium idem malignus spiritus invasit, atque in easdem prunas proiecit, ibique mox eius animam excussit.* Cæsarius a quodam abbate sibi relatum refert, hominem quemdam iratum dixisse filio suo: *Vade diabole*; quem mox diabolus rapuerit; & nusquam comparuerit. Sed mitto alia ab eodem, aliisque sequiore ævo innumera huiuscemodi tragica enarrata, quorum vero ego haud præstem fidem.

N. 26. T. III. Bibl. PP. 464. 465.

T. II. pag. 196. Add. L. II. c. 11. Cæsar. Heisterbac. de mirac. lib. V. c. 12.

S. Hi-

S. Hilarion & in Bactro camelo *enormis magnitudinis, qui iam multos obtriverat*, diabolum agnovit. *Docebat autem senex*, pergit in eius vita S. Hieronymus, *hominum caussa diabolum etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea, quæ ipsorum essent, cuperet interire. Huiusque rei proponebat exemplum, quod antequam beatum Iob tentare permitteretur, omnem substantiam eius interfecerit.* Hæc ille. Passim vero SS. Patres ad fidem historiæ B. Iob id adstruunt, si permitteretur, brevi totum genus humanum internecione diabolum deleturum. Unum ex multis S. Chrysostomi locum ex hom. I. *Dæmones non gubernare mundum*, paullo ante retuli, ubi dicit, si permitterentur dæmones, *ita nos tractarent, ut porcos & armenta illa, sic ut exiguo quidem temporis momento saluti nostræ possent parcere.* T.IV. p.82. T. II. pag. 256.

Eodem usus porcorum exemplo, tum vero ex evangelio Io. VIII. 44. diabolum homicidam notans contra eos, qui ad incantamenta, venefi-cia ac præstigias recurrunt lib. VIII. adversus *Iudæos*: „Cum enim (inquit) Deus dicat, homicida est, isti vero dicant, potest curare morbos, nimirum repugnantes sententiæ divinæ: tu vero recipias horum maleficia illa, & incantamenta, nihil aliud ipsis factis tuis iudicas, quam istorum verbis potius habendam fidem, quam Christi: licet verbis id non dicas. Quodsi diabolus homicida est; manifestum est, quod illi servientes dæmones sunt. Et hoc quoque te ipsis factis docuit Christus, qui permisit illos irruere in illum gregem porcorum, quem universum in mare præcipitarunt: ut intelligeres, quod eadem facturi fuerint hominibus, statimque præfocassent, si Deus illis permisisset. Nunc vero ipse eos coercuit, prohibuitque, nec quidquam eis permisit facere eiusmodi: quod quidem ipsi potestate in porcos accepta declararunt. Etenim si porcis non pepercerunt; multo minus a nobis abstinuissent, si adversus nos potestatem habuissent." T.I. p.686.

Temerarium vero foret definire, seu etiam conijciendo tantum audacius quidquam velle assequi, quatenus Deus permittere aliquando censendus sit eiusmodi dæmonibus potestatem veluti vitæ & necis directe, vel indirecte, atterendo corporis valetudinem in eius destructionem. In monumentis liturgicis nihil occurrit, quod provida mater Ecclesia hic antidotum opposuerit in suis exorcismis; estque caute omnino ac circumspecte agendum, prospiciendumque legitima auctoritate circa illos, quos *probativos* vocant, ut ab humanæ imaginationis & phantasiæ (cuius passim prodita est vis) ludibriis immunes satis præstentur. Varia sunt Spiritus sancti charismata iuxta Apostolum *I. Cor.* 12, 28. caute ac religiose discernenda, sancteque tractanda in ecclesia, in qua *quosdam quidem po-*

ſuit Deus primum apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratia curationum, opitulationes &c. Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes gratiam habent curationum? Nec facile quisquam donum ſibi ſingulare diſcretionis ſpirituum arroget, uſurpetque, quod chariſma inter alia prius apoſtolus poſuerat, diſcretionis ſpirituum nempe bonorum & malorum, ac operationum eorundem, qualem hactenus variam explicavimus dæmonurgiam in animam & corpus: ex quibus illarum quidem frequentiam nemo catholicorum ſaltem hactenus negavit; ex his vero in exemplum ſtatim trahi hic non poſſunt, quæ rara ac extraordinaria leguntur in ipſa ſcriptura veteris teſtamenti; aut quæ ex profanis monumentis afferri queant, maleficiorum etiam mortalium, ex epocha paganiſmi genera.

Romanis legibus ultimo mulctantur ſupplicio, qui magicis artibus homines interficiunt; graviori adhuc pœna afficit antiquiſſimum concilium *Eliberitanum* can. 6. *ſi quis vero maleficio interficiat alterum, eo-quod ſine idololatria perficere ſcelus non potuit, placuit nec in fine impertiendam eſſe illi communionem.* Alia lectione Labbæus ad marginem ponit *veneficio*, citatque Decret. *Ivo.* p. 10. c. 155. *Burch.* lib. 6. c. 26. Qua vero auctoritate ducti ſint, qui loco *maleficio* legendum putent *per malitiam* haud ſcio, nec, qua ratione ea lectio cum contextu canonis conciliari poſſit, aſſequor.

T. I. Conc. ed. Lab. p. 971.

Magia quidem ſoluta per Chriſtum iuxta SS. Patres. *1. Pet.* 3,22 *Coloſſ.* 2,15.

XLVI. Ex hoc aliisque antiquiorum conciliorum canonibus palam fit non omni ſuperſtitione magica vacaſſe ipſos cœtus chriſtianos. Poſtquam iam Chriſtus *profectus in cœlum, ſubiectis ſibi angelis, & poteſtatibus, & virtutibus, Et exſpolians principatus, & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo,* principibus apoſtolorum Petro & Paulo, ut ex actis apoſtol. conſtat, cum huiusmodi ſulphuris hominibus magis, habenteque ſpiritum pythonem negotia fuere, omnino quidem expedita ſecundum acceptam a Chriſto poteſtatem, deſtructoque diaboli regno, quod in huiusmodi ſuperſtitionibus operationibusque ſeu præſtigiis magicis maxime in gentiliſmo exeruerat, quarum vero vim omnem, quæcunque demum fuiſſe cenſenda ſit, deſtruxit, ac veluti lux tenebras diſſipavit Chriſti adventus & regnum: qua nempe comparatione ex ſtella Magis exoriente paſſim utuntur SS. PP. anteſignano S. Ignatio, qui in epiſtola ad *Magneſianos:* „Quare (addit) ſoluta eſt omnis magia, & omne vinculum malitiæ eſt abolitum, ignorantia deſtructa eſt, vetus regnum eſt labefactatum: Deo humanitus manifeſtato, in novitatem vitæ æternæ. Principatum vero accepit id, quod a Deo omnibus ſuis partibus

T. II. PP. Apoſt. p. 16.

bus absolutum erat.“ Rem illustrat ORIGENES, haud dubie ad hunc IGNATII locum respiciens, uti etiam homilia VI. in LUCAM, de latente principem huius mundi diabolum partu Viriginis iuxta supra allatam S. IGNATII sententiam. *Contra Celsum lib. I.*

Iam audiamus ORIGENEM contra CELSUM seu Ἕλληνας, id est gentiles disputantem: „*Græcis* quidem (inquit) dicam magos, qui cum dæmoniis commercium habent, quique illa ad ea, quæ volunt iuxta eas, quas didicerunt, artis suæ leges advocant, id ipsum efficere, quamdiu nihil divinius, nihilque dæmonibus, aut evocante illos incantatione fortius aut apparet aut nominatur: sin autem aliqua se se vis divinior exerit, dæmoniorum virtutes pessumdari, nec divinitatis posse sustinere splendorem. Verisimile ergo est, cum natus est IESUS, quoniam multitudo militiæ cœlestis, ut LUCAS narrat, & ego credo, laudavit Deum his verbis: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas,* propterea dæmonia suas vires & potentiam defecisse, deprehensis eorum præstigiis, & irrita facta virtute. Atque id effecit non modo angelorum ad loca terræ vicina adventus, sed & virtus IESU, & quæ in illo erat divinitas. Itaque magi, cum facere frustra tentassent, quæ prius per incantationes arcanaque magica facere solebant, huius rei causam non vulgarem esse coniicientes, quæsierunt: & viso in cœlis prodigio, videre, quod illo significabatur, voluerunt. Sic ergo mihi videtur: cum BALAAMI, qui & ipse harum artium peritissimus fuit, haberent vaticinia a MOYSE quoque scriptis tradita, & illic de stella legissent istud: *Ostendam ei, & non modo; beatum facio, & non appropinquabit;* coniecerunt hominem illum, qui cum stella prænuntiatus fuerat, in hanc lucem prodiisse: cumque iam inde animo præcepissent, illum esse dæmoniis & spiritibus, qui ipsis apparere & ministrare solebant, præstantiorem, adorare statuerunt.“ *T. I. n. 60. p. 374.* *N. XXIV. 17.*

Hæc ORIGENES, cuius sententiæ substantia continetur in homilia in sanctam Christi generationem, quæ hactenus S. BASILII credita, in novissima editione Patrum S. MAURI ceu dubia in appendicem est reiecta Tomi II. „Sunt igitur ei (dictæ homiliæ verba refero) genus *Persicum* magi, vaticinationibus, incantationibusque, & naturalibus rerum affectionibus inter se oppositis intenti, ac rerum sublimium contemplationi vacantes. Videtur autem, huius vaticinationis particeps fuisse & BALAAM, qui accersitus est a BALAC, ut quibusdam ritibus dira *Israeli* precaretur: qui & in sua parabola quarta, talia de Domino dicit: *Homo videns*, inquit, *audiens eloquia Dei, sciens scientiam Altissimi, ac Dei visionem in somnis videns: revelati oculi eius. Ostendam ei, & non nunc, beatum prædico, & non ap-* *pag. 608.* *N. XXIV. 17.*

T. II. p. 771. *propinquat. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget homo ex Iſrael.* Quamobrem locum *Iudææ* cum inquirerent, recordati vaticinii veteris acceſſerunt, ut diſcerent, ubi eſſet, qui natus erat rex *Iudæorum.* Fortaſſe autem & adverſa poteſtate per Domini adventum iam debiliore effecta, vim agendi ſuam deſtrui ſentientes, potentiam magnam nato tribuebant.“ Breviſſime S. AMBROSIUS explicato eodem fallendi principis mundi conſilio, initio lib. II. in LUCAM n. 3. & deinceps iis, quæ ad conceptum partumque virgineum referunt evangelia de adoratione magorum exprobrans chriſtiano n. 48. *Magus ergo*, ſubdit, *intelligit ſuas ceſſare artes, non intelligis tua dona veniſſe?*

S. ATHANASIUS ex profeſſo hoc argumentum contra gentiles tractat in lib. *de Incarnat. Verbi*: Unum hic locum aliunde, ex homilia nimirum de paſſione & cruce Domini eiusdem S. Patris, adducimus, in quo ſicuti alias præſentaneum ſimul adverſus vim omnem magicam ſeu diabolicam, ſcutum inexpugnabile S. Crucis contra omnes dæmonum infeſtationes oſtenditur: „Ad hæc (inquit) omnia iam veneficia ceſſavere, omnis magia abolita, universa *Græcorum* infatuata ſapientia eſt. In divinis quippe, non verbis, ſed factis eſt opus: neque pronuntiatio linguæ, ſed animæ adfectus prodeſt. *Græci* igitur verbis non percipiunt ea, quæ fide Chriſtiani exhibent: & quæ verbis magi efficiunt, hæc, ſilentibus nobis ſigno crucis evaneſcunt.“ Sic etiam alios SS. Patres locutos iam intelleximus, ac deinceps multo adhuc diſſertius, copioſiusque percipiemus capite ſequenti, de acciſo per Chriſtum diaboli regno, malisque omnibus facile explodendis artibus. „Eam ob cauſam (ſunt S. BASILII, in homilia *Quod Deus non ſit auctor peccati*, verba n. 10.) & *Dominus ſatanam vidit ſicut fulgur de cœlo cadentem*: hoc eſt, ex ſuo principatu prolapſum, & in imis iacentem; ut ab iis, qui in Chriſto ſpem poſuere, conculcetur. Nimirum *Dedit diſcipulis ſuis virtutem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici.* Proinde cum flagitioſa eius tyrannis eiecta ſit, locusque terræ circumiacens mundatus ſit, per ſalutarem paſſionem illius, qui pacificavit, quæ ſunt ſuper terram, & quæ in cœlis, tum demum regnum cœlorum nobis prædicatur.“ S. HIERONYMUS in illud *Iſaiæ* XLIV. 25. *Ego ſum Dominus faciens omnia: extendens cœlos ſolus: ſtabiliens terram & nullus mecum. Irrita faciens ſigna divinorum, & hariolos in furorem vertens*, commentans: „In ſtabilitate quoque (inquit) terræ, quando illius fundamenta ſolidabat, nullus erat cum Deo, præter eum, qui erat in eo. Iſte igitur tantus ac talis, quum præfiniti myſterii tempus advenerit, ut cuncta idola deſtruantur, & Dei ſolius notitia prædicetur in mundo, omnia vaticinia divinorum

Marginal notes: T. II. n. 30. p. 104. (beside "ditur: „Ad hæc…") — T. II. p. 82. (beside "Deus non ſit auctor peccati")

rum

rum, & pythonum & hariolorum ſigna, atque portenta, quibus humanum deceperunt genus, deſtruet atque ſubvertet."

XLVII. Eſt hoc, quod conſtanter opponunt, qui contra gentilitias ſuperſtitiones, idololatricasque abominationes pro Chriſtianæ religionis veritate ſanctitateque pugnarunt ab ineunte eccleſiæ ætate, editis primum apologiis a IUSTINO M. Is itaque utraque apologia nativitatem verbi divini exponens, brevi ſecundo loco hac rem complexus eſt ſententia: *Nam & homo factus eſt, ut antea diximus, de Dei & Patris voluntate partu editus pro credentibus hominibus ad dæmonum everſionem.* Viciſſim vero S. IRENÆUS in libris contra *de hæreſ.* hæreticos eos paſſim inſectatur, qui SIMONEM magum ſecuti magicis etiam ſuperſtitionibus fuerunt dediti MENANDER, MARCUS, SATURNINUS, BASILIDES, CARPOCRATES, eos nil niſi ludificare præſtigiis & impoſturis oſtendens, uti inter alios etiam CLEMENS *Alexandrinus* alibi contra pſeudognoſticos illos perinde ac gentiles, ſpeciatim vero in exhortatione ad gentes demonſtrat, TERTULLIANUS autem in apologetico contra gentes cap. 23. In libro de anima c. 57. ſic veluti ex communi ſententia definit magiam. „Quid ergo dicemus magiam? quod omnes pæne, fallaciam. Sed ratio fallaciæ ſolos non fugit Chriſtianos, qui ſpiritualia nequitiæ non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia novimus, nec invitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione tractamus: multiformem luem mentis humanæ, totius erroris artificem, ſalutis pariter animæque vaſtatricem ſcientiam magiæ; ſecundæ ſcilicet idololatriæ." Et S. CYPRIANUS *de idolorum vanitate*, „Horum autem omnium (inquit) ratio eſt illa, quæ fallit & decipit, & præſtigiis cæcantibus veritatem, ſtultum & prodigum vulgus inducit. Spiritus inſinceri & vagi, qui poſteaquam terrenis vitiis immerſi ſunt, & a rigore cœleſti terreno contagio receſſerunt, non deſinunt perditi perdere, & depravati errorem pravitatis infundere . . . Hi afflatu ſuo vatum pectora inſpirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant, ſortes regunt, oracula efficiunt, falſa veris ſemper involvunt. Nam & falluntur & fallunt, vitam turbant, ſomnos inquietant. Irrepentes etiam in corporibus mentes terrent, membra diſtorquent, valetudinem frangunt, morbos laceſſunt, ut ad ſui cultum cogant &c."

Eiusque demonſtrata fallacia.

p. 57 ſeq.

pag 93.

p. 305.

pag. 10.

Ad S. ATHANASII inſigne de incarnatione Verbi opus iam provocavimus, pluraque deinceps opportune ad præſens argumentum colligemus de deſtructo per Chriſtum diaboli regno detectisque fallaciis, quibus *prius quidem*, verba eius recito, *hominibus dæmones phantaſiis variis illudebant, fontes aut flumina, aut ligna aut lapides præoccupantes, atque ita præſti-*

giis

giis inanibus fallebant stultos. Hac ac paullo ante allata ex S. HIERONYMO auctoritate sententiam suam inter alia firmant, qui magiæ omnem vim etiam ante Christum demunt. Hos inter nuper singulari eruditione *de cultibus magicis eorumque perpetuo ad Ecclesiam & rempublicam habitu* libb. II. *Vindobonæ* edidit *Constantinus Fr. de* CAUZ cum aliis in hoc a systemate ill. MAFFEI recedens, quod hic magiam ex Patrum traditione ante christi nativitatem extitisse, ac postea evanuisse contendat: ante MAFFEIUM vero *Hier.* TARTAROTTI post *Io.* WEIERUM & alios a CAUZIO citatos inter magos & sagas distinguens, has non illos scelere absolvit: adeoque etiam nunc magicam quamdam ope dæmonum obtinere artem admittit, definitque cognitionem rerum superstitiosarum, ut verborum, versuum, characterum, imaginum, signorum aliarumque cerimoniarum, quibus mediantibus magus intentum obtineat; non quod hæ natura sua aptæ sint natæ effectum talem producere, sed virtute pacti vel expressi aut taciti cum dæmonio. In apologia nihilominus huius libri declarat, se per ista expressa vel tacita pacta nihil aliud intendisse exprimere, quam veram familiaritatem, assistentiam cooperationem dæmonum. Redit tamen ad pactorum doctrinam in eadem apologia, ut iam modo laudatus CAUZIUS notavit, systemaque hoc pactorum ad rationis & historiæ trutinam revocat lib. I. c. 5. a. Copiosius adhuc P. *Iordanus* SIMON *Augustinianus*, lib. I. c. 4. & sequentibus.

L. I. c. 2. n. 58. p. 59.

Congr. noct. lib. II. c. 13. §. 2.

a

Ac impia superstitio.

XLVIII. Capite octavo quidem, dum ad ritus ecclesiæ monumentaque liturgica provocat, tum ab aliis, cum etiam a Ven. THOMASIO edita, haud scio an attenderit ad eam, quam paullo ante ex eodem THOMASIO retulimus *Benedictionem aquæ exorciz. ad fulgura*, quæ extat in noviss. ed. VEZZOSII T. VI. p. 211. *ad effugandos erraticos spiritus, omnemque vim diaboli pellendam, & omnes figuras & minas phantasmatis satanæ exterminandas.* Ubi equidem haud contentiose verba *& omnes figuras* de signis magicis accipiam, quæ tum alibi ex SS. Patribus, cum paullo ante ex S. ATHANASIO & HIERONYMO notavi: quiue in vita S. HILARIONIS eorundem usum magicum describit, iuvenem memorans virginem Dei depereuntem: „Qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi, quæ solent morituræ virginitatis esse principia, nihil profecisset, perrexit *Memphim*, ut confesso vulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur post annum doctus ab *Æsculapii* vatibus, non remediantis animas, sed perdentis, venit præsumtum animo stuprum gestiens, & super limen puellæ portenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in æris *Cyprii* lamina defodit.

T. IV. p. 80.

Illico

a) Die Nicktigkeit der Hexerey und Zauberkunst in zweyen Büchern entworfen von *Ardoino Ubidente* DELL' OSA.

Illico insanire virgo & amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. Magnitudo quippe amoris se in furorem verterat. Perducta ergo a parentibus ad monasterium seni traditur: ululante statim & confitente dæmone &c." Et mox: „Noluit autem Sanctus antequam purgaret virginem, vel adolescentem signa iubere perquiri: ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem: asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos; & magis reddita sanitate increpuit virginem, cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset." Ita vero cautos reddere homines, atque absterrere, ne talia faciant, *per quæ dæmon intrare*, iustoque Dei iudicio infestare permittatur in corpore vel anima, superstitiosum plane non fuerit.

Neque vero ita patrocinari volumus fabulis ac næniis, quæ vulgo circumferuntur de vi huiusmodi signorum, aut etiam pacti magorum, vel sagarum cum dæmone. Quis enim in animum sibi inducat, Deum permissurum, ut ad lubitum nebulonis cuiusque, perditæ, ac deliræ anus generi humano quævis inferantur damna, ac cumulentur maleficia, rerum ordo perturbetur, ac quodammodo miracula fiant? atque id quidem ex condicto & pacto, quo dæmones stringantur seseque obligent hominibus ad nutum præsto esse, atque operam suam collocare pro cuiusque libidine, prout feruntur innumera præstigiarum genera specioso artium magicarum titulo.

Sæpe in hoc argumentum excurrit S. AUGUSTINUS præsertim in grandi opere *de Civitate Dei* contra paganos pro instituti ratione: *Cum sint*, ut id libr. II. *Retractat.* c. 43. explicat, *de utraque* (*quarum est una Dei, altera huius mundi*) *conscripti, titulum tamen a meliore acceperunt, ut de civitate Dei potius vocarentur.* Speciatim lib. VIII. c. 19. inscribitur *de impietate artis magicæ, quæ patrocinio nititur spirituum malignorum:* libro II. de doct. christ. postquam cap, 20. superstitiosum esse definisset, *quidquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola. . vel ad consultationes & pacta quædam significationum cum dæmonibus placita atque fœderata, qualia sunt molimina magicarum artium*, universim postea concludens c. 23. „Omnes igitur (inquit) artes huiusmodi vel nugatoriæ vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta quædam infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudianda & fugienda christiano: *non quod idolum sit aliquid*, ait apostolus, *sed quia, quæ immolant, dæmoniis immolant, & non Deo: nolo autem vos socios dæmoniorum fieri.* Quod autem de idolis & de immolationibus, quæ honori eorum exhibentur, dixit apostolus,

T. III. p. 32.

N. 36. p. 33.

lus, hoc de omnibus imaginariis ſignis ſentiendum eſt, quæ vel ad cultum idolorum vel ad creaturam eiusque partes tamquam Deum colendas trahunt, vel ad remediorum aliarumque obſervationum curam pertinent, quæ non ſunt divinitus ad dilectionem Dei & proximi tamquam publice conſtituta, ſed per privatas appetitiones rerum temporalium corda diſſipant miſerorum. In omnibus ergo iſtis doctrinis ſocietas dæmoniorum formidanda atque vitanda eſt, qui nihil cum principe ſuo diabolo niſi reditum noſtrum claudere atque obſerare conatur.“

Vid. Cauz de Cult. mag. lib. I c. 5.
Matth. 4, 8.
Luc. 4, 6.

Adhuc ſequenti capite 24. deſcribitur pernicioſa eiusmodi dæmonum ſocietas, ſeu pactum, quale quidem cum Chriſto inire tentavit, ceu contractum *do, ut facias*; ſunt vero qui putent, primum a CÆSARIO *Heiſterbacenſi* ex vulgi opinione tale commercium in lucem prolatum fuiſſe in libris illuſtrium miraculorum & hiſtoriarum memorabilium an. 1227. editis. Facile equidem tribuo, rem omnem magicam, atque præſtigias diaboli innumeris eſſe commentis ac impoſturis infartas, quæ a ſcriptoribus medii ævi popularibusque næniis poſteritati ad noſtra uſque tempora ſunt transmiſſa, propemodum memoriam fugiente ſaluberima illa Concilii *Turonenſis* III. lege anno 813. ſub CAROLO M. eius etiam Capitularibus inſerta, hac ſententia: „Admoneant ſacerdotes fideles populos, ut noverint magicas artes, incantationesque, quibuslibet infirmitatibus hominum nihil poſſe remedii conferre: non animalibus lanquentibus, claudicantibusque vel etiam moribundis quidquam mederi: non ligaturas oſſium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe: ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur.“ Optarim, tum CÆSARIUM *Heiſterbacenſem*, cum etiam ſupparem VINCENTIUM *Bellovacenſem* in *ſpeculo hiſtoriali*, atque ad finem eiusdem adhuc ſæculi *Iacobum de* VORAGINE in hiſtor. *Longobard.* quæ perinde ac aſinus aureus legendæ aureæ nomen commerita eſt, vellem ,inquam, ut hi aliique nugivenduli IOANNEM potius *Sarisberienſem* paullo ſuperiorem, ſæculi nimirum duodecimi ſcriptorem, eſſent ſecuti, qui lib. II. *de nugis curialium* cap. 27. hanc picem tangens mox in ipſo proœmio *de aruſpicibus*, inquit, *auguribus, ſalliſatoribus, ariolis, pytharicis, aruſpicibus & aliis, quorum præ multitudine tædioſa eſt enumeratio, productiorem ſermonem texere, cum nemo iam progrediatur in lucem, ſed in latibulis, ſi quis eſt, exerceat opera tenebrarum, ſupervacaneum eſt.*

T VII. Conc. edit. Labb. pag. 1268.

Quod conſilium præſenti in argumento ſequi eo promtius eſt, quod in antiquitatibus eccleſiaſticis monumentisque liturgicis haud notentur eiusmodi portenta ſuperſtitionum, ac operationum magicarum, quas ſequior demum produxit, effinxitque ætas fallacia ludificationeque diaboli ad irretien-

tiendas animas eorum ex infima fece hominum, qui nec rationem, nec religionem in confilium vocare didicerunt, ftupidi, obcæcati animo, & fui fimilibus impie imponunt, & ipfi decipiuntur, atque ab hofte humani generis in errorem, fuperftitionem, idololatriam abducuntur, iure quidem luendam ob enormitatem fceleris defignati perverfitate mentis mifere delufæ, atque in fuam delirantis perniciem, infanientisque.

XLIX. Quæ cum ita fint, cui mirum videatur, folas mulierculas, quas fagas feu ftriges nominant, ita a dæmone dementari, ut nocturnis horis, dum nempe fomniant, nefcio quos congreffus agant per aerem ad condictum in furca translatæ locum. Quod rotunde ac recte *Frid.* HOFFMANNUS confiliarius regis quondam *Boruffiæ* intimus & archiater celebratiffimus in fupra laudata differt. *de diaboli potentia in corpora* §. 6. negat, in diaboli poteftate effe pofitum, cum effet hoc verum miraculum: quale quidem a bonis angelis ope divina patratum alterum ex vet. teftam. in propheta HABACUC, alterum ex novo in PHILIPPO iam fupra memoravimus; abfit autem, ut virtuti cacædomonis ac potentiæ ceu fupernaturali tribuamus, quod anili imaginatione vel fuapte vel diaboli ope in fomnio fit; quod nempe (ut verbis concilii cuiusdam, quod apud GRATIANUM emendatum *Anquirenfe* dicitur, perperam autem apud BURCHARDUM & IVONEM *Ancyranum* appellatur, utar) „quædam fceleratæ mulieres retro poft fatanam converfæ dæmonum illufionibus & phantafmatibus feductæ credunt, & profitentur fe nocturnis horis cum *Diana* dea paganorum, vel cum HERODIADE, & innumera multitudine mulierum equitare fuper quasdam beftias, & multarum terrarum fpatia intempeftæ noctis filentio pertranfire, eiusque iuffionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius fervitium evocari." Cum certa epocha huius concilii, cuius alias acta nulla habentur, ftatui nequeat, nihil etiam quoad tempus definiri poteft.

Strigum ludibria.

Cauf. XXVI. q. 5. c. 12.

Ab ovo, malo fcilicet mali corvi, rem repetit CAUZIUS de cultibus magicis lib. I. c. 3. quomodo fcilicet igne ferroque in fagas femper animadverfum a *Romanis*, *Francis* & *Longobardis*. Tefte annalifta *Corbeienfi* ad an. 914. *Multæ fagæ combuftæ funt in territorio noftro.* Id quod proxima adhuc ætate quisque fere chronifta de fua patria, uti quidem egomet de mea, dicere ac merito ingemifcere potuiffet. Viderint hoc alii, ad meum vero nunc inftitutum pertinet canon in Pœnitentiali lib. XIX. eiufcemodi. „Credidifti, quod multæ mulieres retro fatanam converfæ, credunt & affirmant verum effe, ut credas in quiete noctis filentio, cum te collocaveris in lecto tuo & marito tuo in finu tuo iacente te, cum corporea fis, ianuis claufis exire poffe, & terrarum fpacia

cum aliis ſimili errore deceptis pertranſire valere, & homines baptizatos, & Chriſti ſanguine redemtos, ſine armis viſibilibus interficere, & decoctis carnibus eorum vos comedere, & in locum cordis eorum ſtramen aut lignum, aut aliquid huiusmodi ponere & comeſtis iterum vivos facere, & inducias vivendi dare. Si credidiſti quadraginta dies, id eſt carrinam in pane & aqua cum ſeptem ſequentibus annis pœniteas."

Ex his vero palam fit, fruſtra a nonnemine venditari, qui raptus dæmoniacos poſt SIMONEM magum (ut fertur magno quidem veterum, fide pſeudoclementinarum potiſſimum, conſenſu) in ſcenam produxerit, fuiſſe Cæſarium *Heiſterbacenſem*. Minus tamen nocue is literis tantum commiſit fabulas cum aliis promiſcue uſque ad finem fere ſæculi decimi quinti, quo mitius iudicari cœpit de ſagis ab auctoribus, quos adiunxit operi ſuo de præſtigiis dæmonum *Io.* WEIERUS paullo ſupra laudatus de diſcrimine magos inter & ſagas paullatim ingruente; cum non ita multo ante, vergente iam eodem decimo quinto ſæculo, in *Germania* noſtra etiam ad tribunal Inquiſitionis vocarentur cum cæteris magis ſagæ, ut oſtendit *Paul. Ioſ.* a RIEGGER in diſſert. *de Magia* §. 36. Additque poſtea §. 55. non ita pridem in vicinia noſtra puellam magiæ accuſatam, ac ſponte etiam quidem eſſe confeſſam, quæ tamen poſtea opera medicorum ex morbo hypochondriaco, & paſſionibus hyſtericis ad ſanam mentem eſt revocata.

Vid. dell' Oſa lib. II. c. 4.

Somnia.

L. Quidquid vero demum diabolicum hic intercedere queat, meras eſſe illuſiones dudum laudata iam apud GRATIANUM ſynodus agnovit, atque *ſacerdotes per eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare voluit, a maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Si quidem ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis, cum mentem cuiuscunque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubiugaverit, illico transformat ſe in diverſarum ſpecies perſonarum, atque ſimilitudines; & menten, quam captivam tenet, in ſomniis deludens, modo læta, modo triſtia, modo cognitas modo incognitas perſonas oſtendens per devia quæque deducit: & cum ſolus ſpiritus hæc patitur, infidelis mens non in animo ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim non in ſomniis & nocturnis viſionibus extra ſe educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis vero tam ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur?*

S. GREGORIUS lib. IV. Dial. c. 48. *an ſervanda ſint ſomnia, & quot ſint modi ſomniorum?* ſex omnino diſtinguit genera ſomniorum quatuor

quatuor autem non proletaria ex sacra scriptura deducens: „Somnia etenim (inquit) nisi plerumque ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquam hoc vir sapiens indicaret, dicens: *Multos enim errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.* Vel certe, *Non augurabimini, nec observabitis somnia.* Quibus profecto verbis cuius sint detestationis, ostenditur, quae auguriis coniunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & illusione procederent, vir sapiens minime dixisset: *Multas curas sequuntur somnia.* Et nisi aliquando somnia ex mysterio revelationis orirentur, nec IOSEPH praeferendum se fratribus videret; nec sponsum MARIAE, ut ablato puero in *Aegyptum* fugeret, per somnium angelus admoneret. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & revelatione procederent, nequaquam DANIEL propheta, NABUCHODONOSOR visionem differens, a radice cogitationis inchoasset &c.“

T. II. p. 456. *Eccle.* 34, 7. *Levit.* 19, 26. *Eccle.* 3, 15. *Dan.* 2, 29.

LI. S. AUGUSTINUS lib. XVIII. *de Civit. Dei* cap. 18. inquirens, *quid credendum sit de transformationibus, quae arte daemonum hominibus videntur accidere*, etsi ad allata quaedam exempla haerere videatur, ad id, *quod forte daemones ex permissione Dei operentur secundum naturae suae potentiam*, addit: „Nec sane daemones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de qualibus factis ista vertitur quaestio; sed specietenus, quae a vero Deo sunt creata, commutant, ut videantur esse, quod non sunt. Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim daemonum arte vel potestate in membra & lineamenta bestialia veraciter posse converti; sed phantasticum hominis, quod etiam cogitando sive somniando per rerum innumerabilia genera variatur, & cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posset perduci &c.“ Recenset deinceps: quae accidisse in fabulis narrentur metamorphoses. *Neque enim ex eius sententia daemonibus iudicio Dei permissis huiusmodi praestigiae difficiles esse potuerunt.* Multa eam in rem in libello *Rhabani* MAURI *de magorum praestigiis* accumulantur ex ipso S. AUGUSTINO & ISIDORO unde non pauca a GRATIANO in suum decretum sunt translata iam citata causa XXVI. q. 2. quae etiam BURCHARDUS citat ex dictis S. AUGUSTINI.

Phantasticae metamorphoses. *T. VII. pag.* 501. *pag.* 502.

Nos vero post evangelistas, quomodo Christus a diabolo tentatus sit, narrantes, supra varias daemonum apparitiones recensuimus, factas viris sanctissimis MARTINO, MACARIO, ANTONIO, qui suos etiam de iisdem cautos reddit in saepe laudata oratione ad monachos circa illas praesertim, quibus se, ut vidimus, transfigurat in angelum lucis, ut certis criteriis coelestes

T. IV. Bibl. PP. p. 646. &c.

leſtes viſiones ab illuſionibus diabolicis diſcernere poſſint. „Malorum vero (inquit) incurſus & phantaſia, cum tumultu, ſtrepitu, ſono & clamore obvenit: qualis exempli cauſa fuerit illiberalium adoleſcentium vel latronum tumultus. Unde exoritur animi pavor, turbatio & confuſio cogitationum, triſtitia, aſcetarum odium, incuria, mœror animi, cognatorum recordatio, formido mortis, ac demum concupiſcentia malarum rerum, animus ad virtutem remiſſus, inordinati mores. Cum itaque quibusdam conſpectis, timore corrripiemini, ſi ſtatim timor auferatur, & eius loco mox conſequatur ineffabile gaudium, alacritas, fiducia, animi recreatio, cogitationum tranquillitas, & quæcunque alia ſuperius dicta ſunt, robur animi item, & Dei amor; confidite & orate: gaudium enim & ille animæ ſtatus, præſentis ſanctitatem indicat. Sic ABRAHAM *Dominum videns exultavit*: ſic IOANNES edita a Deipara MARIA voce exſultavit gaudens. Quodſi quibusdam apparentibus, tumultus fiat, externus ſtrepitus, mundanus apparatus, metus mortis & quæ ſuperius dixi; ſcitote malorum eſſe adventum. Et hoc item vobis indicio ſit, ſi anima timida perſeveret, inimicorum eſt præſentia, nequaquam enim dæmones metum auferunt, ut præſtitit magnus archangelus GABRIEL MARIÆ & ZACHARIÆ, & qui in monumento apparuit mulieribus; quin potius ſi reformidantes cernant, phantaſias adaugent, maiorem ut incutiant terrorem, atque adorti demum irrideant dicentes, proſtrati adorate. Ita gentiles deceperunt: ſic ab illis falſe dii habiti ſunt. Nos vero Dominus non ſivit a diabolo circumveniri, cum ſimilibus phantaſiis ſe aggredientem increpavit his verbis: *Vade retro me, ſatana; ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Quapropter magis magisque verſipellis iſte deſpiciatur a nobis. Quod enim illi hoc Dominus dixit, id noſtri cauſa factum eſt: ut has voces a nobis item audientes dæmones evertantur, propter Dominum, qui eos ipſis increpavit."

An meris nobis dæmones illudant præſtigiis.

De patientia & diſcretione c. 3. T. II. p. 52.

LII. S. MACARIUS aliud attingit præſtigiarum genus, quod late etiam patet, neque uno tantum modo opinionem vulgi hodieque ſuperſtitioſe detinet, tamque gravibus ſæpe magicas profeſſos ſuperſtitiones implicat peccatis, quam inanibus deludit fallaciis. S. MACARIUS autem ab ovo rem repetens, dum dominatu ſuo protoparentem noſtrum omnium viſibilium excidiſſe, ac prodidiſſe deceptori diabolo, memorat: „Propter quam cauſam (inquit) magi & præſtigiatores, & per adverſariam efficaciam mira, Deo ſic permittente, operantur, venenatis dominantes beſtiis, ignemque, & aquas ſine noxa ſubeuntes, ut IANNES & MAMBRES adverſarii MOSIS: ut SIMON principi apoſtolorum PETRO ſe ſe auſus eſt opponere."

Mens

Mens mihi hic non eſt, nec inſtitutum diſcutere, quæ a Deo dæmon agere nonnunquam permiſſus ſit, aut permittatur, vel reipſa, vel ludificatione ſenſuum, deceptioneque hominum fabulis aut ſuperſtitioni nimis deditorum: S. Gregorius lib. II. Dial. c. 9. de ingenti ſaxo per viri Dei (S. Benedicti) orationem levato narrat, quadam die, dum fratres (S. Benedicti nempe monachi) in ædificanda cella monaſterii eſſent occupati, lapidem ita immobilem fuiſſe, *ut palam daretur intelligi, quod ſuper eum ipſe per ſe antiquus hoſtis ſederet, quem tantorum virorum manus movere non poſſent.* Mox vero caput ſequens de phantaſtico coquinæ igne inſcriptum meram diaboli illuſionem ob oculos ponit. „Tunc (verba ſunt S. Gregorii) in conſpectu viri Dei placuit, ut in eodem loco terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarent, æreum illic idolum fratres invenerunt. Quo ad horam caſu in coquinam proiecto, exire ignis repente viſus eſt, atque in cunctorum oculis, quia omne eiusdem coquinæ ædificium conſumeretur, oſtendit. Cumque iaciendo aquam & ignem quaſi extinguendo perſtreperent, pulſatus eodem tumultu vir Dei advenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum eſſe, in ſuis vero non eſſe conſiderans, caput protinus in orationem flexit, & eos, quos phantaſtico reperit igne deludi, revocavit fratres, ut oculos ſuos ſignarent, monuit, ut & ſanum illud coquinæ ædificium cernerent, & flammas, quas antiquus hoſtis finxerat, non viderent.“ T.II.p.234. Ib.

At res phantaſtica non fuit, quam mox idem c. 11. narrat de puerulo monacho parietis ruina confracto, S. Benedicti autem oratione ſanato. „Cui (nempe in oratione conſtituto) antiquus hoſtis inſultans apparuit, & ei quod ad laborantes fratres pergeret indicavit. Quod vir Dei per nuntium celerrime fratribus indicavit dicens: *Fratres caute vos agite, quia ad vos hac hora malignus ſpiritus venit.* Is, qui mandatum detulit, vix verba compleverat & malignus ſpiritus eundem parietem, qui ædificabatur, evertit, atque unum puerulum monachum cuiusdem curialis filium opprimens ruina contrivit.“

En diverſi generis illuſiones, operationesque dæmoniacas, quas dum omnes iam illudunt multi, & ad chimeras relegant, utinam non incurios facerent homines, dum viri ſanctiſſimi, ut vidimus, ab iis cautos reddunt. Non equidem diffiteor nimium progreſſam credulitatem vulgi, ac plerorumque ſuperſtitionem, ut dæmonum virtuti, operationique multa tribuerent, quæ eorum ſphæram activitatis excedunt, nimisque amplam ac irreſtrictam dæmonibus graſſandi infeſtandique humanum genus conceſſam eſſe multis ſæculis facultatem; removendus autem exceſſus utrinque, neque ultra vires cuiusque rei creatæ dæmonibus aliquid in rebus

natu-

naturalibus concedendum, neque contra nihil unquam ab eis Dei permisſione funeſti accidere, eſt aſſeverandum.

Facile explodimus cum HOFFMANNO ſæpe citato, quidquid multi iactant de diaboli potentia in corpora §. 11. de cuti impenetrabili, ipsisque gladiis & globulis obluctante: item quod gladii aciem præſens diabolus obtundere ac recurvare, & globulos ad cutem protuſos repellere poſſe paſſim venditant. Largimur item in aliis etiam effectibus ſingularibus naturales perſæpe ſubeſſe cauſas, dum magica protenditur ars ac virtus diabolica; at nihil unquam a Chriſti adventu opera dæmonis mali hominibus etiam Chriſtianis accidiſſe, nec præſtigias quidem & faſcinationes, conſenſui omnium ſæculorum adverſatur, hominesque avocat, ne contra inſidias diaboli ea adhibeant præſidia, quæ nobis vera in Chriſtum fides ſuppeditat, ac ſemper in eccleſia ſalutaria ſunt habita, & fidelibus hominibus etiam doctiſſimis, ſanctiſſimisque credita, & uſitata, dum viciſſim ab eccleſia abuſus & ſuperſtitio, phantaſiæ ac imaginationes delirantium itemque inania ſomnia, ſunt reprobata: veluti in capitulis HERARDI *Turonenſis* an. 858. *de maleficis, incantatoribus, divinis, ſortilegis, ſomniariis tempeſtiariis, & brevibus pro frigoribus, & de mulieribus veneficis, & quæ diverſa fingunt portenta, ut prohibeantur, & publicæ pœnitentiæ multentur.*

Cap. 3. T. VIII. conc. p. 628.

Maleficia in corpore humano & alibi.

LIII. Etſi vero maleficorum maleficiorumque generale ſit nomen, ad ea omnia adhiberi ſolitum, quibus opera dæmonum mala quædam inferuntur nobis aut rebus noſtris, peculiariter tamen etiam pro ſignis magicis ſupra ex SS. PP. memoratis, deque illis rebus accipitur, quæ paſſim ex corpore humano prodire cernuntur, ſive id faſcinatione quadam, ſive phantaſiæ perturbatione contingat, quæ nunc non paucorum eſt ſententia, quam tamen reiicit ſæpe citatus HOFFMAMNUS aſſerens, quod adſint corpora vera, quæ immenſos cruciatus pariant, cuiusmodi exempla affert, ipſeque *Io.* WEIERUS, *de præſtigiis dæmonum* lib. IV. c. 2. & 9. etſi omnia hiſtrionicæ potius ludificationi tribuat: quod quidem facile eſt dictu, probatu autem non item, in tanta factorum varietate, diverſitateque rerum ex humano corpore prodeuntium, aut etiam poſt mortem repertarum, quæ huiusmodi ſunt, ut generari, quæ aliorum recentiorum eſt ſententia, in humano corpore haud potuiſſent clavi e. g. cultra, ligna, ferra, vitra, aliaque, quæ WEIERO addit HOFFMANNUS, probatosque citat auctores, qui hiſtorias accuratiſſime deſcriptas collegerint cum omnibus circumſtantiis, tot teſtibus fide dignis, quibus multa alia recentiora adhuc addi poſſent multorum relatione; quæ tamen licet ſilentio præ-

De diaboli potentia in corpora §. 24. & 25.

præterire, quod *monumenta* noſtra *liturgica* perinde ſileant; ut de aliis etiam iam annotavit P. *Iordan* SIMON, expenditque notam, quæ in rituali *Romano de exorcizandis obſeſſis a dæmonio* habetur his ad rem præſentem verbis: „Aliqui oſtendunt factum maleficium, & a quibus ſit factum, & modum ad illud diſſipandum: ſed caveat, ne ob hoc ad magos, vel ad ſagas, vel ad alios, quam ad Eccleſiæ miniſtros confugiat, aut ulla ſuperſtitione, aut alio modo illicito utatur.“ Quæ tamen cautio nihil mihi adeo afferti de magicis operationibus habere videtur; certe vulgi opinionibus ſuperſtitionibusque, quas cum aliis pleriſque iam explodimus, non patrocinantur, perinde ac ea, quæ paullo poſt de maleficiis, de quibus nunc agimus dicuntur: „Dum exorcizat (utatur) ſacræ ſcripturæ verbis potius, quam ſuis, aut alienis. Iubeatque dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna, vel inſtrumenta, quæ ſi obſeſſus ore ſumpſerit, evomat: vel ſi alibi extra corpus fuerint ea, revelet, & inventa comburantur.“

Lib. II. c. 6.

Rituale Rom. Pauli V. P. M. iuſſu edit. Venet. an. 1693. p. mihi 227.

Ib. p. 228.

LIV. Maleficio conciliandi amorem antiquiſſima habentur exempla in monumentis noſtris eccleſiaſticis, veluti in actis ſinceris ſanctorum LUCIANI & MARCIANI ex magis martyrum Chriſti ſub DECIO an. 200. „Hi enim (ut eorum ordiuntur apud RUINARTUM acta) cum in errore gentilitatis tenerentur, ita dæmonibus tum erant dediti, ut pæne omnem animam ad ſuam ſectam ſacrilegam perſuadentes adducerent. Nam & magicis artibus & maleficiis omnes coinquinabant adulteriis. Erant primi in ſubverſione auctores, in magicis veneficiis ſubverſores; ita ut omnes quærentes voluntates ſuas perficere, vel quibusdam nocere: ad eos concurrerent. Sed Deus, qui ingratis tribuit gratiam, & non cognoſcentes eum ad cognitionem nominis ſui perducere dignatus eſt, in iſtis oſtendit eſſe converſus (converſos). Famula quædam erat Dei caſta & fidelis, nuptias contemnens; forma ſpecioſa, & anima tamen pulcrior, non aliud niſi Deum diligebat: petebat autem nullo perſuadente, ſed perſeveranter, ut eam cuſtodire dignaretur. LUCIANUS & MARCIANUS hanc concupierunt; & cum non haberent, quo genere cupiditatis ſuæ impudicitiam obtinerent, converſi non aliter ſe niſi magicis dæmonicis ſuperantes hanc iudicaverunt, & maleficiis obtinere. Cum ergo omnia artibus ſuis oſtendiſſent, nihilque ſibi prodeſſe viderent; converſi in furias, fremebant quod in nullo poterant prævalere. Illa vero ſerviens Deo pernoctabat in vigiliis & oratione. At illi quædam magica phantaſmata facientes affligebant deos ſuos, ut eis reſponderent. Et dæmones eis reſponderunt: *Quaſcunque animas non cognoſcentes Deum, qui eſt in*

Philtra.

Acta ſincera pag. mihi 165.

cœlo voluiſtis ſubvertere, invocantes nos, facillimum nobis fuit vobis præſtare. Sed quia ad hanc caſtiſſimam animam certamen nobis eſt; multa quidem fecimus, ſed nihil potuimus proficere adverſus eam. Hæc vero virginitatem illibatam ſervat IESU *Chriſto*, *Domino ſuo & Deo omnium, qui crucifixus eſt pro ſalute omnium: ipſe eam cuſtodit, & nos affligit.*" Exponitur deinceps hæc converſionis horum martyrum occaſio, uti etiam de S. CYPRIANO iisdem artibus miniſterio dæmonis ad corrumpendam S. IUSTINAM uſo, S. GREGORIUS *Naz.* orat. 18. PRUDENTIUS, EUDOXIA teſte PHOTIO cod. 184. aliique perhibent, qui non raro hunc cum S. CYPRIANO *Carthaginenſi* perperam confundunt. Varia item ad rem refert S. EPIPHANIUS cum aliis de IOSEPHO *Iudæo*, tempore CONSTANTINI M.

Hæreſ. 30.

THEODORETUS vero in hiſtoria religioſa in PALLADIO aliam narrat rem de muliere quadam ſtirpe illuſtri viro intemperanti iuncta, quæ „ad beatum virum venit, deplorans calamitatem ſuam. Aiebat enim pellici addictum magicis quibusdam præſtigiis fuiſſe incantatum, & odio habere ſe legitimo coniugio ſibi iunctam. Hæc autem ad atrienſem ianuam ſtans mulier dicebat. Ibi enim feminas alloqui ſolebat, neque ullam intra ianuam recepit unquam. Mulierem ergo eiulantem miſeratus, præſtigiarum vim precibus repreſſit, & allatum ab ea vaſculum olei divina invocatione ſanctificans, eo virum inungi iuſſit. Quod illa cum feciſſet, viri amorem in ſe transtulit, eique perſuaſit, ut illegitimo toro legitimum anteponeret." In antiquiſſima benedictione nuptiarum, quæ olim in ſacratiſſima liturgiæ parte poſt orationem dominicam fiebat, generatim rogatur: ut, *avertantur ab eis inimici omnes inſidiæ* iuxta ſacramentar. *Gelaſ.* lib. III. n. 53. Prolixiorem formulam eadem continentem (qualis hodie paſſim obtinet) in monum. liturg. ex ſacrament. *ſan-Gall.* dabimus, aliis recentioribus ſtudioſe prætermiſſis.

T. III. Opp. p. 818.

T. VI. Opp. V. Thomaſ. p. 196.

Teſte S. GREGORIO M. lib. I. Dial. c. 4. BASILIUM magum, monachum ſimulantem, ſanctoque EQUITIO, qui viris & fœminis præfuit, a CASTORIO *Amiterninæ* civitatis epiſcopo commendatum ſtatim ut intuitus eſt vir ſanctus, in eo diabolum recognovit, ſuſcepit tamen inſtante epiſcopo. „Non poſt multos dies idem Dei famulus pro exhortandis ad deſideria ſuperna fidelibus, paullo longius a cella digreſſus eſt. Quo diſcedente contigit, ut in monaſterio virginum, in quo eiusdem Patris cura vigilabat, una earum, quæ iuxta carnis huius putredinem ſpecioſa videbatur, febricitare inciperet, & vehementer anxiari, magnisque iam non vocibus, ſed ſtridoribus clamare: *Modo moritura ſum, niſi* BASILIUS *monachus veniat, & ipſe mihi per ſuæ curationis ſtudium ſalutem reddat.* Sed in tanti Patris abſentia accedere quisquam monachorum in congregationem virginum non audebat; quanto minus ille qui novus advenerat, cuiusque

T. II. pag. 164. *ſeq.*

adhuc

adhuc vitam congregatio fratrum nesciebat. Missum repente est, & Dei famulo EQUITIO nuntiatum, quod sanctimonialis illa immensis febribus æstuaret, & BASILII monachi visitationem anxie quæreret. Quo audito vir sanctus, dedignando subrisit, atque ait: *Numquid non dixi, quod diabolus esset iste, non monachus? Ite & eum de cella expellite. De ancilla autem Dei, quæ anxietate febrium urgetur, nolite esse solliciti: quia ex hac hora neque febribus laboratura est, neque* BASILIUM *quæsitura.*" Studiose prætereo, quæ in *Rhabani* MAURI epistola ad HERIBALDUM episc. *Altisiodorensem* c. 30. etiam a BURCHARDO & REGINONE relata in decreto describuntur spurca philtra. Quid natura in philtris agat, medici disquirunt.

LV. Amoribus sociatur plerumque, utut suapte natura contraria, invidia seu livor, cui magnam vim ad nocendum olim tribuebant, censebantque ipso afflatu & contagione maleficam & venenatam, uti PAMELIUS ad sequentem TERTULLIANI locum de fascino adnotat: „Nam est aliquid etiam apud ethnicos metuendum, quod fascinum vocat, infeliciorem laudis & gloriæ enormioris eventum. Hoc nos interdum diabolo interpretamur: ipsius est enim boni odium." Cavebant autem a fascino pueris infantibus imprimis, quod in ipsis etiam Christianis reperit exprobrandum S. Io. *Chrysostomus*: „Quid vero (inquit) & alia ridicula commemorem? Cinerem, fuliginem, & salem, & rursus vetulam in medium productam? Revera ridiculum & dedecus. At oculis quisquam, inquis, fascinavit puerum. Quousque satanica ista? Quomodo non subsannabunt?" Patet hinc, cur concilium *Cabilonense* fascinum ad incantationem quandam retulerit: *Si quis præcantaverit ad fascinum, vel qualescunque præcantationes, excepto symbolo & oratione dominica: qui cantat, & cui cantatur, tres quadragesimas in pane & aqua pœniteat.* Ad rem sunt, quæ cap. seq. afferemus, ex cit. *san-Gall.* Sacram. *orat. super aquam & sal ad animalia.* Legi etiam potest GRETSERUS lib. IV. de cruce c. 44. quod inscribitur *fascinum signo crucis avertendum.*

Fascinationes.

De Virginibus velandis c. 15. *p.* 181.

Hom. VIII. in c. 3. *ad Coloss.*

Can. 5.

T. I. Opp. p. 997. *seq.*

LVI. His adiungi possunt, quæ idem post libros duos *de benedictionibus*, lib. III. *de maledictionibus* capite septimo præsertim & octavo differit, ubi earum effectus refert a diabolo præstitos, respondentes maledictionibus imprecationibusque eius nomine factis tum per alios, cum per seipsum etiam: cuius generis unum hic exempli & cautelæ loco ex S. GREGORII M. lib III. Dial. cap. 20. *de Stephano presbytero provinciæ Valeriæ, cui diabolus caligas e tibiis traxit*, recensebo, prout rem a quibusdam *Qui*, inquit, *nunc nobiscum sunt*, testatam accepit: „Qui quadam die de itinere domum regressus, mancipio suo negligenter loquens præcepit, dicens: *Veni, diabole, discalcea me.* Ad cuius vocem cœperunt se caligarum corrigiæ in summa

Imprecationes.

T. V. P. II. p. 296. *seq.*

T. II. pag. 325.

velocitate dissolvere, ut aperte constaret, quod ei ipse, qui nominatus fuerat, ad extrahendas caligas diabolus obedisset. Quod mox ut presbyter vidit, vehementer expavit, magnisque vocibus clamare cœpit, dicens: *Recede, miser, recede: non enim tibi, sed mancipio meo locutus sum.* Ad cuius vocem protinus recessit, & ita ut inventæ sunt, magna iam ex parte dissolutæ corrigiæ remanserunt. Qua in re colligi potest, antiquus hostis, qui tam præsto est factis corporalibus, quam nimiis insidiis, nostris cogitationibus insistat."

Neque vero superstitiosum fuerit, sed pium sane, atque etiam necessarium omnino, ut salutaris incutiatur timor, in tanta maledicendi, imprecandique consuetudine, id genus maxime, quod ex S. Gregorio notavimus; quodque frequentissimum est in diaboli hostis nostri irreconciliabilis nomine, ut quisque merito sibi imputet, si ad nefanda, continuo insidias struens, vota adesse a Deo iusto permittatur iudicio: quod enimvero nisi tanta foret temperatum benignitate, quot quæso non detineret adversarius noster diabolus, qui *tanquam leo rugiens circuit, quærens, quem devoret!*

Incantationes, ligaturæ, philacteria

LVII. Incantationum passim in scripturis veteris testamenti fit mentio, fuitque frequens, fato quodam ac piaculo primorum parentum, per serpentes, ut notatur psal. LVII. Tertullianus *ad martyres* de diabolo *Fugiat*, inquit, *conspectum vestrum, & in ima sua delitescat, contractus, & torpens, tanquam coluber excantatus aut effumigatus.* S. Augustinus de *Genesi ad litteram* lib. XI. c. 28. de tentatione diaboli per serpentem quæstionem movens, an serpens verba diaboli in se loquentis intellexerit? „Nam (addit) & quod putantur audire & intelligere serpentes verba *Marsorum*, ut eis incantantibus prosiliant plerumque de latebris, etiam illic diabolica vis operatur ad cognoscendam ubique providentiam, quam rem cui rei naturali ordine subiiciat, & quid etiam voluntatibus malis sapientissima potestate permittat, ut hoc magis habeat usus, serpentes moveri carminibus hominum, quam ullum aliud genus animantium. Etiam hæc enim non parva testatio est, naturam primitus humanam serpentis seductam esse colloquio. Gaudent enim dæmones, hanc sibi potestatem dari, ut ad incantationem hominum serpentes moveant, ut quolibet modo fallant, quos possunt. Hoc autem permittuntur ad primi facti memoriam commendandam, quod sit eis quædam cum hoc genere familiaritas."

Cap. 2. p. 137.

T III. pag. 288.

Genus hoc superstitionis christianismum etiam invasisse ex concilio *Carthag.* IV. an. 398. can. 89. constat, ubi decernitur, auguriis vel incantationibus servientem a conventu ecclesiæ separandum. Addatur concilii

T. II. Conc. p. 1208.

cilii *Agathensis* can. 68. &, quem iam supra attulimus, conc. *Turonensis* III. can. 42. relatus in capitular. CAROLI M. & LUDOVICI *Pii*, itemque in decreto BURCHARDI, IVONIS, & GRATIANI causa XXVI. q. 7. cap. 15. S. AUGUSTINUS lib. II. de doctr. Christ. de superstitionibus & artibus magicis agens: „Ad hoc genus (inquit) pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quas characteres vocant, sive quibusdam rebus suspendendis, atque illigandis, vel etiam aptandis quodammodo non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes aut occultas, aut etiam manifestas: quæ mitiore nomine physica vocant, ut quasi non superstitione implicare, sed natura prodesse videantur: sicut sunt inaures in summo aurium singularum, aut de struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cum dicitur tibi singultienti: dextra manu sinistrum pollicem teneas.“ Ipsum clerum quibusdam superstitionibus olim infectum fuisse, elucescit ex Concilio *Laodiceno* c. 36. statuente: *Quod non oporteat sacris officiis deditos, vel clericos, magos, aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula comprobantur. Eos autem, qui his utuntur, ab ecclesia pelli præcipimus.* Hoc tamen specie quadam pietatis factum, ex laudato mox canone concilii *Cabilonensis* colligitur. Id quod S. CHRYSOSTOMUS in amuletis & phylacteriis, quorum alias facit mentionem, non tulit: „Amuleta (inquit) etsi de iis millies philosophentur, qui ex iis rem faciunt, dicentes: Deum invocamus, & nihil amplius facimus, christiana & fidelis est mulier, & quæ sunt eiusmodi, ea res est idololatria.“ Libro VIII. adversus *Iudæos* christianos vehementer incessit ad *Iudæos* recurrentes, ad IOBUM, paralyticum, & LAZARUM in evangelio provocans: „Haud tamen (subdit) quærebat incantatorem, non petala circumligavit, non expertus est præstigias, non veneficos ad se vocavit, nec aliud quidquam vetitarum artium tentavit; sed prius habuit illis immori malis, quam ulla ex parte deserere pietatem. Quam igitur veniam nos impetrabimus, qui, cum illi in tantis malis perdurarint, ob febriculam, aut leve vulnus procurrimus ad synagogas, veneficos, ac impostores in ædes nostras accersimus?“ Et paullo post: „Itaque ne tantam nos provocemus iram. Etiamsi enim videantur aliqui febrem incantamentis sedare, non enim vere eam sedant: tamen aliam vehementiorem in conscientiam inducunt febrem. . . . Hæc, stimulis quotidie pungens te ratio, flagellansque conscientiam, dicet. Quæ igitur est hæc sanitas, cum intus tam multas habeamus cogitationes accusatrices? Quodsi perduraveris paulisper, eosque qui vel incantationem aliquam canere voluerint, vel

T. III. c. 20. p. 31.

T. I. Conc. p. 1513.

Hom. VIII. in Ep. ad Coloss.

T. I. p. 682.

pag. 683 sq.

ligamina applicare corpori, nihil feceris, multa etiam cum contumelia tuis ex ædibus eieceris, protinus ab ipsa conscientia refrigerationem accipies. Etiamsi millies exurat febris; anima tua quovis liquore, quovis rore meliorem, utilioremque mitigationem adducet. Sicut enim postquam incantationem receperis sanus licet, miserius affectus es iis, qui febre laborant, dum tecum reputas peccati magnitudinem, sic nunc quoque, etiamsi febricites, innumeraque patiaris mala; repulsis impiis illis, quovis sano homine melius, mente exultante eris affectus, anima gaudente, & exhilarata, conscientia laudante te, probante &c."

Necromantia.

pag. 22.

LVIII. Tertullianus post varia superstitionum gentilium genera offuciasque dæmoniacas in apologetico capite 22. recensita, caput mox sequens de necromantia, qua mortui, dii manes evocabantur, umbræ & imagines responsa dabant, sic orditur: „Porro si & magi phantasmata edunt, & iam defunctorum infamant animas, si pueros in eloquium oraculi elidunt, si multa miracula circulatoriis præstigiis ludunt, si & somnia immittunt, habentes semel invitatorum angelorum & dæmonum assistentem sibi potestatem, per quos & capræ & mensæ divinare consueverunt &c." S. Augustinus „sive hydromantia (inquit) sive necromantia id ipsum est, ubi videntur mortui divinare." Pertinet huc locus consultationum Zachæi christiani, & Apolonii philosophi lib. I. c. 13. quo Zachæus christianus Apolonio a) philosopho miraculis christi magorum peritiores, qui & mortuos suscitant, opponenti, sic respondet: „Nec me præterit magicis carminibus non mortuorum, sed dæmonum spiritus evocari, eosdemque per phantasiam paulisper simulare, quod non est: conditionem præterea addere falsitati, ut aut non visi respondeant, aut si videntur. obticeant: ut imprudentium vota debilia umbrarum illudat effigies. Defunctorum autem animæ resolutis corporibus ad sedes debitas perducuntur, ac pro meritis usque ad futuri iudicii diem vel in locis beatorum morantur, & subiectæ magorum invocationibus non sunt; aut quibusdam clausæ carceribus venire ad superna prohibentur: ita fit ut iisdem venire vel dedignantibus, vel retentis, eorum similitudinem dæmones fingant, ut & fallaciæ, quam diligunt, semper intersint, & credentes talibus veri imitatione frustrentur."

Fuit hæc vexatissima olim inter christianos doctores quæstio I. *Reg.* XXVIII. de pythonissa Samuelem evocante, quam imprimis copiose Origenes in eum locum disceptavit, adversarium postea nactus S. Eustatium *Antiochenum* episc. & confessorem; amborum vero dissertationes

a) De hoc aliisque veteribus magis pluribus tractat dell' Osa lib. II. c. 9.

nes sunt insertæ T. IV. *Bibl. PP.* ed. novæ *Venetæ* p. 541. &c. de engastrimytho seu ventriloqua. *Hoc est*, ut interpretatur S. BASILIUS in *Is.* VIII. 19. *qui in Pythone futura prædicunt, per ventrem obsessi, ipso spiritu loquente, qui & de terra loquuntur, inania quædam effutientes.* Sic LXX. Intt. nominant Pythonissam in *Endor*, & S. AUGUSTINUS mulierem illam, quæ in actis apost. legitur habuisse spiritum pythonem. „Non enim (inquit) quia imago SAMUELIS mortui SAULI regi vera prænuntiavit, propterea talia sacrilegia, quibus imago illa præsentata est, minus execranda sunt: aut quia in actibus apostolorum ventriloqua femina verum testimonium (perhibuit) apostolis Domini, idcirco PAULUS apostolus pepercit illi spiritui, ac non potius feminam illius dæmonii correptione atque exclusione mundavit."

De doctrina christ. lib. II. n. 35. T III. p. 33.

LIX. Pertinent huc arioli, ad quos vel magos, qui declinaverit interfecturum se Deus de medio populi sui, *Lev.* XX. 6. denuntiavit. Et v. 27. *Vir sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur: lapidibus obruant eos: sanguis eorum sit super eos.* Sic *Deuter.* XVIII. *Non inveniatur in te, qui ariolos sciscitur, & observet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incantator, nec qui pythones consulat, nec divinos, aut quærat a mortuis veritatem.* Hæc omnia sibi impietate coniuncta noverat mulier Pythonissa a SAULE expetita sic respondens I. *Reg.* XXVIII. 9. *Ecce tu nosti, quanta fecerit* SAUL, *& quomodo eraserit magos & hariolos de terra.* S. PETRUS *Chrysologus* ad istud etiam genus necromantiæ respicit, dum serm. XVIII. a variis huiusmodi diabolicis superstitionibus fideles avocat. *Modo est*, ait, *fratres, ne nos infidelitas ad eorum revocet servitutem: non laqueemur auguriis, non divinatione fallamur, non capiamur sortibus, non a manibus inducamur, non seducamur mortibus, non pestibus anhelantibus captivemur.*" In concilio *Ancyrano* an. 314. pœnitentia quinque annorum, *secundum regulas antiquitus constitutas*, decernitur c. 23. in eos, *qui auguria vel auspicia, sive somnia vel divinationes quaslibet secundum morem gentilium observant, aut in domos suas huiusmodi homines introducunt, in exquirendis aliquibus arte malefica, aut ut domos suas lustrent.*

Divinationes, observationes vanæ. *pag. 33.*

T. I. Conc. pag. 1475.

Reliquias eiuscemodi paganismi proclivius erat adhuc tunc serpere, cum neque ad hodiernum diem penitus omnes eiusmodi superstitiones valuerint aboleri, specie quadam veritatis, aut etiam religionis deceptis plerumque hominibus: quod de quodam superstitionis genere adhucdum grassante, res sc. occultas per specula aliasque res pellucidas aqua e. c.

dete-

detegendi, obſervat Io. *Sarisberienſis* lib. II. *de nugis curialium* c. 27. „Fruſtra ſibi (inquit) ſpecularii blandiuntur, quod nihil immolant, nulli nocent, ſæpius proſunt, dum furta detegunt, maleficiis purgant orbem, & ſolam utilem aut neceſſariam appetunt veritatem.“ Diſputat deinceps ad mentem antiquorum Patrum, quod maligni ſpiritus interdum futura prænoſcunt. *Nihil enim norunt*, ut loquitur S. ANTONIUS apud S ATHANASIUM in oratione ſæpius citata, *quod nondum extet: ſolusque Deus novit omnia, antequam fiant. Illi vero ſiqua viderint, quaſi fures concitato curſu referunt.* Et poſtea: *Ita exorta olim ſunt gentilium oracula, & ita illi olim a dæmonibus decepti ſunt: ſed fallacia invenit finem. Venit enim Dominus, qui dæmones cum vafritie illa ſua de medio ſuſtulit. Nihil quippe illi a ſe ipſis norunt; ſed quaſi fures, quæ apud alios cernunt, hæc loquuntur: potius coniecturare dicendi ſunt, quam prævidere.* Aliam fallaciam detegit S. AUGUSTINUS, *aliquando iidem nefandi ſpiritus*, inquit, *etiam quæ ipſi facturi ſunt, velut divinando prædicunt.*

T. VII. Bibl. PP. p. 643.

Lib. II. de Geneſi ad lit. c. 17.

Libro II. *de doctrina Chriſt.* poſtquam capite vigeſimo primo, & ſequenti, multa diſſeruiſſet S. AUGUSTINUS de illo genere pernicioſæ ſuperſtitionis, quo obſervatione, conſtellationeque ſiderum ad cognoſcendam vitæ ſeriem paſſim ſunt abuſi etiam ad noſtra uſque tempora, *qui genethliaci propter natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgo mathematici vocantur*, ſic concludit n. 34. & 35. „Quare iſtæ quoque opiniones quibusdam rerum ſignis humana præſumtione inſtitutis ad eadem illa quaſi quædam cum dæmonibus pacta & conventa referendæ ſunt. Hinc enim fit, ut occulto quodam iudicio divino cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi & decipiendi pro meritis voluntatum ſuarum, illudentibus eos atque decipientibus prævaricatoribus angelis, quibus iſta mundi pars infima ſecundum pulcherrimum ordinem rerum divinæ providentiæ lege ſubiecta eſt. Quibus illuſionibus & deceptionibus evenit, ut iſtis ſuperſtitioſis & pernicioſis divinationum generibus multa præterita & futura dicantur, nec aliter accidant, quam dicuntur, multaque obſervantibus ſecundum obſervationes ſuas eveniant, quibus implicati curioſiores fiant, & ſeſe magis magisque inſerant multiplicibus laqueis pernicioſiſſimi erroris.“

T. III. p. 33.

Quod perinde dici poteſt de innumeris vulgi obſervationibus ſeu vana obſervantia in ſe quidem futili ac inani, ut tamen nil obſtet quo minus Deus iuſto iudicio eventum, malumque omen, quod ſuperſtitioſe præſagiebatur, quandoque permittat, ac detur locus diabolo ad temporale & ſpirituale animæ detrimentum: ab hoc ſiquidem ſimpliciores ignoran-

tia

tia excuset, non tamen rerum causas doctos, quales ex officio esse animarum pastores, aliosque dedocere errorem debent. S. AUGUSTINUS, postquam varia huiusmodi in medium attulisset, lepido CATONIS concludit dicto, qui cum esset consultus a quodam, qui sibi a soricibus erosas caligas diceret (quæ res erat mali ominis) respondit, non esse illud monstrum, sed vere monstrum habendum fuisse, si sorices a caligis roderentur. *Ibid. n. 31. p. 32.*

LX. Multa GRATIANUS in suo decreto P. II. causa XXVI. ex veteribus conciliis, collectionibusque canonum, ac summorum Pontificum rescriptis q. 5. congessit, imprimis etiam contra temerarias & superstitiosas sortes, sub nomine fictæ religionis, quas Sanctorum sortes vocant concilia *Agathense* can. 42. & *Aurelianense* I. can. 9. reprobantque; *Petrus* PITHÆUS vero formulas precum ex msc. *Paris.* collectioni canonum adiecit hoc exordio: *Incipiunt sortes sanctorum apostolorum, quæ nunquam fallentur aut mentientur &c.* Variæ enimvero possunt esse divinatoriæ sortes, de quibus aliisque superstitionum magicarum generibus Canonistæ ad titulum Decretalium *de Sortilegiis* tractant; eoque passim etiam reducunt illum VII. *Decretal.* lib. V. tit. 12. *de maleficis & incantatoribus.* Sortilegia.

LXI. Superest demum illa tentationis diabolicæ ratio, qua maxime allectat cacodæmon rerum cupidum genus humanum, quove ariete tertio non horruit ipsum Christum dominum aggredi. „Bis iam victus erat (sunt S. IRENÆI verba) de scriptura diabolus, cum est traductus, contraria præcepto Dei suadens, & secundum sententiam suam Dei hostis ostensus. Qui & magne confutatus, & quasi semetipsum colligens universam, quam habebat virtutem, in mendacio ordinans, tertio ostendit ei sæculi regna omnia dicens, quemadmodum meminit LUCAS: *Hæc omnia tibi dabo, quoniam mihi tradita sunt, & cui volo, do ea, si procidens adoraveris me.*" *In mendacio* dicit; hinc capite mox sequenti „Deinde (subdit) nec illa itaque quæ promisit, præstabit. Quomodo enim præstabit ei, qui cecidit? Deinde, quoniam dominatur hominibus, & ei ipsi Deus, & nolente Patre nostro, qui est in cœlis, neque passer cadet in terram. Illud igitur quod ait: *Hæc omnia mihi tradita sunt, & cui volo, do ea;* ut in superbiam elatus ait. Neque enim conditio sub eius potestate est: quandoquidem & ipse unus de creaturis est. Neque ipse hominum regnum attribuet hominibus; sed secundum ordinationem Dei Patris, & cætera quæque, & quæ sunt erga homines, disponuntur. Dominus autem ait: *Quoniam diabolus mendax est ab initio, & in veritate non stetit.* Si itaque mendax est, & non stans in veritate, videlicet non ve-

Incassum prorsus ad thesauros eruendos. *Lib. V. contra hæreses c. 21. pag. 318. seq.* *Luc. 4, 6. 7.* *Ib. p. 320.* *Ioan. 8, 44.*

verum dicebat: *Quoniam hæc omnia mihi tradita ſunt, & cui volo, do ea*; ſed mendacium loquens." Add. c. 24. n. 3. Perinde etiam patrem mendacii ob idem inceſſit S. GAUDENTIUS *Brixienſis* ſerm. XVIII. *de villico iniquitatis*. „Qui (inquit) Chriſti rerum omnium conditori auſus eſt regna mundi promittere, ſua illa eſſe impudenter aſſerendo. *Hæc omnia mea ſunt*, inquit, *& cui volo, do ea. Tu itaque ſi procidens adoraveris me, erunt tua omnia.* O inenarrabilis Chriſti patientia, quæ idcirco tentatorem loqui permittit, ut ſuſcepto homini artem prœliandi, atque vincendi, in ſemetipſo demonſtraret! O effrenis diaboli mendacis audacia! Deum ſentit, & tentat: Dominum novit univerſæ creaturæ, cui ſua eſſe mundi regna mentitur, & ei ſe largiturum poſſeſſionem creabilium pollicetur, per quem creata eſſe omnia non ignorat. Ab initio enim, *ſicut ſcriptum eſt, homicida fuit diabolus, & in veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo.*"

pag. 133.

Innumeros enimvero deluſit, deluditque mendax ſpiritus, quotquot ab eo aliquid accipere poſſe ſperant rerum huius mundi paupere nimirum diabolo. Commode opportuneque huc adplicatur S. MACARII *Ægyptii apophthegma* XXIV. qui aliquando præteriens per *Ægyptum* unacum fratribus, audivit puerum ita matri ſuæ loquentem: *Mater, quidam dives diligit me, & odi eum, pauper vero odit me, ac eum diligo. Quo audito ſermone admiratus eſt abbas* MACARIUS. *Dicunt ei fratres: quid hoc verbi eſt, Pater, quod affectus ſis admiratione? Reſpondit illis ſenex: Revera Dominus noſter dives eſt, diligitque nos, nec volumus illi obtemperare; inimicus autem noſter diabolus pauper eſt, odioque nos proſequitur, & diligimus eius impuritatem.*

T IV. Bibl. PP. p. 229. T. II. opp. p. 255.

Multiplici autem hic homines decipit fallacia, dum pauper promittit, quod non habet; deinde ſpecie religionis fallit, oratione nempe, quam *Chriſtophori* vocant: &, quis credat? paſſim dementat homines, ut per eam divitias a diabolo ſe ſe accepturos ſperent novo, putido, anilique mendacio, ac ſi CHRISTOPHORUS Chriſtum infantulum per mare transportans, theſauros omnes in naulum a Chriſto acceperit in mari deliteſcentes. Tota autem fabula ex pictura ſymbolica accepit originem, qua CHRISTOPHORI etymon explicatur, quemadmodum IGNATIUS M. utitur nomine θεοφόρε in inſcriptione epiſtolarum, idemque ei tribuitur in martyrio & vita illius, itemque actione I. concilii generalis VIII. & alibi, ut annotat COTELERIUS, variaſque eius appellationis rationes examinat not. 2. in epiſtolam S. IGNATII I. ad *Epheſios*. Frequens admodum, ſi uſpiam alibi in noſtris terris eſt hoc ſuperſtitionis genus ac impietas, peccatumque in diœceſi *Conſtantienſi*, late per *Alemanniam* patente, epiſcopo a non multis annis reſervatum.

LXII.

LXII. Cum vero semper in ecclesia agnitum sit, superstitiosum esse omnem illum rerum usum, qui sine verbo Dei & ecclesiæ doctrina fit, si in præscriptis aliquibus ritibus, & observantiis, quarum rationabilis causa reddi non potest, fiducia collocatur, certo aliquem exspectandi eventum, quem res illa nec ex natura sua, nec ex institutione divina, nec ex ordinatione aut approbatione ecclesiæ producit, locum habere potest regula illa TERTULLIANI iam allata, *nihil non diaboli esse, quidquid Dei non est*: non quod diabolus aut possit aut velit præstare quidquam hominibus, sed eo tantum, ut fallat, in errorem deducat, & superstitionem, sicque sibi obnoxios reddat, ac secum in perditionem abducat mortales, quos pessime odit, nihilque non in eorum perniciem tentat, fideles etiam a se alienos; unde omni modo ab eius insidiis cavendum est. „Quantum ille (monet S. GAUDENTIUS *Brixiensis* Serm. XVIII. *de villico iniquitatis*, quem diabolum interpretatur) in opere iniquitatis suæ nocendi peritus est, tantum nos studiis salutaribus eruditi, & ab omni prudentia instructi, atque armati esse debemus, *induentes* nos ipsos *loricam fidei*, *& galeam salutis*, *& gladium Spiritus*, *& scutum inexpugnabile æquitatis*, *in quo possimus*, ut hortatur apostolus, *omnia nequissimi ardentia extinguere*, ne nos incautos suggestionum suarum spiculis ubicumque configat, ne inermes opprimat, ne interficiat dormientes, ne & vigilantes & armatos, si usum belligerandi nesciamus, interimat. Prudentiores enim reperiuntur interdum spiritus immundi, quos filios sæculi, id est *tenebrarum filios* Dominus nuncupat, *quam filii lucis*."

Cum diabolus nocere tantum intendat impia superstitione.

De Spect. c. 24. p. 83. De cultu femin. c. 7 p. 153.

p. 186.

LXIII. Quod quidem uti de omnibus recte dicitur, qui se fallacia maligni spiritus abduci sinunt, de illis tamen potissimum valet simplicioribus plerumque ac obtusioris ingenii, aut sexus debilioris hominibus, qui variis his modis in aberrationem ducuntur. Vitio temporum multi medio ævo, ac deinceps ob reconditiorem scientiam, vel artem pro magis sunt habiti e. c. GERBERTUS ex archiepiscopo *Remensi* SILVESTER II. Pontifex *Romanus*; *Ioannes* FAUSTUS inter primos artis typographicæ inventores, *Parisiis*, ut perhibent, dum exempla typographica pro manuscriptis venditaret, in suspicionem magiæ atque examen vocatus. Sed his missis, eos hic petimus, qui inani ducti persuasione, ac spe, magicis sese superstitionibus dedentes, in laqueum incidunt diaboli, quo nullum infestius est religioni malum: quod quidem ex opinione vulgi eximendum omnino est; ne occasio relinquatur desperatis & malitiosis ad diabolum recurrendi, atque ab eo aliquid magicis præstolandi artibus & superstitionibus.

A qua tantopere cavendum.

Vid. Naudæi Apolog. virorum de magia falso suspectorum.

Quare, licet nunquam satis nobis ab eius infestationibus caveamus, timeamusque, vicissim tamen in alterum extremum labi proclive est, ut

timeamus, ubi non eſt timor, nimia anilique credulitate, ac perſuaſione de phantaſticis ſomniis, imaginationibusque ſtrigium ſtrigonumque, ſeu præſtigiatorum, eorumque veneficiis ac faſcinationibus: ut ſi etiam non iam nihil omnino eſſe concedatur magia, ea certe vis minime tribuatur, quæ ad nutum libidinemque cuiusque a diabolo exagitatæ vetulæ, aut ipſius diaboli nocendi cupiditatem, præſto ſit, atque orbem maleficiis, veneficiisque impleat: tametſi non negemus, Deum iuſto iudicio, ut olim,
a ita etiamnum permittere a) poſſe infeſtationes huiusmodi & faſcinamenta: effectusque veneficos, & præſtigioſos, quibus ſenſibus & imaginationi illudunt, cuius cum ſuapte natura tantæ ſint vires, ut MURATORIUS oſtendit, aliique, eo magis etiam dæmonum impoſturis offuciisque obnoxia eſt, fraudibus & fallaciis unice genus humanum in præceps agere laborantium, contrariis etiam ſtudiis, ut factum animadvertere licet hac ipſa in re: dum veritatem ſuæ nocendi libidinis mendaciis ac falſitate, ſuperſtitionis fovendæ cauſa obfuſcarunt ſemper, ex gentiliſſimo ſemina ſuarum præſtigiarum ac ſuperſtitionum magicarum in ipſum Chriſtianiſmum ſpargentes, falſa etiam veris miſcentes, atque confundentes tempora ipſasque divinas ſcripturas, diverſas item narrationes & opiniones hominum. „Decipiunt enim auditores (ut cum S. Io. *Chryſoſtomo* loquar) quapropter & PAULUS ipſis tametſi vera dicentibus impoſuit ſilentium, ne ex veris nacti occaſionem, poſt admiſcerent mendacia, fidemque ſibi conciliarent. Cum enim dixiſſent, *Iſti homines ſervi Dei altiſſimi ſunt, annuntiantes vobis viam ſalutis*, dolens apoſtolus increpavit pythonem, atque exire iuſſit. Et tamen quid mali dicebant? *Iſti homines ſervi Dei altiſſimi ſunt:* ſed quoniam plerique ſimpliciores non norunt ſemper diiudicare, quæ a dæmonibus dicuntur, ſemel eos excluſit a fide. Ex infamium numero es (inquit) non eſt tuum libere loqui, tace, obmuteſce; non eſt tuum prædicare, apoſtolorum iſta eſt auctoritas. Quid uſurpas, quod tuum non eſt? Sile, infamis es. Sic & Chriſtus dicentes ipſi dæmones, *Novimus te, qui ſis*, increpavit multa cum acrimonia: nobis præſcribens, ne quo pacto dæmoni fidamus, etiamſi tibi aliquid veri loquatur, fugiamus eum & averſemur. Nam ſana dogmata ſalutiferaque non a dæmonibus, ſed ex divina ſcriptura licet exacte diſcere."

Concione de Lazaro T. I. p. 728.

Ne tamen in alterum incredulitatis extremum prolabamur.

LXIV. At noſtro demum ævo diabolus hyperaſpiſtas hic hominum illud genus invenit, qui, quod omnia pernegent, explodantque ceu vulgaria, ſibi ſuffeni, ſublimes ſpiritus haberi amant: nempe iuxta S. AU-

GUSTINUM

a) Vid. P. *Iordan.* SIMON die Nichtigkeit der Hexerey und Zauberkunſt p. 287. 288. edit. 2.

GUSTINUM *vulgo etiam magnos ſpiritus ſuperbi habere dicuntur; & recte, quandoquidem ſpiritus etiam ventus vocatur.* Ecquis vero crederet, qui ita turgidi ſunt ſpiritu, ut potiſſimum materialiſmo eſſe infectos, atque in hoc etiam eidem patrocinari, dum dæmones e rerum natura tanquam non entia, & a commercio ſocietateque humana penitus excludunt: nec verentur dæmonologiam ceu præiudicium *Iudaicum* exſibilare, cui ſe CHRISTUS & apoſtoli accommodarint, duro ſcilicet & ſuperſtitioſo populo. Quæ certe a blaſphemia nihil abeſt, Chriſto, qui eſt ipſa veritas, aut eius apoſtolis & evangeliſtis imputata ſimulatio; imo quod animus horret dicere, aperta foret contradictio in Chriſto, dum *Sadducæos*, qui *dicebant non eſſe reſurrectionem*, *neque angelum*, *neque ſpiritum Matth.* XXII. 23. palam impugnat, PAULUS autem publice ſe *Phariſæum*, qui *utraque confitentur*, declarat.

De ſermone Domini in monte lib. I. n. 3. T. III. P. II. p. 166.

Act. 23. 8.

Haud procul adeo abeſſe videtur, etiam ex Catholicis non nemines eo tandem opinione abduci, ut dæmonologiam omnem ipſaque dæmonia infeſta hominibus inter entia rationis cum *I. Sal.* SEMLERO profeſſore *Halenſi* reponant, qui, quidquid in ſacra ſcriptura de dæmonibus dæmoniacisque legitur, in allegoriam detorquet, modumque ac notionem clamat ex ſuperſtitione gentilitia, *Iudaica*que aſſumtam, ut nuperrime iterum mentem ſuam SEMLERUS expoſuit, atque a *Io. Caſp.* LAVATERO celebratiſſimo orphanotrophii *Turicenſis* eccleſiaſte provocatus in cauſa *Gaſſneriana* arbiter, non tantum detrectavit conditionem, ſed etiam novis conatibus ſuam aſſeruit ſententiam, ob quam aliaque paradoxa apud ſuos etiam male audit, conciliavitque ſibi odia, de quibus in reſponſoriis ad cl. LAVATERUM ipſe conqueritur; omnia vero ſuſque deque habet, nec latum cedens unguem; neque obteſtationibus concedit amiciſſimi LAVATERI, etſi eius cum bonis omnibus ſuſpiceret ſinceritatem, æquanimitatemque coniunctam cum ſingulari ſtudio religionis, quo adductus accurato, rigidoque examini ſubiicienda exiſtimavit, quæ fama ferebantur tam crebra, tot ac tantis teſtimoniis, relationibusque aſſerta, quibus tam facile fidem detrectare haud liceret, de rebus ſtupendis geſtis in nomine IESU: ita eius nominis virtutem perſpectam LAVATERUS reveritus ex promiſſione Chriſti toties in evangelio, ut paullo poſt videbimus, teſtata verbis & opere contra dæmones omnemque virtutem inimici, nec quidquam ſe in transverſum agi paſſus eſt a SEMLERO in alia omnia eunte, ſuisque obſtinate inhærente præiudiciis, ac adoptatis erroribus, quos mundo ſua opinione faſcinato, perinde ac ſuperiore ſæculo BEKERUS, ut obtrudat, nihil non molitus eſt, amice quidem adverſus LAVATERUM modeſtiſſimum ac SEMLERI imprimis ſtudioſum, ut legere eſt in litteris

ac ſcriptis, quæ amœbæa in hoc argumento ab ipſo SEMLERO *Halæ Magdeb.* edita anno ſuperiore proſtant.

Alii dum contra Dei ſapientiam, bonitatem & iuſtitiam pugnare clamant, ſiquidem permittere dicatur homines a diabolo ad mala induci, aut male haberi, ipſi potius *Manichæiſmo* aliisque monſtris opinionum & errorum circa originem mali locum dant, pugnamque inter divina attributa, ut nuper BÆLIUS, conſtituunt: perinde enim ſapientiæ & bonitati repugnare diceretur permiſſio mali generatim in rerum natura, ſive illud ab homine, ſive a dæmone, ſive utrinque, prout rem prima mox vet. teſt. pagina *Gen.* III. pandit, oriatur. Nihilominus ſemper & ubique fieri coram cernimus, ut homo homini mala inferat, mutuoque igne, ferro arctiſſima naturæ ſocietate coniuncti homines graſſentur, invicemque bello concidant; a diabolo autem genus humanum tentari infeſtarique in anima vel corpore ſanctitati Dei repugnet, ac divina inter ſe committat attributa? Dum nihil penſi habetur, auctoritatem divinæ ſcripturæ, atque adeo Dei veritatem fundamentumque religionis chriſtianæ in lapſu hominis, a Chriſto e ſervitute Diaboli redemti, labefactari. Sic dum ſuperſtitioni aditus clauditur, impietati irreligionique aperitur ianua; vulgi credulitate prætexta, fides in diſcrimen vocatur.

Nec dicant poſt Chriſtum igitur ſaltem, qui *exſpolians principatus*
Col. 2, 15. *& poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans in ſemetipſo*, ceſſent infernalis hoſtis inſidiæ: quandoquidem nobis Chriſtus non ſolum exemplum, ſed vires etiam & præſidium pariter de eo ad immarceſſibilem gloriæ coronam triumphandi conceſſit. Satius igitur eſt ac omnino neceſſarium, armare ad prœlium, cautosque reddere adverſus inſidias, quam incurios ac veluti ſecuros, quaſi vero nullus immineat, aut in inferno religatus ſit hoſtis, a quo nihil adeo timendum.

Ex toto tractationis huius noſtræ complexu elucefcet, quam aliena ſit hæc perſuaſio a ſententia eccleſiæ, aſſerta, ac comprobata in S. liturgia ac SS. Patrum traditione: iuxta eam quam ſemper eccleſia catholica inviolabilem tenuit regulam, tenetque ſecundum præſcriptum concilii *Tridentini*, ac formulam iuramenti fidei interpretandi S. ſcripturam (in qua a principio veteris teſtamenti, usque ad finem novi dæmonurgia manifeſtatur) iuxta unanimem SS. PP. conſenſum, quem non tot teſtimoniis comprobatum damus, quin multo adhuc plura afferre in promptu eſſet. Scio equidem hanc accumulatis auctoritatibus ſcribendi methodum, theologicam ſcilicet, nauſeaturos illos, qui depravatæ ſuæ labe originali indulgentes rationi, philoſophari in hoc argumento amant. Edicant vero hi tales, quid ſuapte natura, omnem cognitionem noſtram ſenſuum adminiculo

culo percipientibus nobis, ſanæ pneumatologiæ ſuppetat ſine revelatione? qua remota, illi mihi multo minus immortalitatem animæ, ac ſpiritualem eius naturam ab animabus brutorum diſtinctam demonſtrabunt, quam ego illis ex conſtanti eccleſiæ ac SS. Patrum traditione perſuaſero dæmonurgiam, quam explicare allaboro, eccleſiæ equidem iudicio relinquens, ut definiat, an a blaſphemia abſit illa, quæ cancri inſtar ſerpit, ſententia, non SS. Patres tantum ſed & apoſtolos Chriſti, ipſumque Chriſtum verbum Dei in dæmonologia errori vulgari *Iudæorum*, gentilium, ac philoſophorum ſeſe accommodaſſe, ne ob rem parvi, ut dictitant, momenti, animos a ſe alienarent.

Exiſtimandum eſt hoc maximum hoſtis, noviſſimis appropinquantibus temporibus, ſtratagema, ut dum procul abeſſe creditur, eo tutius, ex improviſo ſine omni obſtaculo pro lubitu graſſetur; locumque hic cum primis habet, quod ſtrenuus contra diabolum pugil S. MACARIUS dudum poſt S ANTONIUM, integro ſermone ſuos commonendos duxit: „ut enim (inquit) præcedens ſermo monſtravit, ars hæc eſt ſatanæ; quodam tempore de induſtria ſe abſcondere, ac quaſi receſſiſſet, intermittere operari, quæ ſolebat; hoc ſpectantis, ut arrogantem ſui fiduciam parum cautis ſpiritualibus ingeneret." Quis enim vero ſibi a technis calidiſſimi ſerpentis, quam acutus etiam ſibi videatur, ſatis caveat? *Serm. de charitate c. 31. T. II. p. 179.*

Cum nobis, ut vidimus, ſacræ ſcripturæ ac omnis retro antiquitas hoſtis quaquaverſum imminentis inſidias prodant, ſuperſedendum eſt a curioſis quæſtionibus, quomodo dæmon intima noſtra penetret, atque infeſtet: quæ præciſe ſint, quave ratione effectum eat, quibus nos inceſſit, mala ſive quoad animam, ſive quoad corpus. S. AUGUSTINUS lib. III. de *Trinit.* n. 18. illum *Exodi* VIII. locum præ oculis habens *Digitus Dei eſt hoc*, ubi nempe magi alia potuerunt, permittente Deo, alia non potuerunt effingere, quæ MOYSES coram PHARAONE fecit portenta: „Quid autem (inquit) poſſint per naturam, nec poſſint per prohibitionem, & quid per ipſius naturæ ſuæ conditionem facere non ſinantur, homini explorare difficile eſt, imo vero impoſſibile, niſi per illud donum Dei, quod apoſtolus commemorat dicens: *Alii diiudicatio ſpirituum &c.*" *T. VIII. p. 802.*

Id nobis certum eſſe debet, qualeſcunque ſint ſatanæ infeſtandi vires, ac quicunque modi, poteſtatem Chriſtum reliquiſſe eccleſiæ ſuæ ſuper omnem virtutem inimici; neque vero orthodoxis dubia eſſe poteſt, aut debet, quæ hactenus viſibilis eccleſiæ nota contra diaboli operationes in obſeſſis corporibus conſpicua conſtanter fuit, fruſtra reclamantibus eccleſiæ hoſtibus, uti olim *Iudæis* Chriſto: ad quod exemplum provocat PAULINUS in vita S. AMBROSII n. 15. deridentibus *Arrianis* „tantam Dei gratiam„ *T. IX Bibl. PP. p. 25.*

tiam, quam ecclesiæ suæ catholicæ Dominus Iesus meritis martyrum suorum conferre dignatus est: venerabilemque virum Ambrosium narrabant pecunia comparasse homines, qui vexari ab immundis spiritibus mentirentur, atque ita ab illo, sicut & a martyribus se torqueri dicerent. Sed hoc *Iudaico* ore loquebantur *Arriani*, suppares scilicet eorum. Illi enim de Domino dicebant: *Quoniam in Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.* Isti de martyribus, vel de Domini sacerdote loquebantur, quod non Dei gratia, quæ per ipsos operabatur, immundi spiritus pellerentur, sed accepta pecunia se torqueri mentirentur. Clamabant enim dæmones, scimus vos martyres. Et *Arriani* dicebant: Nescimus esse martyres. Iam hoc & in evangelio legimus, ubi dixerunt dæmones ad Dominum Iesum: *Scimus te, quia sis Dei filius.* Et *Iudæi* dixerunt: *Hic autem unde sit, nescimus.* Sed non heic testimonium accipitur dæmonum, sed confessio. Unde miseriores *Arriani* vel *Iudæi*, ut quod confitentur dæmones, illi negent." Absit, ut his se filii veræ matris ecclesiæ consocient, temere eludentes argumentum hoc, quo ipso tam sæpe ad demonstrandam veritatem missionis suæ uti voluit Christus Iesus, atque *Gerasenum* illum a legione dæmonum liberatum se sequi volentem *non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis, quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui &c.*

Marc. 5, 19. *Luc.* 8, 39.

CAP.

CAPUT ALTERUM.

De exorcismorum in ecclesia virtute, variisque excludendi dæmones ac eorum infestationes modis.

I.

Siqui adhuc sint, qui ad ea, quæ de dæmonurgia hactenus non tam operosa quidem dicta sunt disquisitione, ut non multa plura colligi potuissent, fidem detrectent, eos nos ad ABAELARDUM insignem sæculi duodecimi novatorem relegabimus, qui negavit, diabolum unquam ius aliquod in homine habuisse, licet, ut de eo S. BERNARDUS testatur, confessus, „quod omnes doctores nostri post apostolos in hoc conveniunt, quod diabolus dominium & potestatem habebat super hominem, & iure eum possidebat, ideo scilicet, quod homo ex libertate arbitrii, quam habebat, sponte diabolo consensit. Aiunt namque, quod si quis aliquem vicerit, victus iure victoris servus constituitur. Ideo, (inquit) sicut dicunt doctores, hac necessitate incarnatus est filius Dei, ut homo, qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis iure liberaretur a iugo diaboli." SS. Patrum eam in rem sententias, quæve S. BERNARDUS l. c. contra ABAELARDUM communem illam Patrum traditionem floccipendentem disputavit, collegit *Dionys.* PETAVIUS *de Incarnat.* lib. II. c. 5. seq.

De dæmonurgia communis SS. Patrum sententia.

Contra quædam capitula errorum Abaelardi ad Innoc. II. c. 5. T. II. p. 650.

II. Atqui vero SS. Patres S. scripturæ vestigiis inhærent, uti hactenus vidimus, Christum & apostolos diaboli tyrannidem in genus humanum verbis & operibus demonstrasse, coercuisseque, palam etiam & publice eiectis tot ex corporibus dæmonibus; ut de Christo omnis fere apud evangelistas pagina testimonium præbeat, quid & ipse fecerit, qualemque suis potestatem dederit: veluti *Matth.* X. 1. solemni quodam ritu *convocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eiicerent eos &c.* Sic etiam dum apostolis prædicandi munus committit *Marc.* XVI. 17. primo loco notatur inter signa eos, qui Crediderint, secutura: *in nomine meo dæmonia eiicient &c.* Nempe ut iuxta aposto-

Potestas eiiciendi dæmones iuxta evangelium.

lum *in nomine* Iesu *omne genu flectatur cœlestium*, *terrestrium & infernorum:* uti revera legimus dæmonia *Luc.* IV. 41. exiisse a multis clamantia & dicentia: *Quia tu es filius Dei: & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum:* quod etiam *Marc.* I. 34. habetur. Dumque sic dæmones *credunt & contremiscunt*, *Iudæi* blasphemant, in *Beelzebub* eum eiicere dæmonia: nec deinceps defuere ex gentilibus, uti de Celso testatur Origenes mox libro I. contra eundem, qui magicis artibus tribuerunt miracula a Christo patrata; Iulianus autem apostata, teste S. Cyrillo *Alexandrino* omnes, quotquot unquam extiterunt incantatores, superasse effutit, Paulum, Petrum item, alibi tum omnes apostolos, ac ipsum Iesum sic blasphemans.

T.I. p.356. n. 38.

Lib.III.contra Iul.

Neque vero soli apostoli donis, cum quibus potestas eiiciendi dæmones semper coniuncta fuit, pollebant: apud Lucam X. 17. reversi leguntur septuaginta duo cum gaudio dicentes: *Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem:* confirmata iterum potestate *super omnem virtutem inimici.* Quin imo prohibentibus apostolis, ut *Marc.* IX. 37. narratur, quemdam in nomine Iesu eiicientem dæmonia, id improbat Christus.

Nihilominus dum, ut in *Actis* XIX. 13. legitur: „Tentaverunt quidam & de circumeuntibus *Iudæis* exorcistis invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini: Respondens spiritus nequam dixit eis: *Iesum novi, & Paulum scio; vos autem qui estis?* Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi, & vulnerati effugerent de domo illa.“ Nempe erant filii septem *Iudæi* Scevæ principis sacerdotum Christianis adeoque adversi; secus ac ille *Marc.* IX. ut palam fit ex verbis Christi v. 38. 39.

Testimoniis a primis ecclesiæ sæculis demonstrata.

III. Ut autem ex superiore capite intelleximus, quam sint variæ & innumeræ inimici insidiæ, superest, ut iam deinceps de præsenti ac promta per Christum medela explicare pergamus argumentum, quemadmodum D. Paulus ad *Romanos* scribens in epilogo epistolæ precatur: *Deus autem pacis conterat satanam sub pedibus vestris velociter.* Hac fiducia animatus S. Ignatius ad *Romanos* item scribens, quorsum ad martyrium ibat, Traiano iubente, confidenter cum cæteris tormentis, *mala*, petit, *diaboli tormenta in me veniant*, *tantummodo ut* Iesum *Christum nanciscar.* Generatim etiam Iustinus M. sæculo post Christum II. in dial. cum Tryphone, „Christi (inquit) nominis potentiam, dæmones tremunt, & reformidant, & hodie quoque illi per nomen Iesu Christi crucifixi

Patr. apost. T. II. p.29.

pag. 247.

cifixi sub PONTIO PILATO, qui *Iudæis* procuratorem egit, adiurati nobis parent.“ Et postea: „Et nunc nos, qui in IESUM Christum credimus, dæmonia cuncta, spiritus malignos adiurantes sub potestate eos nostra habemus.“ Haud absimiles sententias legere est in eiusdem oratione ad gentes, utraque item *Apologia*, I. ad ANTONINUM *Pium*, alteraque ad senatum *Romanum*: „Quos (hic addit) alii adiuratores, & incantatores & venefici vestri non sanaverunt, plurimi ex nostris Christianis per nomen IESU Christi sub PONTIO PILATO crucifixi adiurantes sanaverunt, & adhucdum sanant, exarmantes atque exigentes ab hominibus eos, qui illos obsederunt dæmones.“ Ex eodem adhuc sæculo S. IRENÆUS lib. II. adv. hæreses cap. 20. „*Ascendens enim*, inquit, *in altitudinem* Dominus per passionem, *captivam duxit captivitatem*, *dedit dona hominibus*, *& contulit credentibus in se super serpentes & scorpiones calcare*, *& omnem virtutem inimici*, id est principis apostasiæ.“ Et cap. 32. „Alii enim (inquit) dæmones excludunt firmissime, & vere, ut etiam sæpissime credant ipsi, qui emundati sunt a nequissimis spiritibus, & sunt in ecclesia.“

pag. 302. *pag.* 93. *pag.* 145. *pag.* 166.

Eodem argumento PIONIUS M. ad erigendos lapsos in persecutione Christianorum usus est apud RUINART. in actis sinceris: *Dicite quæso*, inquit, *cuius hominis discipuli*, *qui sit per vim mortuus*, *dæmonas tot per annos eiecerunt*, *facturique sunt*? S. VINCENTIUS vero DACIANUM iudicem compellans, diabolumque indigitans: „Iste est (inquit) quem cum satellitibus suis e corporibus humanis divina invocatione eiicimus; cui vos sub vanissimis figmentis ritum profani cultus exsolvitis, & nova dementia creatori creaturam præfertis. Exarsit ergo diabolus adversus christianam fidem, & dum contemni se ac despici videt, ingemuit.“ Hæc in S. Martyris actis referuntur ad annum Chr. 304. SS. PIONII vero & sociorum ad an. 250. ante hæc vero ad finem sæc. II. ineunteque ac adolescente sæculo III. primus scriptorum *Latinorum* TERTULLIANUS in Apologetico adversus gentes c. 23. palam & publice provocat: *Edatur hic aliquis sub tribunalibus vestris*, *quem dæmone agi constet*, *iussus a quolibet Christiano loqui*, *tam se dæmonem confitebitur de vero*, *quam alibi Deum de falso..... nisi se dæmones confessi fuerint*, *Christiano mentiri non audentes*, *ibidem illius Christiani procacissimi sanguinem fundite*. *Quid isto opere manifestius? quid hac probatione fidelius? &c.* Et postea c. 43. de ipsa dæmonum expulsione frequenti: *Quanti*, inquit, *habetis*, *non dico iam*, *qui de vobis dæmonia excutiant*, *non dico iam*, *qui pro vobis quoque vero Deo preces sternant*, *sed a quibus nihil timere possitis*. Et in sequentis operis eiusdem argumenti ad SCAPULAM *Africæ* præsidem exordio statim

pag. 146. *Ib. p.* 368. *pag.* 22. *pag* 34.

pag. 69. *Dæmones autem*, inquit, *non tantum reſpuimus, verum & revincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, ſicut plurimis notum eſt,* Hæc referuntur capite ſecundo, plura mox capite quarto, & alibi paſſim, ut frequenter de omnis generis machinationibus dæmoniacis iam eius auctoritate ſupra uſi ſumus, perinde ac S. CYPRIANI, quem TERTULLIANO mox iungimus eodem adhuc ſæculo illuſtrem *Africæ* præſulem ac martyrem, qui ad DONATUM ſcribens (quod primum inter eius opera ſcript. circa an. 246. legitur) „De Gratia Dei (hoc inter alia eius „donum recenſet) immundos & erraticos ſpiritus, qui ſe expugnandis ho„minibus immerſerint, ad confeſſionem minis increpantibus cogere; ut re„cedant duris verberibus urgere; conflictantes, eiulantes, gementes, in„cremento pœnæ propagantis extendere: flagris cædere, igne torrere. Res „illic geritur, nec videtur, occulta plaga, pœna manifeſta &c.“ Et poſtea p. 133. ad DEMETRIANUM: „O ſi audire eos velles & videre, quan„do a nobis adiurantur & torquentur ſpiritalibus flagris, & verberum tor„mentis de obſeſſis corporibus eiiciuntur, quando eiulantes & gementes „voce humana, & poteſtate flagella & verbera ſentientes venturum iudi„cem confitentur. Veni & cognoſce vera eſſe, quæ dicimus.“ Ante S. CYPRIANUM MINUCIUS *Felix* in ſuo OCTAVIO palam ad ipſum Gentilium provocat teſtimonium n. 27. „Hæc omnia ſciunt (ait) plerique pars veſtrum, ipſos dæmonas de ſemetipſis confiteri, quoties a nobis tormentis verborum, & orationis incendiis de corporibus exiguntur. Ipſe *Saturnus*, & *Serapis*, & *Iupiter*, & quidquid dæmonum colitis, victi dolore, quod ſunt, eloquuntur: nec utique in turpitudinem ſui, nonnullis præſertim veſtrum aſſiſtentibus, mentiuntur. Ipſis teſtibus eſſe eos dæmones, de ſe verum confitentibus credite. Adiurati enim per Deum verum & ſolum, inviti, miſeri corporibus inhorreſcunt, & vel exſiliunt ſtatim, vel evaneſcunt gradatim, prout fides patientis adiuvat, aut gratia curantis aſpirat. Sic Chriſtianos de proximo fugiunt, quos longe in cœtibus per vos laceſſebant. Ideo inſerti mentibus imperitorum odium noſtri ſerunt occulte per timorem &c.“ ORIGENES in ſimili argumento contra CELSUM lib. I. n. 46. hæc inter alia etiamnum ſuo tempore, medio nempe tertio ſæculo, apud Chriſtianos donorum ſpiritus ſancti veſtigia agnoſcit: „Num (inquit) dæmonia eiiciunt, morbos curant, & volente verbo futura prævident? Irrideat licet CELSUS, aut *Iudæus*, quem introduxit, quod dicetur, dicam nihilominus multos ad religionem Chriſtianam acceſſiſſe velut invitos: ſpiritu quodam repente ſive per uſum ſive per ſomnium in illorum animos agente, atque ita illos immutante, ut, quod in illam conceperant, odium deponerent, & pro illa mortem oppetere ſtatuerent,

pag. 3.

Bibl. PP. T. II. p. 397.

T. I. p. 361.

multa

multa eiusmodi novimus, quæ si scriberemus, tametsi illorum oculati testes fuerimus, benignam risus materiam præberemus incredulis, qui nos ex eorum ingeniis, quos talia finxisse norunt, iudicantes, hæc etiam a nobis conficta esse existimarent.“ Ad rem præsentem nihil hic opus est iis addere, quæ passim ex eodem auctore referimus, brevi excepta sententia ex eodem opere contra Celsum lib. VII. „Non pauci (inquit) Christiani eiiciunt ex obsessis corporibus, idque sine omni curiositate magorum & veneficorum, sed solis precibus, adiurationibusque simplicibus.“

Lactantius, quem ex sæc. IV. primum nominamus lib. V. divin. institut. c. 22. *de furore dæmonum in Christianos* eandem, quam iam ex aliis attigimus causam, proferens „Non enim (inquit) ipsi homines persequuntur, qui causam, cur irascantur innocentibus, non habent: sed illi spiritus contaminati ac perditi, quibus veritas & nota est & invisa, insinuant se mentibus eorum, & instigant impios in furorem. Hi enim, quamdiu pax est populo Dei, fugitant iustos & pavent; & cum corpora hominum occupant, animasque divexant, adiurantur ab his & nomine Dei veri fugantur. Quo audito tremunt, exclamant, & uri se verberarique testantur; & interroganti, qui sint, quando venerint, quomodo in hominem irrepserint, confitentur. Sic extorti, excruciatique virtute divini nominis, exsulantur. Propter hæc verbera & minas sanctos & iustos viros semper oderunt. Et quia per se nocere his nihil possunt, publicis eos odiis prosequuntur, quos sibi graves sentiunt.“ S. Antonius abbas in sæpe laudata oratione ad monachos, quæ in eo versatur argumento, ut suis Panicum timorem, quem dæmones variis aggressibus & monstris incutiebant, eximeret animo, tum etiam ex potestate eiiciendorum dæmonum vanam gloriam; „Neque porro (inquit) decet eiiciendorum dæmonum virtute gloriari, neque de morborum curationibus extolli: nec eum, qui dæmonia eiicit, admirari, eum, qui non eiicit, despicere; sed singulorum exercitationem quivis ediscat, & vel imitetur, æmuleturque, vel corrigat. Nam signa facere non nostrum, sed Salvatoris opus est: quare discipulis ait: *Nolite gaudere, quia spiritus vobis subiiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Nam quod nomina nostra in cœlis scripta sunt, virtutis vitæque nostræ testimonium illud est; eiicere autem dæmonia, Salvatoris donum.“

T. IV. Bibl. PP. p. 323.

Ib. p. 647.

In progressu eiusdem sæc. IV. S. Athanasius *de Incarnatione Verbi Dei* hoc etiam divinitatis eius argumentum extollit n. 18. „Nam illum dæmonibus imperare, eosque fugare non humanum, sed divinum opus est.“ Et postea n. 25. „Præterea si diabolus nostri generis hostis e cœlo de-

T. I. P. I. p. 62.

pag. 68.

lapſus circa hunc infimum aerem vagatur, ubi aliis dæmonibus utpote in contumacia ſui ſimilibus imperans, eorum opera homines ſeducit, & his, qui ſurſum ſunt, obſtare nititur: qua de apoſtolus: *ſecundum principem poteſtatis aeris, ſpiritus, qui nunc operatur in filiis contumaciæ.* Si inſuper venit Dominus, ut diabolum proſternat, aerem purget, ac nobis viam in cœlum per velamen, id eſt, carnem ſuam, ut ait apoſtolus, aperiat: denique ſi id morte faciendum fuit, quanam amabo, alia morte hæc potuiſſent peragi, niſi ea, quam in aere in cruce pertulit Dominus? Solus enim ille in aere moritur, qui in cruce vitam ponit. Quapropter huiusmodi mortem convenienter ſubiit Dominus. Hoc enim modo ſurſum elatus, aerem a diabolicis omnibusque dæmonum inſidiis purgavit, uti his verbis teſtatus eſt: *videbam ſatanam ſicut fulgur cadentem.*“

Libenter utor huius *de Incarnatione Verbi Dei* operis teſtimonio, cuius paſſim alii abutuntur quibusdam ſententiis, quibus poſt mortem Chriſti recte quidem, ut ſupra declaravimus, omnem virtutem diabolicam proſtratam aſſerit: „Nam (ut n. 32. loquitur) ſi Chriſtus mortuus iaceret, certe dæmones non fugaret, nec idola exſpoliaret; nec enim mortuo obtemperarent dæmones. Sed ſi eius nomine prolato palam fugantur, mortuum illum non permanere certiſſimum hoc indicium fuerit, præſertim cum dæmones, qui ea, quæ ab homine non videntur, ipſi vident, cognoſcere facile poſſent, an vere Chriſtus mortuus iaceret, nec proinde illi morem gererent. Nunc autem illum ipſum, cui impii non credunt, vident dæmones Deum eſſe, eamque ob cauſam fugiunt, ac coram eo procidunt, eadem, quæ olim, cum in corpore eſſet, dicentes: *Novimus te quis ſis &c.*“ Adhuc apertius vero, quomodo per Chriſtum dæmones cum ſuis portentis magicis, præſtigiis, & veneficiis propulſentur, poſtea explicat n. 48. „Veniat & quisquis ea, quæ diximus, experiri cupit, atque in mediis ipſis dæmonum præſtigiis, & oraculorum fallaciis, ac magiæ prodigiis, ſigno crucis, quæ apud ipſos ludibrio eſt, utatur, ſolumque Chriſtum nominet: mox videbit, quomodo per ipſum fugentur dæmones, ceſſent oracula, ars omnis magica veneficaque evaneſcat... Quodſi magum eum eſſe dicant, qui fit, ut a mago omnis ars magica deſtruatur, & non potius confirmetur? Namque ſi dumtaxat homines magos viciſſet, vel uno tantum fuiſſet ſuperior, non immerito ſuſpicarentur, eum arte quadam præſtantiori fuiſſe victorem. Si vero de univerſa arte magica eiusque nomine crux Chriſti triumphavit; perſpicuum ſane inde fuerit, Salvatorem magum non fuiſſe, utpote quem dæmones, quos alii magi invocant, tanquam Dominum fugiunt.“

pag. 74. *pag. 48.*

Unum

Unum adhuc brevem eiusdem S. Doctoris locum aliunde, nempe *de passione & cruce Domini* adscribam: „Nam qui hactenus idololatræ fuere, T.II.p.104. atque Christum ut hominem calumniati sunt, eum deinceps idolis abnegatis, Deum agnoscunt: & quos in idolis dæmones reformidabant, ipsos agnito Domino demum deserunt, atque ex aliis pellunt: quam item, idololatræ dum essent, voluptatem metuebant, eam in Christo despiciunt: peccatumque, a quo pridem superabantur, iam signo crucis vincunt, ludibrioque habent." Sic EUSEBIUS *Cæsareensis* in opusculo a SIRMONDO edito ma- T. I. Opp. iorem post resurrectionem Domini virtutem in dæmones agnoscit: „Sub p. 197. præsentia (inquit) Domini unum dæmonem eiicere non poterant apostoli: post resurrectionem autem eius non solum illi, sed & hi, qui ab illis istius virtutis semen acceperunt, eiiciunt." S. HILARIUS vero Divinitatis Verbi in Occidente, ut S. ATHANASIUS in Oriente invictus assertor, tempora ante & post Christum comparans in illud Psal. LXIV. 8. *Qui conturbat fun-* p. 167. *dum maris*, dæmonia fundum maris interpretatur: „In harum enim, inimicarum virtutum fiducia sæculum consistebat, & hæc in invisibilibus sæculi huius profundis latebant. Sonus autem fluctuum cum fundo maris perturbatur. Turbato enim diabolo, omnia terroris sui ministeria turbantur: & ipse, quo gentes pavebant, adversantium potestatum sonus trepidat. Recordamur vatum murmura, & inconditos bachantium fremitus, & nonnunquam confuso audientium sensu incertum, nescio quid, simulacrorum æra sonuisse, omnem denique profano cerimoniarum cantu mundum resultantem. Nunc vero Domino Christo prædicato, silere omnia confutata & trepida, cum hi templorum & gentium dii virtute fidelium subiiciuntur ad pœnam: cum credentium verbis torquentur, laniantur, uruntur, & invisibiles nobis, atque incomprehensibiles naturæ verbo continentur, puniuntur, abiguntur, cum vates silent, cum muta sunt templa."

S. IOANNES *Chrysostomus* etiam argumento hoc corruptos atque excusso metu sensuque æternarum rebus præsentibus deditos Christianos stringit Hom. XIII. in MATTHÆUM: „Si enim (ait) nulli alii credis, dæmo- T. VII. p. nibus saltem adsta, dum verberantur, iis scilicet, qui in perniciem no- 175. strам nihil non dicunt & agunt. Neque enim hoc negaturus es, ipsos nempe nihil non agere, ut desidiam nostram augeant, gehennæ metum auferant, efficiantque, ut futuro iudicio fidem negemus. Attamen, qui hæc cupiunt, clamantes & ululantes sæpe tormenta illic adhibita prædicant. Unde igitur hæc dicunt, &, contra quam volunt, loquuntur? Non alia de causa, quam quod maiori cruciatu cogantur. Neque enim vellent sponte confiteri, vel se a mortuis hominibus torqueri, vel se omnino

nino

nino grave quidpiam pati. Qua ergo de cauſa hæc a me dicta ſunt? Quia dæmones, qui nolunt credi gehennam, tamen gehennam confitentur: tu vero, qui tanto dignaris honore, quique ineffabilium conſors es myſteriorum, nec illos imitaris, ſed etiam illis deterior factus es. *Ecquis*, inquies, *ab inferno venit*, *& hæc nunciavit? Sed & de cœlis quis venit, dixitque Deum eſſe, qui omnia creavit?* "

Noſtro proh dolor! hoc ævo non unum eſt ſcepticorum incredulorumque genus, quos hæc S. CHRYSOSTOMI argumentatio petit: quique cum magno numero eorum, quorum retulimus in eandem rem teſtimonia, ætatem illam excedit, quam paſſim neoterici acatholicique donis illis extraordinariis, quæ *gratiæ gratis datæ* vocantur, ſtatuunt ſuo ex ingenio, definiuntque, modum divinæ ponentes largitati. Signa infidelibus data eſſe, non fidelibus aiunt, apoſtoli ad ſuam infidelitatem abuſi auctoritate contra conſenſum omnium veterum ſcriptorum ac hiſtoriam temporum, experientiamque innumeris documentis, teſtimoniisque aſſertam, atque in eccleſia & ab eccleſia comprobatam, ſemperque conſpicuam in hoc præſertim, quod tractamus, argumento, poteſtate, inquam, eccleſiæ in dæmones conſtanter exercita, hodieque non ſpernendo, ad revocandam, aut roborandam vacillantem fidem, effectu, quod certis mihi indiciis, ſpontaneaque confeſſione quorumdam conſtat: ut adeo non fruſtra benigniſſimum Numen hæc invicta veritatis Chriſtianæ argumenta, firmamentaque nobis reliquerit, noſtris fortaſſe temporibus, ſi unquam alias, a quo tempore orbis in Chriſtum credidit, ſalutaria. Inſcribit S. AUGUSTINUS lib. XXII. caput octavum *de miraculis, quæ, ut mundus in Chriſtum crederet, facta ſunt, & fieri mundo credente non deſinunt.* Inter ea vero, quæ cumulate recenſet, non pauca ſunt, quæ ad noſtrum hunc pertinent tractatum de poteſtate in dæmones, quæ in vera Dei eccleſia conſpicua eſt, ac ſemper erit, tam certo, quam indubitato ex divina promiſſione *portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.*

T. VII. p. 663.

Neque enim falſo eam ſibi adſcribit, omnium tractu ſæculorum, ex quo illam apoſtoli acceperunt a Chriſto, præſcriptam confirmatamque poteſtatem. „Sancta eccleſia (inquit S. GREGORIUS M. cuius auctoritate toties iam ad dæmonurgiam demonſtrandam ſumus uſi, utemurque porro) quotidie ſpiritualiter facit, quod tunc per apoſtolos corporaliter faciebat. Nam ſacerdotes eius, cum per exorciſmi gratiam manus credentibus imponunt, & habitare malignos ſpiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, niſi dæmones eiiciunt?" Quam ſententiam poſtea Ven. BEDA lib. IV. in cap. 16. MARCI his verbis expreſſit: „An non habemus de his ſignis atque virtutibus, quæ adhuc ſubtilius conſiderare debea-

Hom. XXIX. in evang.

T. V. p. 173.

beamus? sancta quippe ecclesia quotidie spiritualiter facit, quod bene per apostolos corporaliter faciebat. Nam sacerdotes eius cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia eiiciunt?"

IV. Perspicuum est, hic agi de exorcismis aliis, quam quorum usus est in obsessos a dæmone corporaliter, imo quoad utrumque hominem: siquidem GELASIUS P. in iam laudata epistola ad episcopos per *Lucaniam* constitutos c. 21. in energumenis proprie seu stricte sic dictis mentis abreptionem spectat, dum eos a sacris ministeriis arcendos sciscit: „Postremo (inquit) si corpore fortassis aut debilem, nequaquam sancta contingere lex divina permisit; quanto magis doni cœlestis dispensatores esse non convenit (quod est deterius) mente percussos." Sunt hi duo illi celeberrimi Pontifices *Romani* GELASIUS & GREGORIUS M. quorum nomine etiamnum extant liturgiæ, ex quibus compositæ sunt nostræ *Alemannicæ*. Continent vero diversi generis exorcismos seu adiurationes rerum etiam inanimatarum salis, aquæ, olei &c. hodieque usitatas; quarum exordium quoddam (sc. *Exorcizo te per Deum verum*) in antiquissimis scriptoribus *Latinis* notatur. Sic S. CYPRIANUS *de idolorum vanitate* dæmonia homines obsidentia perstringens: *Hi tamen*, ait, *adiurati per Deum verum a nobis statim cedunt*, *& fatentur*, *& de obsessis corporibus exire coguntur*. Item iam laudatus MINUTIUS *Felix*: *Adiurati per Deum verum & solum inviti & miseri corporibus inhorrescunt*. Et LACTANTIUS lib. IV. *divin. institut.* c. 27. *Iidem dæmones adiurati per nomen Dei veri protinus fugiunt*. Voce tamen *Græca* (iam IUSTINO aliisque, quos modo citavimus, *Græcis* auctoribus frequentata) his omnibus vetustior antiquissimus scriptorum *Latin.* TERTULLIANUS utitur in lib. *de Idol.* c. 11. „Quo ore (inquit) Christianus thurarius, si per templa transibit, fumantes aras despuet, & exsufflabit, quibus ipse prospexit? Qua constantia exorcizabit alumnos suos, quibus domum suam cellarium præstat? Ille quidem, si excluserit dæmonium, non sibi placeat de fide."

Exorcismi.

T. IV. Bibl. PP. p. 305.

Alio sensu occurrit ea vox apud OPTATUM *Milevitanum* lib. II. *de schismate Donatist. Exorcizastis*, ait, *& lavistis sine causa parietes: ut hoc nequitiæ genere subrueretis simplicissimorum hominum mentes*. Et paullo post: *Quid iniquius, quam exorcizare Spiritum sanctum? altaria frangere? Eucharistiam animalibus proiicere?* Quibus verbis ostendit, ut pluribus explicat abb. DUGUET, quam inique templa Catholicorum, ac personas sacras violaverint ceu prophanatas, lavando parietes, capita sacerdotum radendo, rebaptizando præsertim, ut lib. IV. n. 6. obiicit: „Vos re-

pag. 42.

pag. 53.

Diss. sur les Exorcismes p. 86. *seq.*

rebaptizando exorcizaſtis fidelem, & dicitis Deo habitanti: *Maledicte exi foras*; ut compleatur, quod a Deo dictum eſt per prophetam EZECHIELEM: *Et maledicebant mihi in populo meo.*" Verba illa etiamnum in exorciſmo catechumenorum habentur, de quo S. AUGUSTINUS in lib. I. *de pecc. merit. & remiſſ.* c. 34. & paſſim alibi contra *Pelagianos* argumentum petit: „Vellem (inquit) aliquis iſtorum, qui contraria ſapiunt, mihi baptizandum parvulum afferret. Quid in illo agit exorciſmus meus, ſi in familia diaboli non eſt? Ipſe certe mihi fuerat reſponſurus pro eodem parvulo, quem geſtaret, quia ille pro ſe reſpondere non poſſet. Quomodo ergo dicturus erat, eum renunciare diabolo, cuius in eo nihil erat? In veritate itaque non in falſitate poteſtas diabolica exorcizatur in parvulis."

Exorciſtæ.

V. Vox ἐξορκίζω paſſim in novo teſtamento adhibetur, eaque Pontifex maximus erga Chriſtum uſus *Adiuro te*, inquit, *per Deum vivum*: ſic & *Iudæi* exorciſtæ tentaverunt invocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos dicentes: *Adiuro vos per IESUM, quem Paulus prædicat.* (*Act.* 19, 13.) Exorciſtarum apud *Iudæos* originem & modum admodum fabuloſum deſcribit IOSEPHUS lib. VII. *belli Iudaici* & lib. VIII. antiq. *Iudaic.* c. 2. Extat S. HIPPOLYTI Epiſc. & Mart. poſt initia ſæc. III. *de Chariſmatibus. Traditio apoſtolica*, ut inſcribitur, relata in *Conſtitut. Apoſt.* lib. I. c. 1. & 2. (*T. II. Bibl. PP. p.* 500.) intelliguntur autem ſigna eos, qui crediderint, ſecutura: *In nomine meo dæmonia eiicient &c.* „Quæ chariſmata (ita ibi) ſeu dona prius quidem nobis apoſtolis tradita ſunt, qui omni creaturæ prædicaturi eramus evangelium; poſtea vero neceſſario iis, qui per nos crediderunt, præbentur; non ad utilitatem ea operantium, ſed ad infidelium aſſenſionem; ut quibus non perſuaſit ſermo, hos virtus ſignorum flectat ac pudore afficiat. Signa enim non nobis fidelibus eduntur, ſed infidelibus, cum *Iudæorum* tum *Græcorum*. Neque enim dæmones eiicere noſtrum emolumentum eſt, ſed eorum, qui per Domini operationem purgantur; ſicut ipſe Dominus nos erudiens oſtendit, dicendo: *Nolite gaudere; quia ſpiritus vobis obediunt; ſed gaudete, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo*: quando illud quidem ipſius virtute fit; hoc autem noſtro affectu & ſtudio, nobis videlicet ab eo adiutis. Non ergo neceſſe eſt, ut omnis fidelis dæmones expellat, aut ſuſcitet mortuos, aut linguis loquatur; ſed is, qui chariſmate dignatus eſt propter aliquam cauſam utilem ad ſalutem infidelium, qui ſæpe non ſermonum demonſtratione, ſed ſignorum operatione commoventur, quippe digni ſunt ſalute; non enim omnes impii miraculis convertuntur."

De

De exorcistis eadem omnino leguntur in *Constitutionibus Apostol.* lib. VIII. c. 25. item: „Exorcista non fit ordinatione. Animi enim plane voluntarii certamen est, ac gratiæ Dei per Christum ex adventu Spiritus sancti. Qui enim accipit donum sanationum per revelationem declaratur a Deo; omnibus siquidem manifesta est gratia huiusmodi. Si autem opus eo fuerit, episcopus aut presbyter aut diaconus ordinetur.“ Unde ad hodiernum usque diem ecclesia *Græca* caruit peculiari hoc ordine. Qui apud EUSEBIUM in libello *de martyribus Palæstinis* memoratur *Cæsareensis* in *Palæstina* ecclesiæ exorcista ROMANUS, simul diaconus dicitur. PROCOPIUS autem, qui primus inter martyres *Palæstinos* notatur, tria in ecclesia *Scythopolitana* ministeria præbuisse perhibetur in eius passione inter acta sincera apud RUINARTUM, unum in legendi officio, alterum in *Syri* interpretatione sermonis, & tertium adversus dæmones manus impositione consummans. Acta hæc ad annum 303. referuntur: dum circa medium iam sæc. III. CORNELIUS P. in epistola ad FABIUM *Antiochenum* exorcistas cum reliquo *Romano* clero connumerat apud EUSEBIUM: *exorcistas & lectores cum ostiariis quinquaginta duos.* Eodem tempore S. CYPRIANUS ad MAGNUM scribens: „Quod hodie (ait) etiam geritur, ut per exorcistas voce humana & potestate divina flagelletur, & uratur, & torqueatur diabolus, & cum exire se & homines Dei dimittere sæpe dicat, in eo tamen quod dixerit, fallat.“

Cap. 2. n. 5. apud Ruinart. p. 318.

pag. 353.

Hist. eccl. lib. VI. c. 43.

Ad eundem vero S. CYPRIANUM FIRMILIANUS perscribens de supra memorata pseudoprophetissa a dæmone incantata inter epistolas eius 75. „Subito (pergit) apparuit illi unus de exorcistis vir probatus & circa religiosam disciplinam bene semper conversatus, qui exhortatione quoque fratrum plurimorum, qui & ipsi fortes ac laudabiles in fide aderant, excitatus, erexit se contra illum spiritum nequam revincendum, qui subtili fallacia etiam hoc paullo ante prædixerat, venturum quendam adversum & tentatorem infidelem. Tamen ille exorcista inspiratus Dei gratia fortiter restitit, & esse illum nequissimum spiritum, qui prius sanctus putabatur, ostendit“ Occurrit exorcistæ nomen in vulgata *Brixiensi* inscriptione FL. LATINO episcopo, qui fuerit prius presbyter annis XV. & exorcista annis XII. S. MARTINUS, qua ratione exorcista primum ecclesiæ *Pictaviensis* a S. HILARIO fuerit factus, in eius vita *Sulpitius* SEVERUS his enarrat verbis: „Tentavit autem idem HILARIUS, imposito diaconi officio, sibi eum arctius implicare, & ministerio vincire divino; sed cum sæpissime restitisset, indignum se esse vociferans, intellexit vir altioris ingenii, hoc eum modo posse constringi, si id ei officii imponeret, in quo quidam locus iniuriæ videretur. Itaque exorcistam eum esse præcepit.

pag. 323.

Cap. 5.

Quam ille ordinationem, ne despexisse tanquam humiliorem videretur, non repudiavit."

Hoc tamen non obstante in isto ordine ob officii genus & charisma spectanda imprimis virtus & probitas fuit. Quemadmodum S. PAULINUS epist. V. ad AMANDUM, *prorsus*, scribit, *per omnia* CARDAMUS *nobis tam bellus apparuit, ut clericum probabilem hominibus, & exorcistam dæmoniis terribilem videremus.* S. AMBROSIUS, *alius*, inquit, *distinguendæ lectioni aptior, alius psalmo gratior, alius exorcizandis, qui malo laborant spiritu, sollicitior.* Faciunt huc preces, quas in eorum ordinatione fundit ecclesia, brevissimæ quidem in sacramentario *Gelasiano*, eædem ac in missali *Francorum, ut sit spiritalis imperator ad abiiciendos dæmones de corporibus obsessis cum omni nequitia eorum multiformi.* Et mox: *ut per impositionis manuum & oris officium eum eligere digneris: & imperium habeat spirituum immundorum coercendorum, & probabilis sit medicus ecclesiæ tuæ, gratiæ curationum virtute confirmatus.* In antiquissimis sacramentariis *Gelasiano* & aliis eadem ordinationis forma, quæ hodieque obtinet, præscribitur, qualis iam in concilio *Carthaginensi* IV. Can. 7. habetur: „Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo: *Accipe & commenda memoriæ & habeto potestatem imponendi manus super energumenum sive baptizatum, sive catechumenum.* can. 90. „Omni die exorcistæ energumenis manus imponant. can. 92. Energumenis in domo Dei assidentibus victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur."

L. I. de Off. cap. 44.

Lib. I. n. 95.

T. II. Conc. p. 1200.

Promiscuus a primis sæculis exorcizandi usus fidelium.

VI. Ex allatis paullo ante testimoniis SS. IUSTINI, IRENÆI & aliorum antiquissimorum doctorum elucescit, quando de potestate excludendi dæmones, ut passim loquebantur, erat sermo, indiscriminatim fere eos loqui: tum quod necdum statim ab ecclesia certis personis in clerum assumtis id muneris assignaretur, cum etiam quod ex Christi promissione ac gratia communis in devictum iam diabolum virtus fide pollentibus super omnem virtutem inimici, tunc præcipua esset, ac promiscuum charisma. Sic S. IUSTINUS M. quem ipsum non constat sacri ministerii quodam gradu fuisse insignitum, generaliter loquitur in dialogo cum TRYPHONE n. 76. *Et nunc, qui in crucifixum sub Pontio Pilato* IESUM *Dominum nostrum credimus, dæmonia omnia & malos spiritus adiurando potestati nostræ subiicimus.* TERTULLIANUS provocat gentiles in apologetico c. 27. „Edatur hic aliquis sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet. Iussus a quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se dæmonem confitebitur de vero, quam alibi Deum de falso." Passim alibi hinc petito argumento

pag. 173.

gumento inceſſit eos ex Chriſtianis, qui ſe, ut tunc proclive erat, ſuperſtitionibus quibusdam abripi ſinerent. „Quo ore Chriſtianus, (ſcribit in libro *de idololatria*) thurarius, ſi per templa tranſibit, fumantes aras deſpuet, & exſufflabit, quibus ipſe proſpexit? Qua conſtantia exorcizabit alumnos ſuos, quibus domum ſuam cellarium præſtat?" Et in libro *de corona militis:* „Et quos interdiu exorciſmis fugavit, noctibus defenſabit."

Quæ alibi iam relata ſtudioſe hic repeto, ſuntque probe obſervanda ad exſtimulandum fidelium ſtudium contra quotidianos etiam dæmonum inſultus in utrumque hominem, inſidiasque inimici occultas & manifeſtas in anima & corpore: cum adverſus ea omnia, ut mox videbimus, invicta nobis ſint arma, ac divina virtus cuique perinde contra dæmones ac alios ſalutis noſtræ hoſtes neceſſaria. „Perſuaſum enim nobis eſt (ſunt Origenis verba) facta corporis, & ortas a prudentia carnis cum Deo inimicitias divino ſpiritu mortificari. Si autem extra ſe rapitur, ſi ſui compos non eſt Pythia, dum vaticinia edit, cuiusnam alius generis cenſeri oportet ſpiritum illum, qui menti & rationi tenebras offundit, præterquam illorum dæmonum, quos ex obſeſſis profligant e Chriſtianis multi, idque ſine ullo inutili magiæ aut incantationis auxilio, ſed ſolis precibus, ſimplicibusque adiurationibus, & quales vel ſimplicior homo poſſit adhibere? Hoc enim plerumque faciunt idiotæ. Quo quidem ea, quæ doctrinæ noſtræ ineſt gratia Chriſti, manifeſte prodit, cum, ut vincantur, cedant, & ex animo corporeque hominis fugentur, non opus ſit ſapiente & in probandis fidei rebus verſato."

Lib. VII. contra Celſ. n. 4. p. 696.

Diſtinctione hic multiplici opus eſt quoad circumſtantias rerum, locorum, atque adeo etiam perſonarum; exorcizandi item uſum publicum in eccleſia aut privatum: prout exempli cauſa a Tertulliano notantur *de præſcriptionibus hæreticorum c. 41. ipſæ mulieres hæreticæ quam procaces, quæ audeant docere, contendere, exorciſmos agere, curationes repromittere, forſitan & tingere.* Ubi manifeſtum eſt, de ſtatis ſolemnibus ante baptiſmum in eccleſia agi exorciſmis, qui a miniſtris utique ad id ordinatis debet fieri; cum econtra chariſma expellendi dæmones uſu privato potuerit eſſe aliis etiam conceſſum, quam clericatui addictis, ſicut S. Gregorius *Taumaturgus* teſte Socrate, dum adhuc laicus eſſet, *multa fecit miracula nunc ægrotos ſanans, nunc dæmonas per epiſtolam fugans.*

Hiſt. eccl. lib. IV. c. 27.

VII. Cum primum vero ſuus eſſe cœpit in cœtibus Chriſtianorum peculiaris energumenorum locus, ac ſtatio, ſtatique circa eos ritus, opus etiam fuit certis formulis ſeu orationibus pro energumenis, qualem iam

Statæ exorciſmorum formulæ.

Lib. VIII. c. 7. ſuo loco ex conſtitutionibus apoſtolicis, aliisque monumentis eccleſiaſticis notavimus. In paullo ante citato Conc. *Carthaginenſi* can. 91. ſtatuitur: ut *omni die exorciſtæ energumenis manus imponant:* fit autem canone mox antecedenti mentio libelli, in quo ſcripti ſunt exorciſmi. Invenimus nonnunquam eiusmodi libellos peculiares MSſ. præterquam quos ex ipſis ſacramentariis antiquis iam notavimus.

Lib. VIII. antiq. Iudaic. c. 2. *Serm. 35. in Matth.* Diſcimus autem ex ORIGENE impoſturam tunc temporis a *Iudæis* Chriſtianis factam, formulis illis incantationum, quas IOSEPHUS *Iudæus* a SALOMONE compoſitas tradit, de quibus ORIGENES: „Quæret aliquis (ait) ſi convenit vel dæmones adiurare: & qui reſpicit ad multos, qui talia facere auſi ſunt, dicet, non ſine ratione fieri hoc. Qui autem aſpicit IESUM imperantem dæmonibus, ſed etiam poteſtatem dantem ſuis diſcipulis ſuper omnia dæmonia, & quod infirmitates ſanarent, dicet, quoniam non eſt ſecundum poteſtatem datam a ſalvatore adiurare dæmonia, *Iudaicum* eſt enim. Hoc etſi aliquando a noſtris tale aliquid fiat, ſimile fit ei, quod a SALOMONE ſcriptis adiurationibus ſolent dæmones adiurari. Sed ipſi qui utuntur adiurationibus illis, aliquoties nec idoneis conſtitutis libris utuntur: quibusdam autem & de *Hebræo* acceptis adiurant dæmonia.“

T. VII. pag. 699. S. IOANNES *Chryſoſtomus* Hom. LXXI. in MATTHÆUM n. 4. varias, quæ in liturgia præmitti ſolent, orationes notans, *Et prima*, inquit, *precatio, quam pro energumenis adhibemus, miſericordiæ commemoratione plena eſt.* *Hom. IV. de incompreh. Dei natura. T. I. p. 477.* Alibi rationem reddens: „Qua de cauſa hæc oratio cætera præcedat, & cur dæmoniacos ac mente captos tunc diaconus induci, & capita inclinare iubeat: Mala (ait) gravisque catena eſt agitatio dæmonum; catena, inquam, ferro validior. Quemadmodum igitur iudice prodituro, ut in excelſo tribunali ſedeat, carceris cuſtodes, detentos omnes eductos domicilio, ante cancellos & tribunalis vela collocant, ſquallidos, ſordentes, paſſis capillis, ſciſſis pannis indutos; ita Patres faciendum ſtatuerunt, quando futurum eſt, ut Chriſtus ceu in excelſo tribunali ſedeat, in ipſisque myſteriis appareat, ut ſcilicet dæmoniaci, quaſi vincti quidam inducantur; non ut pœna ſupplicioque afficiantur; ſed ut populo urbeque tota intus præſente communes ſupplicationes fierent, omnes animo uno communem Dominum illorum gratia precantibus, magnaque voce miſericordiam poſcentibus.“

Pro brevi quadam formula haberi poteſt apoſtoli *Rom.* XVI. 20. votum ac pro fidelibus oratio: *Deus autem pacis conterat ſatanam ſub pedibus veſtris velociter*, ſiquidem continuas illas tentationes, ac infeſtationes diabolicas, quibus obnoxii ſumus, pie conſideremus, affertque ſpe-

ſpecimen illud inter alia abbas DUGUET in ſæpe citata diſſertatione, qua probandum ſuſcepit, quam recte & ſalubriter exorciſmi etiam adhibeantur poſt baptiſmum, ſi forte antea omiſſi fuiſſent; tum vero parte quarta effectus exorciſmorum poſt baptiſmum explicans, optat, ut ſæpius etiam promiſcue inter fideles repeterentur. a) Olim, quando in quotidiano ſacro publice orationes ſuper energumenos fundebantur, poterant fideles ſua etiam coniungere vota ac ſuſpiria, *ut quidquid communis hoſtis ac inſidiator adhuc reſidui habet tyrannidis, deiiciatur: tentationes omnes infeſtationesque diſcedant, ac latentes inſidiæ inimici: increpetque malos ſpiritus Deus ac liberet opera manuum ſuarum ab alieni ſpiritus vexatione,* ut habet formula conſtitut. apoſtol. *Gabriel.* ALBASPINÆUS perinde ac catechumenos, & energumenos ita etiam pœnitentes in tertio gradu exorciſmis purgatos fuiſſe probat. b)

pag. 132.

a

De l'Eucharistie lib. I. c. 15. p. 220.

b

VIII. Probandum equidem ibi ſuſcipit, energumenos ab ipſo etiam aſpectu ſacræ Euchariſtiæ fuiſſe remotos, quod porro explicat initio capitis ſequentis nempe 16. eiusdem libri; mutatam vero poſtea eam ſeveriorem diſciplinam, conceſſamque communionem & euchariſtiam, de energumenis, *qui non perpetuo vexarentur*, intelligi vult not. ad Can. 14. Concilii *Arauſicani* I. huiuscemodi: „Energumeni iam baptizati, ſi de purgatione „ ſua curent, & ſe ſollicitudini Clericorum tradant, monitisque obtemperent, „ omnimode communicent, vel muniendi ab incurſu dæmonum, quo infe„ ſtantur, vel purgandi, quorum oſtenditur iam vita purgatior.“

Varia diſciplina circa SS. Euchariſtiam contra dæmonurgiam.

Apud

a) „Les plus Saints & les plus juſtes, ſeroient ceux qui les recevroient avec plus de foi & plus de ſentiment de leur miſere. Car ils ſavent bien qu'ils ne ſont remplis de l'Eſprit de J. C. qu'imparfaitement; que ſon ennemi retient encore en eux pluſieurs choſes uſurpées; & qu'il n'appartient qu'a celui qui l'a vaincu de dire ces paroles: *Le prince de ce monde va venir. Mais il n'a aucun droit ſur moi.* Tous les autres ont quelque choſe, qui eſt au prince du monde; & par conſequent le prince du monde a quelque choſe dans leur perſonne qui eſt a luy.“

b) „Car combien qu'ils ne fuſſent demoniaques ils etoient toutefois exorciſez & purgez, comme etants en quelque façon en la poſſeſſion du diable, comme les catechumens. Les preuves s'en trouvent dans les canons de SIRICIUS, COELESTINUS, LEON, FELIX, au Concile de *Vaiſon*, d'*Ilerde* & autres, qui tous uſent de ce mot de purger ou de purgation & ordonnent, que les Penitens ſeront purgez par l'impoſition des mains, qui eſt a dire, qu'ils ſeront exorciſez par les oraiſons. Car purger a la meme ſignification dans les auteurs *Latins*, que exorciſer dans les *Grecs* comme nous avons montré cy deſſus par le Concile de *Carthage*. Un paſſage de Saint LEON ſuffira pour tous les autres. Il écrit a l'Eveque de *Narbonne* ces paroles: Ceux qui ont usé de vianndes immolées peuvent etre purgez par les Jeunes & par les impoſitions des mains. Cette coutume qu'ils avoient des faire des exorciſmes particulieres, & des inſufflations, quand ils ſe ſentoient tentez, montre bien, qu'ils tenoient les pecheurs en la puiſſance du diable, puiſqu'ils le tenoient actuellement preſent aux tentations, & qu'ils les chaſſoient par les ſufflemens.“

Apud CASSIANUM Collat. VII. c. 29. *de his, qui ſpiritibus vexantur immundis*, hanc GERMANUS inſtituit quæſtionem: „Quomodo non ſolum „eos deſpici ab hominibus vel horreri, ſed etiam a communione dominica „in noſtris provinciis perpetuo videmus abſtinere ſecundum illam evangelii „ſententiam: *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas ve-* „*ſtras ante porcos*, cum de illis, quemadmodum dicis, ita credendum ſit, „quod eis purgationis vel utilitatis obtentu huius tentationis humiliatio „tribuatur?" Reſpondet vero SERENUS, communionem eis ſacroſanctam a ſenioribus noſtris nunquam ſe meminiſſe interdictam „quin imo ſi poſſi- „bile eſſet (addit) etiam quotidie eis impertiri eam debere cenſebant. Nec „enim ſecundum evangelii ſententiam, quam incongrue huic ſenſui coapta- „ſtis, *Nolite Sanctum dare canibus*, ad dæmonis eſcam ſacroſancta commu- „nio, & non potius ad purgationem ac tutelam corporis animæque per- „venire credenda eſt: quæ ab homine percepta, eum, qui in membris „eius inſidet, ſpiritum, ſeu in ipſis latitare cognoſcitur, velut quoddam „exurens fugat incendium. Hoc namque modo curatum & abbatem AN- „DRONICUM nuper aſpeximus, aliosque quamplures. Magis namque ac „magis inimicus inſultabit obſeſſo, cum eum a cœleſti medicina viderit „ſegregatum, tantoque dirius ac frequentius attentabit, quanto eum a ſpi- „ritali remedio longius ſenſerit abdicatum."

C. 6. Opp. S. Proſperi Appendic. pag. 125.

Circa CASSIANI tempora accidit, quod ſupra ex auctore *de promiſſionibus & prædictionibus Dei* de iuvencula *Araba* ancillæ Dei habitum geſtante in balneo a dæmone obſeſſa narravimus, nunc opportune perſecuturi, quomodo liberata ſit. „Accidit autem (ſcribit) ut quintus decimus dominicus illuceſceret dies. Aſcendente nobiscum ſacerdote, ut matutinum illic ſacrificium ſolito offerretur; puellam præpoſitus ad altare perduxit, eo inceſſu & habitu, quo ſolent rubore perfuſæ ex epulis poculisque mulieres advenire. Sed ut ſe illa proſtravit altari, clamore fletus ſui cunctis adſtantibus gemitus lacrymasque induxit, quibus tantum malum auferendum præſens plebs Dominum exorabat. Erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaque ſacrificio, cum eadem inter ceteras brevem particulam Corporis Domini tinctam a ſacerdote perciperet, ſemihora mandens traiicere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit apoſtolus: *Quæ conſonantia Chriſti ad Belial?* Et iterum: *Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non poteſtis menſæ Domini participare, & menſæ dæmoniorum.* Manu igitur faciem eius ſuſtentante ſacerdote, ne Sanctum proiiceret, a quodam diacono ſuggeſtum eſt, ut calicem ſalutarem gutturi eius pontifex applicaret. Quod ut factum eſt, ſtatim ut locum illum, quem diabolus obſederat, Salvatoris

im-

imperio reliquit, sacramentum, quod ore gestabat cum laude redemtoris transglutisse puella clamavit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quod post octoginta & quinque dies, diabolo expulso, puella de potestate fuerit eruta inimici, oblatio itaque rursum gratiarum actionis pro ea fit, Sacrificiique percipiens certam partem, prisco est reddita usui. Tunc etiam, dum hæc aguntur, spiritu divino actus diaconus eiusdem tituli statuam illam (*Veneris*) sublatam confregit in pulverem, omnemque insidiantis astutiam superavit divina maiestas."

De S. BERNARDO ERNALDUS in eius vita lib. II. c. 2. narrat, cum ex concilio *Pisano* redux *Mediolani* ad ecclesiam S. AMBROSII divina celebraturus processisset, exspectante innumera populi multitudine inter ipsa missarum solemnia, dum clericis canentibus ipse secus altare sederet, puellam ei parvulam esse oblatam, quam vehementi impetu vexabat diabolus, cuius compassus ætati & vehementiæ anxietatis, „patenam calicis, in quo divina celebraturus erat mysteria, accipit: & digitis latice superfuso, orans intra se, & Domini virtute confidens ori puellæ salubrem potum applicat, & corpori eius stillam medicinalem infundit. Nec mora, quasi ureretur satanas, infusionis illius virtutem ferre non potuit, sed urgente intrinsecus crucis antidoto, festinanter egrediens, vomitu sordidissimo tremebundus erupit. Sic purgata persona, diabolo profugo & confuso, laudes debitas Deo canit ecclesia." *T. II. pag.* 1092.

Mox sequenti capite refertur, quomodo *Mediolani* item dæmonem in obsessa muliere ipsum pede percutientem sit aggressus sub ipsa immolatione hostiæ salutaris: „Quoties eandem sacram hostiam signat, toties ad mulierem quoque conversus, eodem signo crucis edito spiritum nequam athleta fortis impugnat. Nam & ille malignus, quoties adversus eum signum crucis intenditur, percussum se indicans, acrius sævit, & recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret, prodit invitus. Expleta autem oratione dominica, efficacius hostem aggreditur vir beatus. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens & mulieris capiti superponens, talia loquebatur: *Adest, inique spiritus, iudex tuus, adest summa potestas. Iam resiste si potes. Adest ille, qui pro nostra salute passurus*, Nunc, *inquit*, princeps huius mundi eiicietur foras. *Hoc illud corpus, quod de corpore Virginis sumtum est, quod in stipite crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in cœlum. In huius ergo maiestatis terribili potestate tibi, spiritus maligne, præcipio, ut ab hac ancilla eius egrediens contingere eam deinceps non præsumas.* Cumque eam invitus deserens, & manere ultra non valens atrocius afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus ha- *pag.* 1097.

V habens,

bens, rediens Pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris rite complevit, diffundendamque in populum pacem miniſtro dedit, & confeſtim pax & ſalus integra reddita eſt mulieri."

Quomodo S. UDALRICUS *Cluniacenſis* monachus arreptitium Corpore dominico vi refecerit, legitur in eius vita apud MABILLONIUM *Act. O. S. B.* ſæc. VI. T. II. n. 23. Teſte S. AUGUSTINO lib. XXII. *de Civit. Dei* c. 8. n. 6. „Vir tribunitius HESPERIUS, qui apud nos (inquit) eſt, habet in territorio *Fuſalenſi* fundum, *Cubadi* appellatum: ubi cum afflictione animalium & ſervorum ſuorum, domum ſpirituum malignorum vim noxiam perpeti comperiſſet, rogavit noſtros, me abſente, presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit unus: obtulit ibi ſacrificium Corporis Chriſti, orans quantum potuit, ut ceſſaret illa vexatio: Deoque protinus miſerante ceſſavit." Sed hæc ſingularia ſunt & extraordinaria, nec facile in exemplum trahenda, niſi altiore quodam afflatu ſeu auctoritate.

T. VII. pag. 666.

Exorciſmus in nomine Dei,

IX. Id vero in eccleſia Chriſti ſemper & ubique obtinuit, ut ſancto & terribili nomine eius maligni ſpiritus cum eorum infeſtationibus revincerentur per veros Dei cultores; quos veritate victi dæmones confiteri coguntur, veluti in Actis Apoſt. XVI. 17. legimus ſpiritum pythonem clamantem: *Iſti homines ſervi Dei ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis.* Hoc tamen nihil morante exire iuſſus in nomine IESU Chriſti a PAULO, confeſtim obtemperavit. Sicque ſemper in eccleſia Dei, eiusque nomine ad confeſſionem veritatis, & obediendum ſunt compulſi dæmones, qui & quales ipſi ſint haud diffeſſi, quod olim ad abolendam idololatriam plurimum iuvit. „Iuſtos autem (inquit LACTANTIUS) id eſt cultores Dei metuunt: cuius nomine adiurati de corporibus excedunt, quorum verbis tanquam flagris verberati, non modo dæmonas ſe eſſe confitentur; ſed etiam nomina ſua edunt, illa, quæ in templis adorantur, & quod plerumque coram cultoribus ſuis faciunt, non utique in opprobrium religionis, ſed honoris ſui: quia nec Deo, per quem adiurantur; nec iuſtis, quorum voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaque maximis ſæpe ululatibus editis, verberari ſe & ardere, & iam iamque exire proclamant, tantum habet Dei cognitio ac iuſtitia poteſtatis. S. THEOPHILUS lib. II. ad AUTOLYCUM ut demonſtret HOMERUM & HESIODUM vero Numine non fuiſſe afflatos, quod ſuis in carminibus venditant poetæ illi, inde argumentum petit: *Quod qui a dæmonibus interdum corripiuntur, ii etiamnum adiurentur per nomen veri Dei, tuncque fallaces illi ſpiritus dæmones ſe eſſe fateantur, qui etiam olim in iſtis ſcriptoribus operabantur.* Paullo ante alia SS. Patrum loca

Lib. II. Inſtitut. div. c. 15.

Poſt opera S. Iuſtini p. 354.

loca citavimus, in quibus formula adiurationis *per Deum verum*, ut hodieque ſolemne eſt, exprimitur. S. IRENÆUS lib. II. *contra hæreſes* c. 6. quo contra *Valentinianorum* deliria demonſtrat, ab angelis, aut a demiurgo, ſeu mundi fabricatore, quem illi fingebant, ſupremum Deum ignorari nunquam potuiſſe: „Et propter hoc (inquit) Altiſſimi & Omnipotentis appellationi omnia ſubiecta ſunt: & huius nominis invocatione etiam ante adventum Domini noſtri ſalvabantur homines, & a ſpiritibus nequiſſimis, & a dæmoniis univerſis. . . . Et propter hoc *Iudæi* uſque nunc hac ipſa adſatione (*advocatione*) dæmones effugant, quando omnia timeant invocationem eius, qui fecit ea.“ *pag.* 127.

Clarius hanc rem explicat S. IUSTINUS M. in Dialogo cum TRYPHONE *Iudæo: Sin vos*, ait, *per nomen quodvis, qui vobis fuere, regum, aut virorum iuſtorum, aut prophetarum, aut patriarcharum adiuratis, non ſubiicietur vobis dæmonium aliquod: Cæterum ſiquis veſtrum adiuret per Deum Abrahæ, & Deum Iſaac, & Deum Iacob, forte ſubiicietur.* De hoc adiurationis ſeu exorciſmi genere, quo Deus ABRAHAM, Deus ISAAC, & Deus IACOB etiamnum in variis exorciſmis, quorum uſus eſt quotidianus in eccleſia, invocatur, non ſemel mentionem facit ORIGENES in libris contra CELSUM, ac ſi etiam ab aliis gentibus adhiberetur. „Multis etiam eorum (ſcribit lib. I. num. 22.) qui incantant dæmonia, uſurpatur illud: *Deus Abrahami;* hincque indicant, qua cum Deo vir ille iuſtus fuerit familiaritate coniunctus. Quocirca Deum ABRAHAMI invocant, etiamſi neſciant, quis ille fuerit ABRAHAMUS. Quod idem de ISAAC, de IACOB, de ISRAEL dicendum: quæ nomina, licet, ut in confeſſo eſt, *Hebraica* ſint, in ſuis tamen ritibus adhibent *Ægyptii*, cum aliquid mirabile pollicentur.“ Et libro IV. n. 33. „Manifeſtum eſt *Iudæos* ortos eſſe a tribus illis patribus ABRAHAM, ISAAC, & IACOB: quorum nomina, ſi cum Dei nomine coniunguntur, tantam vim habent, ut non ſolum *Iudaica* gens in ſuis ad Deum precibus, & in excantandis dæmoniis uſurpet iſtud: *Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob;* ſed etiam quotquot fere incantationibus & magicis artibus operantur. Sæpe enim in libris magicis invenitur hæc Dei appellatio, & Dei nominis uſurpatio, ut quæ arctam habeat cum illis hominibus neceſſitudinem contra dæmones. Arbitror igitur hæc, quæ *Iudæi* & Chriſtiani adhibent ad probandum ABRAHAM, ISAAC, & IACOB *Iudaicæ* gentis patres fuiſſe viros ſanctitate inſignes, CELSO non fuiſſe incomperta: & quod illa non perſpicue propoſuit cauſam fuiſſe vim eorum, quam frangere poſſe deſperabat.“ Ubi vides ORIGENEM uſum horum nominum in exorcizando etiam apud Chriſtianos agnoſcere.

ABRAHAM, ISAAC, & IACOB, ISRAEL, SABBAOTH, ADONAI.

T. I. p. 339.

pag. 526.

At vero ſuperſtitioſa ſunt, quæ idem lib. V. n. 45. 46. de his aliisque nominibus *Hebraicis* in exorciſmis adhiberi ſolitis diſſerit: „Nomina ABRAHAM (ait) ISAAC, & IACOB in *Græcum* converſa aliquid ſignificant: & qui aut in cantando aut in iurando nominaverit Deum ABRAHAM, & Deum ISAAC, & Deum IACOB, quædam per naturam vel poteſtatem illorum nominum efficiet, adeo ut etiam dæmones victi ipſius iuſſis obtemperent. Sin autem dixeris: Deus *patris electi ſoni*, & Deus *riſus*, & Deus *ſupplantatoris*, nihilo magis efficies his nominibus, ac ſi illa pronunciares, quæ nulla poteſtate ſunt. Item nomen ISRAEL ſi in *Græcam* aliamque linguam convertatur, nullius roboris erit: ſervatum vero & coniunctum cum iis, quibuscum periti coniungere ſolent, efficiet: id incantatores ex quarumdam vocum pronuntiatione ſperandum eſſe prædicant. Idem dicendum & de voce *Sabbaoth* in incantationibus frequenter uſurpata. Nam ſi pro ea dicatur, Dominus virtutum, aut Dominus exercituum aut omnipotens (diverſe enim illam interpretes explicant) nihil proficitur, quod ſecus accidet, ut affirmant harum rerum artium conſulti, ſi propria ſua lingua pronuncietur. De ADONAI idem quoque dicere licet.“ Uti vero legitimus fuit ſemper horum aliorumque Dei in S. ſcripturis notatorum nominum uſus, ita etiamnum ſuperſtitionibus variis inſervit more a *Iudæis* tracto.

pag. 612.

In nomine Chriſti Domini

X. Nobis autem præ omnibus aliis adeſt Chriſti nomen, ac virtus verbi divini, per quam omnis diaboli poteſtas, & ſuperſtitio, qua mundum & in eo homines obſidebat in cultu idolorum, diſſoluta eſt. „Sic (ut cum IULIO *Firmico* loquar) apud nos Deos veſtros, cum hominibus nocere cœperint, religioſi ſermonis flagella caſtigant. Sic in corpore hominum conſtituti Dei veſtri, verbo Dei ſpiritualium flammarum igne torquentur.“ Et S. PETRUS *Chryſologus* in illud *Matth.* VIII. 16. *& eiiciebat ſpiritus verbo*: „Quia ad nos Chriſtus (inquit) carne non venit, venit verbo: ubi ergo venit fides ex auditu, auditus per verbum, nos fecit liberos dæmoniaca ſervitute: dæmones reddidit ex impia dominatione captivos. Hinc eſt, quod dæmones ſub manibus noſtris torquentur imperantibus nobis, qui nos ſubiiciebant, & vacuas quotidie per figuras inani timore vexabant.“

De errore & falſitate profan. relig. c. 14.

Ser. XVIII. pag. 33.

Opus illud Chriſtus in terris exiſtens aggreſſus eſt per ſe ac ſuos diſcipulos dæmonia ex obſeſſis eiiciendo corporibus. *Reverſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio dicentes: Domine etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo.* Luc. X. 17. Perſpicua eſt Chriſti Domini promiſſio, dum ſuos ad prædicandum in univerſum mundum miſit *Marci* ultimo v. 17. *In*

nomine

nomine meo dæmonia eiicient. Palam ſemper de hac facultate gloriatus eſt Chriſtianorum cœtus, atque per continuam ſucceſſionem inde ab apoſtolicis temporibus poſteritati tranſmiſit hanc poteſtatem ex virtute nominis Chriſti verbi incarnati. „Per nomen ipſius Dei (S. IUSTINUS TRYPHONEM *Iudæum* alloquitur) & primogeniti creaturæ omnis, dæmonium omne adiura, tum vincitur, & in ditionem redigitur." Et TERTULLIANUS gentiles in Apolog. c. 23. „Atqui omnis hæc noſtra in illos dominatio, & poteſtas de nominatione Chriſti valet, & de commemoratione eorum, quæ ſibi a Deo per arbitrum Chriſtum imminentia exſpectant. Chriſtum timentes in Deo, & Deum in Chriſto, ſubiiciuntur ſervis Dei & Chriſti." *pag. 23.*

Modo laudatus IULIUS *Firmicus* non ita multo poſtquam a gentiliſmo ad Chriſtianam religionem tranſivit ſub CONSTANTIO & CONSTANTE, cum iam totus pæne orbis eſſet Chriſtianus: „Ecce (inquit) dæmon eſt, quem colis, cum Dei & Chriſti eius nomen audierit, contremiſcit: & ut interrogantibus nobis reſpondeat verba trepidantia, vix ſe colligit: adhærens homini laceratur, uritur, vapulat, & ſtatim de commiſſis ſceleribus confitetur." S. ATHANASII *de incarnatione Verbi* opus inſigne cumprimis in hoc verſatur argumento, ut per Chriſtum artes magicas, præſtigiasque dæmonum in nihilum redactas declaret, ut iam ſupra eum loquentem induximus, demum *Quis igitur*, concludit, *& quantus eſt hic Chriſtus, qui ſolo ſui nominis vocabulo præſentia omnia adobruit & otioſa reddit.* S. GREGORIUS *Nazianzenus* in carm. ad NEMESIUM ethnicum ad propriam provocat experientiam de virtute nominis Chriſti contra cacodæmones: „Ipſe (inquit) qui Chriſto nomen dedi, auguſtum illud nomen vix plerumque pronuntiavi, cum ſtatim dæmon non ſine ſtridore graviſſimoque dolore longiſſime ſe proripuit, Dei immortalis vim ac potentiam clamans." Add. Carm. iamb. 18. ad DEM. Sic in orat. I. Apologetica n. 144. „Ac dæmones quidem (ait) etiamnum vocato Chriſto contremiſcunt, nec ob noſtram improbitatem huius nominis vis imminuta & extincta eſt: nos vero rem nomenque adeo venerandum contumelia afficere non veremur: idque, cum aperte propemodum, ac ſingulis diebus clamantem eum audiamus: *Nomen meum propter vos inter gentes blaſphematur.*" *L. cit. c. 25.* *T. I. p. 32.*

S. GAUDENTIUS *Brixienſis* ſerm. XVIII. *de villico iniquitatis*, hunc diabolum interpretatus: „Qui (inquit) idcirco ob correptionem generis humani ſæculo iſto dimiſſus eſt, ut immanitatem crudeliſſimi huius villici fugientes, ad pietatem Dei ſuppliciter concurramus, cuius miſericordia atque virtute contra omnes infeſtationes eius defenſi eſſe poſſimus: quando-

quidem & ipſe villicus ſub poteſtate conſtitutus eſt Domini Dei, illius vere divitis, qui, ſicut docet apoſtolus, *dives eſt in omnes, & ſuper omnes, qui invocant eum. Omnis enim qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.* Diſſipat autem diabolus facultatem Domini ſui, quando in perniciem generis humani graſſatur, id eſt in noſtram necem, qui poſſeſſio Dei ſumus."

T. III. P. II. pag. 344. Huc vero cumprimis facit, quod S. AUGUSTINUS Tract. VII. in Cap. I. IOANNIS n. 6. vehementer dolet, ipſum Chriſti nomen ad ſuperſtitiones dæmonicas a Chriſtianis adhiberi: „Fingunt enim (inquit) ſpiritus mali umbras quasdam honoris ſibimetipſis, ut ſic decipiant eos, qui ſequuntur Chriſtum. Uſque adeo, fratres mei, ut illi ipſi, qui ſeducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, miſceant præcantationibus ſuis nomen Chriſti: quia iam non poſſunt ſeducere Chriſtianos, ut dent venenum, addunt mellis aliquid, ut per id, quod dulce eſt, lateat, quod amarum eſt, & bibatur ad perniciem. Uſque adeo, ut ego noverim aliquo tempore illius PILLEATI ſacerdotem ſolere dicere: *Et ipſe* PILLEATUS *Chriſtianus eſt.* Ut quid hoc fratres, niſi quia aliter non poſſunt ſeduci Chriſtiani?"

Poſt opera S. Leonis pag. 166. S. MAXIMUS *Taurinenſis* epiſcopus in ſermone 67. *de defectione lunæ,* eccleſiam lunæ comparans: „Quoties eam (inquit) ſicut lunam putatis magorum carminibus laboraſſe? quoties eam malæ artes de cœli regno, deducere voluerunt? Nam primum utique IANNES & MAMBRES magi cum MOYSE ſignis prodigiisque reſiſterent, eccleſiam ſubvertere cupiebant; ſed ſacris vocibus veneficorum carmen nocere non potuit. Nihil enim incantationes valent, ubi Chriſti canticum decantatur &c." *pag. 185.* Et infra Homil. II. *de ieiunio quadrageſ.* explicata Chriſti per ſatanam tentatione. „Triumphus ille (inquit) quantæ ſit gloriæ, obſequia nos docent angelorum. Nec mirum ſane, ſi eius angeli miniſteriis occurrerunt, cuius victoriam mirabantur. Et ideo, fratres, ſi nolumus a diabolo ſuperari, inhæreamus ei, qui diabolum triumphavit. Adhærere autem eſt Chriſto credere, & paternæ illi Deitatis eſſe naturam, & materni corporis veritatem. Vincere autem diabolum ipſo ſuffragante Domino poterit, quicunque ſalutaria Dei præcepta ſuſpirans, ſtuduerit exoſam cunctis tumidæ mentis ſuæ inclinare ſuperbiam &c." Et ſic per ſingula it, quorum in nobis inimicus homo ſemina ſparſit eradicanda omni ſtudio a veris Chriſti cultoribus, diaboli in eius nomine & virtute triumphatoribus.

Et Salvatoris IESU. XI. Sanctum hoc nomen quam ipſis terribile eſſet, ſtatim ſenſiſſe viſi ſunt dæmones. Siquidem animadverſum eſt, primum apud Evangeliſtas

ſtas pronuntiatum legi illis clamantibus, ex homine qui dæmonium habebat immundum, voce magna: *Sine, quid nobis & tibi IESU Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te, quis ſis, ſanctus Dei.* Inceperat tunc primum vocatis apoſtolis, prædicandi officium, itaque innoteſcebat tum primum nomen Iesu, *quod vocatum eſt ab angelo, priusquam in utero conciperetur:* iuſſo nimirum per angelum Ioseph *Math.* I. 21. vocare *nomen eius IESUM: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum*: quod nimirum ipſum etymon nominis eſt conveniens cum re, ut Petrus ſignificat principibus ſacerdotum & populo, poſtquam in nomine Iesu primum miraculum in claudi curatione fecerat: *Notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael: quia in nomine Domini noſtri IESU Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis: quem Deus ſuſcitavit a mortuis, in hoc iſte adſtat coram vobis ſanus. Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt a vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli. Et non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Sic Paulo poſtea præcipiente pythoni ſeu cacodæmoni puellam obſidenti, *In nomine IESU Chriſti exire ab ea: exiit eadem hora.* Factum hinc, ut tentarent & quidam ex *Iudæis* exorciſtis adiurare ſpiritus malos *per IESUM, quem Paulus prædicat.*

Marc. 1, 23. *Luc.* 4, 34. *Act.* 4, 10. *ſeq.* *Act.* 16, 8. *Act.* 19.

Hanc vim nominis Iesu S. Iustinus M. in Apologia ſua pro Chriſtianis ad ſenatum *Romanum* opportune exponens: „Iesus autem (ait) & hominis & Salvatoris nomen & ſignificationem habet. Nam & homo factus eſt, ut antea diximus, de Dei & Patris voluntate partu editus pro credentibus hominibus, & ad dæmonum everſionem. Id profecto ex his, quæ in omnium oculis geruntur, perſpicere poteſtis. Plurimos enim dæmoniis agitatos in toto orbe & in urbe veſtra, multi ex noſtris Chriſtianis, cum per nomen Iesu Chriſti ſub Pontio Pilato crucifixi adiurarent, ab aliis adiuratoribus, incantatoribus & veneficis non ſanatos ſanaverunt, atque etiamnum ſanant, fractis & eiectis dæmonibus homines detinentibus.“ Neque abludunt plerique ex *Græcis* doctoribus, qui originationem *Græcam* etiam conſectati, ab ἰάσασθαι, *Ionice* ἰήσασθαι *ſanare, curare* derivant, anteſignano S. Ignatio *Martyre*, quoad rem ipſam recte quidem; melius tamen ad linguam originalem inter alios poſt Iustinum S. Hilarius in illud Pſalmi: *Et exſpectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu Sanctorum tuorum*, commentatus, „Huius ergo (inquit) nomen exſpectat Iesum ſcilicet videre, id eſt, ſalvatorem ſuum noſſe, Angelo dicente: *Et cognominabis nomen eius IESUM: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis.* Chriſtum conſpicere ut per profeſſionem generoſæ familiæ ſit Chriſtianus, exſpectat. Bonum autem hoc

n. 6. *p.* 93. *Apol. I. n.* 23. & 33. *Tract. in pſal. LI. p.* 82.

hoc nomen eſt, quod angeli atque archangeli adorant, quod dæmones tremunt, & ferre non poſſunt, quod ad ſalutem homines aſſumunt: quia ſcriptum eſt: *Et omnis qui invocaverit nomen eius, ſalvus erit.*" S. Cy-
pag. 143. rillus *Hieroſ.* Catech. X. *de uno Domino IESU Chriſto* n. 13. „Iesus itaque (ait) iuxta *Hebræos* ſalvatorem ſonat, in lingua vero *græca* eum, qui ſanat. Quandoquidem animarum eſt & corporum medicus, & ſpirituum curator: eos quidem, qui ſenſibilibus oculis cæci ſunt, ſanans, mentibus vero etiam lumen inducens: claudorum viſibilium medicus, peccatorumque pedes ad pœnitentiam dirigens, qui dicit paralytico: *Ne amplius pecces.* &: *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Quoniam enim propter animæ peccatum paralyſi traditum corpus fuerat; prius curavit animam, ut deinde corpori quoque adferret medicinam. Si cuius igitur mens peccatorum ægritudine teneatur, medicum habet, ſi quis hic eſt modicæ fidei, dicat illi: *Adiuva incredulitatem meam.* Si quis etiam corporeis occupatus eſt morbis, ne diffidat, ſed accedat (his enim etiam medetur) & noverit, quod Iesus eſt Chriſtus." Quæ hic citat *Marc.* IX. 23. verba ſunt patris, qui filium diriſſime a dæmone habitum ad Chriſtum attulit liberandum. S. Ambrosius in expoſitione Evangelii ſecundum Lucam lib. IV. in illum, quem modo attulimus locum Luc. IV. quo expulſus dæmon nomen Iesu acclamans narratur, ceu primum
T. II. p. 844. hoc ex operibus Chriſti id notans: „A minoribus (ait) incipit, ut ad
n. 59. ſeq. maiora perveniat. Liberare a dæmone & homines, ſed in verbo Dei poſſunt, reſurrectionem mortuis imperare divinæ ſolius eſt poteſtatis. Nec quemquam movere debet, quod Iesu *Nazareni nomen* in hoc libro diabolus dixiſſe primus inducitur. Nec enim ab eo Chriſtus nomen accepit, quod de cœlo angelus ad Virginem detulit." Idem lib. I. de pœnitentia c. 13. expendens, quod S. Paulus *Corinthium* iuſſerit tradere ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit, Iobumque in exemplum
T. III. pag. adducens: „Manducet ergo (inclamat) terram meam ſerpens, dentem car-
515. ni infigat, conterat corpus, dicat Dominus & de me: *Trado tibi eum,*
Iob 2, 6. *tantummodo animam eius cuſtodi.* Quanta vis Chriſti, ut cuſtodia hominis imperetur etiam ipſi diabolo, qui ſemper vult nocere. Dominum ergo Iesum nobis propitiemus: imperante Chriſto & diabolus ipſe ſit prædæ ſuæ cuſtos, vel invitus mandatis obſecundat cœleſtibus: & quamvis immitis, tamen manſuetis ſequitur imperiis. Sed quid ego commendo obſequium eius! Sit ille ſemper malus, ut ſit bonus Deus ſemper, qui malitiam eius in gratiam convertit. Vult nocere ille, ſed non poteſt, ſi Chriſtus obſiſtat: carnem ulcerat, ſed cuſtodit animam; terram devorat, ſed reſervat ſpiritum."

Egregie

Egregie hoc facit ad id, quod superiore capite diximus de malis corporeis a dæmone advenientibus: quod S. Doctor sequenti capite porro explicat de insidiis, quas idem immundus spiritus puritati corporis struit, IESU Christi virtute pariter in nihilum redigendis, sic auspicatus: *Hanc terram serpens manducat, si propitius est Dominus IESUS, ut non* pag. 516. *compatiatur anima carnis debilitati, non accendatur vapore carnis, & calore membrorum.*

Sic ORIGENES intelligi potest, dum lib. I. contra CELSUM virtutem T. I. p. 343. nominis IESU explicat: „Quod innumeros ex animis corporibusque dæ- n. 25. mones palam omnibus fugavit, vim exerens suam in eos, e quibus eiecti sunt illi dæmones." Sic postea: „Et hodieque IESU nomen perturbatos Ib. n. 67. animos componit, exigit dæmones, medetur morbis: miram quoque pag. 382. mansuetudinem inserit, mores in officio continet, humanitatem, comitatem, suavitatem inspirat iis, qui non propter vitæ commoda, humanasque necessitates se Christianos simulant, sed, quo par est, animo traditam de Deo, Christo, futuroque iudicio doctrinam amplexantur." Incessit ibidem CELSI calumniam blasphemiamque, qua Christi opera cum præstigiis magorum confert. ARNOBIUS lib. I. contra gentiles eorum exceptionem prævertens: „IESU nomen auditum (inquit) fugat noxios spiritus, imponit silentium vatibus, haruspices inconsultos reddit, arrogantium magorum frustrari efficit actiones, non horrore, ut dicitis, nominis, sed maioris licentia potestatis." Laudatus modo ORIGENES eodem lib. I. contra CELSUM tantam vim nomini IESU contra dæmones inesse profitetur, *ut nonnunquam etiam a malis nominatum sit efficax;* toto autem fere libro III. virtutem potissimum nominis IESU extollit, atque contra exempla eiusmodi ex fabulis & historia Paganismi tuetur a conditore omnium rerum IESUM dignum declaratum, asserens alicubi, „qui coleretur non ab Ib. n. 36. p. iis modo, qui vitam emendare suam vellent: sed etiam a dæmonibus, 471. aliisque potestatibus, quæ sub sensus non cadunt. Quo fit, ut illæ adhuc videantur aut formidare IESU nomen tanquam se potentioris, aut legibus eius tanquam Domini reverenter obtemperare. Nisi enim sic a Deo constitutus fuisset, dæmones, solo eius pronunciato nomine non exirent e corporibus, quæ obsidebant."

Sic teste S. ATHANASIO in vita S. ANTONII ab eo *increpatus dæmon* T. I. P. II. *in nomine Domini IESU Christi exiit: sanusque fuit homo.* S. HIERONYMUS n. 63. pag. vero narrat, quomodo S. HILARION integram etiam legionem ex ORIONE 843. viro primario, & ditissimo urbis *Ailæ*, invocato nomine IESU, expulerit: Vita S. Hilar. T. IV. *Domine*, inquit, *IESU solve miserum, solve captivum. Ut unum, ita &* p. 79. *plures vincere tuum est.* „Rem loquor inauditam (pergit S. HIERONIMUS)

ex uno hominis ore diverſæ voces, & quaſi confuſus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non poſt multum temporis cum uxore & liberis venit ad monaſterium plurima, quaſi gratiam redditurus, dona afferens. Cui Sanctus: *Non legiſti*, inquit, *quid* GIEZI, *quid* SIMON *paſſi ſint, quorum alter accepit pretium, alter obtulit: ut ille venderet gratiam ſpiritus ſancti, hic mercaretur?* Quumque ORION flens diceret: *Accipe, & da pauperibus*, reſpondit: *Tu melius potes tua diſtribuere, qui per urbes ambulas, & noſti pauperes. Ego qui mea reliqui, cur aliena appetam! Multis nomen pauperum occaſio avaritiæ eſt: miſericordia vero artem non habet. Nemo melius erogat, quam qui ſibi nihil reſervat.* Triſti autem & in terra iacenti: *Noli*, inquit, *contriſtari fili: quod facio pro me, & pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio revertetur.*" Breviter expedivit dæmoniacum, qui ex *Francia* in *Palæſtinam* ad S. Virum opis cauſa advenerat, dæmone „multas incantationum occaſiones & neceſſitates magicarum artium obtendente, *non curo*, ait, *quomodo intraveris, ſed ut exeas in nomine Domini noſtri IESU Chriſti, impero.* Quumque curatus eſſet, ſimplicitate ruſtica decem auri libras offerens, hordeaceum ab eo panem accepit: audiens, quod qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent."

Iam ſupra memoravimus, quæ ei obiecerint dæmones ſpectra: cuiusmodi ut ſemel clamores tantum audivit, „Intellexit (narrante S. HIERONYMO) dæmonum ludibria, & provolutus genibus Chriſti crucem ſignavit in fronte: talique armatus caſſide & lorica fidei circumdatus iacens fortius præliabatur, quodammodo videre deſiderans, quos horrebat audire, & ſollicitis oculis huc illucque circumſpiciens. Quum interim ex improviſo ſplendente luna cernit rhedam ferventibus equis ſuper ſe irruere: quumque inclamaſſet IESUM, ante oculos eius repentino terræ hiatu, pompa omnis abſorbta eſt. Tunc ille ait: *Equum & aſcenſorem proiecit in mare.* Et: *Hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Dei noſtri magnificabimur.*"

pag. 76.

Crucifixi,

T. I. PP. Apoſt. p. 28. *ſeq.*

XII. Intime cum nomine IESU coniunctum eſt crucis myſterium, quod S. BARNABAS in ſua epiſtola explicat, combinatque utrumque ex decem & octo & trecentis viris, quos ABRAHAM circumcidit: „In ſpiritu (inquit) proſpiciens in filium. Quæ ergo (pergit) illi in hoc data eſt cognitio? Diſcite: primo decem & octo; dein trecentos: decem autem & octo exprimuntur per *Iota* decem, *Eta* octo: habes initium nominis Ιησοῦς: quia vero crux in figura T quæ deſignat numerum CCC. habitura erat gratiam; ideo ait & trecentos. Oſtendit itaque IESUM in duabus litteris;

litteris; & crucem in tertia. Scit hoc, qui insitum donum doctrinæ suæ posuit in nobis.“ S. Iustinus vero earundem rerum mysteria consectatur in Moyse & Iosue in dialogo cum Tryphone. „Alter enim (inquit) expansis manibus in colle ad vesperam usque permansit, cum manus eius sustentarentur, quod sane nullam aliam, nisi crucis figuram exhibet, Alter autem Iesu nomine cognominatus, dux erat pugnæ, & *Israel* vincebat, Illud etiam in ambobus illis sanctis viris & Dei prophetis factum intelligere est, nempe duo illa mysteria neutrum illorum portare solum potuisse, id est, crucis, & cognominis impositi signum. Est enim, & erat, & erit unius ac solius ista vis, cuius vel nomen principatus omnis reformidat, tabescens, quod per illum evertendus sit.“ Et postea idem mysterium seu revelationem *in nos factam* (gentiles intelligit) quoque explicat: „Qui (inquit) in Christum summum sacerdotem, hunc crucifixum, credimus: qui cum in stupris ac omni prorsus sordida actione versaremur, per gratiam a nostro Iesu, secundum voluntatem ipsius Patris concessam sordida omnia, quibus induti eramus, mala exuimus: quibus diabolus instat semper adversans, ac omnes ad se trahere volens; sed angelus Dei, id est, virtus Dei nobis per Iesum Christum immissa, increpat eum, & a nobis discedit. Ac tanquam ex igne extracti sumus, cum in prioribus peccatis expurgati, tum ex tribulatione eruendi, & ex incendio nobis a diabolo eiusque omnibus ministris admoto; ex quibus nos etiam rursus se extracturum Iesus Dei filius, ac præparatis vestibus nos induturum, si mandata eius observamus, & regnum æternum provisurum, promisit.“ Demum post multa in eandem sententiam ac allegoriam „Porro (inquit) Amalechi memoriam etiam post filium Nave manere liquet; at futurum, ut per Iesum crucifixum, cuius etiam res omnes his symbolis præsignificabantur, dæmones exterminarentur, eiusque nomen formidarent, eumque pariter omnes principatus & regna metuerent, & ex omni hominum genere pii & pacifici ostenderentur, qui in illum credunt, scriptura declarat, idque etiam demonstrant, quæ iam a me, Trypho, commemorata sunt.“

pag. 204.

N. 116. *pag.* 209.

N. 131. *pag.* 224.

Istis vero, quæ nos breviter selegimus ex S. Martyris sermone, explicatur totum illud, qua late patuit, diaboli imperium, quo genus humanum devictum tenuit sub peccato, suaque potestate ante Christum salvatorem, qui per crucem inimicum deiecit, nobisque salutare nomen suum & crucis trophæum reliquit: quæ non dubitat S. Chrysostomus *divinas* appellare *incantationes*: „si & in diabolum (inquit) divinas incantationes canere noveris, statim vulnerabitur. Sunt enim nobis, sunt inquam nobis incantationes spirituales ipsum nomen Domini nostri Iesu Christi,

Hom. VIII. in cap. 4. *ad Rom. n.* 6. 7. *T. IX. pag.* 507.

tum ipſius crucis potentia. Huiusmodi incantatio non ſolum draconem a latibulo eiicit, & in ignem coniicit, ſed & vulneribus quoque medetur. Quodſi multi hoc dicentes ſanati minime fuerint, accuſent illi modicam ſuam fidem, non dicti infirmitatem. Nam ipſum IESUM multi pellebant, & premebant, nec quidpiam lucrabantur. At quæ ſanguinis fluxu laborabat, nec tacto quidem corpore, ſed tantum fimbria, diuturnos ſanguinis fontes cohibuit. Hoc nomen & dæmonibus terribile eſt, & perturbationibus, & ægritudinibus ſalutare. Hoc igitur ornemur ipſi, hoc tanquam muro nos muniamus.“ Concordat S. ANTONIUS apud S. ATHANASIUM, a quo invocato nomine IESU, cum vitale ſignum in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis preſſiſſet in frontibus philoſophorum, cum expulſis dæmonibus præſentium ſimul philoſophorum confutata eſt ſapientia. *Nos*, inquit, *Chriſtum crucifixum nominantes omnes fugamus dæmones, quos ut deos timetis, & ubi ſignum crucis formatur, magica ars vires amittit, atque veneficia nihil virtutis habent.* Sic diaconus S. GREGORII *Taumaturgi* teſte S. GREGORIO *Niſſæno* in eius vita n. 26. balnei locum, in quo *dominabatur dæmon quidam homicida* intrepride eſt ingreſſus, *ſe ſigno crucis muniens, & Chriſti nomen invocans:* ulteriusque ad interiora progreſſo eadem *arma fuere ſignaculum crucis & Chriſti nomen, & quod per magiſtri preces adferebatur auxilium.* Experimento ſuo id didicit IOSEPHUS ille ſub CONSTANTINO ex *Iudæo* Chriſtianus, de quo S. EPIPHANIUS, oſtenditque „quod prius in viſione perceperat, in inſano quodam homine, qui nudus per urbem circuibat, & cum ſæpe veſtis ei indueretur, eam dilaniabat, ut tales facere ſolent. IOSEPHUS igitur volens experiri viſionem, dubitans autem adhuc, verecundia detinebatur. Aſſumit itaque hunc intro, & præcluſis foribus, acceptaque aqua in manu, eaque crucis ſignaculo ſignata inſanum hominem aſperſit ac dixit: *In nomine IESU Nazareni crucifixi egredere dæmonium ab iſto, & ſanus fiat.* Homo vero magno clamore edito, humi prolapſus, & multa ſpuma ab ore emiſſa, lancinatus ad multum tempus, immotus permanſit; poſtea autem ſanus, & a dæmone liber ſurgens, domum abiit, multis gratiis IOSEPHO actis.“ Necdum tamen hoc miraculo fractum eſt IOSEPHI obduratum pectus, donec novo iterum contra incantationes ſuorum contribulium *Iudæorum* igni vim ſuam reſtituit ad lateres coquendos pro ædificanda in *Tiberiade* eccleſia. Nempe vaſi aquæ „magna voce crucis ſignaculum proprio digito impoſuit, & invocato nomine IESU ſic dixit: *In nomine IESU Nazareni, quem crucifixerunt patres mei, & omnium circumſtantium, fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis & magiæ &c.*“

pag. 854.

Hæreſ. 30.

Exper-

Expertus id etiam, quem ſupra commemoravi, S. Gregorius *Nazianzenus*, id de nominis Chriſti Iesu virtute teſtatur, additque: *quod etiam mihi ſæpe uſuvenit, cum crucem ne in tabula quidem, ſed in medio tantum aere deſcripſiſſem.* Sic S. Martinus *In nomine*, ait, *Domini IESU, ſigno crucis, non clypeo protectus, aut galea, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus:* militem vero Chriſti indutus militiam ſub Iuliano apoſtata detrectavit, ut perhibet Sulpicius *Severus* de vita S. Martini c. 4. In hoc ergo divinam adoramus providentiam, & grato agnoſcimus animo, quomodo Chriſtus iuxta apoſtolum *Phil. II.* 8. &c. *humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen: ut in nomine IESU omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.*

XIII. Quid vero dignius divina ſapientia, quid providentia illa mirabilius, quam dum nos cum eodem apoſtolo *prædicamus Chriſtum crucifixum: Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam*, patibulum crucis terrorem eſſe infernorum, maſtigiam dæmonum, in quo eorum illuſa eſt ſuperbia, deiecta potentia. *Quid timent dæmones? Quid tremunt? Sine dubio crucem Chriſti, in qua triumphati ſunt; in qua exuti ſunt principatus eorum, & poteſtates. Timor ergo, & tremor cadent ſuper eos, cum ſignum in nobis viderint crucis fideliter fixum, & magnitudinem brachii illius, quod Dominus expandit in cruce.... Non te ergo aliter timebunt, nec aliter tremor tuus veniet ſuper eos, niſi videant in te crucem Chriſti.*

Crucis ſigno pelluntur dæmones. 1 *Cor.* 1, 23.

Origenes hom. VI. in Exod.

Lactantius lib. IV. Inſtitut. divin. caput 27. inſcriptum *de mirandis per crucis virtutem effectis, ac de dæmonibus*, ſic orditur: „Nunc ſatis eſt, huius ſigni potentia quantum valeat, exponere. Quanto terrori ſit dæmonibus hoc ſignum, ſciet, qui viderit, quatenus adiurati per Chriſtum de corporibus, quæ obſederunt, fugiant. Nam ſicut ipſe cum inter homines ageret, univerſos dæmones verbo fugabat, hominumque mentes emotas, & malis incurſibus furiatas in ſenſus priſtinos reponebat; ita nunc ſectatores eius eosdem ſpiritus inquinatos de hominibus, & nomine magiſtri ſui, & ſigno paſſionis excludunt.“ Eusebius *Cæſareenſis* „ſi non (ait) increpantur nomine crucis eorum dii & dæmones, non reſurrexit, qui his, qui non ſunt, terribilis habetur. Confitentur enim & dæmones reſurrectionem Chriſti. Qui enim exorciſant, crucem Domini nominant, & reſurrectionem; & nomine eius, qui mortuus eſt & reſurrexit, increpantes, non ut inobedientes aut contradicentes habent dæmones, ſed obedientes & conſentientes reſurrectionem.“ Appoſita ſimili-

Apud Sirmondum T. I. p. 62.

Hom LV. in Matth. militudine S. Io. *Chryſoſtomus* utitur, *ſi*, inquit, *ingenti horrore concutimur, cum ſolummodo videmus loca, in quibus capite damnati pœnas perſolvunt, quid paſſurum putas diabolum, cum haſtam viderit, qua lethale vulnus accepit?* Quis vero omnia enumeret eiuſcemodi teſtimonia, aut etiam exempla fugatorum per ſignum ſanctæ crucis dæmonum; præſertim ex corporibus obſeſſorum, & quidem, quod de S. Gregorio *Lingonenſi* ſpecialiter Gregorius *Turonenſis* notat, *ſine ullo tactu, facto tantum ſigno crucis.*

De Vit. SS. PP. c. 7. In eum finem idem etiam ſignum in catechumenis adhibetur, eosque S. Bonifacius *Germanorum* apoſtolus tanquam eccleſiæ hoſtes apud Zachariam P. detulit: *qui nec quærunt ab eis, quos baptizare ſtudent, abrenuntiationes ſatanæ, ſed neque ſignaculo crucis Chriſti eos muniunt,* ut legitur in epiſt. Zachariæ ad S. Bonifacium. Solemnes id loquuntur eccleſiaſticæ formulæ, quæ dæmonibus imperant, ne unquam audeant violare ſignum hoc, *quod nos fronti eorum*, quos baptizamus, *damus*: tum etiam erga baptizatos energumenos hoc cum impreſſione ſigni S. Crucis præceptum iuxta ſacramentarium *Gregorianum: Triumphatus recede in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: & da locum Spiritui ſancto per hoc ſignum crucis IESU Chriſti.* Iterum: *Imperat tibi ſacramentum crucis.*

Phantaſmata fugantur. XIV. Paullo ante retulimus de diacono S. Gregorii *Taumaturgi*, quomodo in balneo dæmonibus infeſtato ſe invocato Chriſti nomine ſigno crucis munierit, atque incolumis evaſerit: de ipſo porro S. Gregorio *Taumaturgo* perhibetur, quemadmodum ex templo quodam idolorum crucis ſigno dæmones fugaverit ibi pernoctans. „Erat illud templum *T. III. Bibl. PP. p. 449.* inſigne, in quo, qui colebantur dæmones, ad æditinos aperte ventitabant, ut qui illic divinarent, & reſponſa dabant. Cum igitur templum unacum ſociis ſubiiſſet, dæmones quidem confeſtim exterruit Chriſti nominis invocatione; figura autem crucis aere expiato, qui nidoribus inquinatus erat, ibi manſit totam noctem in orationibus & hymnis decantandis vigilans... diluculo autem rurſus iter ſuum cœpit progredi. Cum autem æditinus mane conſuetum dæmonibus cultum exhibuiſſet, apparentes ei dæmones dicunt, clamantes non licere eis templum ingredi propter eum, qui illuc manſerat.“ Eſt hic ipſe æditinus, qui poſtea diaconus, de quo ſupra, ad fidem, & quidem tantam, quam in eo vidimus, converſus, cum cerneret permiſſu S. Gregorii iterum reverti dæmones his ſchedulæ inſcriptis verbis: Gregorius *ſatanæ, ingredere:* iterumque pro arbitratu expelli.

In

In vita S. PAULI primi eremitæ narrat S. HIERONYMUS, quomodo oculis S. ANTONII, eum invisuri, in itinere obiectus est homo equo mixtus, cui opinio poetarum *Hippocentauro* vocabulum indidit, quo viso salutaris impressione signi armarit frontem. Idem de S. HILARIONE perhibentem paullo supra audivimus. Plura autem horribilia spectra dæmonum fascinationibus S. ANTONIO exhibita S. ATHANASIUS in eius vita describit, quos ille intrepidus sic aliquando est allocutus: *Siquid valetis, si vobis in me potestatem Dominus dedit, ecce præsto sum, devorate concessum; si vero non potestis, cur frustra nitimini? Signum enim crucis & fides ad Dominum inexpugnabilis nobis murus est.* „Multa (pergit S. ATHANASIUS) contra S. ANTONIUM minantes fremebant dentibus suis, quod nullus eorum tentamenta sequeretur effectus, sed maxime e contrario gigneretur illussus.“ Ea propter postquam S. ANTONIUS ipse in sæpe laudata oratione apud eundem S. ATHANASIUM multa eiuscemodi adumbrasset phantasmata, ac formas varias enumerasset mulierum, ferarum, reptilium, prægrandium corporum, militarium turmarum, „Sed (subdit) neque hæ illorum phantasiæ nobis sunt pertimescendæ: nihil enim cum sint, subito evanescunt, si maxime fide & signo crucis se quis munierit.“ Et postea: „Cum ergo noctu vos adibunt, volentque futura loqui, ac dicent: *sumus angeli;* ne fidem habeatis, mentiuntur quippe. Si asceticum vestrum laudent institutum, vosque beatos prædicaverint; ne audiatis eos, nec advertere quidem videamini, sed potius obsignate vos domumque & precemini, videbitisque eos evanescere: timidi quippe sunt, & signum dominicæ crucis admodum pertimescunt: illo quippe ipsos Salvator spoliatos palam traduxit.“ His porro conformiter ipse S. ATHANASIUS: „Olim dæmones variis spectris hominum mentes decipiebant (inquit) iam vero post divinum Verbi adventum evanuerunt huiusmodi fallaciæ. Siquidem solo crucis signo adhibito omnes illæ dæmonum fraudes repelluntur.“

T. IV. p. 70.

De Incarnat. Verbi T. I. p. 88.

In vita S. MARTINI, eadem PAULINUS, & SULPITIUS *Severus* passim narrant, frequenter diabolum, dum mille nocendi artibus sanctum virum conabatur illudere, visibilem se ei formis diversissimis ingessisse. „Nam interdum in *Iovis* personam plerumque etiam *Mercurii*, persæpe etiam se *Veneris* & *Minervæ* transfiguratum vultibus offerebat. Adversus quem semper interritus signo crucis, & orationis auxilio se protegebat.“ Sancti MARTINI nomen in memoriam revocat, quod GREGORIUS *Turonensis* narrat, quomodo dæmon LANDULPHUM quemdam, epilepticum, qui diabolicas insidias iam sæpe crucis signo dispulerat, in fraudem inducere tentarit, nempe „componens se in specie veterani venit ad eum dicens:

De Gloria Confess. c. 24.

Ego

Ego ſum Martinus, quem invocas: Surge & adora coram me, ſi vis recipere ſanitatem. Cui ille ait, *Si tu es Martinus, fac ſuper me ſignum crucis, & credam.* At ille, audito nomine ſigni ſibi ſemper contrarii, tanquam fumus evanuit. Poſt hæc autem ſtans ad pedes glorioſi Domini, factus eſt in ſtupore mentis, & vidit beatam baſilicam novo lumine effulgere: ex qua egrediens Sanctus, dixit ad eum: *Exaudita eſt oratio tua, & ecce eris ſanus ab infirmitate, quam pateris.* Poſtea beatæ crucis ſignaculum ſuper caput eius faciens abſceſſit. Ille vero ad ſe reverſus amotis omnibus inſidiis ſalutem ſe ſenſit integram recepiſſe.“ Formidandum eſt, quod THEODORUS lector & NICEPHORUS GENNADIO patriarchæ *Cpolitano* accidiſſe narrant; nempe cum noctu ad altare ſacrificii orans ſtaret, ſpectrum quoddam dæmoniacum ei apparuiſſe, quod ille protinus ſigno crucis, velut immiſſo telo fugavit, cumque recederet, hæc eſt humana voce locutum: *Abeo & te vivente quieſcam, reverſurus poſt obitum tuum, & modis omnibus everſurus eccleſiam.* Tragicum imprimis eſt, quod S. GREGORIUS M. narrat de THEODORO puero in monaſterio non ſatis religioſe ad regulam monaſticam vivente, cui, cum extremum ſpiritum ageret, horribilis draco veluti devoraturus apparuit. „*Caput meum*, aiebat, *iam ore ſuo abſorbuit: date locum, ut non me amplius cruciet, ſed faciat, quod facturus eſt. Si ei ad devorandum datus ſum, quare propter vos moras patior?* Tunc fratres cœperunt ei dicere: *Quid eſt, quod loqueris frater? ſignum tibi S. Crucis imprime.* Reſpondit ille dicens: *Volo me ſignare, ſed non poſſum, quia ſquamis huius draconis premor.* Cumque hoc fratres audirent, proſtrati in terram cum lacrymis cœperunt pro ereptione illius vehementius orare. Et ecce ſubito cœpit æger clamare dicens: *Gratias Deo. Ecce draco, qui me ad devorandum acceperat, fugit, orationibus veſtris expulſus ſtare non potuit.*“ De S. MARTINO monacho, cui tribus annis dæmon in forma draconis adhæſerit, alia occaſione fecimus mentionem ex eodem S. GREGORIO lib. III. Dial. cap. 16. Prætereo alia exempla crucis ſigno interemptorum draconum apud eundem S. GREGORIUM, & THEODORETUM in hiſtoria religioſa, quæ aliaque multa collegit *Iac.* GRETSERUS lib. IV. *de Cruce.*

Theodor. lib. I. coll. Niceph. lib. XV. c. 24.

Lib. II. dial. c. 57.

Nihil his addam, qui ægre hæc modo attuli, facile in animum mihi inducens, fore, ut multi narrata ſubſannent, non obſtante gravitate, ſanctitateque auctorum, qui hæc litteris mandarunt: quibus ſi imponi potuiſſe in iis, quæ ex aliorum fide ſibi imparium relatione acceperunt, concedatur, tam facile tamen nimia credulitate ſe decipi ſiviſſe haud magis cenſendi ſunt, quam fallere in animo habuiſſe. Quæ cum ita ſint, nemo in dubium ea vocet, quorum viri ſanctiſſimi de ſeipſis ſuisque fidem faciunt.

veluti

veluti S. ANTONIUS luculentus nobis testis est in sæpe citata oratione, quam S. ATHANASIUS nobis in eius vita descriptam reliquit, atque alia prætereà de eo nobis exposuit cum illo conversatus, uti etiam SULPITIUS *Severus* cum S MARTINO; S. HIERONYMUS autem nec loco nec tempore remotus etsi sugillatus de iis, quæ in vita S. PAULI primi eremitæ scripsit, in vita nihilominus S. HILARIONIS plura adhuc nobis descripsit monstra diabolica.

Quæ quod sanctissimis illis viris obiecta sint, non inde vulgi fabulæ de spectris confirmantur, anilesque phantasiæ illusiones. Rationem supra attulimus ex S. ANTONIO, cur sui similes potius strenuos athletas, qui monasterii probatione diuturna, ut verbis S BENEDICTI utar, didicerunt contra diabolum pugnare, sic quasi eminus aggrediatur spectris evanidis & phantasiis, non iam ausus propius appropinguare longius propulsatus, talesque nactus adversarios, qui veluti levi brachio, unoque crucis signaculo dæmonum præstigias procul abigant ac eludant, veluti muscas, aut parvas aviculas, ut de S BENEDICTO S. GREGORIUS perhibet lib. II. Dial. c. 2.

S. Reg. c. 1.

XV. Neque vero hic se continuit salvificæ crucis virtus, tum maxime resplendens, cum adhuc operam suam abominationibus idololatrici cultus præstabant dæmones. „Nam (ut testatur LACTANTIUS scriptor suppar) cum diis suis immolant, si assistat aliquis signatam frontem gerens, sacra nullo modo litant,

Nec responsa potest consultus reddere vates.

Et hæc sæpe causa præcipua iustitiam persequendi malis regibus fuit. Cum enim quidam ministrorum nostrorum sacrificantibus dominis assisterent, imposito frontibus signo, deos illorum fugaverunt, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere. Quod cum intelligerent aruspices instigantibus istis dæmonibus, quibus prosecant, conquerentes profanos sacris interesse, egerunt principes suos in furorem, ut expugnarent Dei templum, seque sacrilegio contaminarent, quod gravissimis persequentium pœnis expiaretur." Exemplum profert in libro de mortibus persecutorum c. 10. ipsum DIOCLETIANUM ad finem sæc. III. „Cum ageret (inquit) in partibus Orientis, ut erat pro timore scrutator rerum futurarum, immolabat pecudes, & in pectoribus eorum ventura quærebat. Tum quidam ministrorum scientes Dominum, cum assisterent immolanti, imposuerunt frontibus suis immortale signum. Quo facto, fugatis dæmonibus, sacra turbata sunt. Trepidabant aruspices, nec solitas in extis notas videbant, & quasi non litassent, sæpius immolabant; verum identidem mactatæ hostiæ nihil ostendebant, donec magister ille aruspicum TAGIS, seu suspicione, seu visu, ait, idcirco non respondere sacra, quod re-

Explosæ magicæ præstigiæ.

Lib. IV. Divinar. institut. c. 27.

rebus divinis profani homines interessent." Geminum est, quod de IULIANO apostata in *histor. eccles.* SOZOMENUS, & THEODORETUS narrant, fusiusque ante hos coævus GREGORIUS *Nazianzenus* oratione III. invectiva in IULIANUM: eum magicis sacris operam dantem subito terrore consternatum ad crucem confugisse, eaque se adversus terrores consignasse, & quem persequebatur, in auxilium adscivisse. „Valuit signaculum (addit) cedunt dæmones, pelluntur timores. Quid deinde? reviviscit malum, rursus ad audaciam redit, rursus aggreditur, rursus iidem terrores urgent, rursus obiecto signaculo dæmones conquiescunt, perplexusque horret discipulus." PRUDENTIUS in *apotheosi* eandem rem latius circumscribit.

Lib. V. c. 2.
Lib. III. c. 3.

Orat. 18.

In vulgus apud nos notum, quod S. GREGORIUS *Nazianzenus*, & PHOTIUS in bibliotheca cod. 183. recensent ex EUDOXIÆ, THEODOSII iunioris uxoris poematibus de SS. CYPRIANO, & IUSTINA, CYPRIANUM nempe *Antiochenum* (quem *Nazianzenus* perperam cum celebri *Carthaginensi* confundit) omnes magicæ artis rationes incassum tentantem, violentissimos quosque ac perniciosissimos dæmones oppugnandæ virginis castitati immisisse; hos vero pudore suffusos, victosque sacro-sanctæ crucis signo reiectos fuisse; uti etiam in confessione S. CYPRIANI habetur, quæ ad calcem quarundam editionum S. CYPRIANI *Carthaginensis* legitur. Ipseque postea CYPRIANUS a dæmone correptus Deo IUSTINÆ invocato, crucis signo immundum a se spiritum exclusit. Eiusdem argumenti est, quod S. EPIPHANIUS hær. 30. narrat ex ore IOSEPHI comitis, cuius iam meminimus, de iuvene quodam, qui ad labefactandam Christianæ feminæ pudicitiam, cum nihil proficerent sua allicimenta, illa signante se in nomine Christi, veneficorum operam frustra adhibuit, incantationes nempe & eiurationes in monumento quodam seu sepulchro. „Post exitum igitur (sunt verba EPIPHANII) sceleratissimorum ex monumento ingressus est IOSEPHUS, ac deprehendit etiam alia quædam curiositatis studia humi prostrata. Cognovit autem insidias, ob qualem fœminam hæc ab ipsis malefice perpetrata essent, & observabat, an prævalerent. Ubi igitur non prævaluerunt præstigiatores (nam per signaculum Christi & fidem, mulier auxilium percepit) cognovit per tres noctes tolerare ac exspectare fœminæ accessum. Deinde vero pugnare adversus eos, qui hanc curiositatem fecerant, quod assecutus illam non esset. Hoc tertium instructionis ad fidem opus IOSEPHO contigit, quod non valuit incantationis vis, ubi erat nomen Christi, & signaculum crucis; non tamen persuasus est, ut Christianus fieret."

CASSIANUS Collat. VIII. c. 18. SERENI abbatis narrationem de S. AN-

TONIO

TONIO refert, nempe eum a gentilibus quibusdam magicis incantationibus aliquando vexatum fuisse immissis illi nequissimis sæpe dæmonibus: „Cumque illo (verba SERENI recito) nunc quidem imprimente pectori suo frontique signaculum crucis, nunc vero orationi suppliciter incumbente, ne approximare quidem dirissimi dæmones eidem prorsus auderent, atque ad eos, qui illos direxerant, absque ullo reverterentur effectu, & alios illi in nequitiam vehementiores rursus immitterent, itidemque ipsis incassum suarum nequitiarum expendentibus vires, atque inaniter redeuntibus, potentiores nihilominus adversus militem Christi victorem iterum destinati nihil penitus prævalerent &c.“ Addit tandem ad S. ANTONIUM venientes Christianos fieri poposcisse. Nec illud prætereundum, quod venientibus ad se atque dæmonum cum ipso certamina audientibus, dicebat: *Signate vos, & abite securi*, ut S. ATHANASIUS refert in eius vita, aliaque ipsius S. ANTONII verbis a nobis iam allata; qui etiam hoc consilium dat in lib. de Incarnatione Dei: *Nam*, inquit, *solo crucis signo utens homo fraudes illius repellit.* *T. I. p. 74.*

Iam passim usus sum, libenterque utor in hac re S. ATHANASII auctoritate, præstantissimi præsertim operis illius de incarnatione Verbi Dei, quo nempe incarnati Verbi divinitatem demonstrandam suscepit hoc imprimis etiam argumento contra gentiles artem magicam demiratos: „Nempe illa quidem (inquit) ante verbi Dei adventum apud *Ægyptios* & *Chaldæos* maxime valebat & vigebat, spectantesque miro afficiebat stupore; verum veritatis præsentia, & verbi adventu ipsa quoque convicta ac prorsus destructa est.“ Provocat postea quemque, ut supra attulimus, „qui in mediis ipsis dæmonum præstigiis, & oraculorum fallaciis, ac magiæ prodigiis signo crucis, quæ apud illos ludibrio est, utatur, solumque Christum nominet.“ Et non ita multo post n. 55. „Neminem quoque iam (inquit) dæmones præstigiis, oraculis, aut incantationibus decipiunt; sed vel id solum tentantes & aggredientes, signo crucis confunduntur. Et, ut summatim dicam, attende, quomodo Salvatoris quidem doctrina per totum terrarum orbem diffundatur; contra autem universa idololatria, & quidquid Christi fidei adversatur, quotidie decrescat, debiliteturque, & cadat. Quæ cum vides, Salvatorem omnium Dominum &. potentissimum Dei Verbum adora: eos autem, quos ille deficere, & evanescere cogit, sperne & reiice.“ *T. I. P. I. p. 88.* *Ibid. p. 95.*

In fragmentis T. V. Bibl. PP. *Venetæ* ed. *de amuletis* hæc leguntur: „Si quis in ægritudinem curatu difficilem lapsus sit, psallat: *Ego dixi Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi;* precibus scilicet intentus, ac misericordiam implorans, cœlesti sapientiæ obsequens *pag. 214.*

 dicenti:

dicenti: *Fili in tempore infirmitatis tuæ ne despicias; sed ora Dominum & ipse curabit te.* Amuleta enim & præstigiæ, vana sunt auxilia. Siquis vero iis utatur, is clare discat, quod seipsum effecerit pro fideli infidelem, pro Christiano ethnicum, pro prudenti imprudentem, pro rationabili irrationabilem. At enim vetula viginti obolorum, aut quartariæ vini pretio serpentis incantationem tibi exhaurit: tuque stas hianti ore tanquam asinus, quadrupedum sordes a collo gestans, repulso salutaris crucis sigillo. Quod sigillum non morbi tantum reformidant, sed etiam omnis dæmonum cohors pertimescit, & horret. Quamobrem omnis præstigiator huiusmodi sigillo vacuus est.“ Nemo S. CHRYSOSTOMO frequentius contra omnis generis magicas superstitiones, imprimis amuletorum usum perorat. Supra retulimus locum ex lib. VIII. contra *Iudæos*, ad quos ipsi Christiani impium habebant recursum synagogas etiam adeundo: hinc lo-
T. I. p. 687. co citato: „Et quomodo (inquit) ingredieris synagogam? si namque signaveris frontem tuam, illico fugiet prava potestas synagogam inhabitans. Si vero non signaveris, in ipsis foribus protinus arma abiecisti, mox nudum, & inermem abreptum te diabolus malis innumeris afficiet.“ Quod amuleta attinet, notat, incessitque inter alia etiam aurea ALEXANDRI *Macedonis* numismata (quorum passim ideo tanta hodieque occurrit copia) circumligantes capiti vel pedibus Christianos sic allocutus Hom. 21. ad *Antioch.* *Tu in cruce non confidis;* Et ibidem Christianos item incessit. *Non ligaturas tantum, sed etiam incantamenta tibi inducis, vetulas ebriasque & titubantes domum ducens.* Excusationem ibidem atque
T. XI. pag. 387. etiam alibi, veluti homilia VIII. in epist. ad *Coloss.* c. 3. prævertit, dum usi huiusmodi superstitionibus dicunt: „Deum invocamus & nihil amplius facimus, & quæ sunt huiusmodi: & Christiana est, vetula & fidelis: ea est idololatria. Es fidelis, signa te, dic, hæc arma habeo sola, hoc medicamentum; aliud autem nescio.“ Et mox: „Dictitantibus hic autem non est idolololatria, sed solum incantatio: Hæc est (subdit) cogitatio satanica, hæ sunt diabolicæ insidiæ; tegere errorem, & in melle dare venenum. Quoniam novit se illa hac via non persuasurum, ingressus est ad amuleta, & aniles fabulas. Et crux quidem affecta est ignominia; litteræ autem in maiori honore sunt habitæ. Christus fuit eiectus, & introducitur anus ebria & delirans, conculcatum est nostrum mysterium, & choros ducit fraus diaboli.“ Et post pauca: „Quousque hæc satanica? Quomodo non ridebunt *Græci*? Quomodo non subsannabunt? Dicemus magnam esse virtutem crucis? Quomodo id eis persuadebitur, cum videant nos opus habere iis, quæ ipsi irrident?“ In epistolam I.
Tom. X. p. 107. 108. ad *Corinth.* Hom. XII. „Quid dixeris (inquit) de ligaminibus, & de cre-

crepitaculis manui appensis, & de stamine coccineo, deque aliis multis insania plenis; cum oporteret nihil aliud puero circumponere, quam crucis custodiam?"

Mox aliam incessit superstitionem, dum lutum mulieres in balneo accipientes, nutrices & ancillæ, digito tingentes in pueri fronte imprimebant. „Certe (subdit) quod apud *Græcos* talia fiant, mirum non est; quod autem apud eos, qui crucem adorant, & mysteriorum arcanorum participes sunt, & tanta philosophantur, id certe multis lacrymis est dignum. Deus te unguento spirituali honoravit, & tu luto filium deturpas? Deus te decoravit, & tu teipsum dedecoras? Et cum oporteret in fronte crucem adscribere, quæ insuperabilem tutelam præbet, tu his dimissis in satanicam amentiam decidis? . . . . . Quomodo precaris, ut presbyteri manu signaculum in fronte apponatur, ubi luto unxisti? Ne, fratres, ne hæc faciatis; sed ab ineunte ætate pueros spiritualibus armis munite, & docete eos manu frontem signare; etiam priusquam possint hoc manu facere, vos ipsi eis crucem imprimite. Quid dixeris de aliis satanicis observationibus in doloribus uteri, & in partu adhibitis, de iis item, quæ in morte, & cum corpus effertur, adhibentur: eiulatus nempe, planctus insani, stulta in sepulcris admissa, circa monumentum studium, intempestivum & ridiculum præficarum agmen, dierum observationes, nec non ingressus & exitus?" S. AUGUSTINUS, qui in libris de doctrina Christiana & alibi magicas superstitiones vanasque observantias passim pro merito reprehendit ac damnat, alicubi vero, quid pii Christiani ad solum nomen eiusmodi fascinationum agant, edicit: *Quare* (inquit) *non remedia & ligaturas adhibes? Quare non mathematicos, & aruspices consulis, sicut & alii? Et tu signas te, & dicis: Christianus sum, ut repellas istos nescio quos.* *In psal.* 93.

XVI. Præterea alia stupenda miracula, crucis munimine in quibusvis malis nullo non tempore diversisque occasionibus facta, *quippe hoc signum*, iuxta S. CYRILLUM *Hieros.* Catech. XIII. *hodieque morbos sanat, dæmones pellit, veneficiorum, & incantationum præstigias evertit.* EUSEBIUS usum quemdam consuetudinemque piorum Christianorum testatum reliquit, ad ipsa etiam loca, ubi dæmonum cultores, gentiles habitabant, signandi sese sancta cruce: „Cum quis (inquit) ingreditur civitatem gentilium, & religione exposcente fronti imponere signaculum crucis confusus fuerit, qui ingreditur, suam glorificationem, & virtutem crucis in fronte non ostenderit, iste etiam sine tormentis negabit & sacrificabit." Nemini dubium, agitantibus gentiles dæmonibus, in Christianos sæviisse

Crucis munimen in confessione christiana.

Vid. Grets. libb. de Cruce, & de bened.

 tam

tam diris persecutionibus, mortibusque; unde etiam cruce se muniebant, ingressuri stadium.

S. THECLA incendio damnata, teste BASILIO *Seleuciensi* in eius vita, signo in se crucis expresso in rogum insiliit. „Unde & ignis naturæ suæ „oblitus ob crucis metum, ac reverentiam virgini thalami loco potius „fuit, quam camini.“ Aliud est exemplum, quod apud RUINART legitur in actis S. THEODOTI, & septem virginum auctore NILO teste oculato: „Cum vero (inquit ille) pervenissent ad locum, in quo solent rei cruciari, locum horribilem, & quem nemo post Solis occasum audebat intrare (quia istic præcisa capita, aut contis infixa stabant, aut dispersa iacebant igne combusta) horrore non modico correpti etiam ipsi sunt: sed vocem audierunt dicentem: *Fidenter accede Theodote.* Rursus ergo perterrefacti crucis signum suæ quisque impressit fronti, & mox apparuit eis crux illustris, quæ videbatur ex parte orientali radium ignitum emittere: ad quam apparitionem mixtus gaudio timor fuit, & genibus flexis adoraverunt versus locum, unde crux apparebat.“ Idem paullo post sanctus martyr dicitur, *totum corpus suum signo crucis muniens in stadium* processisse *animo imperterrito.* De S. GORDIO martyre S. BASILIUS, cum ultimum retulisset sermonem: *Hæc*, inquit, *cum dixisset*, *crucisque signo se circumscripsisset*, *ibat ad ictum*, *nihil immutato colore*, *nihil alterata faciei alacritate.*

Act. sinc. p. 344.

Hom. 16. in S. Gordium p. 148.

IULIANUS *Apostata*, ut vel ignaros imprudentesque Christianos induceret ad thus diis immolandum, altare posuit, ubi militibus aurum distribuebat; „Fertur autem quosdam (ut narrat SOZOMENUS) ex iis, qui istud „sceleris imprudentes admiserant, cum in convivio, ut fieri solet, sibi „mutuo propinarent, benevolentiæ testificandæ causa Christum ad singula „pocula nominasse.“ Addit THEODORETUS: „Horum unus sumpto po„culo, non prius bibit, quam salutare signum imprimeret.“ Sic cum S. PAULINO in *Natali* VIII. S. FELICIS canere licet:

Lib. V. hist. eccl. c. 17.

Lib. III. c. 13.

Nos crucis invictæ signum, & confessio munit,
Armatique Deo mentem non quærimus arma
Corporis: & quamquam membris videamur inermes
Arma tamen gerimus: quibus & sub pace serena
Contra incorporeos animis decernimus hostes.

In tentationibus variis.

XVII. In comparatione autem horum, quos commemoravimus, athletarum SS. MM. recte nos etiam tangit, quod *Hebr.* XII. 4. dicit D. PAULUS: *Nondum usque ad sanguinem restitistis*: dum interim facile nobis est trophæum crucis contra externum illud tentationum genus erigere, de quo

idem

idem apoſtolus: *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principatus & poteſtates, adverſus principes tenebrarum harum*, qui ut olim gentiles contra Chriſtianos, ita nunc Chriſtianos inter ſe committunt, bella, oppreſſiones, inimicitias ſerunt, nihilque magis curant, quam vinculum pacis & charitatis inter homines rumpere. De hoc S. CHRYSOSTOMUS illud D. PAULI *Epheſ.* IV. 27. *Nolite locum dare diabolo* interpretatur: „Itaque (inquit) bellum ſibi mutuo inferre, eſt locum „dare diabolo. Nam cum oporteret omnes ſimul eſſe conſtipatos & con- „denſatos, & adverſus illum ſtare, ſolutis, quæ ſunt nobis cum illo, ini- „micitiis, iubemus, ut alter in alterum convertamur. Nunquam enim „locum ſic habet diabolus, ut in inimicitiis.“ Homilia paullo ante citata 21. ad populum *Antioch.* nobis eadem arma, quæ modo ex S. PAULINO audivimus, dat: „Ne ipſe (inquit) diabolus te quicquam lædere poterit, „cum his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc te ipſum iam doce, „ut cum ſignum ceperis, ſis miles paratus, & contra diabolum trophæum „erigens, iuſtitiæ coronam capias.“

Hom. XIV. n. 1. T. XI. p. 104.

Eſt hæc igitur panoplia noſtra, qua ſi ea utamur fide, quam idem nobis alibi inculcat S. Pater, omnes diabolicos inſultus tentationumque laqueos facile eludemus. „Crucem (inquit) non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna profecto fide in mente prius formare oportet. Nam ſi hoc modo eam faciei tuæ impreſſeris, nullus ſceleſtorum dæmonum, cum haſtam videat, qua lethale vulnus ſuſcepit, congredi tecum audebit.“ S. CYRILLUS *Alex.* Commentar. in ISAIAM columnam interpretatur ſanctæ crucis ſignum, quo obſepiri credentes ſolent & communiri. „Uſi enim ſemper ſumus hac re, cum omnem diaboli inſultum evertimus, & dæmonum impetus infringimus. Murus enim infractus eſt nobis crux & in ea gloriatio vere ſalutem afferens.“ S. EPHREM, qui in *parœneſi* I. ad eos, qui in relig. rud. ſe exercent, breviter dicit: *ſtrenuus cruce Chriſti, laqueos fugat diabolicos.* in *parœneſi* II. ad monachos iam profectiores *Crucem*, inquit, *fronti impreſſam tenentes ſpectaculum diabolo tremendum habebitis, honorantes iuſtitiam, caſtimoniamque ſervantes iam incolæ paradiſi evaſiſtis.* CASSIANUS Coll. VII. c. 23. cum animadvertiſſet, non tanta tunc feritate atrocitateque dæmones in cœnobiis quam olim graſſatos, „aut virtute crucis (ſubdit) etiam deſerta penetrante, & ubique eius gratia coruſcante, retuſa eſt nequitia dæmonum, aut negligentia noſtra illos ab impugnatione priſtina reddit lentiores, dum dedignantur adverſum nos illa intenſione confligere, qua tunc contra illos probatiſſimos Chriſti milites ſæviebant, hac ſcilicet nos fraudulentia inviſibilium tentationum dirius elidentes.“

Hom. 55. in Matth.

Lib. II. t. 4. T. II. p. 294.

XVIII.

Frequens S. Crucis usus privatus & publicus in ecclesia.

XVIII. Ea vero res (cum temporibus persecutionum tantopere saeviret cacodaemon impatiens veluti attriti sui regni per Christum) in causa fuerit, quod apud fideles tunc longe maior quam nunc, deprehendatur signandi se cruce frequentia, ut latere ob id Ethnicos non possent: *Latebisne*, ad uxorem scribit TERTULLIANUS, *tu, cum lectulum, cum corpusculum tuum signas?* In libro autem de corona milit. c. 3. *Ad omnem progressum*, inquit, *atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quaecunque nos conversatio exercet, frontem crucis signo terimus. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum, si legem expostules scripturarum, nullam invenies: traditio tibi praetendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* Perinde S. BASILIUS lib. de spiritu S. c. 27. *Si*, inquit, *consuetudines, quae scripto proditae non sunt, tanquam haud multum habentes momenti, reiicere conemur; imprudentes & ea damnabimus, quae in evangelio necessaria ad salutem habentur, imo potius ipsam fidei praedicationem ad nudum nomen contrahemus: quod genus est, ut eius, quod primum est, & vulgatissimum, primo loco mentionem faciam, ut signo crucis eos, qui spem collocarunt in Christum, signemus, quis scripto docuit?*

Cap. 5.

pag. 102.

Intelligi hoc potest de celebri initiandos cruce signandi ritu. Ad hos vero verba faciens ad communem etiam ac promiscuum usum hortatur fideles S. CYRILLUS *Hierosol.* cum forte iam tunc salutaris ille mos remitteret: „Crucifixum annuntiamus & tremunt daemones, multi diversis temporibus cruci affixi sunt: verum cuiusnam alterius in crucem acti invocatio daemones usquam effugavit? Nec ergo Christi crucem erubescamus. Sed etiam si alter abscondat, tu palam in fronte obsigna, ut daemones regium signum intuentes, procul fugiant tremebundi. Fac vero hoc signum, dum manducas, & bibis, sedes, recubas, exsurgis, loqueris, ambulas, verbo dicam, omni in negotio.“ Sic etiam S. GAUDENTIUS *Brixiensis*: „Sit sermo Dei & signum Christi in corde, in ore, in fronte: inter cibos, in lavacris, in cubilibus, & in ingressu & egressu, in laetitia, in moerore.“ Eadem ac plura adhuc alia recenset ex S. EPHREM imprimis *Iac.* GRETSERUS lib. IV. *de cruce* cap. 10. *veteres Christianos omnibus rebus crucis signum adhibuisse.* Diutius hunc usum in coetibus monasticis perseverasse colligimus ex GREGORIO *Turonensi de vit. SS. PP.* c. 5. *Veniat benedictus, veniat religiosus, qui orare non desinit, qui crucem auribus & oculis semper imponit, qui viis suis itineris sui salutaria vexilla praemittit.*

Catech. IV. p. 58.

Tract. I. de lect. Evang.

T. I. Opp. p. 351.

Ecclesia porro hactenus in publicis suis ritibus antiquam illam celebri-

britatem conservat, de qua antiqui SS. PP. testantur, veluti S. CHRYSOSTOMUS: „Omnia per illud administrari, quæ apud nos transiguntur mysteria. Sive enim regenerari oportet; adest crux: sive mystica illa nutriri oportet alimonia: sive ordinibus initiari, sive quid aliud facere, ubique salutis hoc adest signum: ac propterea & in ædibus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte, & in mente magno studio illud inscribimus.“ Et S. AUGUSTINUS: „Quod signum nisi adhibeatur sive frontibus credentium, sive ipsi aquæ, qua regeneramur; sive oleo, quo chrismate unguntur; sive sacrificio, quo aluntur, nihil eorum rite perficitur.“ Et in append. T. V. Ivo *Carnotensis*: „Huius crucis Mysterio rudes catechizantur: eodem Mysterio fons regenerationis consecratur: eiusdem crucis signo per manus impositionem baptizati dona gratiæ accipiunt: cum eiusdem crucis charactere basilicæ dedicantur, altaria consecrantur, altaris sacramenta cum interpositione dominicorum verborum conficiuntur: Sacerdotes & Levitæ per hoc idem ad sacros ordines promoventur: & universaliter omnia ecclesiastica sacramenta in huius virtute perficiuntur.“

Hom. 54. in Matth.

Tract. CXVIII. in Ioan. T. III. P. II. p. 801.

Serm. 25. de diversis.

XIX. S. AMBROSIUS in libro *de initiandis* cap. 3. de aquæ consecratione ad solemnem in ecclesia baptismum agens „*Merrha* (inquit) fons amarissimus erat: misit in eum MOYSES lignum, & dulcis est factus. Aqua enim sine prædicatione dominicæ crucis ad nullos usus futuræ salutis est: cum vero salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lavacri & salutaris poculi temperatur: sicut ergo in illum fontem MOYSES misit lignum, hoc est, propheta; ita & in hunc fontem sacerdos prædicationem dominicæ crucis mittit, & aqua fit dulcis ad gratiam.“ De consecratione huius aquæ baptismalis diximus alibi: eam exorcizari, ac purgari, in concilio *Carthaginensi* sub S. CYPRIANO non unus ex episcopis ceu rem assertam accipit. Conveniuntque antiquissimæ liturgiæ, ac in Missali *Gothico* quidem hæc leguntur. *Exorcizo te creatura aquæ. Exorcizo te omnis exercitus diaboli, omnis potestas adversaria, omnis umbra dæmonum &c.* Habetur in aliis præterea veluti in *Gelasiano* sacramentario peculiaris *benedictio aquæ ad succurrendum*, infirmo scilicet, sicque incipit: *Exorcizo te creatura aquæ per Deum vivum &c.* Et altera: *Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine IESU Christi Filii eius, & sancti Spiritus. Omnis virtus adversarii, omnis incursio diaboli, omne phantasma eradicare & effugare ab hac creatura aquæ &c.* Et postea in *benedict. aquæ spargendæ in domo* eadem ad verbum leguntur, quæ hodieque in benedictione aquæ benedictæ habentur iuxta Missale *Romanum*: *ut creatura*

Exorcismus aquæ.

T. III. pag. 411.

Lib. I. n. 73. seq.

N. 75.

Lib. III. n. 75. & 76.

mysteriis tuis serviens ad abiiciendos dæmones, morbosque pellendos divinæ gratiæ sumat effectus &c. Et mox in oratione, quæ dicitur, *Exorcismus aquæ: Omnis virtus adversarii, omnis incursio diaboli, omne phantasma, omnem inimici potestatem eradicare, & effugare ab hac creatura aquæ &c.* Item orat. pro aspersione aquæ rogatur Deus, *ut nullam sævienti adversario tribuat potestatem; sed propria Deo dicta sit domus, ut nullam in ea inimicus licentiam habeat nocendi.*

Libro VIII. *Constitutionum apostol.* c. 19. *de benedictione aquæ & olei,* MATTHÆO ea apostolo tribuitur; in decretalibus, ANASTASIO item bibliothecario, WALAFRIDO, aliis etiam recentioribus ALEXANDRO I. P.

Sæc. VII. Lib. I. de Gloria Martyrum c. 24. Communi iam usu domum portatam fuisse ex GREGORIO *Turonensi* discimus: *Omnis*, ait, *populus pro devotione haurit, & vas plenum domi pro salvatione reportat, agros vineasque aspersione saluberrima tutaturus.* Constat eam tam in Oriente quam Occidente haustam pro potu fuisse: eoque sensu sunt etiam, qui GREGORIUM *Turonensem* interpretentur.

Aquam in vigilia Epiphaniæ hodieque solemni imprimis ritu consecrari solitam, qui *Græcis* μέγας ἁγιασμὸς dicitur, iam S. CHRYSOSTOMO memoratur, quæ domi integro anno, atque adeo biennio & triennio sæpe servata ab omni corruptione immunis: *ac post tantum temporis cum iis, quæ nuper fuerint e fontibus eductæ, certat.* Ut loquitur in hom. de baptismo Christi.

Apud *Edm.* MARTENIUM T. II. *de rit.* lib. III. c. 9. p. 994. legitur ritus & *ordo conficiendi aquam benedictam tempore mortalitatis, seu etiam furoris hominum, vel rabiei bestiarum celebrandam, ut quicunque ex ea gustaverit, mentis & corporis recipiat sanitatem:* ubi præter ordinarium exorcismum sequitur alius, *ut per hanc creaturam aquæ sævi artis inimici tota vis comprimatur, omnes fugentur diaboli exercitus, retundanturque satanæ incursiones.*

Singularis est formula iam laudati IOSEPHI, qui ex *Iudæo* Christianus a CONSTANTINO M. facultatem nactus ædificandorum templorum, cum tale apud *Tiberiadem* moliretur, ignis vero artibus magicis *Iudæorum* impeditus calcem non excoqueret: „Commotus (ut rem ex ipsius ore narrat EPIPHANIUS) & zelo erga Dominum correptus accurrit: & ubi aquam in vase afferri iussisset, accepto vase coram omnibus (multitudo enim ingens *Iudæorum* confluxerat ad spectaculum, eventum videre cupidi, & quid IOSEPH facturus esset) magna voce crucis signaculum digito vasi imposuit, & invocato nomine IESU sic dixit: *In nomine IESU Nazareni, quem crucifixerunt patres mei, & omnium horum circumstantium fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis ac magiæ,*

Hæres. XXX. n. 12.

quam

quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiæ ignis ad perficiendam domum Domini: & sic accepit aquam in manum & de aqua singulas fornaces aspersit; & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emersit."

In vita S. HILARIONIS narrat S HIERONYMUS, ITALICI *Gazensis* equis maleficio impeditis in cursu, ineptum quidem visum esse venerando seni, in huiusmodi nugis orationem perdere; „Rogatus tamen a fratribus, qui aderant, scyphum fidelem, quo bibere consueverat, aqua iussit impleri, eique tradi. Quem cum ITALICUS accepisset, stabulumque & equos & aurigas suos, & rhedam, carcerumque repagula aspersisset, sublatum subito est omne impedimentum. „Clamor fit vulgi nimius (subdit) ita ut ethnici quoque ipsi concreparent: *Marnas victus est a Christo.* Porro furentes adversarii HILARIONEM maleficum Christianum ad supplicium poposcerunt. Indubitata ergo victoria & illis, & multis retro Circensibus plurimis fidei ocasio fuit." T. IV. p. 80.

Supra nonnulla exempla addidimus ex THEODORETI historia religiosa aquæ a viris sanctis oratione signoque crucis sacratæ in huiusmodi maleficiis salutaris. Ex eodem etiam THEODORETO refertur in historia tripartita lib. IX. MARCELLUM *Apameæ* episcopum iussisse fanum *Jovis* diruendum aspergi: *quod dum fuisset factum, dæmon effugit, non ferens aquæ virtutem.* Plura ad rem collecta leges apud GRETSERUM lib. II. *de benedictionibus* cap. 11. *Per aquam benedictam diabolicas machinationes, fraudes, incantationes, atque præstigias infringi ac deiici.* Et cap. 14. *Loca dæmonibus infesta per aquam benedictam purgata.* Cap. 15. *Dæmones aqua benedicta ab obsessis exacti.*

XX. Aquæ exorcizatæ misceri solet sal (ut de orientali etiam ecclesia ex nono canone constat) similiter exorcizatum *ad expellendas & excludendas omnes dæmonum tentationes* iuxta sacramentarium *Gelasianum.* Ubi sequitur rubrica: „Deinde mittis ipsum sal in aqua, & exsufflas in ea, dicis: *Deus qui ad salutem humani generis maxima quaque sacramenta in aquarum substantia condidisti.* Et cætera sicut superius scriptum est. Hic „mittis vinum in ipsa aqua." In oratione autem solius aquæ fit mentio ad rem his verbis: *Ut ubicumque adspersæ fuerint, statim arreptus effugiat: & sit illi, Domine, hæc aqua adspersionis velut clibanus ardens ignis inextinguibilis.* Cætera vitiata sunt: ubi iterum diaboli fit mentio. In benedictione seu exorcismo aquæ & salis in vigilia Epiphaniæ haud absimilia leguntur. Sacramentarium *San-Gallense* sæc. circ. X. in orat. *Super aquam & sal ad animalia,* defendi rogantur *per hanc creaturam salis & aquæ . . .*

Cum sale. pulvere, oleo.
Apud Coteler. T. I. p. 90.
Lib. III. n, 76.

a laqueis diaboli, *ab infirmitate*, *& a temptatione* (nempe ut ſequens oratio habet, *ab omni temptatoris incurſu*) *& ab invidia*, *& a malitia, a malis hominibus*, *a malo loquente*, *a malis oculis*, *a veneficiis*, *& ab aruſpicibus &c.* Quam ſupra ex eodem *Gelaſiano* ſacramentario retulimus benedictionem ſalis & aquæ ad fulgura, ea ad verbum continetur in *San - Blaſiano*, & *San - Gallenſi* modo citato ſacramentario, quod ex *Gelaſiano*, *Gregoriano*, & *Ambroſiano* compoſitum eſt. In eodem codice in ordine baptiſmi ſal benedicitur *ad effugandum inimicum*: veluti in ordinaria apud nos benedictione ſeu exorciſmo exprimitur pluribus. Exorciſmum ſalis & aquæ *ad ſuccurrendum ei*, *qui a dæmonio vexatur*, legere eſt apud MARTENIUM T. II. *de Ritibus* lib. III. c. 9. p. 979. Ex vita S. BERNARDI auctore ERNALDO lib. II. c. 3. diſcimus tunc, ſæc. XII. nimirum, energumenos eccleſiam ingreſſos *ſalibus exorcizatis aſpergi* ſolitos, ad quod dæmon perinde, ac ad crucis ſignum, evangelium, vel S. liturgiam puerum vexabat, quem S. BERNARDUS aqua benedicta ori eius infuſa confeſtim expulit.

T. II Opp. p. 1098.

Mos porro antiquitus fuit tam in Oriente, quam Occidente ſepulchra Sanctorum lavare, aut pulverem ſepulchrorum radere, eoque aquam ſalutarem reddere: quarum rerum exempla apud GREGORIUM *Turonenſem* ſunt notata in *Annalibus Francorum* & alibi. De pulvere, in quem effuſa fuit aqua, qua B OSWALDI oſſa fuerunt abluta, perhibet V. BEDA, quod dæmoniacum liberaverit, apud quem nihil profecerunt exorciſmi. Idem in illud LUCÆ: *Interrogavit autem illum IESUS dicens: Quod tibi nomen eſt? At ille dixit Legio*; ex plurium fidei dignorum relatione ſe intellexiſſe dicit, fruſtra perdi operam, niſi circumſtantiæ obſeſſionis cognitæ ſint: „Quæ (ſubdit) mendacio ſimillima res, ſed adeo vera & plurimorum atteſtatione notiſſima, ut quidam vicinus mihi presbyter retulerit, ſe quandam ſanctimonialem feminam a dæmonio curare cœpiſſe; ſed quamdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſo autem, quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſum orationibus, cæteriſque, quæ oportebat, purificationum generibus effugaſſe, & eiusdem feminæ corpus ab ulceribus, quæ dæmonis tactu contraxerat, medicinali ſtudio adiuncto, ſale benedicto curaſſe &c.“ Lib. VIII. c. 29. *Conſtitut. apoſt.* in benedictione aquæ & olei ſic rogatur: *Da vim effectricem ſanitatis, morborum expultricem, dæmonum fugatricem, omnium inſidiarum profligatricem per Chriſtum &c.*

Lib. III. hiſt. Angl. c. 11.

Lib. III. in Luc. c. 8.

Unctio Olei. XXI. TERTULLIANUS in libro, quem ad SCAPULAM *Africæ* præfectum pro chriſtiana religione ſcripſit, ad beneficia provocans, quibus a Chriſtianis

nis ethnici etiam sunt affecti: „Nam (ait) & cuiusdam notarius, cum a dæmone præcipitaretur, liberatus est: & quorundam propinquus & puerulus. Et quanti honesti viri (de vulgaribus enim non dicimus) aut a dæmonibus, aut valetudinibus remediati sunt. Ipse etiam SEVERUS, pater ANTONINI, Christianorum memor fuit. Nam & PROCULUM Christianum, qui *Torpacion* cognominabatur, EUHODIÆ procuratorem, qui eum per oleum aliquando curaverat, requisivit, & in palatio suo habuit usque ad mortem eius.“ In exordio libri, quem contra *Gnosticos* latenter venenum suum insinuantes, *Scorpiace* inscriptum, edidit „In remediis (scribit) naturalia plurima, aliquid & magia circumligat... Nobis fides præsidium, si non & ipsa percutitur diffidentia signandi statim & adiurandi, & urgendi bestiæ calcem.“ Ita legitur in *Parisiensi* RIGALTII editione an. 1674. cum notis *Ph.* PRIORII, quæ talis est ad hunc locum: *In Agobardino legitur unguendi*: quod & in editis observare licet, atque contextui apprime congruit, alibique a TERTULLIANO de salutari apud Christianos olei unctione dicitur, quo in Baptismi & Confirmationis sacramento inungimur; atque ante baptismum quidem oleo exorcizato, de quo S. CYRILLUS *Hierosolymitanus Catech.* XX. *mystagog.* II. *de baptismi cærimoniis* n. 3. sic effatur: „Igitur exorcizatum oleum symbolum erat communicationis pinguedinis Christi, quod quidem omne adversariæ potestatis vestigium extemplo fugat. Quemadmodum enim insufflationes Sanctorum & invocatio nominis Dei flammæ instar vehementissimæ dæmones urit, & effugat; ita & exorcizatum istud oleum, per invocationem Dei & orationem tantam vim adsumit, ut non modo urendo peccatorum vestigia depurget, verum etiam omnes invisibiles Mali (spiritus) potestates in fugam agat.“

Cap. 4. *p.* 71.

pag. 487.

pag. 487.

pag. 312.

De oleo exorcizato inter canones synodi *Romani* ad *Gallos* episcopos a SIRICIO P. missos hic legitur: „De oleo sane exorcizato capiendus ne brevis numerus dierum, multum in hoc proficit sermo. Fide enim quis sua plena purgatur. Si enim chrisma infusum capiti gratiam suam toti corpori impertit, nihilominus & tertio scrutinio scrutatus si oleo fuerit contactus non sæpe sed semel, virtute sua Deus operatur in tempore.“ Existimo autem vexatum illum INNOCENTII I. locum in epistola ad DECENTIUM, de his, qui post baptismum a dæmonio corripiuntur, commode intelligi posse de oleo exorcizato, cuius usus est contra dæmoniacas infestationes ante baptismum, etiam post baptismum adhiberi posse cum impositione manuum. Sic vero habet: „De his vero baptizatis, qui postea a dæmonio, vitio aliquo aut peccato interveniente, corripiuntur, quæsivit dilectio tua, si a presbytero vel diacono possint aut debeant consignari. Nam ei manus imponenda omnino non est,

Siricii P. epist. 8. *n.* 11.

T. II. Conc. edit Labb. p. 1247.

est, nisi episcopus auctoritatem dederit ita efficiendi." P. COUSTANT in editione epistolarum summorum Pontificum ponit post QUESNELLIUM ad fidem codicum MSS. *designari* pro *consignari*, adnotatque etiam vocem *adsignari* reperiri in Msc. regio DIONISII, in cæteris autem libris extare *consignari*: quæ mihi etiam retinenda videtur lectio *Labbeana*, atque in plerisque monumentis antiquis pro unctione accipitur: In sacramentario *Gelasiano* feria quinta Cœnæ Domini in prima missa, quæ *chrismalis* inscribitur, post benedictionem olei ad ungendos infirmos, expletoque Canone notatur a diacono oblatum, ad benedicendum, oleum, quod in iam laudato cod. *san-Gallensi*, ubi eadem habentur, vocatur oleum pro infirmis vel pro populo: rogatur autem in benedictione: *Ut si quæ illis adversantium spirituum inhærere*, inhæsere, *reliquiæ, ad tactum sanctificati olei huius abscedant. Nullus spiritalibus nequitiis locus, nulla refugis virtutibus sit facultas, nulla insidiantibus malis latendi licentia relinquatur.* Et in altera, quæ mox sequitur, *Olei exorcizati confectione: omnis nequissima virtus adversarii, omnis inveterata malitia diaboli, omnis violentiæ incursio, omne confusum & cæcum phantasma eradicare, & effugare, & discede a creatura huius olei.* Infra lib. III. n. 76. in Bened. *aquæ spargendæ in domo*, hæc legitur rubrica: *Post hæc mittis oleo sanctificato in aqua, & sic aspergis ea cum hyssopo per domus.* Sequitur in cod. *san-Gall. Benedictio olei Ambros.* cum exorcismo; demum *Exorcismus olei ad omnem languorem* ubi hoc ad rem: „*Impetum quoque dæmonum, vel incursiones spirituum immundorum, atque legionum malignarum vexationes, umbras, & impugnationes, & investationes, malignorum artes quoque maleficorum, Chaldæorum, auguriorum & divinorum incantationes, & venena promiscua, quæ spirituum immundorum, & virtute nefanda, & exercitio diabolico conficiuntur, iubeas Domine per hanc invocationem tuam ab imis visceribus eorum omnia expelli venena, ut exiens inimicus de corporibus famulorum famularumque tuarum omnium confusus & excruciatus, & nullam in eis maculam relinquens, a tuis sanctis angelis constringatur, & in infernum, sicut eum exspectat digna sententia, gehennæ ignibus mancipetur, nec ultra habeat ad eos ingrediendi locum, sed salvatio famuli tui ab his omnibus malis, referant honori tuo laudes in perpetuum.* Sed sua se simplicitate maxima commendat, quæ hodieque est in rituali *Rom.* benedictio olei simplicis, hocque exorcismo orditur: *Exorciso te creatura olei per Deum Patrem † omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Omnis virtus adversarii, omnis exercitus diaboli, & omnis incursus, omne phantasma satanæ eradicare, & effugare ab hac creatura olei &c.* Concisior est hic in suo fonte,

Lib. I. n. 40.

quam

quam prior ille exorcismus, seu benedictio olei ad omnem, cuiusmodi ampla ibi fit recensio, languorem, quem in usum passim a viris sanctis fuit adhibitum oleum.

Sulpitius *Severus* in vita S. Martini c. 16. de puella ab eo a paralysi sanata agens „ac primum (inquit) quæ erant illius familiaria in huiusmodi rebus arma, solo prostratus oravit. Deinde ægram intuens, dari sibi oleum postulat: quod cum benedixisset, in os puellæ vim sancti liquoris infudit, statimque vox reddita est &c.“ In dialogo autem III. „itidem de virtutibus B. Martini c. 2. dicitur, pusillum olei cum exorcismi præfatione benedixisse, atque ita in os puellæ sanctificatum liquorem, cum & linguam illius digitis teneret, infudisse.“ Teste Palladio in historia *Lausiaca* S. Macarius puerum energumenum oleo benedicto liberavit. S. Augustinus lib. XXII. *de civ. Dei* c. 8. *Hipponensem* quandam virginem *scio*, inquit, *cum se oleo perunxisset, cui pro illa orans presbyter instillaverat lacrymas suas, mox a dæmonio fuisse sanatam.* Apud Theodoretum in historia religiosa legitur, parvo lecythò oleo pleno ad Marciani cellam deposito dæmonem ex ore puellæ itinere quatuor dierum distantis, eiicientis se virtutem testatum fuisse. Et Aphraates mulierem, de qua supra, eiulantem miseratus *præstigiarum vim precibus repressit, & allatum ab ea vasculum olei divina invocatione sanctificans, eo virum inungi iussit. Quod illa cum fecisset, viri amorem in se transtulit, eique persuasit, ut illegitimo thoro legitimum anteponeret.* *T. III. p. 786.* *Ib. p. 818.*

XXII. Conveniunt omnia hæc exorcizata, sal, aqua, oleum sacrum in benedictione campanarum a multis retro sæculis solemni admodum ritu, ut suo loco vidimus, fieri solita. In aquæ autem, qua perfunditur, consecratione orat pontifex: *Ubicumque sonuerit hoc tintinnabulum procul recedat virtus insidiantium, umbra phantasmatum, incursio turbinum &c.* post primam autem in modum S. Crucis factam unctionem olei: *Prosternat aereas potestates dextera tuæ virtutis; ut hoc audientes tintinnabulum contremiscant, & fugiant ante sanctæ crucis filii tui in eo depictum vexillum, cui flectitur omne genu, cœlestium, terrestrium, & infernorum*: post alteram unctionem consimilem, ex chrismate etiam, pariter rogatur: *Ut ante sonitum eius longius effugentur ignita iacula inimici, percussio fulminum, impetus lapidum, læsio tempestatum.* **Campanæ.**

XXIII. Quemadmodum vero Iobi exemplum, aliæque a nobis supra recensitæ auctoritates circa dæmonurgiam generatim superstitionis suspicionem auferunt, ita quæ *Tob.* VI. de fugando extricandoque omni genere dæmoniorum fumo incensi iecoris piscis leguntur, indicium præbent, in rerum natura esse quædam ad propulsandos dæmones a divina providentia desti- **Thymiamata ac diversarum rerum exorcismi.**

destinata, quod imitari solet fidelium cura in fumo seu thymiamate ex rebus nonnullis benedictione sacratis, aut ad usum ecclesiæ adhibitis.

Pertinet huc in actione baptismi uti halitus seu exsufflatio ministri baptismi, ita etiam sal cum terra seu cinere mixtum, atque in sæpe laudato sacramentario *San-Gallensi* ritu *Ambros. Benedictio S. Ambrosii ad cinerem & cilicium, de ieiunio, vel ad competentes. Exorcizo te cinis &c.* Obtinet adhucdum ex veteris pœnitentiæ disciplina benedictio cinerum fer. IV. in capite ieiunii, atque etiam in pontificali *Romano* benedictio cilicii impositi in expulsione publice pœnitentium ab Ecclesia in fer. IV. Cin. Sed sine exorcismo, qualis in laudato cod. sub nomine S. Ambrosii habetur. Ad eundem ritum *Ambrosianum* pertinet in eodem cod. *Exorcismus floris vel frondium dom. indulgentiæ: id est in palmis. Exorcizo te omnis creatura florum & frondium in nomine Patris omnipotentis, & nomine IESU Christi filii eius, omnis virtus adversarii, omnis exercitus diaboli, omnis spiritus inimici, omnis incursio dæmonum eradicare & explantare ab hac creatura florum &c.* Et iterum: *Unde supra, alia benedictio super olivas. Ambrosiana.* Suntque variæ eiusmodi benedictiones ac exorcismi creaturarum, quæ per peccatum dæmonibus obnoxiæ sunt redditæ, ecclesiæ autem potestas est data, instaurandi omnia in Christo. Facit huc imprimis *benedictio pomorum* in Sacrament. *Gelas.* lib. III. n. 39. *Ut qui esu interdictæ arboris lethalis pomi in protoparente iustæ funeris sententiæ multati sumus, per illustrationem unici Filii tui redemptoris Dei ac Domini nostri IESU Christi, & Spiritus Sancti benedictionem sanctificata omnia, atque benedicta, depulsis atque abiectis vetusti hostis, atque primi facinoris insidiis salubriter ex huius diei anniversaria solemnitate diversis terræ edendis germinibus sumamus. Qui vivis &c.*

Ad ea, quæ de thymiamate modo diximus, pertinet benedictio incensi in laudato sacrament. *Ut sit servulis tuis vel ancillis tuis, munimentum tutelaque defensionis, ne intret hostis in viscera eorum, aditumque & sedem habere non possit &c.* Sicque ecclesia in benedictione cereorum, ad lumen sc. quo nihil magis potestatibus tenebrarum oppositum dici potest, *talem benedictionem signaculo crucis* impertitur: *ut quibuscunque locis accensæ sive positæ fuerint* (candelæ benedictæ) *discedant principes tenebrarum, & contremiscant, & fugiant pavidi cum omnibus ministris suis ab habitationibus illis: nec præsumant amplius inquietare aut molestare servientes sibi omnipotenti Deo &c.*

Ennodius *Ticinensis* huc etiam respicit in benedictione cerei paschalis: *Adversus flabra ventorum, adversus spiritus procellarum tua iussa faciens, sit illi (si quis hinc sumserit) singulare perfugium, sit murus ab hoste fide-*

fidelibus. Ordo *Romanus* vulgatus *de cereo paschali extra urbem* verba faciens, plebi diſtribui dicit *ad fumigandum ſcilicet in domibus ſuis, ſeu ponendum in agris vel in vineis propter illuſiones diabolicas, ſive contra fulgura & tonitrua.* Iuxta eundem vero ordinem *Romanum* intra civitatem *Romanam non ſic benedicitur, ſed mane primo ſabbato ſancto venit archidiaconus in eccleſiam & fundit ceram in vas maius & miſcitat ibidem oleum, & benedicit ceram, & ex ea fundit ſimilitudinem agnorum. In octava paſcæ,* ut poſtea habetur, *dantur agni cerei ab archidiacono in eccleſia poſt miſſam & communionem populo, & ex eis faciunt intra domos ſuas incenſum accendi ad fumigandum in domibus ſuis pro quacunque neceſſitate.* Refert hæc etiam GRETSERUS lib. II. *de benedict.* poſtquam multa de eulogiis dixiſſet, quorum inſtar quoddam ſunt hi agni cerei.

XXIV. Iam notavimus ex BURCHARDI decreto canonem quemdam concilii *Nannetenſis* cum ſubiecta oratione ad eulogias benedicendas ſeu panem benedictum: *Ut ſit omnibus ſalus mentis & corporis, atque contra omnes morbos & univerſas inimicorum inſidias tutamentum.* Quæ verba hodieque leguntur in *Rituali Romano* ad benedictionem panis: *ut ſit omnibus ſumentibus &c.* In vita S. PACHOMII legitur dæmoniacus per panem benedictum liberatus; alia nonnulla profert laudatus GRETSERUS c. 25. Quibus adiungi poteſt prolixa, quam refert Fr. *Benin.* CASA eccleſiæ *Piſanæ* canonicus in vita RAYMUNDI *Piſani*, ſæc. XII. ſolitarii ſanctitate celebris in *Hetruria*, formula aquæ & panis benedicendi: *ut omnis per eum infirmitas tollatur, & omnis phantaſia ſive diabolica præſentia, ſive etiam illuſio procul pellatur.* Ut inter alia habet.

Eulogia.

T. V. P. II. p. 250. ſeq.

XXV. Nihil frequentius, ut ROSWEIDUS in vitis Patrum adnotavit, in Sanctorum geſtis dæmonum exſufflatione, inſufflatione, inſputatione. Rei utriusque iam meminit TERTULLIANUS in lib. *de idololatria* a nobis iam citatus; *Quo ore Chriſtianus thurarius, ſi per templa tranſibit, fumantes aras deſpuet, & exſufflabit, quibus ipſe proſpexit?* In apologetico: *ita,* ait, *de contactu, deque afflatu noſtro contemplatione & repræſentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus noſtro imperio excedunt inviti, & dolentes, & vobis præſentibus erubeſcentes.* Quod de igne dicit, lucem accipit ex S. CYRILLO *Hieroſolymitano* iam etiam citato ita *Catech. II. myſt.* loquente: *Nam ut inſufflationes, ſanctorum & nominis Dei invocatio tanquam vehementiſſima quædam flamma urit dæmones & in fugam convertit.* Agit de Catechumenis, quos inſufflare ritus eſt, eadem de cauſa abigendi dæmones.

Sufflatio, inſputatio. *pag. 1015.*

Cap. 23.

De S. GREGORIO *Taumaturgo* ſcribit S. GREGORIUS *Niſſænus* in eius vita, quod anhelitu oris ſui velum afflarit, & obſeſſo illud imponens dæ-

T. III. Bibl. PP. p. 461.

A a mo-

monem expulerit. „Eſt quidem (addit) ſane etiam hoc ex magnis illius miraculis, quod non aliqua curioſa excogitatione miracula ſanationum efficeret; ſed & ad dæmones expellendos, & ad corporis ſanandas infirmitates ſufficeret oris eius anhelitus, qui per linteum ægrotanti admovebatur. S. ANTONIUS abbas ipſe de ſe narrat apud S. ATHANASIUM, dæmonem ſibi conſpicuum admodum excelſum, dicere auſum, ſe virtutem Dei eſſe & providentiam. *At ego tum magis*, inquit, *in illum inſufflavi, prolato Chriſti nomine.*

Verberibus pulſi dæmones.

XXVI. Mox addit: *Atque verberare conatus ſum, ac re ipſa verberaſſe viſum mihi eſt: ſtatimque ille tantus, cum omnibus ſuis dæmonibus, in nomine Chriſti evanuit.* Narrat SOZOMENUS APELLEM quemdam monachum circa *Achorim*, in monaſterio *Ægypti* multa edidiſſe miracula, & aliquando cum noctu operas fabriles feciſſet, ſpectrum dæmonis forma pulcræ & exornatæ mulieris ei apparuiſſe, & ad libidinem incitaſſe. Sed APELLEM candens ferrum ex camino arreptum, in faciem dæmoni impegiſſe, atque ita ſpectrum illud fugiſſe, ſtridore & lamentatione ſuum dolorem teſtatum. Sic vero malignus ille etiam in hominibus, quos infeſtabat, aut obſidebat, meritas ſuas pœnas (*Germani* uſu loquendi dicerent *ſeine heilige Schläg*) accepit.

Lib. VI. hiſt. eccl. c. 18.

Qua ratione S. BENEDICTUS vagantem monachum virga percuſſum a dæmone liberaſſe apud S. GREGORIUM perhibetur: Nempe *expleta oratione vir Dei Oratorium egreſſus, ſtantem foris monachum reperit, quem pro cæcitate cordis ſui virga percuſſit: qui ex illo die nil perſuaſionis ulterius a nigro illo puerulo pertulit, ſed ad orationis ſtudium immobilis permanſit: ſicque antiquus hoſtis dominari non auſus eſt in eius cogitatione, ac ſi ipſe percuſſus fuiſſet ex verbere.* Idem poſtea cap. 30. narrat, quadam die dum ad beati IOANNIS oratorium, quod in ipſa montis celſitudine ſitum eſt, pergeret idem S. vir, ei antiquum hoſtem obviam factum cornu & tripedicam ferentem. „Quem cum requiſiſſet dicens: *Quo vadis?* Ille reſpondit: *Ecce ad fratres vado potionem eis dare.* Itaque perrexit venerabilis Pater BENEDICTUS ad orationem, qua completa concitus rediit. Malignus vero ſpiritus unum ſeniorem monachum invenit aquam haurientem, in quem ſtatim ingreſſus eſt, eumque in terram proiecit, & vehementiſſime vexavit. Quem cum vir Dei ab oratione rediens tam crudeliter vexari conſpiceret, ei ſolummodo alapam dedit, & malignum ab eo ſpiritum protinus excuſſit, ita ut ad eum redire ulterius non auderet.“ Sic LEONTIUS *Neapolis Cypri* epiſcopus in vita SIMEONIS *Salis* refert, SIMEONEM inflicta alapa dæmonicum curaſſe.

Lib. II. dial. c. 4. T. II. p. 221.

pag. 261.

Aut increpando.

XXVII. Reſplendet ex his, iisque, quæ porro dicturi ſumus, ex-

ſors

ſors quædam ac ſingularis poteſtas, iis eximio Dei beneficio, qui fide præpollent, conceſſa, ad extorquendos, excludendosque dæmones, veluti de primis Chriſtianis de magia tractans TERTULLIANUS perhibet, „qui (inquit) ſpiritualia nequitiæ, non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcientia novimus, nec invitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione tractamus multiformem luem mentis humanæ.“ Nempe iuxta S. CYPRIANUM, „quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus. Inde iam facultas datur caſtitate ſobria, mente integra, voce pura, virtute ſincera, in medelam dolentium poſſe venenorum virus extinguere, animorum deſipientium labes, reddita ſanitate, purgare, infeſtis iubere pacem, violentis quietem, ferocientibus lenitatem: immundos & erraticos ſpiritus, qui ſeſe expugnandis hominibus immerſerint, ad confeſſionem minis increpantibus cogere; ut recedant, duris verberibus urgere; conflictantes, eiulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur; occulta plaga, pœna manifeſta.“ Quam dire in evangelio vociferatos legimus in obſeſſis hominibus dæmones ad ſolam præſentiam Chriſti, veluti MARCI I. 24. &c. „*Quid nobis & tibi eſt IESU Naza-* „*rene: veniſti perdere nos? Scio qui ſis, Sanctus Dei.* Et comminatus eſt „eis IESU dicens: *obmuteſce, & exi de homine.*“ Qui MARCI & LUCÆ IX. MATTH. XVII. memoratur dæmoniacus, quem liberare non potuerunt diſcipuli, ſolummodo *increpavit illum IESUS, & exiit ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora.* MARCI I. 34. & LUCÆ IV. 41. dicuntur exiiſſe *dæmonia a multis clamantia & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non ſinebat ea loqui.*

De anima c. 57.

Matth. 17, 17.

Locum hunc S. ANTONIUS verſans in oratione ad monachos, qua id potiſſimum agit, ut ſuis timorem dæmonum excutiat, utpote *invalidorum, Dominus ergo*, ait n. 12. *utpote Deus os dæmonibus obturabat: nos vero a ſanctis eruditos par eſt imitari illos, & illorum æmulari fortitudinem.* THEODORETUS huc gladium ſpiritus, qui eſt verbum Dei *Eph.* VI. 17. interpretatus, *Increpat enim*, ait, *homo ſpiritualis diabolum, & aufugit.* Illuſtria huius rei proſtant in vitis SS. PP. ſpecimina ipſius cumprimis S. ANTONII a S. ATHANASIO, in vita item S. PAULI tum S. HILARIONIS a S. HIERONYMO, S. MARTINI a SULPITIO *Severo* & aliis ſcripta: in hiſtoria religioſa THEODORETI &c. dictis demum apophthegmatibusque S. MACARII & aliorum apud ROSWEIDUM & alios, ex quibus paſſim quædam in medium attulimus.

T. IV Bibl. PP. p. 640.

LACTANTIUS, qui libri II. Inſtitut. *de origine erroris* caput 17. inſcribit: *dæmones nihil poſſe in eos, qui in fide ſolidati ſunt*, initio mox

obiectioni, quæ posset obrepere menti, occurrit: „Dicat fortasse aliquis, colendos esse ne noceant, siquidem possunt nocere. Nocent illi quidem, sed iis, a quibus timentur, quos manus Dei potens & excelsa non protegit, qui profani sunt a sacramento veritatis. Iustos autem, id est, cultores Dei, metuunt; cuius nomine adiurati, de corporibus excedunt: quorum verbis tanquam flagris verberati non modo dæmonas se esse confitentur, sed etiam nomina sua edunt."

At nisi vi adigantur ad dicendam veritatem, & sese, qui & quales sint, prodendos, omni studio agunt, ut lateant, suasque tegant infestationes sub causis etiam malisque naturalibus, uti iam in lunatico aliisque evangelicis energumenis vidimus. Neque adeo mirum videri debet, sicubi gentium ignorentur, tutique delitescant, ubi aut nulla est, aut certe non exeritur in eos potestas, quam formidolosi tantopere exhorrent, ac refugiunt ipsi: tantum abest, ut timeri debeant, audacter potius provocandi, excutiendique a suis latibulis, atque palam faciendi: quod in evangelio actisque apostolorum sola præsentia, aut præcepto factum in dæmoniacis, ac spiritu pythone legimus *act.* XVI. 16. huiusmodi etiam exemplum in vita S. HILARII *Arelatensis* a S. HONORATO *Massiliensi* discipulo relatum legimus cap. 14. „Præcepit, ut abiret malignus spiritus. Tum, quia videbat se aperte proditum, nec postmodum decipiendis animabus clandestina fraude valiturum: *Quo*, inquit, *vadam?* Et Sanctus advertens, quantum Dei gratia suo ministerio effecisset, lætus exclamat: *Maximum purgati orbis indicium est*, *nescire quo redeas.*" Nempe sanctus episcopus suos *necessaria instructione* tum iam præmunierat, ut ibidem narratum est.

Cum indignatione iusta. *pag.* 261.

XXVIII. Apud S. GREGORIUM lib. II. dialog. cap. 30. de monacho a dæmone liberato solummodo inflicta alapa, ut modo retulimus, quærit PETRUS: „Velim nosse, si hæc tanta miracula virtute semper orationis impetrabat, an aliquando etiam solo voluntatis exhibebat nutu?" Respondet S. GREGOR. „Qui devota mente Deo adhærent, cum rerum necessitas exposcit, exhibere signa modo utroque solent, ut mira quæque aliquando ex prece faciant, aliquando ex potestate. Cum enim IOANNES dicat: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Qui filii Dei ex potestate sunt, quid mirum si signa facere ex potestate valeant? Quia enim utroque modo miracula exhibeant, testatur PETRUS, qui TABITHAM mortuam orando suscitavit, ANANIAN vero & SAPHIRAM mentientes morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam, quam perpetraverant, increpasse."

Exem-

Exemplum lib. I. dialog. cap. 4. de EQUITIO abbate provinciæ *Vale-ria* attulerat, moniali in horto, dum oblita ſigno crucis benedicere lactucam momordit, dæmone obſeſſa, *hic gravi indignatione vir Dei præcepit, ut diſcederet, & locum in omnipotentis Dei famula non haberet. Qui protinus abſceſſit, nec eam ultra contingere prævaluit.* Idem lib. III. c. 4. narrat de DATIO *Mediolanenſi* epiſcopo in itinere *Conſtantinopolim Corinthi* ſibi hoſpitium ſeligente domum a maligno ſpiritu infeſtatam, ut incolæ præmonebant; is vero nihilominus „ſecurus illam, antiqui hoſtis certamina toleraturus intravit. Itaque intempeſtæ noctis ſilentio, cum vir Dei quieſceret, antiquus hoſtis, immenſis vocibus, magniſque clamoribus cœpit imitari rugitus leonum, balatus pecorum, ruditus aſinorum, ſibilos ſerpentium, porcorum ſtridores, & ſoricum. Tunc repente DATIUS tot beſtiarum vocibus excitatus ſurrexit, vehementer iratus, & contra antiquum hoſtem magnis cœpit vocibus clamare dicens: *Bene tibi contigit, miſer, tu ille es, qui dixiſti: Ponam ſedem meam ad aquilonem & ero ſimilis altiſſimo: ecce per ſuperbiam tuam porcis & ſoricibus ſimilis factus es: & qui imitari Deum indigne voluiſti, ecce, ut dignus es, beſtias imitaris.* Ad quam eius vocem, ut ita dicam, deiectionem ſuam malignus ſpiritus erubuit. An non erubuit, qui eandem domum ad exhibenda monſtra, quæ conſueverat, ulterius non intravit?" Hæc S. GREGORIUS. Utriusque generis exemplum una ſermonis reique geſtæ ſerie S. BERNARDUS in vita S. MALACHIÆ c. 20. enarrat. „Erat (inquit) mulier in civitate *Culratim* dæmonium habens. Vocatus eſt MALACHIAS: orat pro addicta, urget invaſorem, exit. Sed nondum exſaturata nequitia eius, miſeram invadit mulierculam, quæ forte prope aſſiſteret." Et MALACHIAS, „*Non ad hoc*, inquit, *tibi illam tuli, ut hanc pervaderes; exi ab ea.* Paret, ſed repetit priorem. Qua denuo pulſus, recurrit in alteram. Ita per aliquod ſpacium alternatim vexabat illas, hinc inde refugiens. Tunc ſanctus indignans ſibi illudi a dæmone colligensque ſpiritum infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in adverſarium, ab utraque fugavit, & quidem non minus vexatum his, quam vexaverat ipſe."

pag. 165. pag. 288. T.I. p.677.

S. ATHANASIUS vero in vita S. ANTONII n. 64. in uno homine a dæmone vexato utrumque nobis oſtendit. „Et (ut rem narrat S. doctor) tam furioſus erat dæmon ille, ut ignarus eſſet ſe ad ANTONIUM adduci, imo ſui corporis comederet excrementa. Rogabant itaque, qui ipſum adduxerant, ANTONIUM, ut oraret pro illo. ANTONIUS adoleſcentem miſeratus, precabatur, totamque noctem cum eo duxit inſomnem. Iuvenisque circa auroræ tempus de repente in ANTONIUM irruens, impulit eum. Quod

T.I. p.843.

cum indigne ferrent comites eius, *Ne succenseatis*, ait ANTONIUS, *adolescenti, neque enim illud agit ipse, sed qui in ipso est dæmon.* Increpatus autem dæmon, atque iussus in loca arida aufugere, id, furore percitus, aggressus est . . Domino itaque gloriam referte. Nam quod ille sic impetum in me fecerit, dæmonis exitus signum vobis fuit. Hæc loquente ANTONIO, statim sanatus est iuvenis: atque ad sanam rediens mentem, agnovit, quo esset loco, senemque amplexatus est gratias agens Deo." Alterum ex Paralipomenis ad vitam S. PACHOMII de SS. PACHOMIO & THEODORO Abb. addam, ut a *Bollandianis* refertur T. III. *Maii* append. ad diem XIIII. ubi cap. 3. dæmon utrique in specie formosæ fœminæ illudens, ad varias interrogationes S. PACHOMII respondet, a) sanctos viros frustra sollicitans, & facile explosus.

Iam

a) „Contigit quodam tempore, ut, dum PACHOMIUS unacum dilecto sibi THEODORO nocturnis horis intra monasterii septa deambularet, subito & a longe visum utrique non levis momenti obiiceretur, quod in magnum sane errorem incautos erat natum inducere. Species porro obiiciebatur mulieris supra modum formosæ, ita ut THEODORUS eam spectans, haud parum animo commoveretur & turbaretur vultu. Quem ut B. PACHOMIUS adeo turbatum ac paventem aspexit, hoc modo affatus est: *Consortare in Domino, Theodore, neque angaris animo.* Quo dicto, Sanctus orationi vacare cœpit, ut illam horrore plenissimam visionem a se abigeret. Illis vero orantibus, magis etiam magisque viris sanctis appropinquabat impurum spectrum. Mulier ergo inverecunda, cum per orationem non repelleretur, magna dæmonum caterva eam præcedente, ad viros sanctos propius accessit, & hoc modo affata est; *Frustra estis; non enim quidquam modo adversum me potestis efficere: facultas siquidem mihi ab omnipotente Deo facta est, ut quoscunque voluero, tentare valeam; nec parum impendi temporis, hoc ut a Deo obtinerem.* Cum vero Sanctus ex ea quæreret: *Tu autem unde es, aut qua? & quosnam suscepisti tentandos?* illa respondens dixit: *Ego filia sum diaboli, & virtus eius universa; mihi namque omnis dæmonum multitudo servitium præstat. Ego sum, quæ præcipua inter Sanctos luminaria in terram deieci. Ego sum, quæ Iudam ex apostolorum cœtu deturbatum rapui. Potestatem ergo accepi, o Pachomi, tecum ut bello contendam: neque enim perpeti potui tantum dæmonum opprobrium. Nemo ita vires nostras imminuit, ac tu: hoc quippe agis, ut pueris me ac senibus & adolescentulis calcandam obiicias. Cumque tantam adversus me multitudinem concites, muro illos inexpugnabili circumdas, timore Domini, sic ut ministrorum meorum nullus appropinquare ulli vestrum libere audeat. Hoc autem infortunii post Verbi divini incarnationem mihi contigit; per hanc namque potestas vobis data est omnem nostram conculcandi potentiam, nobisque illudendi.*

Interrogante eam deinde S. PACHOMIO: *Mene solum, an alios ut tentares venisti?* Respondit: *Te enimvero, & omnes qui tecum sunt.* Rursus ad illam PACHOMIUS: *Nonne & Theodorum? Tam contra te,* subiicit illa, *quam contra Theodorum agendi potestatem habeo, sed propius vobiscum congredi minime valeo.* Quærentibus illis, *Quam ob causam?* Respondit: *Si enim vos aggrediar, causa existam vestri potius lucri quam detrimenti, quoniam digni estis reperti, qui gloriam Dei propius intueamini. Verumtamen non omni cum eis tempore versabimini, quos modo vestris precibus sic quasi muro protegitis atque defenditis. Tempus siquidem veniet, postquam vos, qui illos nunc a mea violentia custoditis, mortem obieritis, quo plenis inter eos lætitiis versabor. Vos nempe illi estis, qui a tanta monachorum multitudine obrui me & conculcari fecistis.*

Iam ex S. HIERONYMO S. HILARIONIS attulimus verba, hominum T.IV.p.82.
causa diabolum etiam iumenta corripere, ubi exemplum narratur Bactri immanis cameli, qui iam multos contriverat, quem vero vilipendens sanctus cicuravit: „*Non me*, aiebat, *terres diabole*, *tanta mole corporis*: *& in vulpecula*, *& in camelo unus atque idem es*. Et interim porrecta stabat manu. Ad quem dum furens, & quasi eum devoratura bellua pervenisset, statim corruit &c." SULPITIUS *Severus* narrat dial. II. c. 9. S. MARTINO *Treviris* revertenti, se præsente tunc, obviam factam vaccam,

Cumque S. PACHOMIUS quæreret: *Unde autem nosti*, *eos*, *qui successuri nobis sunt*, *commissos sibi subditos*, *non æque ac nos facimus*, *in* DEI *timore esse conservaturos*, *quantum quidem in ipsis futurum est?* Tum illa: *Probe equidem novi.* Ac rursus magnus PACHOMIUS: *Mendacium hoc ex impio tuo cerebro comminisceris*, *cum nihil omnino*, *quod futurum est*, *absque errore cognoscere valeas*; *Deo siquidem soli tantum prærogativæ competit.* Tum illa respondens dixit: *Per præscientiam quidem*, *ut vere dicitis*, *nihil omnino novi*, *quod soli Deo proprium*; *sed coniectando præscire me*, *quæ deinde secutura sunt*, *asserui.* Quærente porro PACHOMIO: *Quam enim in coniectando rationem observas?* *Ex iis*, reponit illa, *quæ facta aliquando novi*, *de futuris coniecturam facio.* *At quomodo?* interrogat PACHOMIUS: Tunc illa: *Novi*, inquit, *quod omnis rei principium intenso desiderio feratur in id*, *quod propositum est*, *maxime ubi de hominis cum Deo coniunctione & cœlesti vocatione agitur*; *quam Dei voluntate*, *per signa & prodigia*, *& varias virtutes firmatam*, *sibi quasi murum circumdant*, *qui ad eamdem contendunt.* *Primum porro istud ac vehementissimum desiderium postquam temporis tractu ad quandam veluti senectutem pervenerit*, *crescere mox atque augeri desinit*: *quod cum fit*, *tandem vel longitudine temporis plane interit*, *vel vitiis ita ut morbis*, *paulatim corrumpitur*, *vel neglectu atque contemptu hebes redditur.*

Quid igitur est, quæsivit rursum PACHOMIUS, *quod ut tute dicebas*, *ad viros sanctitate magnos*, *ac non ad omnes potius fratres tentandos veneris?* *quoniam*, *ut modo etiam fatebare*, *proprium hoc tibi est*, *ut animas pessumdes*, *& tantis supra dæmones omnes viribus polles*, *ut cum viris adeo præclaris congredi minime dubites.* Ad quem illa: *Iam nunc tibi dixi*, *quod ex quo tempore gratia ac virtus Servatoris in terra apparuit*, *viribus admodum debiles sumus redditi*, *ita*, *ut passeris in morem a viris Deo servire volentibus constricti*, *a spiritualibus præsertim hominibus ludibrio habeamur.* *Attamen quantumvis fracti viribus*, *non tamen quantum in nobis est adversari vobis*, *ac malitiæ nobis insitæ semen in eius*, *qui se nobis opponit*, *animum spargere cessamus.* *Quod quidem ab eo recipi cum videmus*, *& locus nobis datur hominem expugnandi*, *tum sane omnes ad voluptatem illecebras magis accendimus*: *econtra autem*, *si*, *quod iacimus semen*, *admittere per Dei gratiam & fidem recuset*, *non aliter ac fumus in aera resolvitur*, *ita & ipsi nos evanescimus.* *Hanc igitur ob rem permissum nobis non est*, *omnes indiscriminatim aggredi*, *quod non omnes ea sint virtute & perfectione conspicui.* *Etenim si adversus omnes depugnare nobis daretur*, *haud sane paucos*, *qui vestra nunc custodia proteguntur*, *in fraudem impulissem.* Tum ad eam Sanctus: *O vestram sopiri nesciam perversitatem! non cessatis humanum genus impugnare*, *donec divinæ gratiæ vis vestros conatus omnino dissipet.* Quo dicto, visionem omnem eo, quo voluerat modo, fecit ut desineret, iniungens impuro spiritui, ut numquam deinceps monasterii septis appropinquaret. Facto deinde mane, fratrum præcipuos in unum convocat, & quæcunque obiecta sibi fuerant, quæque a tentatore dæmone audiverat, exponit. Quin etiam ad reliquorum omnium monasteriorum rectores litteras exarans, proposita ob oculos universæ rei, ut gesta erat, serie, in Dei illos timore conservavit."

cam, quam dæmon agitabat: „Quæ relicto grege suo, in homines ferebatur, & iam multos petulca confoderat. Verum ubi nobis cœpit esse contigua, hi, qui eam eminus sequebantur, prædicere magna voce cœperunt, ut caveremus. Sed postquam ad nos torvis furibunda luminibus propius accessit, MARTINUS, elevata obviam manu, pecudem consistere iubet: quæ mox ad verbum illius stare cœpit immobilis. Cum interea videt MARTINUS dorso eius dæmonem super sedentem: quem increpans, *Discede*, inquit, *funeste*, *& innoxium animal agitare desiste*. Paruit nequam spiritus & recessit. Nec defuit sensus in bucula, quin se intelligeret liberatam: ante pedes Sancti recepta quiete prosternitur: deinde iubente MARTINO gregem suum petit, seque agmini cæterarum, ove placidior, immiscuit."

Soloque imperio.

XXIX. MATTH. VIII. 16. legimus, oblatos Christo vespere quodam multos dæmonia habentes: *Et eiiciebat spiritus verbo.* TERTULLIANO teste idcirco magus ac præstigiator habebatur Christus, quod etiam ex EUSEBIO confirmatur, qui lib. III. demonstrat. evang. c. 8. hanc blasphemiam copiose refellit. TERTULLIANI in *Apologetico*, qui eadem lib. III. contra MARCIONEM notat, hæc sunt cap. 21. „Quem igitur solummo„do hominem præsumserant de humilitate, sequebatur, ut magum æstima„rent de potestate, cum ille verbo dæmonia de hominibus excuteret &c." Et S. CYPRIANUS *de gratia Christi* ad DONATUM: „Quantus (inquit) hic animi potentatus, quanta vis est? non tantum ipsum (Christianum) esse subtractum perniciosis contactibus mundi, ut qui expiatus & purus, nulla incursantis inimici labe capiatur; sed adhuc maiorem, & fortiorem viribus fieri: ut in omnem adversarii grassantis exercitum imperioso iure dominetur." Omnia complectitur ARNOBIUS lib. I. contra gentes de eadem facultate donisque, quæ vocantur gratis data, argumentum faciens in hæc verba: „Quid? quod virtutes, quæ sunt a nobis summatim (non ut poscebat magnitudo) depromtæ, non tantum ipse perfecit vi sua, verum (quod erat sublimius) multos alios experiri, & facere sui nominis cum adfectione permisit. Nam cum videret, futuros vos esse gestarum ab se rerum, divinique operis abrogatores, ne qua subesset suspicio, magicis se artibus munera illa beneficiaque largitum, ex immensa illa populi multitudine, quæ suam gratiam sectabatur admirans, piscatores, opifices, rusticanos atque id genus delegit imperitorum, qui per varias gentes missi, cuncta illa miracula sine ullis fucis atque adminiculis perpetrarent. Verbo ille compescuit verminantium membrorum cruces, & illi verbo compescuerunt furialium vermina passionum. Imperio ille uno exturbavit a corporibus dæmonas, & exanimatis suos restituit,

pag. 20.

pag. 3.

ſtituit ſenſus: ſub eorum tortantes & illi ſe caſibus, iuſſione non alia ſanitati & conſtantiæ reddiderunt." Sic ille. *T. IV. Bibl. PP.* ed. *Ven.* p. 143.

Neque vero primis tantum illis naſcentis adoleſcentisque eccleſiæ ſæculis, nec penes eos tantum, qui ab eccleſia ſpecialiter eam rite ordinati acceperunt poteſtatem, eam ſtetiſſe, exemplo demonſtrabo ex S. GREGORIO lib. III. *Dial.* c. 21. de puella converſa, cuius ſolo imperio homo eſt a dæmone liberatus, a ſanctimoniali nempe femina, quæ dæmoni „irato vultu magnis clamoribus imperavit dicens: *Exi ab eo, miſer, exi ab eo, miſer.* Ad cuius vocem mox per os vexati diabolus reſpondit, dicens: *Et ſi ab iſto exeo, in quem intrabo?* Caſu autem iuxta porcus parvulus paſcebatur. Tunc ſanctimonialis femina præcepit, dicens: *Exi ab eo, & in hunc porcum ingredere.* Qui ſtatim de homine exivit, porcum, quem iuſſus fuerat, invaſit, occidit, & receſſit." Ne vero de veritate dubium ſupereſſe queat, dicit S. Pontifex, rei, quam narrat, virum ſanctiſſimum ELEUTHERIUM ſenem Patrem, de quo iam cap. 14. præclaram mentionem fecerat, teſtem extitiſſe, ſibique hoc intimare curaſſe. Id vero ſingulare prorſus præſtigium eſt, quod ADAMANNUS in vita S. COLUMBÆ narrat, dum *quidam, qui maleficus erat, a Sancto iuſſus, de bove maſculo, qui prope erat, lac arte diabolica expreſſit.* „Quod (addit) Sanctus, non ut illa confirmaret maleficia, fieri iuſſit, quod abſit: ſed ut ea coram multitudine deſtrueret. Vir itaque beatus vas, ut videbatur, tali plenum lacte, ſibi ocyus dari popoſcit: & lac cum ſententia benedixit dicens: *Modo probabitur non eſſe verum, quod putabatis lac, ſed dæmonum fraude ad decipiendos homines decoloratus ſanguis:* & continuo lacteus ille color in naturam propriam, hoc eſt, in ſanguinem verſus eſt. Bos quoque, qui per unius horæ momentum turpi macie tabidus & maceratus erat, morti proximus, benedicta a Sancto aqua ſuperfuſus, mira ſub celeritate ſanatus eſt." Narrat poſtea, quomodo idem vir ſanctus fontem a veneficio expiarit, ex quo *bibentes aut in eo manus vel pedes de induſtria lavantes dæmoniaca, Deo permittente, percuſſi arte variis infirmitatibus revertebantur.*

pag. 328.

Lib. II.

XXX. De S. MARTINO ceu rem ſingularem refert SULPITIUS *Severus* Dial. III. c. 7. „Si quando autem (ait) exorcizandorum dæmonum MARTINUS operam recepiſſet, neminem manibus attrectabat, ſicut plerumque per clericos rotatur turbo verborum; ſed admotis energumenis, ceteros iubebat abſcedere, ac foribus obſeratis in medio eccleſiæ cilicio circumtectus, cinere reſperſus, ſolo ſtratus orabat. Tum vero cerneres miſeros diverſo exitu perurgeri hos ſublatis in ſublime pedibus quaſi de

Contactu.

nube pendere, nec tamen veſtes defluere ſuper faciem, ne faceret verecundiam nudata pars corporum. At in parte alia videres ſine interrogatione vexatos & ſua crimina confitentes: nomina etiam nullo interrogante prodebant, ille ſe *Iovem*, iſte *Mercurium* fatebatur. Poſtremo cunctos diaboli miniſtros cum ipſo cerneres auctore cruciari. Ut iam in MARTINO illud fateamur impletum, quod ſcriptum eſt: *Quoniam Sancti de Angelis iudicabunt.*" Hæc SULPITIUS.

De oratione dicemus poſtea; *de contactu* veró perinde *deque afflatu* paullo ante teſtimonium publicum TERTULLIANI gentilibus exprobratum in apologetico audivimus, quomodo dæmones *de corporibus noſtro imperio excedunt inviti:* libenter autem teſtes etiam adhibemus graves ac idoneos poſteriorum temporum, quibus huiusmodi virtutes ceſſaſſe dictitant, quales a Chriſto tactu ſubinde factas fuiſſe teſtantur evangeliſtæ, imo etiam in veteri iam teſtamento legitur; modum vero illum haud raro ſecuti ſunt ſervi Dei. Talem nobis præſentat S. GREGORIUS M. ISAAC nomine
pag. 304. lib. III. Dialog. c. 14. Quem ſuperbiæ ſpiritu inflatus quidam alapa cum percuſſiſſet „hunc repente ultor ſpiritus invaſit, & ad viri Dei veſtigia ſtravit, ac per os illius clamare cœpit: ISAAC *me eiicit.* Vir quippe peregrinus, quo cenſeretur nomine, neſciebatur; ſed eius nomen ille ſpiritus prodidit, qui ſe ab illo poſſe eiici clamavit. Mox autem ſuper vexati corpus vir Dei incubuit, & malignus ſpiritus, qui eum invaſerat, abſceſſit." Ad Chriſti vero inſtar eſt, quod S. GREGORIUS *Turonenſis*
pag. 1199. de S. PATROCLO abbate narrat in vit. PP. c. 9. „Ingreſſus (ait) altas ſilvarum ſolitudines venit ad locum, qui dicitur *Mediocantus*, ibique conſtructa cellula in opere Dei vacabat. Atque inibi cum multos energumenos manu impoſita per ſignum crucis effugatis dæmonibus mente integra reddidiſſet, unus ad eum rabidus adductus eſt, qui rictibus patulis dentibusque cruentis, quod attingere poterat, dentibus propriis laniabat, pro quo per triduum in oratione proſtratus obtinuit ad illam divinæ miſerationis potentiam, ut mitigato furore leto obnoxius mundaretur, immiſſisque in os eius digitis, fugato feralis atrocitatis ſpiritu, perſonam reſtituit incolumitati . . . per crucis ſanctiſſimæ virtutem."

S. MARTINUS, ut in eius vita narrat SULPITIUS, ingreſſus *Treviris* patrisfamilias cuiusdam domum in limine ipſo reſtitit, dicens: „Horribile in atrio domus dæmonium ſe videre. Cui cum, ut diſcederet, imperaret, quemdam e familia, qui in interiore parte ædium morabatur, arripuit: ſævire dentibus miſer cœpit, & obvios quoscunque laniare. Commota domus, familia turbata, populus in fugam verſus. MARTINUS ſe furenti obiecit, ac primum ſtare ei imperat. Sed cum dentibus fremeret, hian-

hiantique ore morsum minaretur, digitos ei MARTINUS in os intulit: *Si habes aliquid potestatis, hos devora.* Tum vero, ac si candens ferrum faucibus accepisset, longe reductis dentibus, digitos beati viri vitabat attingere: & cum fugere de obsesso corpore pœnis & cruciatibus cogeretur, nec tamen exire per os liceret, fœda relinquens vestigia fluxu ventris egestus est. Interea (pergit c. 18. atque ad rem persequi licet) cum de motu atque impetu barbarorum subita civitatem fama turbasset, dæmoniacum ad se exhiberi iubet: imperat, ut, an verus esset hic nuntius, fateretur. Tunc confessus est, sedecim dæmones fuisse, qui rumorem hunc per populum disseminassent, ut hoc saltem metu ex illo MARTINUS oppido fugaretur, barbaros nihil minus quam irruptionem cogitare."

XXXI Ante hæc narraverat SULPITIUS eodem tempore, eademque in urbe TETRADII cuiusdam proconsularis viri servum dæmonio correptum, dolendo exitu esse cruciatum. „Rogatus ergo MARTINUS, ut ei „manum imponeret, deduci eum ad se iubet; sed nequam spiritus nullo „proferri modo ex cella, in qua erat, potuit: ita in advenientes rabidis „dentibus sæviebat. Tum TETRADIUS ad genua beati viri advolvitur, o„rans, ut ad domum, in qua dæmoniacus habebatur, ipse descenderet. „Tum vero MARTINUS negare, se profani & gentilis domum adire posse. „Nam TETRADIUS eodem tempore adhuc gentilitatis errore implicitus te„nebatur. Spondet igitur se, si de puero dæmon fuisset exactus, Chri„stianum fore. Ita MARTINUS imposita manu puero, immundum ab eo „spiritum eiecit." De S. AMBROSIO perhibet PAULINUS in eius vita num. 28. „In civitate *Florentinorum*, cum in domo clarissimi quondam viri „DECENTIS, & quod est amplius Christiani, maneret, filius eius PANSO„PHIUS nomine, admodum parvulus, cum spiritu laboraret, frequenti o„ratione, & impositione manus sacerdotis ipsius est sanatus." Quomodo hunc ipsum PANSOPHIUM mortuum post aliquantos dies ad vitam revocarit, ad nostrum nunc institutum non pertinet; id vero quod post multa n. 43. idem præsens spectator eius vitæ auctor memorat: „Multos diebus illis, „imponente illo manus & imperante, ab spiritibus immundis vidimus esse „purgatos." De S GERMANO episcopo *Parisiensi* refert in eius vita FORTUNATUS *Pictaviensis* episcopus coætaneus, quod obsessæ mulieri manum imposuerit, & crucem impresserit, dæmon vero per nares in forma muscæ cum sanguine copioso exiverit.

Impositione manuum.

T. IV. Opp. p. VIII.

Ib. p. XII.

Libenter vero & peropportune hos in exemplum adduximus, quorum ille, S. AMBROSIUS sc liturgiæ *Mediolanensis*, quæ a suo nomine appellationem accepit, auctor; S. GERMANUS autem ex primoribus habetur li-

turgiæ *Gallicanæ* inſtauratoribus, ut adeo ſtatum in eccleſia ſuis temporibus ritum impoſitionis manuum ſecuti fuiſſe cenſendi ſint, quomodo etiamnum in ordinatione exorciſtarum poteſtas datur *imponendi manus ſuper energumenos ſive baptizatos, ſive Catechumenos.* Apud MARTENIUM de ritib. lib. III. c. 9. de arreptitiorum ſeu energumenorum adiurationibus leguntur ordines ex codd. Reg. & *Vindocinenſi*, in quibus præſcribitur, ut ſacerdos, ad quem ductus fuerit energumenus, omnium peccatorum eius confeſſionem excipiat, *ponat manum in ſummitate capitis*, ac poſt multas preces ſignet eum ad frontem, ad oculos, ad aures, ad nares, ad pectus, ad os, ad pedes, ad ambas manus.

Hoc argumento utitur P. COUSTANT in not. ad iam laudatam INNOCENTII I. ad DECENTIUM epiſtolam: ubi de unctione paullo ante olei agentes, vocem *deſignari*, ſeu *conſignari* de unctione accipi poſſe cenſuimus, P. COUSTANTIO vero neutram aliud ſonare debere videtur, quam ſimplex *ſignare*, nec me refragante, ſi de ſigno S. Crucis accipitur, quod perinde adhibitum oſtendimus, ac etiam nunc manus impoſitionem adhiberi conſtat: de qua in illa INNOCENTII epiſtola hæc adduntur: „Nam eis (energumenis) manus imponenda omnino non eſt, niſi epiſcopus auctoritatem dederit id efficiendi. Ut autem fiat, epiſcopi eſt imperare, ut manus eis vel a presbytero, vel a ceteris clericis imponatur. Nam quomodo id fieri ſine magno labore poterit, ut longe conſtitutus energumenus ad epiſcopum deducatur; cum ſi talis ei caſus in itinere acciderit, nec perferri ad epiſcopum, nec referri ad ſua facile poſſit."

Sola etiam præſentia Sanctorum, aut rerum ad eos pertinentium.

XXXII. EUSEBIUS H. E. lib. VII. c. 10. partem nobis epiſtolæ S. DIONYSII *Alexandrini* conſervavit, in qua cauſam exponit perſecutionis ſub VALERIANO imperatore, qui initio principatus Chriſtianis impenſe faverat, „totaque eius familia (ſunt verba EUSEBII) piis hominibus abundabat, ac Dei eccleſia eſſe videbatur. Verum magiſter & archiſynagogus magorum *Ægypti* ei tandem perſuaſit, ut ab hoc inſtituto deſciſceret; iubens, ut caſtos quidem & ſanctos viros perſequeretur atque occideret, quippe qui ſceleſtis ac deteſtandis incantationibus adverſarentur atque obſtarent. Erant enim & ſunt etiamnum eiusmodi, qui vel præſentia atque aſpectu ſuo, & inſufflantes dumtaxat ac vocem edentes, dæmonum præſtigias diſturbare poſſint." Meminimus iam S. GREGORII *Taumaturgi*, qui tunc temporis circa medium ſæc. III. vixit, ac teſte SOCRATE dæmones abſens etiam per epiſtolam fugavit.

Lib. IV hiſt. eccl. c. 27.

Neque vero eiusmodi virtus Sanctis defuit, poſtquam eccleſia ſub imperatoribus chriſtianis principatum tenuit, eiusmodi quidem, qualis *Act.* XIX.

12.

12. de S. PAULO memoratur, *ita ut etiam ſuper languidos deferrentur a corpore eius ſudaria, & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.* SULPITIO dial. II. c. 8. femina memoratur, quæ partem ſtraminis, in quo S. MARTINUS quieverat, ſibi pro benedictione collegerat, energumeno, quem ſpiritus erroris agitabat, de cervice ſuſpendit. *Nec mora, dicto citius eiecto dæmone, perſona purgata eſt.* Et dial. III. c. 6. „Monaſterium (inquit) beati viri duobus a civitate erat millibus diſparatum: ſed ſi quoties venturus ad eccleſiam, pedem extra cellulæ ſuæ limen extulerat, videres per totam eccleſiam energumenos rugientes, & quaſi adveniente iudice agmina damnanda trepidare, ut adventum epiſcopi clericis, qui venturum eſſe neſcirent, dæmoniorum gemitus indiceret. Vidi quemdam appropiante MARTINO in aere raptum, manibus extenſis in ſublime ſuſpendi, ut nequaquam ſolum pedibus attingeret.“ Et poſtea cap. 14. „Vidi præterea ad pſeudothyrum (poſticum) monaſterii ipſius adductum energumenum, & prius quam ad limen attingeret, fuiſſe curatum.“ *Vid. Ioan. Vorſtii not. ad hunc locum.*

En oculatum teſtem SULPITIUM S. MARTINI diſcipulum. Cuiusmodi alterum producere licet PAULINUM vitæ S. AMBROSII ſcriptorem. Is poſtquam narraſſet, mortua IUSTINA haruſpicem INNOCENTIUM nomine, cum pro cauſa maleficiorum a iudice torqueretur, aliud quam interrogaretur, fateri cœpiſſe. „Clamabat enim (pergit n. 20.) ab angelo maiora tormenta ſibi adhiberi eo, qui cuſtodiret AMBROSIUM: quoniam temporibus IUSTINÆ ad excitanda odia populorum in epiſcopum, cacumen tecti eccleſiæ conſcendens, medio noctis ſacrificaverit. Sed quanto inſtantius & ſollicitius opera maligna exercebat, tanto magis amor populi circa fidem catholicam, & Domini ſacerdotem convaleſcebat. Miſiſſe etiam ſe dæmones, qui illum necarent, fatebatur: ſed dæmones renuntiaſſe, ſe non ſolum ad ipſum appropinquare minime poſſe, verum etiam nec ad fores domus, in qua manebat epiſcopus: quia ignis inſuperabilis omne illud ædificium communiret, ut etiam longe poſiti urerentur: atque ita ceſſaſſe artes ſuas, quibus adverſus Domini ſacerdotem ſe aliquid poſſe arbitrabatur.“ Hæc, inquam, poſtquam narraſſet, „Per idem tempus (ſubdit) cum vir illuſtris GROBUS puerum ſuum notarium, qui ſpiritu immundo graviter vexabatur, direxiſſet ad epiſcopum, egreſſum ex urbe dimiſit diabolus, timens ad virum ſanctum perduci. Atque ita puer, quamdiu *Mediolani* apud epiſcopum fuit, nulla comminatio diaboli apparuit. Sed ubi egreſſus *Mediolano* eſt, & prope urbem pervenit, idem ſpiritus, qui illum antea habuerat, vexare eum cæpit. Qui cum interrogaretur ab exorciſtis, cur, quamdiu *Mediolani* fuiſſet, non in illo ap-

paruisset, confessus est diabolus timuisse se AMBROSIUM, & ideo recessisse ad tempus, atque exspectasse in illo loco, ubi ab illo recesserat, donec reverteretur: quo revertente, vas, quod deseruerat, repetisse." Narrat postea n. 33. rem, cui ipse aderat, translationi nimirum S. CELSI M. ad basilicam apostolorum, ubi „cum tractaret episcopus, quidam de populo repletus spiritu immundo clamare cæpit, se torqueri ab AMBROSIO. At ille conversus ad eum ait: Obmutesce diabole; quia non te torquet AMBROSIUS, sed fides Sanctorum, & invidia tua, quoniam illo vides ascendere homines, unde tu deiectus es: nam AMBROSIUS nescit inflari. Quo dicto, ille, qui clamabat, obmutuit, prostratusque in terram est, nec amplius vocem, qua obstrepere posset, emisit." Quodsi hæc energumenum ad captandum præsentis tunc & adhuc viventis S. Pastoris favorem finxisse, simulasseque forte quis in animum inducat, audiat, quid acciderit mortuo sancto pastore: „cum (ut idem refert n. 48.) corpus il-
„ lius peractis sacramentis divinis de ecclesia levaretur portandum ad ba-
„ silicam *Ambrosianam*, in qua positus est, ita ibi dæmonum turba cla-
„ mabat, se ab illo torqueri, ut eiulatus eorum ferri non posset. Quæ
„ gratia sacerdotis non solum in illo loco, verum etiam in plurimis pro-
„ vinciis usque in hodiernum diem manet."

Ad Sanctorum lipsana.

XXXIII. Præsens vero his omnibus aderat PAULINUS clericus ecclesiæ *Mediolanensis* sub S. AMBROSIO, eiusque plerumque, ut ex sermonis serie coniicitur, adhærens lateri. Conveniunt etiam PAULINI dicta cum iis, quæ scribit S. AMBROSIUS, exempli causa, de solemni elevatione corporum SS. GERVASII & PROTASII, quando inter alia miracula „obsessa
„ etiam corpora a spiritibus immundis curata, summa cum gratia domum
„ repetebant, ringente tum IUSTINA cum *Arianis* in palatio," contra quos dæmones ipsi testimonium reddere compellebantur. „Unus itaque (sunt
„ PAULINI verba) ex ipsa multitudine subito arreptus a spiritu immundo
„ clamare cæpit, ita torqueri eos, ut ipse torquebatur, qui negarent mar-
„ tyres, vel qui non crederent in Trinitatis unitatem, quam docet AM-
„ BROSIUS." Verba eadem fere S. AMBROSIUS in epistola ad sororem suam habet, subditque n. 22. „Non accipio a diabolo testimonium sed

Class. I ep. 22. T. III. p. 934.

„ confessionem. Invitus dixit diabolus, sed exactus & tortus. . . . Dicebant
„ hodie & superiore die vel nocte dæmones: *Scimus, quia martyres estis.*
„ Et *Ariani* dicunt: *Nescimus, nolumus intelligere, nolumus credere.* Di-
„ cunt dæmones martyribus: *Venistis perdere nos; Ariani* dicunt: *Non*
„ *sunt dæmonum vera tormenta, sed ficta & composita ludibria.* Audivi
„ multa componi, hoc nemo unquam fingere potuit, ut dæmonem se

„ esse

„ esse simularet. Quid illud, quod ita exagitari eos videmus, quibus „ manus imponitur? Ubi hic locus fraudi est? ubi suspicio simulandi?" Qui his aderat præsens tunc *Mediolani* S. AUGUSTINUS lib. IX. Confess. c. 7. eadem confirmat. „Cum enim (inquit) propalata, & effossa digno „ cum honore transferrentur ad *Ambrosianam* basilicam, quos immundi „ vexabant spiritus, confessis eisdem spiritibus sanabantur." Addantur, quæ narrat lib. XXII. *de civitate Dei* c. 8. *de miraculis, quæ, ut mundus in Christum crederet, facta sunt, & fieri mundo credente, non desinunt.* PAULINUS vero postea iterum, cum S. AMBROSIUS in civitate *Florentia* reliquias SS. Martyrum VITALIS & AGRICOLÆ, quorum corpora in *Bononiensi* civitate levaverat, deponeret, magnam totius plebis lætitiam, *pœnam vero dæmonum confitentium martyrum merita* commemorat. Et S. AMBROSIUS in sermone de his SS. NAZARIO & CELSO, *Cur autem*, inquit, *non honorent corpus illud fideles, quod reverentur dæmones?* Argumento hoc utitur S. HIERONYMUS contra VIGILANTIUM eiusque sectatores: etiam in cap. 65. ISAIÆ. *N. 29.*

In epitaphio PAULÆ eadem etiam de sepulchris prophetarum ex ore ipsius PAULÆ cum viveret, affirmat: „Namque (inquit) cernebat variis dæmones rugire cruciatibus; & ante sepulcra Sanctorum ululare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum: alios rotare caput, & post tergum terram vertice tangere, suspensisque pede feminis, vestes (non) defluere in faciem." Est hic particula negativa addenda, ut in locis synonymis aliorum SS. PP. Sic S. HILARIUS in libro contra CONSTANTIUM n. 8. „Plus crudelitati vestræ (inquit) NERO, DECI, MAXIMIANE, debemus. Diabolum enim per vos vicimus. Sanctus ubique beatorum martyrum sanguis exceptus est, & veneranda ossa quotidie testimonio sunt: dum in his dæmones mugiunt, dum ægritudines pelluntur, dum admirationum opera cernuntur, elevari sine laqueis corpora, & suspensis pede feminis, vestes non defluere in faciem, uri sine ignibus spiritus, confiteri sine interrogatione vexatos, agere omnia non minus cum profectu examinantis, quam incremento fidei." His, quæ supra ex SULPITIO *Severo* dial. 3. de S. MARTINO retulimus, congruunt. Eadem etiam leguntur in Nat. VII. S. FELICIS apud PAULINUM. Idem in Nat. VI. S. FELICIS sic canit: *Epist. 86. T. IV. pag. 677.* *pag. 1243.*

Quis tantos agit huc populos! quænam manus urget
Dæmonas, invitosque rapit, frustraque rebelli
Voce reclamantes compellit ad usque sepulchrum
Martyris, & Sancto quasi fixos limine sistit?

Facit

Facit ad rem S. VICTRICII *Rothomagensis* episcopi circa finem sæculi IV. liber *de Laude Sanctorum*, quem haud pridem abb. LE-BEUF ex msc. cod. S. GALLI annorum plus mille edidit, recususque extat T. VIII. Bibl. PP. edit. novæ *Venetæ*. Ubi sic etiam perorat de sacris reliquiis, quas ex *Britannia* attulerat: „Ecce incumbit immundi pollutique spiritus tortor, nec venit sub aspectu illius, qui torquet. Nulla sunt vincula, & ligatur ille, qui patitur. Equuleum aeris habet ira cœlestis Nulla ungula est, & tanta sunt crimina confitentium: nullum vulnus apparet, & dentium stridor auditur: nulla interrogatio disceptantis, & sequitur permissio recedentis.“ Addit mox votum: „Sed nunc nobis, amantissimi, orandum est, non perorandum (orandum) inquam, ut a nobis omnis diaboli impetus repellatur, qui clandestino lapsu nostrum pectus ingreditur. Firmate igitur Sancti, vestros firmate cultores, ac petra angulari pectus instruite. Periculosus est hostis: omnes aditus, omnes explorat egressus. Sed nihil est verendum, grandis est occurrentium multitudo Sanctorum.“ Nec illud omittendum, quod ante hæc omnia idem n. 8. dixerat: „Ecce nobis velut prælato Reliquiarum suarum lumine tramitem veritatis ostendunt. Docent reverentiam, fidem, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, concordiam, continentiam, castitatem, dum in obsessis corporibus, his quæ sunt contraria puniunt, & vitiorum amovent labes.“

pag. 231.

Ex *Græcis* SS. Patribus argumento hoc prima in IULIANUM invectiva & alibi veluti carmine iambico T. II. p. 216. usus est S. GREGORIUS *Naz.*

Quid si commemorem illud, quod morborum ac dæmonum
Purgatio inde oritur incredibilis, vel ex tumulis ipsis,
Qui corpora quondam recipere meruerunt pretiosa,
Quæ spirituum malorum incursionibus restiterunt.

Lib. I. T. I. pag. 155.

Rememoranda hic sunt, quæ supra ex S. CHRYSOSTOMI sermone ad STAGIRIUM dæmone vexatum attulimus, ac imprimis arreptitio illi scrupulum illum eximere animo allaborat: „Cum tantum (inquit) tempus in ieiuniis ac pernoctationibus, & reliqua vitæ austeritate contriveris, nullam ærumnarum tuarum liberationem hactenus inveneris. Tertio: quod cum sanctus ille vir tantam in reliquis viris potentiam ostenderit, nihil eiusmodi potuerit in tua dilectione perficere, neque ipse, neque ii, qui cum illo erant, illo etiam in hoc genere potentiores, verum omnes re infecta abs te cum rubore discesserint.“ Loquitur hic de sancto viro adhuc in vivis existente, qui frustra operam suam, Deo ita in salutem haud dubie STAGIRII volente, impenderit, cum in aliis tantam potentiam ostenderit.

A.bi

Alibi contentionem fidelium declarat ad Sanctos recurrendi, ut obsessi liberentur: „Rursus (inquit) a dæmone si correptum videas, ad omnes Sanctos curris, & eos, qui cacumina montium incolunt, interpellas, ut illum eiusmodi furore liberent.“ In S. Iulianum dum ostendit, quam dæmones martyrum sepulchra formident, sic argumentatur: „Quodsi nunc tanto post tempore, cum pulvis & cinis est factus, suspicere in monumentum non audent, nec in nuda Sancti ossa; minime dubium est, quin tum quoque, cum illum sanguinem purpuratum videbant, vulneribus undique amplius, quam solem radiis refulgentem, perculsi fuerint, & oculis læsi recesserint.“ Homilia XIII. in Matthæum hinc dæmonum cruciatus ac vim, quam patiuntur, ac ipsi ad sepulchra Sanctorum clamantes, & ululantes fatentur inviti, expendens, „Unde igitur (inquit) hæc dicunt, & contra, quam volunt, loquuntur? Non alia de causa, quam quod maiori cruciatu cogantur. Neque enim vellent sponte confiteri, vel se a mortuis hominibus torqueri, vel se omnino grave quidpiam pati.“ Hom. XXVI. in ep. II. ad *Cor.* „Sanctorum ossa (inquit) dæmones sistunt & excruciant, acerbissimisque illis vinculis eos, qui adstricti sunt, solvunt. Quid hoc tribunali terribilius fingi potest? Cum nemo cernatur, nemo dæmonis lateri incumbat, voces & dilacerationes, verbera & cruciatus, linguæ conflagrantes audiuntur, dæmone admirabilem potentiam minime ferente. Atque isti, qui corpora gestarunt, virtutes corpore vacantes superant, pulvisque, ossa, & cinis naturas illas invisibiles dilacerant. Ideo nemo est, qui peregrinationem unquam inire sustineat, ut imperatorum aulas videat; contra multi plerumque imperatores peregre profecti sunt, ut hoc spectaculo fruerentur. Siquidem sanctorum martyrum templa futuri iudicii vestigia & signa exhibent, dum dæmones flagris cæduntur, hominesque castigantur, ac liberantur.“

T. III. pag. 321.

T. II. p. 674.

T. VII. pag. 175.

Hæc passim spectacula ac beneficia alibi, tum alii etiam SS PP. extollunt, sermonibus publicis ad ipsa martyrum lipsana rem professi, veluti Maximus *Taurinensis* hom. de natali *Tauricorum* martyrum. „Cernimus enim (inquit) ab iis frequenter obsessos immundissimis dæmonibus homines liberari; ita ut cœlesti medicina & captiva anima de diaboli laqueis eruatur; & ipse diabolus vinculis igneis alligatus producatur de sua captivitate captivus: ut qui prædam paullo ante ceperat, ipse subdatur in prædam. Hæc & alia potiora mirabilia per sanctos fieri omnibus notum est.“ Et S. Gregorius M. Homil. XXXII. „Ad sanctorum martyrum corpora consistimus, fratres mei. Nunquid isti carnem suam in mortem darent, nisi eis certissime constitisset, esse vitam, pro qua mori debuissent? Ecce qui ita crediderunt, miraculis corruscant. Ad extincta

namque eorum corpora viventes ægri veniunt, & a dæmonio vexantur, dæmoniaci veniunt, & liberantur. " De SS. Apoſtolorum præſertim PETRI & PAULI non ſolum martyriis, verum etiam S. PETRI vinculis ſimilia memorantur ab aliis etiam poſterioris ætatis ſcriptoribus, dum occaſio ſe offert, veluti SIGEBERTUS teſtatur, quemdam OTHONIS imp. comitem a dæmone tam dire vexatum, ut ſe ipſum dentibus dilaniaret, ad catenarum S. PETRI contactum ſubito ab omni vexatione liberum remanſiſſe. Sic apud GAUFRIDUM in vita S. BERNARDI dæmon ubi de capillis, & barba, dens item unus S. Patris pectori energumeni imponeretur, *Germanica* lingua per os eius cæpit horrendis vocibus nequam ſpiritus exclamare: *Tollite*, *tollite*, *amovete* BERNARDUM: & dicebat: *Heu quam ponderoſus factus es* BERNARDE, *quam gravis*, *quam intolerabilis factus es mihi?* Cumque hæc & ſimilia aliquamdiu clamitans loqueretur, factum eſt breve ſilentium, & ſubito frater idem Domino miſerante purgatus &c.

Lib IV. c.4. T. VI. pag. 1140.

Angelorum cuſtodia.

XXXIV. Quæ ſupra de duobus geniis, ſive bono & malo angelo, homini adhærente ex antiquiſſimis SS. Patribus attulimus, abunde nobis etiam præſidium illud, quod nobis angelus cuſtos contra cacodæmonem continuo inſidiantem infeſtantemque præſtat, declarant; noſtraque ſolum culpa accidit, ut maligno locus ſit. ORIGENES Hom. XXXV. in LUCAM, & contra CELSUM ad allatum a nobis HERMÆ *Paſtoris* locum provocat de duobus aſſiſtentibus cuique homini geniis, bono profligante conatus maligni, niſi ſecus culpa noſtra accidat; quod nec S. PROSPER contra Collatorem ſeu CASSIANUM ad eundem PASTOREM Collat. VIII. c. 17. & Coll. XIII. c. 12. provocantem fieri negat, ſi illorum maleficio obnoxios nos reddamus. „Neque enim (inquit ORIGENES) etiamſi non ipſis benevoli „ſint dæmones, quidquam ab illis pati poſſunt. Hos quippe cuſtodit ſum„mus Deus ipſorum pietati benevolus, qui & divinos angelos eorum cu„ſtodiæ præficit, quos cuſtodia dignos videt, ut nihil illis dæmones no„ceant." Et poſtea: „Chriſtianus (ait) verus inquam Chriſtianus, qui ſo„lius Dei verbique imperio ſe ſubdit, cum dæmonibus præſtantior ſit, ni„hil a dæmoniis pati poteſt. Cuius rei cauſa eſt, quia caſtra metabitur an„gelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos, & eius ange„lus, qui ſemper videt faciem Patris cœleſtis, eius preces per ſolum Sacer„dotem magnum ſemper univerſorum Deo offert, & ipſe precatur cum „eo, cuius ipſi commiſſa cura eſt. Ne igitur nos inanibus larvis terrefa„ciat CELSUS, minitans, nos dæmonibus, quos nihili ducimus, luituros „pœnas. Nihil enim ſpreti dæmones nocere poſſunt nobis, qui conſecra-

Lib. VIII. 27. T. I. p. 761. Ib. n 36. pag. 769.

Contra Celſum.

„ti sumus illi, qui solus omnes suo auxilio dignos adiuvare potest, qui-
„que præterea suos piis in illum angelos præficit, ut nec adversarii angeli,
„nec eorum princeps, vocatus huius sæculi princeps, facere quidquam
„possint adversus eos, qui Deo consecrati sunt.“

Idem lib. III. de Princip. c. 3. illud D. PETRI versans: *Quia adversarius* *T. I. p. 145.*
vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret. „Pro-
„pter quod (ait) die noctuque cor nostrum omni custodia servandum est,
„& locus non est dandus diabolo, sed omnia agenda sunt, quibus ministri
„Dei, hi videlicet spiritus, *qui ad ministerium missi sunt eorum, qui ad*
„*hæreditatem salutis vocati sunt*, inveniant in nobis locum, & delectentur
„ingredi hospitium animæ nostræ, & habitantes apud nos consiliis suis re-
„gant; si tamen habitaculum cordis nostri virtutis & sanctitatis cultu inve-
„nerint exornatum.“ S. GREGORIUS *Niss.* in lib. seu Theoria de Vita MOYSIS *T. I. p. 195.*
ad veterem traditionem de duobus angelis provocat, asserens: „Deum Ia- *ed. Paris. p.*
„psum nostrum providentia sua minime destituisse; sed angelum quem- *1638.*
„dam ex iis, qui naturam corporis expertem sortiti sunt, adhibuisse ad
„uniuscuiusque vitæ tutelam, ac præsidium. At ex adverso naturæ cor-
„ruptorem pari machinatione contra niti, & pravo quodam, ac malefico
„adiuncto dæmone, humanæ vitæ perniciem afferre: porro hominem in am-
„borum medio constitutum, alterutrius adiunctum scopum ac propositum,
(τὸν ἑκατέρω τῶν παρεπομένων σκοπὸν) alterius propositum contrarium suo-
pte momento valentius reddere.“ Vid. PETAV. *de Angelis.* lib. II. c. 8. pro-
ximeque antecedentibus & consequenti-bus, in quibus de custodia humano
generi ab angelis impendi solita copiose tractat. Referri huc etiam possunt,
quæ capite primo n. 39. *de dæmonibus aereis potestatibus* diximus descri-
psimusque visionem S. ANTONII ex S. ATHANASIO in eius vita n. 65. T. I.
opp. P. II. p. 843.

XXXV Familiaris a prima ecclesiæ ætate SS. Patribus fuit EVÆ & B. Dei geni-
MARIÆ antithesis, quam non uno tantum edisserit loco S. IRENÆUS M. tricis MA-
his autem dissertis verbis lib. V. c. 19. n. 1. quo *cum EVA inobediente* RIÆ tutela.
& prævaricante comparatur B. Virgo MARIA, illius advocata. „Quemad- *pag. 516.*
modum enim (ait) illa per angeli sermonem seducta est, ut effugeret Deum,
prævaricata verbum eius; ita & hæc per angelicum sermonem evangeli-
zata est, ut portaret Deum, obediens eius verbo. Et si ea inobedierat
Deo, sed hæc suasa est obedire Deo, uti virginis EVÆ virgo MARIA fie-
ret advocata. Et quemadmodum adstrictum est morti genus humanum
per virginem, salvatur per virginem: æqua lance disposita, virginalis in-
obedientia, per virginalem obedientiam. Adhuc enim protoplasti pec-
catum per correptionem primogeniti emendationem accipiens, & serpen-

tis prudentia devicta in columbæ simplicitate, vinculis autem illis resolutis, per quæ alligati eramus morti &c." Posteriorem hanc periodum affert S. AUGUSTINUS lib. I. contra IULIAN. c. 3. Sententiam vero conformiter ad lectionem vulgatæ *Gen.* III. 15. *Ipsa conteret caput tuum* expressit altero post IRENÆUM sæculo, Christi tertio, martyr item ac episcopus *Patarensis* S. METHODIUS in sermone *de* SIMEONE & ANNA, *quo die Domino in templo occurrerunt*, *ac de sancta Deipara*, sic beatam virginem devoto compellans affectu: *Tu potentem illum decora corporis armatura induisti, qua & is mihi redditus est oculis aspectabilis, ipseque, ut libere intuiturus possim accedere, accepi, qua etiam omnia Mali illius ignita tela extingui habent.* Quam vero beata virgo mater studiosa semper fuerit rerum, quæ ad salutem nostram attinent, satagendi, illustre exemplum ante S. METHODIUM exhibet S. GREGORIUS *Nissænus* in vita S. GREGORII *Taumaturgi.* a) Extat etiamnum fidei expositio, quam per revelationem a beato IOANNE *Evangelista* mediante Dei genitrice MARIA V. accepit, cum adversus petram ecclesiæ portæ inferi impingerent. Huc cumprimis facit, quod S. GREGORIUS *Nazianz.* orat. XVIII. de S. IUSTINA M. commemorat, quomodo tum S. Crucis signo, cum etiam invocatione B. MARIÆ Virginis a CYPRIANO castitati structas magicis artibus insidias infregerit: *Virginem*, inquit, *MARIAM supplex obsecrans*, *ut periclitanti virgini suppetias ferret*, *ieiunii & chameuniæ pharmaco se se communit.*

T. III. Bibl. PP. p. 815. *num.* 10.

a

Ibid. p. 385. & 447.

In editione operum S. GREGORII *Naz.* extat tragœdia *Christus patiens* inscripta, cuius auctor concilio *Ephesino* antiquior habetur: ibi autem frequens est ad B. M. V. supplicatio certa cum fiducia contra malignum av. 2609.

Ne

a) „Hic enim, cum per totam aliquando de ratione atque sermone fidei specularetur, variasque secum cogitationes agitaret (erant enim & tunc aliqui, qui piam religionis doctrinam adulterarent, per probabiles argumentationes sæpe etiam intelligentibus ac doctis veritatem ambiguam reddentes) pro qua tunc ei vigilanti, & solicite noctem agenti quidam evidenter apparet in forma humana . . & ex adverso eius, quod prius apparuerat, aliud quoddam excellentius, & augustius, quam pro humana conditione, spectaculum in figura muliebri conspexit. Rursus autem perterritus, & facie aversa vultum in seipsum inclinans, dubio ac plane perplexo fuit animo propter spectaculum, ut qui oculis apparitionem ferre nequiret. Etenim in hoc potissimum consistebat miraculum visionis, quod, cum profunda nox esset, lumen una cum illis, qui ei apparuerant, velut lucida aliqua fax resplendebat. Cum igitur oculis ferre apparitionem non posset, audivit sermocinationem quandam eorum, qui a se visi fuerant, explicantium inter sese rationem eius rei, de qua ambigebatur: per quos, non solum veram fidei cognitionem accepit, verum etiam nominatim eos, qui apparuerant, cognovit, utroque eorum propria appellatione alterum compellante, & alloquente. *T. III. Bibl. PP. p.* 447.

Ne me ergo tradi tu ſinas tanquam ad crucem,
Ludibrioque illius exponi , omnium
Iuratus hoſtis qui ſit , & mortalium
Peſtis , tuere me.

A S. Cyrillo *Alexand.* homilia *Epheſi* in Nestorium habita, *quando ſeptem ad ſanctam MARIAM deſcenderunt*, pie ſalutatur, depredicaturque *per quam dæmones fugantur , per quam tentator diabolus cœlo decidit &c.* Balsamon in Can. 83. epiſtolæ Basilii ad Amphilochium contra pythonicos, veneficosque inducentes, *Eos ergo*, ſcribit, *qui vaticinantur , & non credunt per invocationem nominis Domini, & Dei, & Servatoris noſtri IESU Chriſti, Dei matris, & omnium Sanctorum omnem morbum & omnem ægritudinem curari, omneque veneficium & impoſturam ſatanicam virtute, & præſentia precioſæ & vivificæ Crucis a fidelibus expelli, ſed potius miraculorum oſtentatores, præſtigiatoresque & gentium conſuetudines ſequuntur, & eos in ædes ſuas introducunt ad purgandam forte ægritudinem, quæ ex veneficio oritur, dicit Sanctus, eſſe ſexennio puniendos.* Silentio prætereo, quæ apud Cæsarium & alios ſequiori ævo narrantur portenta. *T. III. Conc. edit. Labb. pag. 586.*

XXXVI. Origenes Celsum, qui Chriſtianorum poteſtatem incantandi expellendique dæmones ex quorundam dæmonum nominibus & incantationibus eſſe cavillabatur, confutans, „Neque enim (inquit) huiusmodi incantationibus poteſtatem habere videntur, ſed pronuntiando nomine Iesu recitandisque evangeliis: hæc enim ſæpe ex hominibus dæmones extruſerunt: idque maxime, cum ii, qui recitant, pro animo recitant & integra fide. Quinimo tanta nominis Iesu contra dæmones vis eſt & potentia, ut eos aliquando vincat etiam ab improbis pronuntiatum. Quod nobis Iesus ipſe prænuncians ait: *Multi dicent mihi in illa die, in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes fecimus.* Quod neſcio ſponte ne ac maligne præterierit Celsus, an prorſus ignoraverit. Accuſat poſtea & ipſum Salvatorem, quod magicis artibus fecerit ea, quæ facere viſus eſt; & quod, cum præſciret multos poſtea futuros, qui earundem artium periti eadem ac ipſe efficerent, iactarentque ſe divina effeciſſe potentia, illis ſua ſocietate interdixerit: illum enim, ſi iuſte alios reiecit, improbum eſſe, cum eorundem criminum ſit reus; aut ſi, cum hæc facit, extra culpam eſt, abeſſe etiam a culpa eos, qui eadem faciunt. Verumtamen licet, qua virtute Iesus hæc fecerit, demonſtrari poſſe non videretur, nihilominus evidens eſt, nullam a Chriſtianis incantationum artem adhiberi, ſed Iesu nomen, aliaque nonnulla, quæ ſcripturæ divinæ cre- Evangelia.

Ib. p. 461. denda esse docent." Et lib. III. n. 24. in curatione mirifica iterum evangelium indigitat, dum nihil invocari dicit quam „supremum Deum, Iesuque nomen adiuncta de isto historia. His & nos vidimus multos gravibus incommodis liberatos, alienatione mentis, insania, aliisque sexcentis, quæ neque homines neque dæmonia sanaverunt." Idem videtur Iulius *Firmicus* innuere his verbis: „Sic apud nos Deos vestros, cum hominibus nocere cœperint, religiosi sermonis flagella castigant. Sic in corpore hominum constituti Dei vestri, verbo Dei spiritualium flammarum igne torquentur." Hinc mos ille haud dubie inolevit, de quo S. Io. *Chrysost.* Hom. XIX. ad populum *Antioch.* „Non cernis (inquit) ut mulieres & parvi pueri pro magna custodia collo evangelia suspendunt, & ubique circumferunt, quocunque abierint? Tu evangelii mandata & leges mente describas: non auro nec argento hic est opus & pecuniis, nec librum emere: voluntate sola vobis est opus, & affectu animæ expergefactæ, & securius habebis evangelium non circumferens extrinsecus, sed in animæ penetralibus ipsum reponens." Alibi de more etiam mentionem faciens ad lectum suspendendi: „Non est (inquit) minus, eleemosynam reconditam esse, quam evangelium suspensum esse ad lectum. Nam si evangelium quidem suspenderis, & tu nihil feceris, non adeo magnam accipies utilitatem. Hanc autem habens arculam, habes arma adversus diabolum, precationem reddis alatam, sanctam domum construis, quæ habet alimenta regis intus recondita. Ideo & iuxta lectum sit arcula, noxque nullis perturbabitur visis & insomniis." S. Hieronymus post S. Chrysost. in illud *Matth.* XXIII. *dilatant enim philacteria sua &c.* „Hoc apud nos (inquit) superstitiosæ mulierculæ in parvulis evangeliis & in crucis ligno, & in istiusmodi rebus (quæ habent quidem zelum Dei, sed non iuxta scientiam) usque hodie factitant: culicem liquantes, & camelum glutientes." S. Augustinus Tr. VII. in Ioannem *Evang.* c. 1. „Cum caput (inquit) tibi dolet, laudamus, si evangelium ad caput tibi posueris, & non ad ligaturam cucurreris. Ad hoc enim perducta est infirmitas hominum, & ita plangendi sunt homines, qui currunt ad ligaturas, ut gaudeamus, quando videmus hominem in lecto suo constitutum, iactari febribus & doloribus, nec alicubi spem posuisse, nisi sibi evangelium ad caput poneret: non quia ad hoc factum est, sed quia prælatum est evangelium ligaturis." S. Gregorius Adulouvaldo regi transmittit *phylacteria: id est crucem cum ligno sanctæ crucis Domini, & lectionem sancti evangelii theca Persica inclusam.* Alia phylacteria Conc. *Laodic.* c. 36. damnat.

Cap. 25.

T. II. pag. 197.

Hom. 43. *in epist.* 1. *ad Cor.*

Hom. 43. *in Matth.*

T. III. pag. 346.

Lib. XIV. epist 12 *add. lib III ep* 33. *lib. IX. ep.* 123.

Facile superstitioni in huiusmodi rebus fit locus, semperque a spiritu evangelii alienum est sic his hærere, ut in hoc iam satis præsidii esse existime-

ſtimetur, neque ab externis ſymbolis ad id, quod repræſentant, abducatur conſideratio. Quæ tamen ideo non penitus ſunt abiicienda, quemadmodum reliquus omnis exterior religionis cultus, ipſaque ſacramenta, ſigna viſibilia coniuncta cum inviſibili gratia. S. AUGUSTINUS in libro *de ſymbol.* c. 1. huiusmodi etiam contra diabolum munit armis: „Noverint (inquit) cum ſymboli ſacramento, & crucis vexillo debere occurri, ut talibus armis indutus, facile vincat chriſtianus, de cuius oppreſſione male ante triumphaverat nequiſſimus.“

XXXVII. LUCÆ & MARCI capite nono deſcribitur ſævum dæmonii genus, quod fruſtra eiicere diſcipuli Chriſti tentaverunt. Poſtquam autem illud eieciſſet Chriſtus: „Et cum introiſſet in domum, diſcipuli eius ſecreto interrogabant eum: *Quare nos non potuimus eiicere eum?* Et dixit illis: *Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio.*“ Iam nonnulla exempla protulimus, veluti S. ANTONII abbatis, qui cum eiusmodi dæmoniaco iuvene antequam eum aggrederetur, totam noctem duxit inſomnem; nihilominus circa auroræ tempus de repente in Sanctum irruens, impulit eum. Apud CASSIANUM legitur Coll. 8. c. 18. duos philoſophos magicis præſtigiis, immiſſis etiam nequiſſimis dæmonibus expellere S. ANTONIUM de ſua cella conatos: *Cumque* ANTONIUS *nunc crucis ſignaculum imprimeret fronti ſuæ ac pectori, nunc Deum ſuppliciter exoraret, diriſſimi dæmones nequaquam audebant appropinquare eidem, ſed ſine effectu redierunt ad magos.* Quod iterum iterumque incaſſum nequioribus miſſis dæmonibus factum fuit, cum abbas ANTONIUS modo prætacto reſiſteret. De S. MARTINO item memoravimus, eum admotis energumenis cæteros iuſſiſſe abſcedere, ac foribus obſeratis in medio eccleſiæ cilicio circumtectum, cinere reſperſum, ſoloque ſtratum orare ſolitum. Sic paſſim non niſi præmiſſa oratione opus hoc aggreſſos Patres legimus, quemadmodum etiam in antiquis ordinibus eccleſiaſticis apud MARTENIUM & alibi animadvertere licet præſcriptum, ut ſacerdos proſtratus ante altare ſeptem pſalmos pœnitentiales cum variis orationibus dicat.

Oratio.

Marc. 9, 27.

THEODORETUS in *hiſtoria religioſa* cum enarraſſet, qualem PETRUS inſignis eremita *orans poteſtatem* haberet, quomodo porro oratione præmiſſa vir divinus imperaverit dæmoni, ut datæ ſibi adverſus Dei creaturam poteſtatis cauſam efferetur: reſpondit Satan inter alia, ſe ſcire cupidum fuiſſe, quo pacto a monachis expelleretur: *Nunc vero*, addebat cacodæmon, *perdidici, nec alia opus habeo experientia, quare iuſſu tuo mox exeo.* Mox aliam rem narrat de dæmoniaco, qui eodem modo ac prior interrogatus nihil reſpondit: „Cumque (pergit) tacitus ille ſubſiſteret, nihilque reſponderet, genibus flexis Deum oravit, obſecrans, ut

T. III. pag. 823. ſeq.

ſcelerato

ſcelerato famulorum ſuorum vires oſtenderet. Iterumque ſurrexit, & ille contra renitens iterum obmutuit, atque hoc modo ad horam uſque nonam res proceſſit. Poſtea vero, cum ardentiores Domino & intentiores preces obtuliſſet, ſurgens ſceleratumque compellans: *Non tibi*. ait, *Petrus imperat*, *ſed Petri Deus*. *Quare illius adactus potentia reſponde &c.* Sicque in nomine crucifixi exire iuſſus audiit ille & fugit.“

Idem vero nobis in hiſtoria eccleſ. lib. IV. c. 10. *de Meſſalianorum hæreſi* exponit, quomodo FLAVIANUS celeberrimus pontifex *Antiochenus* virus *Enthuſiaſtarum* iſtorum ex ADELPHIO ſectæ auctore eſſet explicatus: „Nempe ſacrum baptiſmum nullam iis, qui eum conſequuntur, utilitatem afferre, ſed ſola ſedula oratione inhabitantem dæmonem expelli. Omnes enim, qui eduntur in lucem, ex primo parente trahere aiebat, quemadmodum naturam ſic & dæmonum ſervitutem. His autem per ſedulam precem fugatis, advenire deinceps Spiritum ſanctum præſentiæque ſuæ ſenſibus & oculis ſignificationem dare tum corpus perturbationum motibus liberando, tum animam ab inclinatione ad deteriora penitus avocando, ita ut nec ieiunio iam opus ſit corpus coercente, nec doctrina refrenante & ad modum ordinemque inſtituente &c.“ Secta illa potiſſimum monaſteria infecerat, dementante religioſos etiam viros per ſpeciem quandam evanidæ orationis, diabolo.

T. I. p. 388. Recte vero S. MACARIUS contra diabolicas fraudes & inſidias, noſtramque inſitam perverſitatem ſuos (illud MATTHÆI VI. 21. proponens *ubi theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit*) inſtruit Hom. XXVII. his verbis: „Reliquum eſt, tuus animus, quali theſauro ſit intentus, an totus plane Deo nec ne? ſin minus eſt, exponatis mihi, quid impediat? Profecto ſatanas & dæmones ſunt ſpiritus nequam, qui detinent mentem, atque animam ſubvertunt. Verſutus enim eſt diabolus, inſtructus machinis, foribus ter geminis, ac vafritie multa occupata tenet paſcua animæ, atque cogitationes, nec permittit recte precari, & accedere ad Deum: quoniam ipſa natura particeps eſt dæmonum ac ſpirituum nequitiæ; itidem angelorum ac Spiritus ſancti: templum eſt ſatanæ, ac templum ſancti Spiritus. Cæterum expendite animum veſtrum fratres, cuiusnam eſtis participes, angelorum an dæmonum? cuius templum & domicilium eſtis, Dei an diaboli? cor quali theſauro ſit repletum gratiæ an ſatanæ?“

Difficultas hic pulſat, quam ſupra attigimus, circa divinam providentiam ac tantam in homine, Dei creatura præſtantiſſima, conceſſam ſatanæ poteſtatem adeo, ut non deſint, qui *Manichæiſmum* clament perinde ac olim circa doctrinam S. AUGUSTINI *de gratia & concupiſcentia duobusque*

amoribus

amoribus, seu delectatione victrici: unde etiam eodem modo hic solvitur ea difficultas, atque removetur suppliciter recurrendo ad Deum, eiusque auxilium humili implorando prece: sicuti nos Christus in oratione dominica orare docuit: *Et ne nos inducas in tentationem; sed libera nos a malo*: ubi τὸν πονηρὸν constanti traditione SS. PP. hostem malignum seu cacodæmonem interpretatos fuisse supra ostendimus: vigilare etiam & orare nos Christus monuit, ne intremus in tentationem: Porro *vigilare nos*, ut cum S. HILARIO loquar, *propter adventum furis admonuit, & orationum assiduitate detentos omnium præceptorum suorum operibus inhærere. Furem enim esse ostendit diabolum &c.* Difficultatem, quam moveri diximus, attingit S. AMBROSIUS in libro de paradiso, unde prima mali origo habetur, diluitque: cuius nos argumenti tantum conclusionem ad rem præsentem adscribemus: „Itaque neque dubitandum, neque reprehendendum, quod in paradiso diabolus erat; quandoquidem occludere Sanctis non potuit iter, ne quis ascenderet. Neque enim iustis habitationem incolatus tanquam possessor eripuit. Esto enim, ut aliquos desides atque vitiosos ab incolatu supernæ possessionis averterit, illud multo augustius multoque pulcrius, quod Sanctorum orationibus excludetur, cum completum fuerit illud: *Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem.* Ergo non metuamus eum, qui eousque infirmus est, ut & ipse casurus sit in terram. Accepit quidem tentandi licentiam, sed non accepit copiam subruendi, nisi sua sponte labatur infirmus affectus, qui sibi auxilium non norit arcessere."

In Matth. c. 26. pag. 734.

Cap. II. n. 10.

XXXVIII. ORIGENES tom. 13. in MATTHÆUM de lunatico agens, a quo discipuli dæmonium expellere nequiverunt. „Quin (ait) & ad illud animum advertamus: Hoc genus non eiicitur, nisi per orationem & ieiunium, ut si in curando aliquo cum eiusmodi malo conflictante opera aliquando a nobis ponenda sit, non exorcismum adhibeamus, neque interrogemus, nec immundum spiritum quasi audientem alloquamur, sed orationi & ieiunio vacantes, dum pro ægro preces fundimus, postulata assequamur, & nostro ieiunio spiritum immundum ab eo depellamus." Sic orationi addit ieiunium S. MACARIUS *Ægyptius* ex Apostolo *Eph.* VI. 14. recensens, quomodo Christianus succinctus stare possit *adversus occultas technas diaboli malitiis imminentibus*: „Quibus (inquit) armis? omni oratione, perseveratione, obsecratione, ac ieiunio, imo vero per fidem acquisitis, bellum adversus principatus, & potestates ac rectores mundi gerere poterit: sicque devictis adversariis potestatibus, beneficio & auxilio spiritus, proprioque virtutum omnium studio æternæ vitæ dignus fiet.

Cum ieiunio & eleemosyna.

T. III. Opp. pag. 579.

Hom. XXI. T. I. pag. 312.

Serm. VIII. p. 135. S. Gaudentius *Brixiensis* eundem apostoli locum præ oculis habens eleemosynam adiungit: „Certamen nostrum contra vitia carnis est, contra cupiditatem pecuniæ, contra animi iracundiam, quæ sunt arma diaboli, quibus resistendum est utique galea fidei, lorica continentiæ, misericordiæ clypeo, *in quo possimus* ut ait apostolus, *omnia iacula nequissimi candentia extinguere.* Etenim sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna resistit peccato: id est, sicut aqua baptismi salutaris exstinguit flammam gehennæ per gratiam, ita eleemosynarum fluvio omnis ille coacervatus post acceptam fidem peccatorum ignis exstinguitur; si tamen post conversionem non iterum renovatis criminibus inardescat." Ubi facile animadvertes, ei clypeum misericordiæ eleemosynam esse. S. Chrysostomus hom. 66. al. 67. in Matth. postquam iterum, ut alias, rationem reddidisset, cur tam frequenter de eleemosyna tractet, breviter nobis etiam ad rem propositam rationem explicat ex comparatione militum & pauperum, ad
T. VII. pag. 659. pugnandum pro præsidio conductorum: „Quodsi mihi (inquit) milites alleges, qui pro te contra barbaros pugnant, est quoque hic pauperum exercitus, qui pro te bellum gerunt, & pugnant. Cum enim accipiunt, precibus Deum tibi placant: placantes autem non barbaros, sed dæmonum insidias repellunt: non permittunt, ut te malignus ille fortiter invadat, nec ut frequenter insurgat, sed eius vires resolvunt."

De ieiunio autem idem hom. V. *de pœnitentia*, quam tremendum sit
T. II. pag. 309. dæmonibus, ad experientiam provocat: „Etenim (inquit) si lunaticus fuerit quis, ieiunii ei faciem ostende, atque lapidibus ipsis immobilior manet timore suffocatus, & veluti vinculo quodam detentus: idque potissimum cum viderit ieiunio adiunctam sororem contubernalemque orationem: ideo Christus dicit: *Hoc genus non eiicitur, nisi in oratione & ieiunio.*" S. Maximus *Taurinensis* Hom. IV. in quadrag. ad eadem verba exemplumque Christi ieiunantis alludens, „Et ideo (ait) fratres, dominici certaminis victoriæque exemplum sequentes, & diabolicas præcaventes insidias, horum quadraginta dierum acceptabile Deo nostro ieiunium celebremus. Tunc enim dolos adversarii superare poterimus, si continuatis precibus, aut per casta ieiunia corporis vitia compescamus, aut cor nostrum ab omni vanitate & ambitione purgemus, ut ait ipse Salvator: *Hoc genus non eiicitur nisi ieiuniis & oratione.*" S. Leo, cui evangelium de tentatione Christi uti cæteris SS. PP. locum amplissimum alias dedit extollendi virtutem ieiunii contra tentationes infestationesque diabolicas, serm. XIV. *de ieiunio decimi mensis & eleemosynis* disserte nobis describens continuam pugnam Christianis etiam renatis exantlandam. „Nam (inquit) & qui iam redemti, iam regenerati filii lucis effecti sunt,

quamdiu

quamdiu tamen in hoc mundo, qui totus in maligno positus est, detinentur: quamdiu infirmitati carnis corruptibilia & temporalia blandiuntur, non possunt istos dies sine tentatione transire. Nec facile provenit cuiquam tam incruenta victoria, ut inter multos hostes frequentesque conflictus, etiamsi sit liber a morte, sit quoque immunis a vulnere. Curandis igitur laesionibus, in quas saepe incidunt, qui cum invisibili hoste confligunt, trium maxime remediorum est adhibenda medicina, in orationis instantia, in castigatione ieiunii, in eleemosynae largitate. Quae cum pariter exercentur, Deus propitiatur, culpa deletur, tentator eliditur." Argumentum id passim in illis sermonibus de statis ieiuniis per annum tractat, sermone LXXXV. imprimis, qui est de ieiunio septimi mensis secundus, ostendens, diabolo per continentiam esse resistendum, „Nam (inquit) in agone certaminis Christiani utilitas continentiae plurimum valet, ita ut quidam saevissimorum spiritus daemonum, qui ab obsessis corporibus nullis exorcizantium fugantur imperiis, sola ieiuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino: *Hoc genus daemoniorum non eiicitur, nisi in ieiunio & oratione.* Grata ergo est Deo & terribilis diabolo ieiunantis oratio: nec latet, quantum acquirat saluti suae, quae tantum praestat alienae." S. CHRYSOSTOMUS hom. 57. al. 58. in eum MATTHAEI locum, ubi discipulis interrogantibus: cur non potuissent ipsi daemonium eiicere? respondet Christus *propter incredulitatem vestram*, deinde: *genus autem hoc non eiicitur &c.* „Adiecit (ait) ille: genus daemonum omne dicit, non tantum genus lunaticorum. Viden' quomodo ieiunii semina iacit? Nec mihi raro exemplo dicas, quosdam sine ieiunio daemonas eiecisse. Nam si unus aut alter increpando sic expulisse narretur, fieri nequit, ut si is, qui patitur, in deliciis vivit, ab hoc unquam furore liberetur. Ieiunio enim & oratione maxime opus est ei, qui hoc morbo laborat. Sed si fide opus est, inquies, cur opus est & ieiunio? Quia cum fide ieiunium non parvam addit fortitudinem: philosophiam quippe magnam indit, & angelum ex homine efficit, at cum incorporeis virtutibus pugnat. Verum non sufficit illud, sed addi debet oratio, quae etiam praeeat oportet. Vide ergo, quanta bona ex utroque gignantur: quia enim, qui precatur ut decet, & ieiunat, non multis indiget; qui autem non multis indiget, non pecuniae amans fuerit; qui pecuniae amans non est, ad eleemosynam pronus erit. Qui ieiunat levior est, & quasi alatus, vigilanterque orat, malas concupiscentias extinguit, Deumque placat, elatam animam humiliat. Ideo apostoli fere semper ieiunabant." Perhibente THEODORETO in historia relig. in MARCIANO, *fuit inter eius discipulos quidam* SABINUS *nomine, qui corpus immensis laboribus macerabat. Nam neque panis, neque obsonii ullo*

T. VII. pag. 581.

T. III. pag. 793.

ullo genere vescebatur. Addit autem, tantam a Deo adeptam esse gratiam, ut mulier quædam *Antiochena* genere nobilis & opibus florens ad eum confugerit, rogaritque, ut filiæ a dæmone vexatæ opem ferret. Visum enim sibi, aiebat, quemdam in somnis, qui, ut eo se conferret, hortabatur, & præsidis monasterii precibus salutem filiæ procuraret. Dicente autem illo, qui responsa dabat, præsidem loqui cum mulieribus non solere, cum instaret mulier cum lacrymis & eiulatu, vehementerque obtestaretur, præses venit; sed negabat mulier hunc esse: alium enim sibi dicebat ostensum fuisse, rubicundum, & qui pustulas quasdam haberet in genis. Ubi ergo cognoverunt, quem quærebat (erat autem is tertius monasterii non primus) adduxerunt eum ad mulierem, cuius vultu ab ea statim agnito, malus dæmon vociferans puellam reliquit.

T. II. p. 993. Apud MARTENIUM lib. III. *de Rit.* c. 9. præscribitur rigidissimum dæmoniacis ieiunium: „Et si firmiter istud ieiunium cum oratione & pura „confessione servaverit; credimus de misericordia Dei & vere confidimus, „quia de omnibus incentivis diabolicis, Domino largiente liberabitur." In primo statim ordine ad energumenos adiurandos hoc ante omnia constituitur: *Primitus faciat episcopus triduanum ieiunium cum eleemosynis, & orationibus, & sic inchoet exorcismum.* Sic GREGORIUS *Turonensis* in libro *de gloria Confessorum* cap. 63. perhibet de filia LEONIS imperatoris per diaconum *Lugdunensem* iussu episcopi sui ad ipsam cum missis directum liberata: „Ad imperatorem veniens cum honore suscipitur. Audiens autem „de infirmitate puellæ, a spiritu immundo vexatæ, se ad basilicam B. PE„TRI apostoli confert: ibique continuato cum vigiliis & orationibus tri„duano ieiunio quarta die per invocationem Domini N. I. Ch. & crucis „vexillum, immundum spiritum a corpore puellæ depellit."

(Marginal notes: Ib. p. 973. pag. 945.)

Humilitate item, ac reliquo virtutum agmine,

XXXIX. Hæc sibi notent, qui munere exorcistarum perfungi gestiunt, ne nisi speciali instructi facultate, quæ passim in recentioribus præsertim Synodis decretisque episcoporum requiritur, se se ingerant, ac brevi ceu manu exequendum suscipiant arduum negotium: in quo, cum fide eximia opus sit, præsumtio autem omnis omnino abesse debet. S. CHRYSOSTOMUS Hom. XIII. in MATTHÆUM de tentatione diaboli agens: „Cur „ergo Christus (quærit) non indignatus, non exasperatus est, sed cum „mansuetudine multa rursus ex scripturis ipsum alloquitur dicens: *Non* „*tentabis Dominum Deum tuum*: ut nos doceat (respondet) non per signa, „sed per patientiam superandum diabolum esse, nihilque omnino ad osten„tationem esse faciendum."

(Marginal note: T. VI. pag. 171.)

In apophthegmatibus S. MACARII eum aliquando dæmon ita allocutus refertur: „*En quidquid agis, ego quoque facio. Tu cibo abstines; & ego: „vigilas; ego penitus non dormio. Unum solum est, in quo vincis me.* „Interrogavit abbas MACARIUS: *Quodnam est illud?* Respondit: *Humilitas „tua, ac propterea adversus te nihil possum.*" S. ANTONIUS, terror ille dæmonum, nihilominus, ut de eo PALLADIUS in SS. Patrum historia narrat, adolescentem quemdam diro obsessum dæmone, ad PAULUM *Simplicem* ablegavit, potentiorem caussatus, quam ut a se expelli queat. Is in sæpe laudata oratione nihil non agit, ut suis animum contra dæmones adiiciat procul omni timore, cum nec in porcos quidem aliquam vim habuerint. „*Rogabant enim*, ut in evangelio scriptum est, *Dominum dicentes: Sine nos in porcos abire.* Quodsi ne adversus porcos quidem habent potestatem (concludit) multo minus in homines ad similitudinem Dei factos imperium obtinent. Deum itaque solum timere convenit, hos vero despicere, & nullo modo formidare. Sed quo magis illi hæc agunt, eo ardentius nos asceticæ vitæ operam demus. Magnum quippe contra illos telum est, proba vita & fides in Deum. Timent sane illi ascetarum ieiunia, vigilias, orationes, mansuetudinem, tranquillitatem, pecuniæ & inanis gloriæ contemtum, humilitatem, pauperum amorem, eleemosynas, lenitatem, & præ cæteris pietatem erga Christum. Quare nihil non agunt, ut nemo existat, qui se conculcet. Norunt enim gratiam fidelibus adversum se datam a Salvatore, qui ait: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.*" Solet S. ANTONIO appingi porcus immundi spiritus symbolum.

T. II. pag. 249.

Vid. S. Petrus Chrysol. Serm. 17. p. 31.

Matth. 8, 31.

Ut vero intelligis, non penes desides & salutis suæ incurios, sed vigiles ac sedulos ascetas strenuosque athletas est ista virtus. „Nunc ergo fra- „tres serio (exhortatur S. ORSIESIUS abbas *Tabennensis* ANTONIO suppar) „Deo agente patienter, & nos ad pœnitentiam provocante de gravi „somno evigilemus, quia adversarius noster quasi leo rugiens circuit, „quærens, quem devoret, cui acriter resistendum est, & sciendum, ea- „dem etiam certamina nostris evenisse maioribus. Non deficiamus labo- „rantes, iacientesque virtutum semina, ut in futuro gaudia metere pos- „simus." Sic etiam S. MACARIUS itidem *Ægyptius* hom. IX. *promissiones ac prophetias divinas per varias probationes & tentationes impleri: & soli Deo adhærendo liberari nos ab infestationibus dæmonis* illum inter alios locum versans: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* Luc. XXI. 29. *Fieri autem potest*, inquit, *ut quis sic decertans & continuo sibi attendens, sive in precibus, sive in obsequio, sive in opere quocunque secundum Deum perficiendo tenebras malitiosorum dæmonum effugere pos-*

Doctr. de instit. monachor. T. V Bibl. PP. p. 40.

T. I. p. 122.

pag. 132. seq. *sit.* Legi in eandem rem meretur eiusdem homilia XI. quæ continet disputationes duas, unam quidem Christi cum nequissimo satana; alteram autem peccatorum cum eodem. Item XXI. *Christiano homini duplex incumbit bellum, internum videlicet & externum. Hoc quidem, cum recedit ipse a distractionibus terrenis; illud vero in corde adversus cogitationes spirituum malorum.* Demum XXVI. *De dignitate, præstantia, facultate, & operationibus immortalis animæ, & qua ratione ea a satana tentetur, & liberationem e tentationibus consequatur.* Continet vero quæstiones quasdam summa doctrina refertas. Ibi n. 12. sic loquitur: „Præcipua vero & maxime opportuna athletæ & decertantis arma sunt „hæc: ut ex intimis penetralibus cordis bellum gerat adversus satanam, „odio prosequatur seipsum, abneget animam suam, irascatur ei, atque „reprehendat eam, insitis cupiditatibus renitatur, reluctetur cogitationi- „bus, atque pugnet secum.“ In libro *de perfectione in spiritu* c. 13. charitatem Dei præ omnibus commendat: „Nam (addit) mors, &, ut „ita dicam, suspendium diaboli est, quando in charitate & memoria in- „divulse commorans mens humana reperitur.“ Et cap. 15. „Omnis „contentio & studium adversarii in hoc, ut dictum est, vigilat, ut an- „nitatur mentem nostram a Dei memoria, timore, amoreque avellere; „terrenis ipsam avocationibus & deliniments, a vero bono ad apparen- „tia divertendo.“

pag. 307. pag. 338. T. II p. 45.

S. Chrysostomus populo porro christiano sedulum studium ruminationemque divinarum doctrinarum præ omnibus commendat: „Ut (in- „quit) huc omni cura vestra conversa, menteque in his occupata, pos- „sitis facile & turbulentas animi affectiones vincere, & diaboli insidias „effugere. Nam cum malus ille dæmon videt animam de divinis rebus „sollicitam, & perpetuo illas cogitantem & versantem, ne accedere qui- „dem propius audet, sed celeriter resilit, a spiritus operatione quasi a „succenso rogo abactus.“ Et infra Hom. XXXVII. in cap. XV. *Genes.* „Ideo enim quotidie spiritualem hanc vobis apponimus mensam, ut „admonitione continua, & multa divinarum scripturarum meditatione, „omnes maligni dæmonis excludamus insidias. Cum enim nos viderit „multum in spiritualibus occupari, non solum non invadet, sed neque „obtueri audebit, sciens, se in vanum moliri, & adversus caput suum „ausus suos convertere.“ Divinarum scripturarum meditationem sæpius alibi etiam hic commendat.

Hom. XV. in cap. II. Genesis T. IV. p. 114. pag. 373.

Procul tristitia ac pavore animi. T. I. p. 155.

XL. Iam digitum intendimus ad ea, quæ idem os aureum in libris ad Stagirium dæmone vexatum disputavit contra tristitiam, posterioribus præsertim duobus, qui in eo toti versantur argumento, alter quidem

quod

Quod tristitia dæmone ipso sit deterior. In tertio autem *de tristitia* inscripto sic prope conclusionem operis rationem colligit: „Omni namque pag. 224.
„ obsessione diabolica potentior est ad nocendum mœroris magnitudo.
„ Namque & dæmon, quoscumque superat, per mœrorem superat; eum
„ si auferas, nihil a dæmone quisquam lædi poterit. Et quomodo, in-
„ quies, fieri potest, ut mœrore vacem? Ego contra te interrogabo, quid
„ causæ est, quod non liceat a mœrore vacare. Nam si adulterium, si
„ homicidium, si scelus aliquod huiusmodi perpetrasses, quod te regnis
„ cœlestibus excluderet, recte mœreres, ac iusta tibi causa lugendi esset,
„ nullusque te prohiberet. Quodsi per Dei gratiam ab his omnibus lon-
„ gissime remotus es, quid frustra teipsum concidis?" Ut vero causæ eiuscemodi mœroris procul amoveantur, illud ex EVAGRII *Scitensis* mo- *T. VII. Bibl. PP. pag.* 55.
nachi capitibus practicis ad ANATOLIUM n. 14. probe est observandum:
„ Ne tradideris temetipsum iracundiæ cogitationi, mente pugnans cum eo,
„ qui te contristavit, neque etiam fornicationis, diutius voluptatis ima-
„ gines retinendo. Illud enim tenebras animæ offundit, hoc vero eam
„ provocat ad vitii probationem; & utraque mentem tuam sordidant:
„ cumque tempore orationis simulacra fueris imaginatus, Deo puram pre-
„ cem non offerens, incidis statim in acediæ seu tædii dæmonem, qui
„ præcipue in homines in huiusmodi statu constitutos insilit, & instar ca-
„ nis animam velut hinnulum diripit." Add. quæ idem ad eundem ANA- *pag.* 575.
TOLIUM de octo vitiosis cogitationibus scribit. In laudata orat. hoc suis dedit consilium S. ANTONIUS: „si inimicum despicere velimus, quæ do-
„ mini sunt, assidue cogitemus, sitque anima semper spe læta, tum dæmo-
„ num ludibria instar fumi videbuntur, atque fugientes illos potius quam
„ persequentes videbimus. Sunt namque, ut supra dixi, perquam timi-
„ di, quod semper exspectent sibi paratum ignem."

Hinc vero est, quod nihil magis curaverit, quam pavorem ex suorum animis excutere: „Nam (aiebat) quales nos, & nostras repererunt
„ cogitationes, tales se nobis præstare consueverunt, & si quod in pecto-
„ ribus pavoris semen invenerint, quasi latrones, qui deserta obtinent lo-
„ ca, cæptos cumulant timores, si autem alacres fuerimus in Domino, &
„ futurorum bonorum cupido nos succenderit; si semper omnia manibus
„ Dei committamus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accede-
„ re. Magis enim, cum munita in Christo corda conspexerint, confusi
„ revertentur." De omni formidine deponenda passim verba fecimus.

XLI. En militiæ Christianæ adversus hostem infernalem armaturam, qua Apostolus *Ephesios* instruens: *De cætero fratres*, inquit, *conforta-* *Fidei iuxta apostolum armatura.* *Eph. 6, 10. seq.*

mini

mini in Domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam DEI, ut possitis stare adversus insidias diaboli &c, Quem locum
Ep. LVIII. pag. 255. S. CYPRIANUS circumscribens, „Armat nos (ait) & præparat apostolus dicens: *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus potestates, & principes huius mundi, harum tenebrarum, adversus spiritus nequitiæ in cœlestibus. Propter quod induite tota arma Dei, ut possitis resistere in die nequissimo; ut cum omnia perfeceritis, stetis accincti lumbos vestros in veritate, induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparatione Evangelii pacis, assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia ignita iacula nequissimi extinguere, & galeam salutis, & gladium spiritus, qui est sermo Dei.* Hæc arma sumamus, his nos tutamentis spiritalibus & cœlestibus muniamus, ut in die nequissimo resistere diaboli minis, & repugnare possimus. Induamus loricam iustitiæ, ut contra inimici iacula munitum sit pectus & tutum. Calceati sint evangelico magisterio, & armati pedes; ut cum serpens calcari a nobis & obteri cœperit, mordere & supplantare non possit. Portemus fortiter scutum fidei, quo protegente, quidquid iaculatur inimicus, possit extingui. Accipiamus quoque ad tegumentum capitis galeam salutarem, muniantur aures, ne audiant edicta feralia: muniantur oculi, ne videantur detestanda simulacra: muniatur frons, ut signum Dei incolume servetur: muniatur os, ut Dominum suum Christum victrix lingua fateatur. Armemus & dexteram gladio spiritali, ut sacrificia funesta fortiter respuat, & Eucharistiæ memor, quæ Domini corpus accepit, ipsum complectatur, postea a Domino sumtura præmium cœlestium coronarum.“ Sic S. CYPRIANUS plebem THIBARI consistentem ad instantem tunc armat persecutionem, quam gentiles in Christianos a dæmonibus agitati movebant in rabiem acti, quod eorum in idolis cultus destrueretur. Sic nobis S. AUGUSTINUS DACIANUM præsidem S. VINCENTIUM M. torqueri iubentem describit, *habitatoremque suum diabolum* prodit. „Per furiosas enim (inquit sermone „ in eundem) DACIANI voces, per truces oculos, & minaces vultus, & „ totius corporis motus ille habitator eius interior movebatur, & per „ hæc signa visibilia tanquam per signa sui vasculi, quod impleverat, crepantis rimula providebatur.“ Notat porro apostolus aliquando ambulantes *Ephesios* secundum sæculum mundi huius. *Secundum principem potestatis aeris huius, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ, in quibus & nos aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ.* Eph. II. 2. 3.

Neque vero cessat unquam intus forisque aciem contra nos instruere satan, ut perinde nobis, quam *Ephesiis* apostolus præscribit, utilis ac necessaria

cessaria sit armatura Dei ad gerenda fortiter contra diabolum bella Domini. „Nam (ut S. CHRYSOSTOMUS in illum locum commentatur) quo- *Homilia XXIV. in cap. VI. ad Ephes. T. XI. p. 179. seq.*
„ niam belli & pugnæ meminit, ostendit esse pugnandum adversus dæ-
„ mones. Evangelium enim est pacis. Illud bellum aliud bellum dissolvit,
„ nempe adversus Deum. Si cum diabolo bellum gerimus, pacem cum
„ Deo habemus.“ Egregie autem expeditum hoc lector reperiet apud fidelissimum PAULI interpretem CHRYSOSTOMUM, a calce ad caput cataphractum militem. In epistolæ etiam ad *Romanos* caput IV. Hom. VIII. *T. IX. pag. 506.* magnam imprimis fidei virtutem ostendens, quomodo nos tutos præstare possimus *a facie colubri*, breviter sic declarat: „Opus ergo habemus scuto fidei, galea salutis, gladio spiritus, non modo ne malum patiamur, sed etiam ut, si insilire velit, eius caput abscindamus. Frequentibus egemus precibus, ut sub pedibus nostris conteratur. Impudens enim est, & execrandus, etsi ab inferiori loco pugnet; attamen sic etiam vincit. In causa autem est, quod nos non studeamus plagis illius esse superiores. Neque enim potest admodum efferri, sed deorsum repit: huiusque figura est serpens. Si autem illum sic a principio constituit, multo magis nunc. Si ignoras autem, quid sit ex inferiore loco pugnare, ego tibi huiusce belli modum explicare conabor. Quid ergo est ex inferiore loco pugnare? a rebus inferioribus decertare a voluptate, a divitiis, a sæcularibus omnibus. Ideo, si quempiam viderit ad cœlum volantem; primo quidem in illum insilire non poterit; secundo etiamsi id tentet, cito cadit; neque enim pedes habet, ne formides, non habet alas, ne timeas: supra terram repit, & supra res terrenas. Nihil ergo tibi cum terra sit commune, nec labore indigebis. Neque enim adversam pugnam novit, sed tanquam serpens in spinis occultatur, in divitiarum fallacia frequenter latitans. Si spinas excideris, formidolosus facile fugiet, si incantare in illum scias divinas illas incantationes, statim vulnerabitur. Quodsi (addit paullo post) multi hoc dicentes sanati non sunt, id ex illorum modica fide, non ex dicti infirmitate provenit.“ TERTULLIANUS ad propositum suum nostrumque in *Scorpiaco* c. 1. „Nobis fides (ait) præsidium, si non & ipsa percutitur diffidentia signandi statim & adiurandi & ungendi bestiæ calcem. Hoc denique modo etiam ethnicis sæpe subvenimus; donati a Deo ea potestate, quam apostolus dedicavit, cum morsum viperæ sprevit.“

Solent SS. Patres prudentiam serpentinam inculcare, conspicuam omnibus modis in tuto ponendo ac conservando caput, quod Christum, seu fidem in Christum interpretantur. Locos colligit *Paulus* GALLEARDUS in not. ad S. GAUDENTII *Brixiensis* Serm. XVIII. ubi eadem prope finem utitur allusio-

ne, sic vero concludens: „Quantum ille in opere iniquitatis suæ nocendi „peritus est, tantum nos studiis salutaribus eruditi, & omni prudentia „instructi, atque armati esse debemus, *induentes nos ipsos loricam fidei, „& galeam salutis, in quo possimus*, ut hortatur apostolus, *omnia iacula „nequissimi ardentia extinguere:* ne nos incautos suggestionum suarum „spiculis ubicumque configat; ne inermes opprimat, ne interficiat dor„mientes, ne & vigilantes & armatos, si usum belligerandi nesciamus, in„terimat."

In allato vero textu idem apostolus *in omnibus* sumi *scutum fidei vult, in quo possimus omnia tela nequissimi ignea extinguere.* Quem locum præ oculis habens S. CYRILLUS *Hierosolym.* catech. V. n. 4. (*pag.* 73.) „Estne quidquam diabolo terribilius? Atqui nullum aliud adversus illum habemus armorum genus præter fidem: scutum incorporeum adversus hostem invisibilem. Emittit enim multiplicia tela, & sagittis configit in cæca nocte non vigilantes. Sed quandoquidem obscurus est, nec conspicuus hostis, firmum habemus integumentum fidem, quemadmodum apostolus ait: (1. *Thess.* 5. *Sap* 5. *Eph.* 6.) *In omnibus assumentes scutum fidei, in quo poteritis omnia tela mali ignita extinguere.* Ignitum sæpe fœdæ voluptatis desiderii telum a diabolo emittitur: sed fides nobis iudicium depingens & mentem refrigerans telum extinguit." Idem in procatechesi n. 16. (*pag.* 12.) „Cæterum (ait) draco iuxta viam transeuntes observat: cave ne te infidelitate mordeat: tam multos videt, qui salvi fiunt, & quærit quem devoret. Ad patrem spirituum ingrederis, sed per illum draconem transeundum est. Quomodo igitur tu illum pertransibis? *Calcea pedes tuos in præparatione evangelii pacis*, ut etiamsi dentem infigat, non lædat tamen; fidem inhabitantem habe, spem firmam, calceamentum forte, ut per hostem occupato aditu ad Dominum ingrediare."

Dum iuxta monitum D. PETRI resistimus fortes in fide.

XLII. Draconis porro speciem ingerens sensibus horribilem S. CYRILLUS, ut monstri terribilis stupore animum excitet, ad locum 1. *Pet.* V. 8. respicit, ubi apostolorum princeps eandem in nobis attentionem rugientis leonis similitudine excitare contendit, atque adeo *fortes in fide* esse vult, fidem non proletariam postulando. Quem locum S. CHRYSOSTOMUS simul cum altero D. PAULI ad *Ephes.* VI. 12. STAGIRIO a dæmone vexato proponit, ostenditque, quomodo ex diaboli hostilitate profectum capere debeamus. (*Lib. I. n.* 4. *T. I. pag.* 163.) „Dum (inquit) illius immanitatem, perpetuasque insidias ac fraudes varias sollicite metuimus, somnum immodicum excludimus, vigilamus, semperque Domini reminiscimur. Quod autem hæc mea non sint, sed beati PAULI, ipsum audi, eisdem fere verbis fideles dormientes excitantem. Nam

Ephesiis

Ephesiis cum ſcriberet, ſic ait: *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principatus & poteſtates, adverſus mundi rectores tenebrarum huius ſæculi, adverſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.* Hæc autem cum diceret, non deiicere ſtudebat auditorum animos, ſed potius erigere. PETRUS item: *Sobrii eſtote & vigilate: quia adverſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui reſiſtite fortes in fide.* Hoc autem dixit, ut nos fortiores efficeret, & ad maiorem cum Deo familiaritatem induceret. Qui enim imminere ſibi cernit inimicum, maiori ad illum currit deſiderio, a quo defendi poſſit. Ita fere infantes pueri, cum quid horrendum viderint, ad matrum ſinus protinus accurrunt, illarumque pendentes veſtibus, eis ſe tuentur, ac protegunt, atque ita, ut ſæpius retrahentibus plurimis, inde avelli non poſſint. At vero quando nihil eiusmodi perturbat, ne vocantes quidem illas exaudiunt, neque trahi patiuntur: imo appellantes reſpuunt, & cum plurima illæ moliantur, ut ad ſe eos pertrahant, ſemper eas averſantur, appoſitamque menſam deſpiciunt. Quocirca matrum plurimæ, cum nihil obſecrando proficere ſe viderint, larvas quasdam horrorisque figmenta parant, atque illos demum ad reditum impellunt, perſuadentque ad ſe iterum recurrere. Hoc autem non in ſolis pueris contingit, ſed etiam in nobis. Quando enim malignus ille perterret nos atque perturbat, tunc frugi efficimur, tunc nos ipſos agnoſcimus, tunc ad Deum omni ſtudio recurrimus. Quodſi deletus ab initio nequam ille fuiſſet, atque ſublatus e medio, fortaſſe nec præterita credidiſſent plurimi: puta quod hominem fefelliſſet, quod bonis illis innumeris eum eieciſſet, Deumque hoc invidia & livore commotum feciſſe arbitrarentur. Quod enim ne modo quidem deſunt, qui poſt tanta illius ſeductionis indicia id audent dicere, ſi non illius nequitiæ & aſtus experimenta cepiſſent, quid non dixiſſent? quid non obloquuti fuiſſent?" Hæc ſancti Patris ſententia, quoniam tot & tantos hodie perſtringit, quibus puerilia tantum omnia videntur terriculamenta, quæ de dæmonurgia tanta conſenſione & in divinis ſcripturis & earum legitimis interpretibus SS. PP. dicta aſſertaque habentur, a nobis hucusque expoſita, non gravabor alterum eiusdem S. Doctoris locum conſimilem hic adſcribere ex Oratione III. *in eos, qui primo Paſcha ieiunant.* Ex qua nempe prava conſuetudine contentioneque in eccleſia, occaſionem arripit invehendi in domeſticos fidei, diſſidia & contentiones inter fideles concitantes. „Non ſufficiunt (inquit) reliquæ hæreſes, niſi nos ipſi nos di- *pag. 607.*
vidamus? Non tu PAULUM dicentem audis, *Quid ſi invicem mordetis, videte, ne ab invicem conſumamini?* Extra gregem ambulas, & leonem foris circumeuntem non times? *Adverſarius enim veſter tamquam leo cir-*

 cuit

cuit, inquit, *rugiens & quærens quem rapiat.* Vide ſapientiam paſtoris: neque reliquit intus inter oves, ne gregem perterrefaceret: neque ab exteris locis abegit, ut belluæ metu cunctos intus cogeret. Non revereris patrem? inimicum reformida: ſi teipſum a grege avulſeris, ille ſine dubio te excipiet. Poterat quidem etiam ab exteris locis illum Chriſtus abigere: ſed ut efficeret, ut vigilares, ac ſollicitus eſſes, atque ad matrem ſemper confugeres, foris illum rugire permiſit, ut qui ſunt intus, dum vocem illius audiunt, magis copulentur, & ad ſe mutuo confugiant. Ita quoque matres faciunt, liberorum amantes, flentes infantulos frequenter ſe lupis devorandos obiecturas minantur, non ut obiiciantur, ſed ut deſinant indignari. Propterea Chriſtus omnia fecit, ut pacem colamus, ut coniuncti inter nos ſimus."

Audiamus porro etiam S. Gregorium in ſimili domeſtico inter ſummos eccleſiæ præſules diſſidio ac contentione, eodem utentem argumento, operamque contra ſuperbiam Ioannis *Cpolitani* epiſcoporum ac præcipuorum orientalis eccleſiæ, Eulogii *Alexandrini* & Anastasii *Antiocheni* implorantem, ac apud Deum pro pace unitateque inteſtina vota

Lib V. epiſt. 43. T. II. pag. 772. facientem: „Quemadmodum (ſcribit) illius gubernante gratia petendum „eſt, ut nulla nos ſuperveniens exterius unda conturbet; ita ex totis „orandum eſt viſceribus, fratres chariſſimi, ut ſuæ providentiæ dextera „cumulum ſentinæ in nobis interioris exhauriat. Adverſarius quippe dia„bolus, qui contra humiles ſæviens, ſicut leo rugiens circuit quærens, „quem devoret, non iam, ut cernimus, caulas circuit, ſed ita valide „in quibusdam Eccleſiæ neceſſariis membris dentes figit, ut nulli ſit du„bium, niſi unanimiter, favente Domino, cunctorum provida paſtorum „turba concurrat, omne, quod abſit, citius ovile dilaniet." Sed præ

pag. 153. his omnibus S. Cyprianus *de zelo & livore* rem ab ovo repetens, dum nempe livore ſeu invidia *diabolus inter initia ſtatim mundi & perit primus & perdidit*, hinc exordium ſermonis ſumit, Dominum ſcilicet *prudentes* eſſe nos iuſſiſſe, & cauta ſolicitudine vigilare præcepiſſe, „ne adverſarius vigilans ſemper, & ſemper inſidians, ubi in pectus obrepſerit, de ſcintillis conflet incendia, de parvis maxima exaggeret, & dum remiſſis & incautis leniore aura & flatu molliore blanditur, procellis ac turbinibus excitatis ruinas fidei & ſalutis, ac vitæ naufragia moliatur. Excubandum eſt itaque, fratres dilectiſſimi, atque omnibus viribus elaborandum, ut inimico ſævienti, & iacula ſua in omnes corporis partes, quibus percuti & vulnerari poſſumus, dirigenti ſollicita, & plena vigilantia repugnemus, ſecundum quod Petrus apoſtolus in epiſtola ſua præmonet & docet, dicens: *Sobrii eſtote & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus tanquam*

leo

leo rugiens circuit, aliquem devorare quærens. Circuit ille nos ſingulos, & tanquam hoſtis, clauſos obſidens, muros explorat, & tentat, an ſit pars aliqua membrorum minus ſtabilis, & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles voluptates, ut viſu deſtruat caſtitatem. Aures per canoram muſicam tentat, ut ſoni dulcioris auditu ſolvat, & molliat Chriſtianum vigorem. Linguam convicio provocat, manum iniuriis laceſſentibus ad petulantiam cædis inſtigat: ut fraudatorem faciat, lucra opponit iniuſta: ut animam pecunia capiat, ingerit pernicioſa compendia: honores terrenos promittit, ut cœleſtes adimat: oſtentat falſa, ut vera ſubripiat: & cum latenter non poteſt fallere, exerte, atque aperte minatur, terrorem turbidæ perſecutionis intentans; ad debellandos Dei ſervos inquietus ſemper, & ſemper infeſtus: in pace ſubdolus, in perſecutione violentus. Quam ob rem, fratres dilectiſſimi, contra omnes diaboli vel fallaces inſidias, vel apertas minas ſtare debet inſtructus animus & armatus; tam paratus ſemper ad repugnandum, quam eſt ad impugnandum ſemper paratus inimicus. Et quoniam frequentiora ſunt tela eius, quæ latenter obrepunt, magisque occulta & clandeſtina iaculatio, quo minus perſpicitur, hoc & gravius & crebrius in vulnera noſtra graſſatur, ad hæc quoque intelligenda & depellenda vigilemus, ex quibus eſt zeli & livoris malum."

XLIII. Fortaſſe hic S. Martyrem rhetorem nimium ſuæ arti indulſiſſe cauſentur, qui alios SS. PP. plerosque omnes in hac de dæmonurgia materia *Platoniſmi* inſimulare haud ſunt veriti. In promtu vero ſunt analoga verbi divini teſtimonia & exempla de omnibus iis, quæ tum hic S. Cyprianus, cum paſſim SS. Patres diſſeruerunt, aſſerta locis & auctoritate S. Scripturæ veteris, ac novi præprimis teſtamenti: in hiſtoria item evangelica doctrinaque ipſius Chriſti ore prolata, atque ab Apoſtolis & Evangeliſtis nobis propoſita, transmiſſa per traditionem & ſcripturas, in quibus haud minus frequenter, quam in ſcriptis Patrum de inſidiis & infeſtationibus dæmoniacis commonemur, manifeſtis & occultis, in anima & corpore: quo tam variis modis afflicti a dæmonibus repræſentantur apud evangeliſtas, non ſolum a Chriſto ſed etiam a diſcipulis curati liberatique, uno illo excepto puero, quem pater ad Chriſtum adducens lunaticum vocat, naturali tribuens malum cauſæ, ut neoterici, magis quam ille increduli, nec tam ad percipiendam fidem promti. Ille enim defectum fidei ſatis prodebat his verbis: *Sed ſi quid potes, adiuva nos &c.* Et dicente Iesu: *Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti, continuo exclamans cum lacrymis aiebat: Credo Domine, adiuva incredulitatem meam.* Marc. 9, 21. 22.

Procul remota incredulitate.

Hanc orationem si multi hodie sibi familiarem redderent, rem facerent, qua ipsis illis discipulis opus fuisset, qui dæmonem illum eiicere non potuerunt: quemadmodum *Luc.* XVII. 5. orasse leguntur: *Adauge nobis fidem.* Ubi mox sequitur similitudo de grano sinapis, sicuti apud MATTHÆUM, quando de lunatico illo agitur; IESUS autem turbæ etiam incredulitatem exprobrat: *O generatio incredula & perversa &c.* Et postea
Matth. 17, 18. apostolis ipsis. Hos enim MATTHÆUS accessisse ad IESUM secreto narrat, dixisseque: *Quare nos non potuimus eiicere illum? Dixit illis IESUS:*
Matth. 13, 58. *Propter incredulitatem vestram.* Quodque idem antea de Christi patrio loco *Nazareth* testatus fuerat: *Et non fecit ibi virtutes multas, propter*
Marc. 6, 5. *incredulitatem illorum*, apud MARCUM his exprimitur verbis: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem eorum.* Ut declaretur futurum fuisse, ut plura Christus in gratiam patriæ suæ faceret signa, nisi incredulitas obstitisset. Hæc omnia complexus uno sermone ORIGENES
T. III. opp. 466. in MATTHÆUM tomo X. n. 19. sic commentatur: „Deinde videre licet illud: *Non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.* Per illa autem docemur virtutes in credentibus factas fuisse, quandoquidem *omni, qui habet, dabitur, & abundabit:* incredulis autem non modo non egisse virtutes; sed quemadmodum scripsit MARCUS, nec potuisse agere. Animum enim adverte ad illud: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere:* non enim dixit, nolebat, sed non poterat, tanquam in virtutem agentem adveniret adiumentum ex illius fide, in quem virtus agebat; impediretur autem ab incredulitate, quominus ageret. Nota autem quærentibus: *Quare non potuimus eiicere illud?* dixisse illum: *Propter incredulitatem vestram:* & PETRO iam iam mergi cœpto dictum esse:
T. V. Bibl. PP. p. 190. *Modicæ fidei quare dubitasti?*" S. ATHANASIUS in fragmentis Comment. in Luc. de lunatico illo multa ad rem præsentem pro diverso fidei statu & incrementis commode explicat: „Lunatico ait: *si credis, fiet.* Id autem Servator postulat, non quod alterius ope egeat: namque fidei quoque Dominus & largitor est; sed ne videatur personas accipere, utque putetur ipsum credentibus annuere, hominesque sine fide beneficia non accepturos, atque ex infidelitate eadem amissuros esse. Nam cum gratiam confert, vult gratiam permanere; & quando curat, curationem numquam cadere. Paralyticum ergo confirmabat dicens: *Sanus factus es; noli amplius peccare.* Ac quemadmodum si medicus, cum morbo laborantes adit, sciscitetur primum, an curari velint, ne ipso, repugnantibus ægris, medelam adhibente inutilis cura evadat; eodem prorsus ritu Dominus curandos interrogabat, ipsisque credentibus gratiam conferebat,

ut

ut fide gratiam retinere possent." Prout ergo fides adest, ac manet, firma est gratia ac stabilis, aut ea deficiente iterum, deficit, quod Petri exemplo ipse Christus Dominus declarat, cum coepisset mergi, dicens: *Modicæ fidei quare dubitasti?* Præsignabatur hic lapsus Petri Christum negantis cæteris apostolis fugientibus: Unde Christus ipsum allocutus *Luc.* XXII. 31. &c. *Simon, Simon*, ait, *ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Qui dixit illi: Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi, non cantabit hodie Gallus, donec ter abneges nosse me.* Integrum volui adscribere contextum sermonis, ut eo minus de incentore infidelitatis relinquatur dubium.

Quoad fidem autem ad expugnandos, expellendosque dæmones necessariam gradus etiam notat Minutius *Felix* in Octavio, quod est imprimis observandum circa potestatem in obsessos ab ecclesia iugiter exercitam: *Adiurati enim*, inquit, *per Deum verum & solum, inviti, miseri, corporibus inhorrescunt, & vel exsiliunt statim, vel evanescunt gradatim, prout fides patientis adiuvat, aut gratia curantis aspirat.* Ubi vides, non solum requiri fidem utrinque ex parte energumeni & exorcistæ, verum etiam effectum pro illius conditione respondere: atque pro certo gradu aut perfectione serius aut citius adesse. Huic defectui tribuitur, si quando Christus, donec roboraretur fides, non uno statim actu integritati restitueret. *Marc.* VII. 32. *adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius: & suspiciens in cœlum ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est adaperire.* Et dum, *Marc.* VIII. 22. veniunt *Bethsaidam*, cui vico incredulitatem speciatim exprobrat Christus, *adducunt ei cæcum & rogabant eum, ut illum tangeret, Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret. Et aspiciens ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius: & cæpit videre: & restitutus est, ita ut clare videret omnia.* S. Io *Chrysostomus* in Caput XVII. Matthæi hom. 57. alias 58. in patre lunatici illius varia incredulitatis signa notat: „Hunc (inquit) hominem valde in fide infirmum ostendit scriptura: id quod multis palam est; tum quod Christus dicat: *Omnia possibilia sunt credenti*; tum quod is; qui accessit dicat: *Adiuva incredulitatem meam;* imo etiam ex eo, quod Christus dæmoni præcipiat, ne ultra intret in eum; ac rursum, quod homo ille

T. II. Bibl. PP. p. 397.

T. VII. p. 578.

le Christo dicat, *si potes.* Ac (inquies) si illius incredulitas in caussa fuit, quod dæmon non exierit, cur accusat discipulos? Ut ostendat eos posse, etiamsi nemo adducat, per fidem ægros curare. Ut enim sæpe accedentis fides satis fuit ad postulata vel a minoribus impetranda; sic & operantis sæpe virtus fuit satis sine accedentium fide ad miracula patranda." Ad miracula (inquit) patranda, ad hæc enim ea potissimum perfectio fidei pertinet, quam Christus his verbis: *omnia possibilia sunt credenti*, declaravit: „id est (sunt S. CHRYSOSTOMI verba l. c.) tanta mea virtus est, ut & alii meo nomine possint miracula patrare. Itaque si tu credas, ut oportet credere, ipse quoque curare potes, & hunc, & alios multos. Et cum hæc dixisset, dæmoniacum liberavit." Eum nempe, quem liberare discipuli non poterant. „Quid igitur (pergit paullo post S. Doctor) an nondum tantam fidem habebant? Non utique habebant, neque iidem ipsi semper fuere. Quandoquidem PETRUS nunc beatus prædicatur, nunc increpatur: reliqui vero quasi insipientes arguuntur ab ipso, quod parabolam de fermento non intellexissent. Contigit autem, ut tunc discipuli imbecillitate laborarent: sic enim ante crucem, & passionem fuerant. Hic porro de signorum fide loquitur, & sinapin adhibet, ut eius ineffabilem virtutem significet: licet enim mole minima sinapis videatur esse, vim tamen habet omnium maximam. Docens igitur sinceram fidem vel minimam magna posse, sinapin commemorat; neque hic gradum sistens, montes addidit, & ultra progressus dixit, *Nihil vobis impossibile erit.* Tu vero hic illorum philosophiam mirare, & spiritus virtutem; philosophiam, quod suam impotentiam non occultaverint; Spiritus virtutem, quod eos, qui nec fidem sicut granum sinapis habebant, sic paullatim extulerit, ut fidei fontes, & flumina in illis scaturirent."

Ib. p. 579. — *p. 580.* — *Matth. 17, 20.*

Ne fiant novissima hominis illius peiora prioribus.

XLIV. Fuerunt hi discipuli Christi primitiæ ex paucis illis electis gentis *Iudæorum*, qui iam in eo erant, ut implentes mensuram patrum suorum irremissibile illud peccatum in Spiritum sanctum consummarent, quippe qui ad tanta per Christum facta opera non solum non resipiscerent, verum etiam horrenda blasphemia Christum non eiicere dæmonia nisi in *Beelzebub principe dæmoniorum* impudenter dicerent: *Ideo dico vobis*, eos alloquitur Christus: *omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur. Quoniam dicebant: spiritum immundum habet.* Sequitur apud MATTHÆUM & LUCAM parabola illa de immundo spiritu, qui cum *exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem & non invenit. Tunc dicit: Revertar*

Matth. 31. — *Marc. 3, 28.*

in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: & fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimæ. Locum hunc ita παραφράζει, ac exponit S. CHRYSOSTOMUS Hom. 43. al. 44. in MATTHÆUM: „Quid igitur est, quod dicitur? Sicut dæmoniaci (inquit) cum liberantur ab infirmitate sua, si negligentiores fiant, graviorem sibi attrahunt phantasiam; sic etiam vos facitis. Etenim antehac a dæmone detinebamini, cum idola adoraretis, & filios vestros immolaretis dæmoniis, magnam exhibentes insaniam. Nec tamen dereliqui vos: sed per prophetas eieci dæmonem illum, & ipse rursus veni, ut vos curarem. Sed quia non vultis attendere, verum in maiorem nequitiam prorupistis: etenim multo gravius deteriusque est ipsum Dominum iugulare, quam prophetas occidere, ideo graviora prioribus patiemini." Et mox: „Hi vero post tot miracula peiores sunt effecti, seque innumerorum dæmonum domicilium constituerunt, & sexcentas sibi pepererunt calamitates, iure illatas. Cum enim quis a malis liberatus non resipiscit, longe graviora prioribus patietur. Ideo enim dixit: *Non invenit requiem*; ut ostendat dæmonum insidias hunc necessario correpturas esse. Nam ab his duobus ad sanam mentem reduci oportuisset, & quod passi, & quod liberati essent; imo tertium quoque adest, nempe comminatio, ne quid deterius contingat. Attamen ex nullo eorum meliores evaserunt. Hæc vero non ad illos tantum, sed etiam ad nos dicta fuisse opportune credamus; quando illuminati & a priscis erepti malis, rursus eidem nequitiæ hæremus: nam ob admissa post hæc peccata graviori ultione plectemur. Ideo paralytico dicebat Christus: *Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, ne quid tibi deterius contingat.*" Igitur fieri potuit, ut integritati suæ restitutus ab ipso Christo non solum recidivam pateretur, verum etiam deterius ei aliquid contingeret. Inter tot a Christo curatos a variis languoribus, ac dæmoniis, unus lunaticus id privilegium accepit, ut comminatus spiritui immundo Christus diceret: *exi ab eo, & amplius ne introeas in eum.* De MARIA MAGDALENA autem post primam invasionem forte relapsa *septem* etiam *eiecerat dæmonia.* Quemadmodum vero in quotidianis animæ tentationibus infestationibusque hostium nostrorum mundi, carnis & dæmonis nemo non experitur, sese continuis aggressibus obnoxium haud raro etiam succumbere, quidni idem fieri poterit in aliis maligni vexationibus corporalibus etiam hoste iterum regresso in domum suam, unde exire compulsus fuit: & veniens forte invenit eam vacantem scopis mundatam, & ornatam; aut certe elan-

T. VII. pag. 462.

Marc. 16, 9.

elanguescentem deficientemque fidem; quandoquidem *omnia* iuxta effatum Christi *possibilia sunt credenti;* D. PETRUS autem sobrios nos esse vult & vigilare; ac *fortes* resistere *in fide*, non in præsumtione, quam ipse hic apostolorum princeps funestam est expertus, pro quo tamen rogavit Christus, ut non deficeret fides eius. Is autem, sicuti PAULUS in epistola ad *Hebræos*, contribulibus suis in Christum iam credentibus comminatur: „Si refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, „& Salvatoris IESU Christi, hic rursus implicati superantur; facta sunt „eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere „viam iustitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod „illis traditum est, sancto mandato. Contingit enim eis illud veri pro„verbii: *Canis reversus ad suum vomitum: & sus lota in volutabro* „*luti.*

2. Petri 2, 20.

S. AMBROSIUS locum illum MATTHÆI XII. & LUCÆ X. de immundo spiritu in domum suam revertente de hæreticis & schismaticis perinde ac de *Iudæis* interpretatus, subdit: „In uno homine totius *iudaici* populi „comparatio est, a quo per legem spiritus immundus exierat. Sed quia „in nationibus & gentibus per fidem Christi requiem reperire non potuit „(immundis enim spiritibus Christus incendium est, qui in pectoribus „gentilium, quæ ante arida erant, postea per baptismum rore Spiritus „sancti humescebant, iacula adversarii ignita restrinxerat) ideo regressus „ad plebem est *Iudæorum*, quæ forensi & perfunctoria specie comta, ani„mo manet interiore pollutior.

Lib. VIII. in Luc. n. 95. T. II.

S. CYRILLUS *Alexandrinus* commentario in ISAIAM lib. IV. orat. V. in eandem Christi parabolam de *Iudæis* verba faciens „Cum (inquit) non haberent Dei timorem in seipsis, nec IESUM per fidem in se reciperent (habitat enim in cordibus nostris per fidem, sicuti scriptum est) locum illum vacare antiquus ille & impurus spiritus conspicatus, irrupit denuo, & in illos immigravit, factaque sunt illorum novissima deteriora prioribus. Nam proditorem illum inter discipulos, talem ab hoc impietatis inventore effectum esse, non est obscurum. Scriptum namque est, post offam ingressum in eum satanam. Punita est igitur *Iudæorum* synagoga, obtenebrante illam satana, nec permittente eam animi oculis mundi lucem, id est Christum intueri. Cæterum cum ad conversionem vocati sunt, datum est poculum furoris, & calix ruinæ in manus eorum, qui eam iniuria oppresserant. Punitæ sunt enim malæ & adversariæ potestates, deiiciente eas in orcum omnium Servatore Christo, qui eas catenis tenebrosis in tartarum coniectas, tradidit in iudicium magni diei custodiendas, & cruciandas. Istæ enim dicunt *Hierusalem*, *Inclinare*, *ut transeamus*. Hæc autem subie-

T. II. Opp. pag. 725.

cit

cit media terræ illis hac gradientibus, id eſt, ſeipſam ſubſtravit ac ſubiecit conculcare volentibus. Hoc autem faciunt malæ poteſtates tum, cum viderint animam remiſſam, quæ mentem ſuam ita abiicit, ut facile velit impiis eorum a Deo infeſtis conſiliis parere atque ſubiacere.“ Add. S. AMBROSIUS T. III. epiſt. 32. Claſſis primæ.

Nihil vero magis laborat diabolus, quam ut eundem in deſperationis ſtatum proſternat, quo ipſi omnis ad reſipiſcentiam eſt occluſus aditus, nobis autem, quamdiu in ſtatu viæ ſumus, nec peccatum illud in Spiritum ſanctum conſumavimus, ſemper per pœnitentiam eſt aperta via, atque „armatura contra diabolum (ut cum S. CHRYSOSTOMO loquar) gladius „eius caput abſcindens, ſpes ſalutis, deſperationis profligatio. Hæc ho„mini cœlum aperit, hæc in paradiſum introducit, hæc diabolum ſupe„rat; ideoque de hac re frequenter ſermonem moveo, quod fiduciam „inducat ipſum proſterni.“ Tum poſtquam a deſperatione, laqueo diaboli, cautos feciſſet ad pœnitentiæ iterationem co[h]ortatus; „Animadvertiſti „(pergit) quod dico? Ordinem invertit ſatanas, deditque peccato con„fidentiam, pœnitentiæ pudorem. . . . Duo mala facit, ad peccatum alli„cit, & a pœnitentia arcet . . . Ne mihi rurſum dicas: Peccavi multum, „quomodo potero ſalutem conſequi? Tu non potes, Dominus poteſt „&c.

Hom. VIII. de Pœnit. T. II. pag. 341.

XLV. Hæc felix noſtra, qui in Chriſtum credimus, & confidimus, eſt conditio ac beata ſors, quod diabolum a nobis ſemper excludere liceat, neque in domum noſtram eidem clauſam iam pateat regreſſus, ſi ſanguine agni, *etenim paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*, ſervemus tinctam: *Cumque viderit ſanguinem in ſuperliminari, & in utroque poſte, transcendet oſtium domus, & non ſinet percuſſorem ingredi domos veſtras, & lædere.* Communicavit ideo divinum Verbum filius Dei *carni & ſanguini* iuxta apoſtolum *Hebr.* II. 14. &c. aſſumta natura noſtra, *ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.* S. PETRUS CORNELIO centurioni fidem in Chriſtum IESUM exponens, *quomodo*, ait, *unxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute, qui pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos a diabolo.* Quod non ſolum de illis intelligendum eſt, quos a dæmonibus obſeſſos liberaſſe legitur, ſed de toto genere humano diaboli laqueis per peccatum obſtricto iuxta I. IOAN. III. 8. *Qui facit peccatum ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.*

Cuius glorioſus eſſe debuerat in Chriſto, hoſte devicto, triumphus. *Exod.* 12, 23.

Tuto ergo eum in insidiis latentem aggredimur, quidvis in nos molientem, quam fortis etiam armatus custodire atrium suum videatur: *si*
Luc. 11, 21. 22. *autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet.* Sic Christus *exspolians prin-*
Colos. 2, 15. *cipatus & potestates traduxit confidenter, palam tiumphans illos in semetipso.* Nempe ut, data potestate super omnem virtutem inimici, tutos nos ab eius insidiis, & vexationibus præstet; in acie vero & continuis velitationibus securos de victoria, non inertes & otiosos reddat contra capitalem hostem hunc, nobis ad luctam relictum & coronam. Propter quod apostolo PAULO ter Dominum roganti, ut discederet angelus satanæ, dicitur: *sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perfici-*
2. Cor. 12, 9. 10. *tur.* Quod subdit PAULUS, quisque in suis tentationibus Christi confisus gratia dicat: *libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.*

Circumspectaque, abiectis circa dæmonas erroribus, cautio.

XLVI. Cavendum vero nobis summopere est, ne supra captum nostrum, intelligentiamque sensibus adstrictam, de natura rerum invisibilium ultra sobrietatem sapere gestientes, superbiamque diaboli consectati, iterum eius laqueo capiamur, postquam a Christo erepti sumus, cum deiecti eius invidia essemus: neve prava doctrina alios etiam in errorem abducamus, fatique consimilis nos reddamus obnoxios. *Quomodo ceci-*
Isa. 14, 15. *disti*, dæmonum principem alloquitur propheta, *de cœlo lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas gentes?*

Nihil nobis de rebus invisibilibus, spiritualique ipsius, nobis intimæ, animæ natura constat, nisi quæ Deus nobis in suo verbo patefacere ad salutem nostram, atque de invisibilibus hostibus cautos nos ac circumspectos reddere voluit. Hanc mihi tractationis huius metam constitui, omnibusque monitum illud D. PAULI hic etiam salutare fore existimo:
Rom. 11, 20. *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time.* Idem TIMOTHEUM in-
1. Tim. 3, 6. struens, qualem episcopum esse oporteat, *Non neophytum*, inter cætera ait, *ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.* Id quidem generalius etiam dictum valet: qua loquendi ratione absterret postea, *qui*
Ib. 6, 9. *divites fieri volunt, incidunt que in tentationem, & in laqueum diaboli;* secunda autem ad eundem TIMOTHEUM ep. II. 25. & 26. cum modestia corripi vult, *qui resistunt veritati: ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.* Ad *Colossenses* vero II. 18. specialiter scribit: *Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ.*

Iam tunc ſanam doctrinam corruperat Simon magus, *Gnoſticorum* parens, qui angelorum ſeu dæmonum ſuperſtitionem ex philoſophia *Græcanica* Chriſtianiſmo inferre allaborarunt, ut iam notavimus: conſtatque *Iudæorum* non paucos ſuperſtitioſo angelorum cultui deditos fuiſſe, aut etiam cum illis, ſeu dæmonibus commercium iactaſſe. Sic Cerinthus auctoritatem conciliare voluit ſuæ hæreſi, ab aliquibus ob aſſertum regnum millenarium auctor *Apocalypſeos* habitus. Sed potius eum Ioannes *Apoc.* II. 9. inter eos tangit, *qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ.*

Oppoſitis autem erroribus diabolus Chriſtianos inde ab eccleſiæ exordiis dementavit: primum nempe deliriis *Gnoſticorum, Valentinianorum &c.* nimia deinde credulitate anilibusque phantaſiis ac fabulis, noſtra demum ætate obſtinata quadam incredulitate ea etiam fere naſo ſuſpendendo adunco, explodendoque, quæ conſtanti Patrum traditione, auctoritateque S. ſcripturæ habentur aſſerta, firmata monumentis liturgicis, & pia matris eccleſiæ cura contra infeſtationes diabolicas.

Mirum profecto religioſo cuique eſſe debet, tam facile ac temere eos etiam hic deviare, qui ſtudiis theologicis innutriti eccleſiaſticoque adſcripti canoni ignorare nequeunt, quid ſacræ litteræ, earumque fidi interpretes SS. Patres & Doctores orthodoxi conſtanti traditione de dæmonurgia ad nos uſque pertulerint, quidque ſacer ferat uſus in eccleſia; nihilominus videas iam eiusmodi viros, extra chorum ſaltantes, haud raro longius aberrare, maiusque ſibi magiſterium in diſciplinis etiam naturalibus uſurpare, quam illi, qui eas ex inſtituto ſunt profeſſi, atque in iis cum ſumma ſunt verſati laude. Sæpe in hac tractatione uſus ſum teſtimonio, auctoritatemque in ſua ſphæra ſecutus *Friderici* Hoffmanni conſiliarii quondam regis *Boruſſiæ* intimi, & archiatri, profeſſoris medicinæ primarii in academia *Halenſi*, quem in libro *de magia* medicum ſummum vocat *Ant.* de Hæn, S. C. R. A. M. a conſiliis aulicis, archiater item ac medicinæ profeſſor primarius in academia *Viennenſi*, in qua nunc ars ſcientiaque medica, ſi uſpiam alibi, cum primis floret anteſignano Cel. L. B. Van-Swieten, cuius iam veſtigia premit munusque protomedici tenet ſuæ decus patriæ illuſtr. L. B. de Störck. Triumviri hi recte quidem cum ſumma cautione circumſpectioneque progrediendum ſtatuunt in diſquiſitionibus magicis, optaſſemque, ut laudatus Hænius hoc ſuæ *de magia* tractationis caput amplius explicaſſet: cum id ſibi in ſuo opere propoſitum eſſe in præfatione ſignificet, probare ſcilicet, ſuppoſita magiæ exiſtentia, conſentiente ſecum Swietenio, *quod ad ſuperſtitionem atque credulitatem hominum diminuendam, & demum tollendam longe efficacior hæc demonſtratio*

futura ſit, quam unquam ab eiusdem negatione ſperari potuiſſet. Laudatur mox P. *Friderici* SPEE *cautio criminialis ſeu de proceſſibus contra ſagas* liber, atque ad calcem ſapientiſſima ESTII in lib. II. *Sentent. diſt.* VII. §. 16. ad rem monita, VAN-ESPENII item ac *Ben.* BOSSUETI ſerm. I. & II. in Dom. I. Quadrag. poſtquam inſignem eiusdem locum aliunde deſcripſiſſet: in quo cum oſtendiſſet Deum angelos creando, in quantum eos ſui intellectus participes feciſſet, in tantum etiam eos ſuæ compotes feciſſe poteſtatis, quatenus ad ſervandum in mundo ordinem naturæ corporeæ atque inferiores illis ſubiicerentur iuxta præſcriptos his ab illo terminos, „Suo proinde (addit) modo mundus ſenſualis mundo ſpiritali, „ atque intellectuali ſubiectus fuit, pactumque hoc Deus cum corporea „ natura fecit, ut ad voluntatem angelorum moveretur, quantum hæc „ voluntas angelorum, in hoc cum voluntate Dei conformis, eandem „ ad certos effectus finesve determinaret.“

P. III. c. 1. & 2.

Boſſuet Elevations a Dieu ſur les myſteres T. II. ſerm. XXIII. Elev. 5. de la puiſſance du demon ſur le genre humaine.

Id cum auctoritate S. ſcripturæ atque exemplis probaſſet, perinde etiam ad quæſtionem, an prævaricatoribus damnatisque angelis eandem Deus conſervet quam fidelibus beatisque poteſtatem? ex apoſtolo reſpondet, ſubditque, prævaricatoribus angelis prærogativas naturales conſervari in ſupplicium; poteſtatem autem illorum poſt lapſum hominem, qui ſic in illorum mancipium redactus eſt, auctam potius, quam imminutam fuiſſe. Sicque porro explicat ſalutarem hanc ad cautos nos reddendos ex ſacris ſcripturis, exemplo ipſius Chriſti Domini theologiam, qua ſe alius quisque theologus merito continere debeat, abſterritus etiam exemplo apoſtolorum, ipſiusque principis apoſtolorum, quod idem BOSSUETUS expendit in meditat. LXIX. & ſeq. ſuper verba Chriſti in cœna, illa nempe: *Simon, Simon, expetivit vos ſatanas, ut cribraret ſicut triticum,* cauſam vero indicat vanitatem ſeu ambitionem apoſtolorum paullo ante de principatu contendentium. Eaque potior longe nobis propoſita eſt in ipſo diaboli lapſu, faſtu ſcilicet ac ſuperbia, cui nos etiam in eo obnoxios facere poſſumus, ſi contra apoſtoli monitum alte hic ſapere potius quam timere volumus, diaboli imitantes ſuperbiam. *Qui dicebas in corde tuo*, ut a propheta inceſſitur, *in cœlum conſcendam, ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis. Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo.* Quis vero ſibi non proſpiciat, caveatque ab adverſario, qui contra Deum ipſum ſe erexit? Qui ipſum filium Dei tentare eſt auſus? *Tanquam leo rugiens circuit quærens, quem devoret, cui reſiſtite fortes in fide.* Comma primum huius ſententiæ principis apoſtolorum commonentis nos de inſidiis principis tenebrarum capite primo, alterum capite hoc ſecundo ſuſcepi declarandum.

T. X. p.m. 405.

Iſa. 14, 14. ſeq.

XLVII.

XLVII. Etsi vero in longum excreverit oratio, potuissent nihilominus multo adhuc afferri plura ex sacris scripturis, sanctisque Patribus, qui quavis occasione, quæ nuspiam suis in tractatibus sermonibusque exhortatoriis deerat, fideles a diabolicis insidiis cautos reddendos, atque ab eorum infestationibus tutos præstandos existimarunt, pastores præsertim animarum, atque episcopi vigilantes & custodientes vigilias super gregem suum, ut tum lupos hos infernales arcerent ab ovili, tum vero milites ad pugnam exercitatos, fortesque in fide contra hostem undique irruentem, redhiberent: quod quidem quam strenue fecerint, ex sermonis decursu hactenus patuit: „Parum est enim (cum S. CYPRIANI concludam verbis, quæ nostræ ætati cumprimis congruunt, novissimis multo magis „ instantibus temporibus) quod Dei plebem classico nostræ vocis erigi„ mus; nisi credentium fidem, & dicatam Deo devotamque virtutem, di„ vina lectione firmemus. Quod autem potius aut maius curæ nostræ ac „ solicitudini congruit; quam ut commissum nobis divinitus populum, & „ exercitum in castris cœlestibus constitutum, adversus diaboli tela & „ iacula, exhortationibus assiduis præparemus? Neque enim idoneus po„ test esse miles ad bellum, qui non exercitatus prius in campo fuerit. „ Aut qui agonisticam coronam quærit adipisci, in stadio coronabitur, „ nisi usum & peritiam virium ante meditetur. Adversarius vetus est, & „ hostis antiquus, cum quo prœlium gerimus. Sex millia annorum iam „ pene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia gene„ ra tentandi & artes atque insidias deiiciendi usu ipso vetustatis edidicit. „ Si imparatum invenerit militem Christi, si rudem, si non solicitum ac „ toto corde vigilantem, circumvenit nescium, fallit incautum, decipit „ imperitum. Si vero quis dominica præcepta custodiens, & fortiter „ Christi vestigiis adhærens, contra eum steterit, vincatur necesse est: „ quia Christus, quem confitemur, invictus est."

Vigilantia item, cum certa in Christum fiducia.

Luc. 2, 8.

De exhortat. martyrii p. 117.

Cæca gentilitas epitheton *invicti* ad Deum suum Solem refert, cuius rei monumentum in *Alemannia* nostra superest in lapidis *Zwifaltensis* inscriptione, quam in *Itinere Alemannico* dedi, quave *Deo invicto Soli templum a solo* restituisse VALERIUS VENUSTUS memoratur; Christiani autem doctores recte vindicaverunt *soli invicto Domino nostro, qui de morte & inferno triumphavit.* Quam in rem *Philippus* a TURRE ex antiquissimi scriptoris homilia in LUCAM de nativitate S. IOANNIS *Baptistæ*, olim S CHRYSOSTOMO falso attributa hunc affert locum. „Quis utique tam invictus, nisi Dominus noster, qui mortem subactam devicit. Vel quod dicunt Solis esse natalem; ipse est Sol iustitiæ &c."

Tab. VII.

Monum. Antii pag. 228.

Ad

Ad diem Natalis Domini alludit, apud gentiles Soli invicto sacrum: quemadmodum etiam S. Leo sermone II. in Nativitate Domini præclare a Sole nostro iustitiæ diabolum devictum ostendit. „Verax namque (inquit) misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc potissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus diaboli non virtute uteretur potentiæ, sed ratione iustitiæ. Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi in omnes homines ius tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei spontaneos in obsequium suæ voluntatis illexerat. Non itaque iuste amitteret originalem dedititii generis servitutem, nisi de eo, quod subegerat, vinceretur." Et postea: „Habentes ergo tantæ spei fiduciam, dilectissimi, in fide, qua fundati estis, stabiles permanete, ne idem ille tentator, cuius iam a vobis dominationem Christus exclusit, aliquibus vos iterum seducat insidiis; & hæc ipsa præsentis diei gaudia suæ fallaciæ arte corrumpat, illudens simplicioribus animis de quorundam persuasione pestifera, quibus hæc dies solemnitatis nostræ, non tam de nativitate Christi quam de novi, ut dicunt, Solis ortu honorabilis videatur . . Amplectimini Christum in nostra carne nascentem, ut eundem Deum gloriæ videre mereamini in sua maiestate regnantem: qui cum Patre & Spiritu sancto manet in unitate Deitatis in sæcula sæculorum. Amen."

Serm. 21. pag. 17.

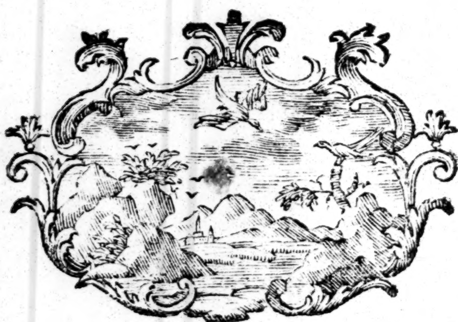

INDEX

INDEX
LOCORUM S. SCRIPTURÆ
IN HOC OPERE EXPOSITORUM.

Ad diem Natalis Domini alludit, apud gentiles Soli invicto sacrum: quemadmodum etiam S. LEO sermone II. in Nativitate Domini præclare a Sole nostro iustitiæ diabolum devictum ostendit. „Verax namque (inquit) misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc potissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus diaboli non virtute uteretur potentiæ, sed ratione iustitiæ. Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi in omnes homines ius tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei spontaneos in obsequium suæ voluntatis illexerat. Non itaque iuste amitteret originalem dedititii generis servitutem, nisi de eo, quod subegerat, vinceretur." Et postea: „Habentes ergo tantæ spei fiduciam, dilectissimi, in fide, qua fundati estis, stabiles permanete, ne idem ille tentator, cuius iam a vobis dominationem Christus exclusit, aliquibus vos iterum seducat insidiis; & hæc ipsa præsentis diei gaudia suæ fallaciæ arte corrumpat, illudens simplicioribus animis de quorundam persuasione pestifera, quibus hæc dies solemnitatis nostræ, non tam de nativitate Christi quam de novi, ut dicunt, Solis ortu honorabilis videatur . . Amplectimini Christum in nostra carne nascentem, ut eundem Deum gloriæ videre mereamini in sua maiestate regnantem: qui cum Patre & Spiritu sancto manet in unitate Deitatis in sæcula sæculorum. Amen."

Serm. 21. pag. 17.

INDEX
LOCORUM S. SCRIPTURÆ
IN HOC OPERE EXPOSITORUM.

INDEX LOCORUM S. SCRIPTURÆ.

INDEX

INDEX
RERUM MEMORABILIUM.

Grego-

FINIS.

FINIS.

INTER·FOLIA·FRUCTUS·
ANDREW DICKSON WHITE